

การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา
กับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา

A COMPARATIVE STUDY OF OVADAPATIMOKKHA
IN BUDDHISM AND THE SERMON ON
THE MOUNT IN CHRISTIANITY

พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา
กับบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา

พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

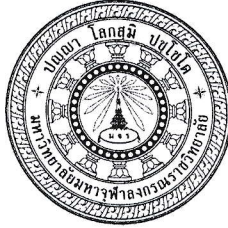
A Comparative Study of Ovadapatimokkha
in Buddhism and the Sermon
on the Mount in Christianity

Phrasamu Chanchai Yanachato (Phetdee)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Comparative Religion)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
B.E. 2558

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา” นี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

กรรมการ
(พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ดร.)

กรรมการ
(บาทหลวงแดเนียล มัชสา)

กรรมการ
(ศาสตราจารย์กীরติ บุญเจือ ราชบัณฑิต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม,ดร. ประธานกรรมการ
บาทหลวงแดเนียล มัชสา กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์
บนภูเขาในคริสต์ศาสนา

ผู้วิจัย : พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม,ดร. ป.ธ.๙, พธ.บ.(ปรัชญา), พธ.ม.(ปรัชญา),
ศน.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา)

: บาทหลวงแดเนียล มัชสา B.A. (Philosophy), B.A.(Theology),
M.A.(Philosophy)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๙ มกราคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา เป็นการศึกษาเอกสารจากคัมภีร์ทางศาสนา ตำรา เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เป็นสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า

โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ ก) อุดมการณ์ ๔ คือ ๑) ความอดกลั้น ๒) พระนิพพาน ๓) การไม่ฆ่าสัตว์ ๔) การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ข) หลักการ ๓ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ๒) การทำกุศลให้สมบูรณ์ ๓) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ค) วิธีการในการปฏิบัติตนสำหรับนักเผยแผ่ คือ ๑) การไม่กล่าวร้าย ๒) การไม่ทำร้าย ๓) ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) มีที่นั่งนอนอันสงัด ๖) ความเพียรในอธิจิต

บทเทศน์บนภูเขา เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า จัดเป็น ก) อุดมการณ์ คือ อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ และการเข้าถึงชีวิตนิรันดร หลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ข) หลักการ ได้แก่ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีการให้ทาน เป็นต้น ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ คือ การช่วยเหลือหรือแนะนำคน จะต้องพิจารณาให้ดี และ ค) วิธีการของคริสต์ศาสนา ได้แก่ การเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า และเรียกร้องให้มนุษย์มีการตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่

จากการศึกษาคุณค่าของหลักโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา พบว่า ทั้งสองศาสนามีทัศนะเหมือนกันว่า การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก ส่วนทัศนะที่ต่างกัน คือ พระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรม คนจะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำ และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสต์ศาสนาเชื่อในพระเจ้า ฉะนั้น ต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

Thesis Title : A Comparative Study of Ovadapatimokkha in Buddhism and the Sermon on the Mount in Christianity

Researcher : Phrasamu Chanchai Yanachato (Phetdee)

Degree : Master of Arts (Comparative Religion)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Phramah Mongkhonkan Titadhammo (Klangpanom) Pal IX, B.A. (Philosophy), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies & Philosophy)

: Fr. Daniele Mazza B.A. (Philosophy), B.A.(Theology), M.A.(Philosophy)

Date of Graduation: 29 February 2016

ABSTRACT

This research has three objectives namely, 1) to study of Ovadapatimokkha in Buddhism, 2) to study of the Sermon on the Mount in Christianity, and 3) to comparatively study the Ovadapatimokkha and the Sermon on the Mount. It is studied from religious scriptures, texts, documents of research. The result of study is found that :-

Ovadapatimokkha is the main doctrine and the principle of administration of Sangha Community, e.g., A) The four ideologies, they are, 1) patience, 2) Nibbana, 3) not hurt, 4) non-violence. B) The three principles, e.g., 1) not doing any bad deeds, 2) to cultivate good, and 3) to purify one's own mind. The methods of practice for the propagator are 1) Not saying bad against others, 2) Not harming others, 3) restraining in regard to the Discipline, 4) Moderation in eating food, 5) Lying and sitting in the silent and peaceful place, and 6) Keeping an effort in mind for the cessation of defilements and transcendence of suffering.

The Sermon on the Mount is the new mind's objects of the Kingdom of God. That is, A) Ideologies the Kingdom of God setting in the human's mind and entering the deathless life after death by God's will (decide) deciding. B) The Principles e.g. 1) the mind's object along which Son of the Kingdom of God should be in the right way, 2) the way of following the law and tradition of Jew completely such as generosity etc., 3) leaving from prosperity, 4) attitude to humanhood, is the helping or suggestion to others, which should be considered. And C) The method of Christianity e.g. the entering to the Kingdom of God, is the requisition for human to decide firmly.

From the study of value of Ovadapatimokkha and the Sermon on the Mount it is found out that they belong to the same view, it is the development of man to be complete human which is the highest goal of religion, by the promotion of peace in the society, giving and supporting the world. The different view is that Buddhism teaches about Kamma, one will be good or bad by their own action, and the ultimate goal is enlightenment or Nibbāna, but Christianity believes in God, thus, the following of Commandments of God and the highest goal is entering the Kingdom of God.

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริธนาโณ,ผศ.ดร.) คณบดีคณะพุทธศาสตร์ พระราชสิทธิมนี วิ.,ดร. (บุญชิต ภาณส่วโร,ดร.) ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ขอบพระคุณพระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์เกียรติ บุญเจือ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ และชี้ประเด็นต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม,ดร. บาทหลวงแดเนียล มัชสา และดร.แสวง นิลนามะ ที่แนะนำประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นคุณูปการต่อการศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเป็นเบื้องต้น ขอบพระคุณพระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม,ดร. และขอเจริญพรขอบคุณบาทหลวงแดเนียล มัชสา ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ตรวจสอบ ชี้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน มีพระครูโฆสิตพุทธิศาสตร์,ดร. พระศรีรัตนโนบล (สุริโย อุตตมเมธี,ดร.) ผศ.เฉลิมวรอดเขี้ยว ผศ.กฤต ศรียะอาจ ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี ดร.สฤกษ์ แกงทรัพย์ ดร.คำพอง งามภักดิ์ ตลอดถึงคณาจารย์เจ้าหน้าที่ในโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบทุกรูป/ทุกท่าน โดยเฉพาะพระสมุห์พิจิตร ธมมวิจิตโต คุณไชยา เสนแสนยา ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ และการติดต่อประสานงานทุกอย่าง เป็นอย่างดี ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาเล่าเรียน ให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและเปี่ยมล้นด้วยกัลยาณธรรมตลอดมา คุณดวงดี โอธูสู ที่ช่วยแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษในเบื้องต้น เจริญพรขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจบทคัดย่อภาษาอังกฤษด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง

นมัสการขอบพระคุณพระคุณเจ้าและขอบคุณนิสิตคฤหัสถ์ร่วมห้องเรียนทุกรูป/ท่าน ที่กรุณาแบ่งปันข้อมูลตลอดเวลาที่ศึกษามา ที่เอื้อเพื่อข้อมูลในการศึกษาและการทำวิจัยตลอดมา ทำให้งานชัดเจนยิ่งขึ้น ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดวิทยาลัยแสงธรรม ทั้งแผนกทั่วไปและแผนกหนังสือหายาก ที่เอื้อเพื่อในการให้เข้าใช้ห้องสมุดด้วยมิตรไมตรีที่อบอุ่นยิ่ง

ขอขอบคุณเจ้าของทุนการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ ได้แก่ ทุนพระพรหมบัณฑิต ทุนกรมการศาสนา ทุนมอบทุนสนับสนุนในการศึกษา ทุนละ ๕,๐๐๐ บาท

ขอบพระคุณบิดามารดา ผู้ให้กำเนิดชีวิตและมีลมหายใจสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้ และครู อาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ขอพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และความดีงามทั้งปวง ได้ดำรงมั่น เพื่อประโยชน์แก่อุทิศ เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก และแก่ชาวโลกตลอดกาลนาน เทอญ

พระสมุห์ชาญชัย ภาณชาโต

๒๙ มกราคม ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๒)
กิตติกรรมประกาศ	(๔)
สารบัญ	(๕)
สารบัญตารางเปรียบเทียบ	(๗)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๘)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๓
๑.๘ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๑๔
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ โอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา	
๒.๑ ความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์	๑๕
๒.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์	๑๘
๒.๓ ประวัติความเป็นมาของโอวาทปาฏิโมกข์	๒๓
๒.๔ หลักของโอวาทปาฏิโมกข์	๓๐
๒.๔.๑ อุดมการณ์ ๔	๓๐
๒.๔.๒ หลักการ ๓	๓๖
๒.๔.๓ วิธีการ ๖	๔๒
๒.๕ คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์	๔๗
๒.๖ สรุป	๕๑
บทที่ ๓ บทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา	
๓.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว	๕๕

๓.๒ ประวัติของนักบุญมัทธิว	๕๗
๓.๓ โครงสร้างของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว	๕๘
๓.๔ ความหมายของบทเทศน์บนภูเขา	๖๐
๓.๕ ความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา	๖๒
๓.๖ ประวัติความเป็นมาของบทเทศน์บนภูเขา	๖๓
๓.๗ หลักของบทเทศน์บนภูเขา	๖๘
๓.๗.๑ อุดมการณ์	๖๙
๓.๗.๒ หลักการ	๗๑
๓.๗.๓ วิธีการ	๘๕
๓.๘ คุณค่าของบทเทศน์บนภูเขา	๘๗
๓.๙ สรุป	๙๑
บทที่ ๔ การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา	
๔.๑ เปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๔
๔.๒ เปรียบเทียบสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๖
๔.๓ เปรียบเทียบหลักของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๗
๔.๓.๑ อุดมการณ์	๙๗
๔.๓.๒ หลักการ	๙๘
๔.๓.๓ วิธีการ	๑๐๐
๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๑๐๑
๔.๕ สรุป	๑๐๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๓
บรรณานุกรม	๑๑๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๗

สารบัญตารางเปรียบเทียบ

ลำดับตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๕
ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบนิยามความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๖
ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๘
ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๙๙
ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๑๐๑
ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา	๑๐๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คัมภีร์ที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาและนำมาอ้างอิงสำหรับการเขียนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยกล่าวถึงแหล่งที่มา เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑-๑๔๐/๘๓-๑๐๒ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระสุตตันตปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๑๑๑-๑๔๐ หน้า ๘๓ - ๑๐๒ การอ้างอิงคัมภีร์ผู้วิจัยอาจกำหนด โดยกล่าวถึงชื่อคัมภีร์ ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๐๒ หมายถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต พระสุตตันตปิฎกภาษาไทย ข้อ ๒๕ หน้า ๔๐๒

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาตปาติ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

การใช้อักษรย่อคัมภีร์อรรถกถาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด โดยระบุคำย่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม/ข้อ/หน้า

เช่น ที.ม.อ. (บาลี) ๓/๑๕๓/๓๒๑ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สীগุชฌวคค อฎฐกถา ภาษา
บาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๕๓ หน้า ๓๒๑

อรรถกถาพระสูตรต้นปิฎก

ที.ม.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวคคอฎฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(บาลี)	=	มชฌมิกาย	ปปณจสุทนี	มูลปณณาสกอฎฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.ธ.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	ธมมปทอฎฐกถา		(ภาษาบาลี)
ช.อป.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	วิสุทธรชนวิลาสินี	อปทานอฎฐกถา	(ภาษาบาลี)

ค. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์ฎีกา

ส่วนการใช้อักษรย่อคัมภีร์ฎีกาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงคัมภีร์ฎีกาตามที่บัณฑิต
วิทยาลัยกำหนด โดยระบุชื่อคัมภีร์ตามด้วย เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.สี.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๗๖/๓๗๓
หมายถึง ทีฆนิกาย สีนตลุปกาสินี สীগุชฌวคคฎีกา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๓๗๓
ฉบับมหาจุฬารัฐีกา

ฎีกาพระวินัยปิฎก

ที.ม.ฎีกา.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สินตลุปกาสินี	มหาวคคฎีกา	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.ฎีกา	(บาลี)	=	องคุตตรนิกาย	ทสกนิปาตฎีกา		(ภาษาบาลี)

หนังสือพระคัมภีร์และอักษรย่อ

คัมภีร์ทางคริสต์ศาสนา คือ พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ภาคพันธสัญญาใหม่ ของคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสต์ศาสนาธรรม แผนกพระคัมภีร์ โดยใช้อักษรย่อประกอบ ด้วย ชื่อคัมภีร์, บทที่ : หัวข้อธรรมที่ เช่น ปฐก ๘ : ๑๐ หมายถึงปฐมกาล หัวข้อธรรมที่ ๑๐

ภาคพันธสัญญาเดิม

๑	ปฐมกาล	ปฐก	๗	เพลงซาโลมอน	พชม
๒	อพยพ	อพย	๘	ปรีชาญาณ	ปชญ
๓	เลวีนิติ	ลนต	๙	อิสยาห์	อสย
๔	เฉลยธรรมบัญญัติ	ฉรบ	๑๐	เยเรมีย์	ยรม
๕	ซามูเอลฉบับที่สอง	๒ชมอ	๑๑	เพลงคร่ำครวญ	พคค
๖	มัคคาบีฉบับที่สอง	๒มคบ	๑๒	เพลงสดุดี	สตด

ภาคพันธสัญญาใหม่

๑	มัทธิว	มธ	๑๒	กาลาเทีย	กท
๒	มาระโก	มก	๑๓	เอเฟซัส	อฟ
๓	ลูกา	ลก	๑๔	ฟิลิปปี	ฟป
๔	ยอห์น	ยน	๑๕	โคโลสี	คส
๕	กิจการอัครสาวก	กจ	๑๖	เอสะโลนิกาฉบับที่หนึ่ง	๑ปต
๖	โรม	รม	๑๗	ทิโมธีฉบับที่หนึ่ง	๑ทธ

๗	โครีนธ์ฉบับที่หนึ่ง	๑คร	๑๘	ทิโมธีฉบับที่สอง	๒ทธ
๘	โครีนธ์ฉบับที่สอง	๒คร	๑๙	ยอห์นฉบับที่หนึ่ง	๑ยน
๙	ฮีบรู	ฮบ	๒๐	ยอห์นฉบับที่สอง	๒ยน
๑๐	ยากอบ	ยก	๒๑	วิวรณ์	วว
๑๑	เปโตรฉบับที่สอง	๒ปต	๒๒	โยบ	ยบ

พระสมณสาส์น การอ้างอิงในพระสมณสาส์น มีรูปแบบ ดังนี้คือ (ชื่อพระสมณสาส์น
 ข้อที่ : หน้าที) เช่น EV ๔๒ หมายถึง Evangelium Vitac ข้อที่ ๔๒ อักษรย่อชื่อพระสมณสาส์น
 ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีดังนี้

EV	Evangelium Vitac
HV	Humance Vitac
DS	Denzinger Schonmetzer

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสภาพปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมได้ทวีความรุนแรง ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดปัญหาทางด้านจริยธรรม โดยเกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับการปล้นฆ่าข่มขืนและมีพฤติกรรมเป็นภัยต่อสังคมซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไป สังคมไทยในปัจจุบันนี้เริ่มสนใจแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุและขาดความสนใจทางด้านจิตใจ มนุษย์เราก็ยิ่งจะเพิ่มความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้มากขึ้นและจะฉลาดขึ้นในทางฉ้อฉล แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นเอาไรต์เอาเปรียบกันโดยไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งมีการทำลายล้างกันด้วยความรุนแรงและแยบยลมากขึ้น ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ ปัญหาละเมิดสิทธิเด็กและสตรี ปัญหาความประพฤติมิชอบในวงราชการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุทำให้คนสมัยใหม่หลงใหลใฝ่ฝันต่อรูปธรรมที่จะนำความสุขความสบายมาให้แก่ตนเองโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม กระแสวัตถุนิยมนั้นได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากขึ้น ทำให้คนไทยนั้นขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง

หลักจริยธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติ แนวทางการปฏิบัติ แบบแผน หรือ หลักการที่วาดด้วยความดีงาม เมื่อประพฤติแล้วไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข ปลอดภัย และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักจริยธรรมในหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ

ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการเผยแผ่ และหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมของอย่างสันติสุข ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ต่อมาได้เสด็จไปประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ หลังจากทรงตรัสรู้ได้ ๙ เดือน พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญ เดือน ๓ ที่เราเรียกกันว่า “วันมาฆบูชา” ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ดังปรากฏใน “โอวาทปาฏิโมกข์” หลักการสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ประกอบด้วยคาถา มีทั้งหมด ๓ คาถากึ่งดังนี้

ชนดี พรหม์ ตโป ตีติกขา

นิพพานํ พรหม์ วทนต์ พุทธา

น หิ ปพพิโต ปรูปชาติ

สมโณ โหติ ปรี วิหะยนโต

สพพปาปสส อกรรม

กุสลสสุปสมปทา

สจิตตปริโยทปน

เอตํ พุทธาน สาสน

อนุปวาโท อนุปฆาโต	ปาตีโมกฺเข จ สัมโ
มตตถญตฺตา จ ภตตสมฺมึ	ปนตถญจ สยนาสนํ
อธิจิตเต จ อาโยโค	เอตํ พุทฺธาน สาสนํ ^๑

แปลว่า

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้วนี้คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาตีโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต นี้คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^๒

พระพุทธพจน์คาถาแรก ทรงกล่าวถึงอุดมการณ์อันสูงสุดของพระภิกษุและบรรพชิตในพระพุทธศาสนานี้ อันมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่น อันอาจเรียกได้ว่า อุดมการณ์ ๔ ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ๑. ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่นักบวชในศาสนานี้พึงยึดถือและเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องเจอในชีวิตนักบวช เช่น ประสงค์ร้อนได้เย็น ประสงค์เย็นได้ร้อน ๒. การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน ๓. ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ๔. พระภิกษุและบรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้ (เช่น ภิกษุณี สามเณร สามเณรี สิกขมานา) ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการเบียดเบียนทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ

พระพุทธพจน์คาถาที่สอง ทรงกล่าวถึง “หลักการอันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งปวงโดยย่อ” หรือ หลักการ ๓ กล่าวนั้นเป็นการสรุปรวบยอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางที่พุทธบริษัทพึงปฏิบัติ ได้แก่ ๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง ๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม ๓. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์

พระพุทธพจน์คาถาที่สาม หมายถึงวิธีการที่ธรรมทูตผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ พระภิกษุที่ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งมีเป็นจำนวนมากให้ใช้วิธีการเหมือนกันเพื่อจะได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ได้แก่ วิธีการทั้ง ๖ คือ ๑. การไม่กล่าวร้าย (เผยแผ่ศาสนาด้วยการไม่กล่าวร้ายโจมตีดูถูกความเชื่อผู้อื่น) ๒. การไม่ทำร้าย (เผยแผ่ศาสนาด้วยการไม่ใช้กำลังบังคับข่มขู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ) ๓. ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (รักษาความประพฤติให้หน้าเลื่อมใส) ๔. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) ๕. ที่นั่งนอนอันสงัด (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) ๖. ความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอนแต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน)

^๑ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

การประกาศการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงนับแต่นั้นมา และกล่าวได้ว่าโอวาทปาฏิโมกข์เป็นคำสอนหัวใจของพระพุทธศาสนา^๓ เป็นหลักของจริยธรรมที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปประพฤติและปฏิบัติโดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน”

ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ “นั่นถือว่าเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุในการเผยแผ่คำสอน และข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด”^๔ เป็นพื้นฐานคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นคำสอนที่เน้นไปในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเองเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงภายใน คือ การฝึกฝนตัวเอง ให้เกิดศีล เกิดสมาธิ เกิดปัญญา ไม่เน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงภายนอก

ในคริสต์ศาสนามีคำสอนที่พระเยซูเจ้าได้ทรงเทศนา เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาแถบริมทะเลสาบกาลิลี ในแคว้นกาลิลีต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คน และผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก^๕ เป็นบทเทศนาที่ทำทนายสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น และแสดงถึงความแตกต่างในแนวทางคำสอนของพระเยซูเจ้ากับแนวทางของศาสนายิว (ยูดาย) ตั้งเดิมอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้ออีกระดับหนึ่ง ตามแนวทางของพระองค์ อีกทั้งยังเป็นหลักจริยธรรมที่ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ถือปฏิบัติเพื่อความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า โดยมีหลักจริยธรรมที่สำคัญคือเรื่อง “หลักของความรัก” ที่เรียกว่า “บทเทศน์บนภูเขา” บทเทศน์บนภูเขาเริ่มมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้า และเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้า^๖ และบทเทศน์บนภูเขา^๗ เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^๘ ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา ซึ่งไม่มีในพระวรสารของมาระโก ลูกากล่าวถึงปฐมเทศนาในรูปแบบที่ต่างไป^๙ ไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับกฎหมายและธรรมเนียมของชาวยิว^{๑๐} ซึ่งไม่เป็นที่สนใจสำหรับผู้อ่านมัทธิวรบรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ คำปราศรัยที่มัทธิวรบรวมมาเรียบเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง

^๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **หัวใจพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีณตัง, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒.

^๔ ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ตามทางพุทธกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๑-๑๓๔.

^๕ ดูรายละเอียดใน มธ. ๕/๑,๗/๒๘.

^๖ เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^๗ ดูรายละเอียดใน มธ. ๗/๑-๒๙.

^๘ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔), หน้า ๑๙๐๕.

^๙ ลก ๖ : ๒๐-๔๙.

^{๑๐} มธ ๕ : ๑๗-๖ : ๑๘.

๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต^{๑๑} ได้แก่ ความสุขที่แท้จริง, เกล็ดองแผ่นดินและแสงสว่างส่องโลก, พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ (ความโกรธ, การล่วงประเวณี, การอย่าร้าย, การสาบาน, การแก้แค้น และรักศัตรู)

๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น^{๑๒} ได้แก่ การทำทาน, การอธิษฐานภาวนา, วิธีอธิษฐานภาวนา บทภาวนาของพระเยซูเจ้า และการจำศีลอดอาหาร

๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ^{๑๓} ได้แก่ สมบัติแท้, ประทีปของร่างกาย, พระเจ้าและเงินทอง และความวางใจในพระเจ้า

๔. ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์^{๑๔} ได้แก่ อย่าตัดสินผู้อื่น, อย่าเหยียดหยามสิ่งศักดิ์สิทธิ์, คำภาวนาที่ได้ผล, และกฎปฏิบัติ

๕. การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ^{๑๕} ได้แก่ ทางสองแพร่ง, ประกาศกเทียม, ศิษย์แท้ และความพิศวงของประชาชน

บทเทศน์บนภูเขาเป็นคำสอนที่น่าประทับใจที่สุดตอนหนึ่งของพระเยซูเจ้า เรื่องสำคัญ ๆ ก็มีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ เนื้อหาของบทเทศน์บนภูเขาเป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชากรในแผ่นดินสวรรค์ เป็นรูปแบบชีวิตที่พระเจ้าทรงยอมรับ และคาดหวังให้คนของพระองค์ดำเนินชีวิตแบบนั้น แม้จะมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระเยซูเจ้าทรงสอนอยู่หลายเรื่อง แต่ก็พอจะจัดให้เห็นได้เป็น ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑. ผู้เป็นสุข ซึ่งเป็นเรื่องราวของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ ๒. บัญญัติใหม่ ซึ่งเป็นการยกระดับบัญญัติเก่าที่พระเจ้าประทานให้กับโมเสสบนภูเขาซีนายให้สูงขึ้น บัญญัติใหม่เหล่านี้ คือ หลักความเชื่อของคริสตศาสนา ๓. คำอธิษฐานตามแบบพระเยซูเจ้า ซึ่งเป็นคำสอนในเรื่องการอธิษฐานรวมไปถึงการถืออดอาหารและการทำทานด้วย ๔. เงินทอง พูดถึงท่าทีของผู้เชื่อในเรื่องเงินทอง และการละความกังวลในเรื่องชีวิตประจำวัน โดยมอบความไว้วางใจไว้กับพระเจ้า ๕. คำเตือน พูดถึงอันตรายของผู้เผยพระวจนะเท็จ และพวกหน้าไหว้หลังหลอก นอกจากนั้นยังพูดถึงรากฐานสองชนิด ในคำอุปมาเรื่องการสร้างบ้าน นอกจากนั้นบทเทศน์บนภูเขายังพูดถึงแผ่นดินสวรรค์และการดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามแบบแผนของพระเจ้า^{๑๖}

ความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา เป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ปฏิบัติเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า เป็นการเทศนาที่ประมวลคำสอนของพระเยซูเจ้าที่เคยสั่งสอนตลอดช่วงเวลา ๓ ปี ในปาเลสไตน์ไว้อย่างเป็นระบบที่สุด เป็นแนวทางในการเผยแผ่

^{๑๑} มธ ๕ : ๓-๔๘.

^{๑๒} มธ ๖ : ๑-๑๘.

^{๑๓} มธ ๖ : ๑๙-๓๔.

^{๑๔} มธ ๗ : ๑-๑๒.

^{๑๕} มธ ๗ : ๑๓-๒๗.

^{๑๖} สมใจ รักษาศรี, คำเทศน์บนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

คำสอน และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง^{๑๗}

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นั้น เป็นหลักการเผยแผ่และหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นคำสอนที่เน้นไปในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นคำสอนหัวใจของพระพุทธศาสนาเป็นหลักการเผยแผ่ของพระภิกษุในการเผยแผ่ และหลักของจริยธรรมที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปประพฤติและปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน” ส่วนบทเทศน์บนภูเขา เป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ปฏิบัติเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า และเป็นแนวทางในการเผยแผ่คำสอน บทเทศน์บนภูเขามีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้า และเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่ “อาณาจักรพระเจ้า”

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำโอวาทปาฏิโมกข์ และบทเทศน์บนภูเขามาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างในเรื่อง ความหมายและความสำคัญ อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และคุณค่า ในเชิงวิชาการรวมถึงพฤติกรรมแสดงออกอันส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบเกี่ยวกับ หลักธรรมในศาสนาทั้ง ๒ ใน ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

- ๑.๓.๑ โอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ บทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ทำการเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

^{๑๗} มีข้อสังเกตเกี่ยวกับคำที่ใช้เรียก การแสดงปฐมเทศนาของพระเยซูเจ้าบนภูเขา เอกสารบางเล่มเรียกว่า คำเทศนาบนภูเขา แต่เอกสารส่วนใหญ่และโดยเฉพาะหลักฐานปฐมภูมิคือ พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔) ที่ผู้วิจัยนำมาค้นคว้าเรียกว่า “บทเทศน์บนภูเขา” ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะใช้คำว่า “บทเทศน์บนภูเขา” เพื่อให้เป็นเอกภาพในงานวิจัยเล่มนี้

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และกำหนดขอบเขตของการวิจัย ในเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทเทศน์บนภูเขาโดยศึกษาค้นคว้าจากพระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยและจำกัดความดังนี้

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญ เดือน ๓ ที่เราเรียกกันว่า วันมาฆบูชา

บทเทศน์บนภูเขา หมายถึง การเทศนาของพระเยซูบันทึกในพระวรสาร นักบุญมัทธิว (Gospel of Matthew) (Matt ๕ : ๑; ๗ : ๒๘) เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนแถบภูเขาริมทะเลสาบกาลิลีในแคว้นกาลิลีต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คน และผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก

คัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาใหม่ หมายถึง เป็นส่วนหลังของคัมภีร์ไบเบิลในคริสตศาสนา พันธสัญญาใหม่เป็นบันทึกเรื่องราวหลังจากที่พระเยซูเจ้าประสูติ โดยจะกล่าวถึงประวัติของพระเยซูเจ้า และการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ของพระเยซูเจ้า

พระวรสารนักบุญมัทธิว หมายถึง เป็นหนังสือหมวดแรกในคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นบันทึกที่นักบุญมัทธิวซึ่งเป็นอัครทูตคนสำคัญใน ๑๒ คน ได้บันทึกประวัติและคำสอนของพระเยซูเจ้าและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการเผยแผ่คำสอน

อาณาจักรพระเจ้า หมายถึง จุดมุ่งหมายของศาสนาคริสต์ คือ อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตในโลกนี้ หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และ รักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ต้องรู้จักสละทรัพย์สมบัติภายนอกและมีความมานะพากเพียร และการมีชีวิตนิรันดร์ คือ การได้อยู่กับพระเจ้าซึ่งเป็นเรื่องราวหลังความตายในดินแดนสวรรค์ที่เรียกว่า อาณาจักรพระเจ้า (The city of God)

พระศาสนจักร หมายถึง ประชากรของพระเจ้าที่พระองค์ทรงเรียกให้มาชุมนุมกัน หรือชุมชนแห่งพันธสัญญาใหม่ที่พระเยซูเจ้าได้ทรงหลังโลหิตเพื่อทำการไถ่กู้ให้รอด คาทอลิกถือว่าพระศาสนจักรคือชุมชนของบุคคลผู้ได้รับศีลล้างบาปตามจารีตประเพณี

ความสุขแท้จริง หมายถึง ความชื่นชมยินดีอย่างบริบูรณ์ที่บุคคลจะได้รับต่อเมื่อได้กระทำตามแนวทางที่พระเจ้าประทานให้

ความรอด หมายถึง การที่มนุษย์รอดพ้นจากบาป เป็นผลจากการไถ่บาปของพระเยซูเจ้า

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร หนังสือ ตำรา

๑.๖.๑.๑ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)**^{๑๘} ได้กล่าวถึงสาระสำคัญโอวาทปาฏิโมกข์ไว้ในหนังสือ “จาริกบุญ-จาริกธรรม” ว่า ทรงแสดงหลักและลักษณะสำคัญที่เป็นจุดปรากฏของศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงหลักชั้นปฏิบัติการของพระพุทธศาสนา โดยตรัสต่อไปว่า สัพพปาปสฺส อภินิหารกฺกุสลสฺสูปสมปทา สจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๑ ทำความดี หรือ กุศลให้ถึงพร้อม ๑ การทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ๑ นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าเป็นคำสอนของพระพุทธองค์นี้ แต่พระองค์ตรัสว่า พุทฺธานํ ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือไม่ว่าพระพุทธเจ้าองค์ไหนก็สอนอย่างนี้หมด คาถานี้เป็นคาถาที่ชาวพุทธรู้จักมากที่สุด และพระกนิยมนิยามาย้ำเพราะเป็นหลักที่จะนำไปปฏิบัติ

๑.๖.๑.๒ **พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)**^{๑๙} ได้กล่าวถึงโอวาทปาฏิโมกข์ไว้ในหนังสือ “หัวใจพระพุทธศาสนา” ว่า โอวาทปาฏิโมกข์ได้ชื่อว่าเป็นคำสอนหัวใจพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาและมีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นหลักธรรม ซึ่งนำไปปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน ในการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๒ ว่าด้วย หลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๖.๑.๓ **พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)**^{๒๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า วันมาฆบูชา ถือว่าวันสำคัญทางพระศาสนา เพราะเป็นวันที่พระบรมศาสดาทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่พระสาวก ๑,๒๕๐ รูป ที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานของพระพุทธศาสนา พวกเราควรใส่ใจพระโอวาทนี้ “ปาฏิโมกข์” แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องพ้น ความหมาย โอวาทปาฏิโมกข์ ธรรมเป็นเครื่องพ้น ซึ่งเป็นโอวาทของพระบรมศาสดา อันพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้รู้แล้ว เห็นแล้ว ได้ประกาศไว้

๑.๖.๑.๔ **คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**^{๒๑} ได้ให้ความหมายไว้ว่าโอวาทปาฏิโมกข์ คือ หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสประทานแก่พระอรหันตสาวก ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ เวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือนมาฆะ มีคำอธิบาย

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ-จาริกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **หัวใจพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปริ้นติ้ง ๒๕๕๓), หน้า ๑๒-๑๔.

^{๒๐} พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), **สาระสำคัญของพระธรรมเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทรีไอ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒๖.

^{๒๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, (พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖.

เพิ่มเติมในอรรถกถาว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์นี้แก่ที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เป็นเวลา ๒๐ พรรษา ก่อนที่จะสวดปาฏิโมกข์อย่างในปัจจุบัน

๑.๖.๑.๕ ธนุ แก้วโอภาส^{๒๒} ได้บรรยายในส่วนที่เกี่ยวกับโอวาทปาฏิโมกข์ของพุทธศาสนา หนังสือเรื่อง “ศาสนาโลก” ว่า ภายหลังที่มีสาวก ๕ รูปแรกในศาสนาพุทธแล้ว ต่อมาเมื่อผู้เลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้ามากขึ้น ในวันเพ็ญเดือน ๓ ภายหลังที่ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ๙ เดือน มีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาจำนวน ๑,๒๕๐ รูป เดินทางมาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายกัน ครั้งนี้อาจเป็นเพราะวันเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ พระสงฆ์ในพุทธศาสนาจึงพากันมาประชุมกันโดยไม่ต้องนัดหมาย พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ท่ามกลางประชุมของสงฆ์ทั้ง ๑,๒๕๐ รูป เพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธองค์ต่อไป พุทธศาสนิกชนถือว่าวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งเรียกว่า วันมาฆบูชา นับจากวันมาฆบูชาเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาจึงแพร่ขยายเติมโตยิ่งขึ้น ในที่สุดก็ขยายออกนอกทวีปอินเดียไปยังดินแดนต่าง ๆ ของทวีปเอเชีย ที่ใดที่พระพุทธศาสนาแพร่ไปถึง แนวความคิดทางศาสนาเดิมในบริเวณนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปหันมาดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ศาสนาพุทธจึงนำไปญาณมาสู่มนุษยชาติ เป็นการยกระดับความคิดและการกระทำของมนุษย์ให้สูงยิ่งขึ้น

๑.๖.๑.๖ เสฐียร พันธงชัย^{๒๓} ได้ให้ความหมายไว้ว่า กาลล่วงมาถึงเดือนมาฆะ (เดือนสาม) ถัดปีที่ตรัสรู้ธรรมนั้น ถึงวันเพ็ญแห่งเดือนอันเป็นวันทำพิธีวาราวตรีของพราหมณ์ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน แขวงกรุงราชคฤห์ มีเหตุบังเอิญให้เป็นไป ในบ่ายวันนั้น พระสงฆ์สาวกที่ทรงส่งจาริกไปประกาศธรรมในที่ต่าง ๆ มีจำนวน ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมเฝ้าพร้อมกัน พระพุทธเจ้าทรงถือเป็นโอกาสพิเศษจึงได้ทรงประกาศหลักศาสนา คือ ธรรมและวินัย เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์

๑.๖.๑.๗ แคลเรนส์ จอร์แดน^{๒๔} ได้บรรยายในหนังสือ “บทเทศน์บนภูเขา” แปลโดย ปภัสรา เกตุอุดม ไว้ว่า เป้าหมายประการหนึ่งของบทเทศน์ คือ เพื่อที่จะประกาศข่าวประเสริฐ เรื่องแผ่นดินของพระเจ้าให้เป็นที่เข้าใจได้อย่างชัดเจน และเพื่อที่จะชักจูงให้ประชาชนกลับใจใหม่ อันจะเป็นผลให้เกิดการตัดสินใจกลับใจใหม่จริง ๆ ถ้าเราจะมองจากแง่ของการประกาศเผยแพร่พระกิตติคุณ นี่เป็นการเทศนาข่าวประเสริฐที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีผู้เทศนามา การเผยแพร่ หมายถึง การเทศนาข่าวประเสริฐของพระเยซูเจ้า และแผ่นดินของพระองค์ เพื่อที่จะชี้ให้มนุษย์เห็นถึงความผิดบาปที่เขาได้เคยทำในการดำเนินชีวิตแบบเก่า และช่วยให้เขาเกิดความแน่ใจว่าทางใหม่ของเขาเป็นวิถีทางที่ถูกต้อง

^{๒๒} ธนุ แก้วโอภาส, *ศาสนาโลก*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทถาดตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐๐.

^{๒๓} เสฐียร พันธงชัย, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์ การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

^{๒๔} แคลเรนส์ จอร์แดน, *คำเทศนาบนภูเขา*, แปลโดย ปภัสรา เกตุอุดม, (กรุงเทพมหานคร : คณะแบปติสต์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒-๑๓.

๑.๖.๑.๘ ลือชัย ธาตุวิสัย^{๒๕} ได้บรรยายเรื่องบทเทศน์บนภูเขาใน “เอกสารประกอบการเรียนวิชาการวิเคราะห์อรรถกถาธรรม ๑ บทเทศนาบนภูเขา (มธ. ๕-๗)” ไว้ว่า บรรดานักวิชาการบางคนได้พยายามที่จะจำกัดวง หรือทำให้ความหมายของบทเทศน์บนภูเขาอ่อนลง พวกเขาถือว่ามันเป็นเพียงความฝันเกี่ยวกับอนาคต มันไม่ได้ประยุกต์ใช้กับชีวิตในทุกขอบเขต จุดเริ่มต้นที่เหมือนกันของความพยายามเหล่านี้ค่อนข้างชัดเจน คือว่า เราผู้เป็นมนุษย์ธรรมดาสามัญไม่สามารถ ดังนั้น คงไม่จำเป็นต้องดำเนินชีวิตตามคำสั่งเหล่านี้ เรามีความรู้ดีกว่ามีความตึงเครียด ระหว่างคำสั่งต่าง ๆ ของพระเยซูเจ้าและคำสั่งต่าง ๆ ของโลกนี้ เราพบเรื่องนี้มานานแล้วและยอมจำนนต่อมัน และมักจะพูดว่า “นั่นคือวิถีทางที่มันเป็น” (that is the way it is) หรือ “นั่นคือวิถีทางที่เราเป็น” (that is the way we are) อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ที่เราจะเลือกจุดเริ่มอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ มนุษย์คนหนึ่งซึ่งชื่อเยซูเจ้าสามารถทำสิ่งนี้ให้เป็นจริงได้ และพระองค์ปรารถนาให้คนอื่น ๆ ดำเนินชีวิตตามคำสั่งสอนของพระองค์ในบทเทศน์บนภูเขาพร้อมกันกับพระองค์ เราจะสามารถพบวิถีทางที่สามารถปฏิบัติได้ก็ต่อเมื่อเราตระหนักว่าบทเทศน์บนภูเขาเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นจริงที่ยิ่งใหญ่กว่า กล่าวคือ การประกาศข่าวดี เรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำที่ช่วยให้รอดพ้นของพระเจ้าในพระเยซูเจ้า มันบอกเราว่าพระองค์เสด็จมาเพื่อปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระ เพื่อยกพวกเขาออกจากบาป ความอ่อนแอ ความสิ้นหวังของพวกเขา เพื่อที่จะเปิดอนาคตใหม่สำหรับพวกเขา

๑.๖.๑.๙ เสรี พงศ์พิศ^{๒๖} ได้บรรยายเรื่องบทเทศน์บนภูเขาไว้ว่า ในช่วงเวลา ๓ ปีที่พระเยซูเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนไปทั่วปาเลสไตน์นั้น พระวรสารทั้งสี่ได้ถ่ายทอดคำสั่งสอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ส่วนใหญ่จะปะปนอยู่กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้เป็นระบบมากที่สุดคือบทเทศน์บนภูเขา บทเทศน์บนภูเขามุ่งจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้า และเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้านั้น ภาษาที่พระเยซูเจ้าทรงใช้เป็นภาษาธรรมดาที่ในการบรรยายความ นอกจากนั้น พระเยซูเจ้ายังได้ทรงเทศน์สอนเป็นนิทานเปรียบเทียบอีกมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องอาณาจักรพระเจ้าดังในบทที่ ๑๓ ของมัทธิว เช่น เรื่องการหว่านพืช เรื่องข้าวละมาน เรื่องเมล็ดพืช เรื่องเชื้อขนมปัง

๑.๖.๑.๑๐ สมใจ รักษาศรี^{๒๗} ได้เรียบเรียงความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับบทเทศน์บนภูเขาไว้ในบทนำของหนังสือบทเทศน์บนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗ ว่าจอห์น สตอทท์ (John Stott) นักศาสนศาสตร์ชาวอังกฤษ กล่าวถึงบทเทศน์บนภูเขาว่า บทเทศน์บนภูเขาเป็นคำสอนของพระเยซูเจ้าที่ผู้คนรู้จักดีที่สุดและคุ้นเคยมากที่สุด แม้ว่าหลาย ๆ ตอนจะเข้าใจยาก และที่สำคัญปฏิบัติตามได้ยาก ถ้อยคำของพระเยซูเจ้าในพระคัมภีร์ตอนนี้ เกือบจะเป็นคำแถลงการณ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะมาติดตามเป็นสาวกของพระองค์ และจอห์น แม็คอาร์เธอร์ จูเนียร์ (John MacArthur) ศิษยาภิบาลคริสตจักร Grace Community นักเขียนและนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง กล่าวว่าบทเทศน์บนภูเขาเป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต การดำเนิน

^{๒๕} ลือชัย ธาตุวิสัย, *บทเทศนาบนภูเขา (มธ. ๕-๗)*, เอกสารประกอบการเรียนวิชาการวิเคราะห์อรรถกถาธรรม ๑, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๓๑๓.

^{๒๖} ดูรายละเอียดใน เสรี พงศ์พิศ, *ศาสนาคริสต์*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อัสสัมชัญ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘-๒๑.

^{๒๗} สมใจ รักษาศรี, *คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔), หน้า ๖-๗.

ชีวิตแบบนี้มีความหมายมากต่อการประกาศ ถ้าเราดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในบทเทศน์บนภูเขา เราจะเขย่าหัวใจของชาวโลก

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๒.๑ พระมหาแผน ธมฺเมธี (ศรีอภัย)^{๒๘} ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่น มุทุกันต์” พบว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า แม้จะมีมากเท่าไรก็ตาม ความมุ่งหมายที่แท้จริงก็มีเพียง ๓ อย่าง คือ มุ่งกำจัดขัดเกลาความชั่วร้ายออกไปจากตัว และเสริมสร้างความดีงามขึ้น กับชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด โดยหลักธรรมดังกล่าวนั้น พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ท่านได้อธิบายขยายความว่า การไม่ทำความชั่วทั้งปวง หมายถึง ไม่ทำความชั่วทุกอย่าง คือ ไม่ทำการใด ๆ ที่จะทำให้ตัวเราเลวทรามต่ำช้าลง คำว่า บาป ก็คือความชั่วนั่นเอง ความชั่วนั้น ได้แก่ ทุจริต ๑๐ คือ กายทุจริต ๓ วจิตุจริต ๔ มโนทุจริต ๓ การยังกุศลให้ถึงพร้อม หรือการทำความดี หมายความว่า พยายามทำตัวให้ดีขึ้น ทำความดีให้มากให้เพียงพอ คือเมื่อเว้นจากทำชั่วแล้ว ก็หันมาทำความดี ความดีที่กล่าวนี้ ได้แก่ การกระทำที่เป็นความดีทุกอย่าง นับแต่ความดีที่เป็นโลกีย์ เช่น การศึกษาเล่าเรียน การหาเลี้ยงชีพ การทำบุญสุนทาน ฯลฯ จนถึงความดีที่ทำให้ตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ พ้นจากโลก การชำระจิตใจของตนให้ผุดผ่อง หมายถึง การทำจิตของตนให้พ้นจากอำนาจกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง จากหลักปฏิบัติทั้งสามประการนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนานิยมความดี ความสะอาดบริสุทธิ์ ไม่นิยมความสกปรกโสภณ ฉะนั้น ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องหมั่นปฏิบัติตนตามหลักแห่งศาสนาทั้งสามประการนั้นอย่างเคร่งครัด

๑.๖.๒.๒ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (บุญถึง)^{๒๙} ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย” พบว่า ในช่วงต้นแห่งพุทธกาลพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทแต่ทรงปกครองสงฆ์ด้วยหลักการคือ “โอวาทปาติโมกข์” สงฆ์ทั้งปวงก็อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเกือบทั้งหมดล้วนเป็นพระอรหันต์บุคคล ถึงขนาดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่างต่ำที่สุดสาวกสงฆ์ของพระองค์ก็เป็นพระโสดาบันบุคคล เพราะฉะนั้นในช่วงแรกแห่งการบำเพ็ญพุทธกิจจึงยังไม่มีสิกขาบทที่เรียกกันว่าเป็น “อาณัติปาฏิโมกข์” เช่น ปฐมปาราชิก เป็นต้น มีแต่สิกขาบทเล็กน้อยบางข้อเท่านั้นที่ทรงบัญญัติไว้ ต่อมาในขณะเสด็จประทับจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรได้กราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อความดำรงมั่นแห่งพรหมจรรย์ (ศาสนา) แต่พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่จะบัญญัติสิกขาบท จึงทรงยับยั้งพระสารีบุตรว่า ควรรอต่อไปก่อน ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันสมควรแล้วพระองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบทเอง

^{๒๘} พระมหาแผน ธมฺเมธี (ศรีอภัย), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่น มุทุกันต์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาลัษณ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๒๙} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (บุญถึง), “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

๑.๖.๒.๓ พระอุบล กตปุณฺโณ (แก้ววงษ์ล้อม)^{๓๐} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย” พบว่า ศิลปะเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริต โดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเดิมนั้นจากสุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศิลปะเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศิลปะ ย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศิลปะ คือการควบคุมความประพฤติ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิที่ส่งคุณค่าสนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้น ศิลปะจึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรม เพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศิลปะ ด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้อง นำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท ศิลปะในทางด้านสังคม ซึ่งมุ่งเน้นฝ่ายของวินัยย่อมครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอกทั้งหมด รวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพที่ควรจัดได้ให้ความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผลออกมาสู่สังคม คุณค่าของศิลปะทางสังคม คือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับการแสดงออกทางกาย วาจาให้เรียบร้อยเกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ศิลปะจึงมีความเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัด หยิบยืม ประณีต ด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรม นั่นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิ แม้เพียงศิลปะ ๕ ที่ประพฤติอย่างถูกต้อง ก็จัดว่าเป็นผู้มีศิลปะอย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

๑.๖.๒.๔ เจษฎาภรณ์ รอดภัย^{๓๑} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย” พบว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือ ปาฏิโมกข์ที่เป็นโอวาทกล่าวคือ สิ่งที่เป็นหลักเป็นประธานในด้านคำกล่าวสอน หรือ หลักการโดยสรุปของพุทธศาสนา มีทั้งหลักคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ ได้ประกาศหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา วิธีการการประกาศ พร้อมทั้งจรรยาบรรณของนักเผยแผ่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพพร้อมกันในการเผยแผ่พระศาสนา และเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ใจความพระโอวาทปาฏิโมกข์นั้น มี ๑๓ ประการ คือ หลักการ ๓ หมายถึง สาระสำคัญที่ควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง, การทำกุศลให้ถึงพร้อม, และการทำจิตให้ผ่องใส อุดมการณ์ ๔ หมายถึง หลักการที่ทรงวางไว้ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความอดทน, ความไม่เบียดเบียน, ความสงบ, และนิพพาน วิธีการ ๖ หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติสำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่ว่าร้าย, การไม่ทำร้าย, การสำรวมในปาฏิโมกข์, การรู้จักประมาณ, การอยู่ในสถานที่ที่สงบ, และการฝึกหัดจิตใจให้

^{๓๐} พระอุบล กตปุณฺโณ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๓๑} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

สงบ สรูป ได้แก่ สอนให้ละความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ พระนิพพาน คือ การดับกิเลส พันธ์ทุกข์ เป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นการประกาศจุดยืนของพระพุทธศาสนาแก่ชาวโลก

๑.๖.๒.๕ **นุพันธ์ ทศมาลี**^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่อง มาตรฐานใหม่ของพระเยซูคริสต์เจ้าจากพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญแมทธิวกับการนำมาใช้ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน” พบว่า พระบัญญัติ ๑๐ ประการในพันธสัญญาเดิม และ มาตรฐานใหม่ของพระเยซูเจ้าในพันธสัญญาใหม่อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบวรรณกรรม การตีความด้านพระคัมภีร์และคุณค่าทางจริยธรรม ทำให้ทราบว่าแนวทางการดำเนินชีวิตด้านจริยศาสตร์ ของทั้งสองแหล่งข้อมูล มีความสอดคล้องกัน และมุ่งประเด็นไปในเรื่องเดียวกัน คือ ความรัก ความเมตตา และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับทุก ๆ คนในสังคม ซึ่งเป็นหลักคำสอนสากล สามารถนำไปประยุกต์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้กับทุกคนและกับทุกสังคม และสามารถพบหลักคำสอน นี้ในทุก ๆ ชนชาติทุก ๆ ศาสนา ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีเหตุผลในการไตร่ตรองความ ประพฤติหรือการปฏิบัติต่าง ๆ ว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่ในแต่ละการกระทำ ซึ่งจะต้องสอดคล้อง กับหลักคำสอนในศาสนา ธรรมเนียมปฏิบัติในสังคม กฎหมายบ้านเมืองอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของ บุคคลในสังคม

๑.๖.๒.๖ **ลักรินทร์ ศิริบรรเทิง**^{๑๓} ได้ศึกษาเรื่อง “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒” พบว่า บทเทศน์บนภูเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสุขแท้หรือบุญลาภ ๘ ประการ ซึ่งเป็นบทนำของบทเทศน์บนภูเขานั้น มีหัวใจอยู่ที่ ความรัก ความเชื่อ และความหวังจริง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่สุด และเป็นแนวทางสำคัญในการตัดสินใจ คุณค่าทาง จริยธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บุคคลและสังคมได้เจริญชีวิตอย่างดี ถูกต้องและ เหมาะสม และมีความสุขทั้งจิตใจและร่างกาย และสร้างสรรค์ความสงบและกลมกลืนในการอยู่ร่วมกันใน สังคม ส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ ทางด้านศีลธรรมได้รับการเยียวยาแก้ไขได้อย่างแท้จริง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่า โอวาทปาฏิโมกข์ใน พระพุทธศาสนาเป็นทั้งแนวทางในการเผยแผ่คำสอนและเป็นหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ใน สังคม เป็นคำสอนที่เน้นไปในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเอง เน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงภายใน คือ การ ฝึกฝนตัวเอง ให้เกิดศีล เกิดสมาธิ เกิดปัญญา และมีจุดมุ่งหมาย คือ พระนิพพาน ส่วนบทเทศน์บน ภูเขาในคริสตศาสนาเป็นหลักจริยธรรมที่พระเยซูทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคน ได้ปฏิบัติเพื่อความสุขใน โลกนี้และโลกหน้า คือ อาณาจักรของพระเจ้า และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ ต้องการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ไปสู่หนทางที่ถูกต้องตามแนวทางของพระเจ้า และเพื่อการอยู่ ร่วมกันโดยสันติสุขในสังคม โดยมีเมตตาและความรักเป็นพื้นฐาน แต่ในเอกสารและงานวิจัยเหล่านั้น

^{๑๒} นุพันธ์ ทศมาลี, “คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่องมาตรฐานใหม่ของพระเยซูคริสต์เจ้าจาก พระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญแมทธิวกับการนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน”, **การค้นคว้า อิสรศาสตร์ศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๙๐.

^{๑๓} ลักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของ พระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, **การค้นคว้าอิสรศาสตร์ศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม), ๒๕๕๔.

ยังขาดประเด็นในเชิงเปรียบเทียบ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบถึง ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างความหมาย ความสำคัญ อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาเปรียบเทียบเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source)

สำหรับพระพุทธศาสนาที่ใช้สำหรับวิจัย คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถารวมถึงคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง ส่วนคริสตศาสนา คือ พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และ ภาคพันธสัญญาใหม่ และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง

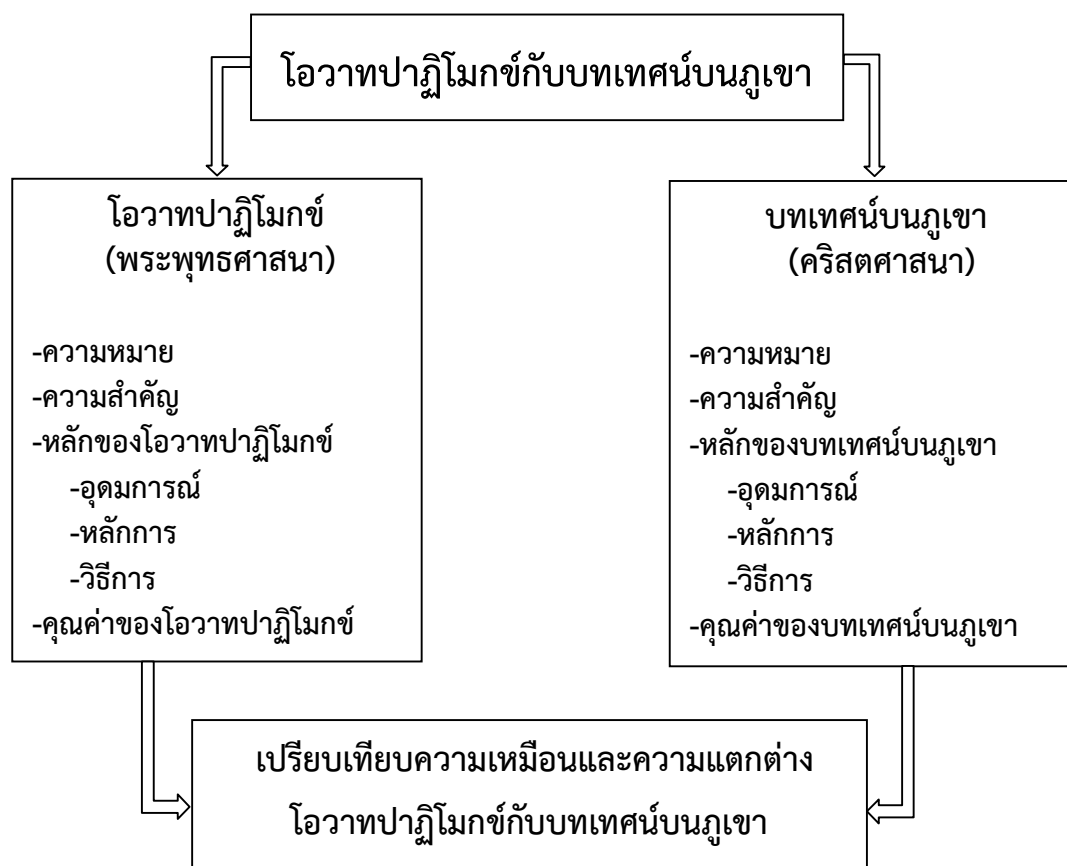
๑.๗.๒ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source)

สำหรับพระพุทธศาสนาที่ใช้สำหรับการวิจัย คือ เอกสารงานวิจัย หนังสือ บทความวารสารรวมถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับคริสตศาสนาที่ใช้สำหรับการวิจัยคือ เอกสารงานวิจัย หนังสือ บทความวารสารรวมถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ นำข้อมูลทั้งสองแหล่งมาศึกษาและเปรียบเทียบ

๑.๗.๔ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๘ กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้ทราบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา
- ๑.๙.๒ ทำให้ทราบบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา
- ๑.๙.๓ ทำให้ทราบความเหมือนและความต่าง และคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา

บทที่ ๒

โอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการเผยแผ่ และหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมของอย่างสันติสุข ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ต่อมาได้เสด็จไปประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ หลังจากทรงตรัสรู้ได้ ๔ เดือน พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เราเรียกกันว่า “วันมาฆบูชา” ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ดังปรากฏใน “โอวาทปาฏิโมกข์” คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นั้น เป็นหลักการเผยแผ่และหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นคำสอนที่เน้นไปในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นคำสอนหัวใจของพระพุทธศาสนาเป็นหลักการเผยแผ่ของพระภิกษุในการเผยแผ่ และหลักของจริยธรรมที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปประพฤติและปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน” ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ควรจะได้ศึกษา “โอวาทปาฏิโมกข์” ให้ละเอียด ซึ่งมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ ความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๓ ประวัติความเป็นมาของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๔ หลักของโอวาทปาฏิโมกข์
 - ๒.๔.๑ อุดมการณ์ ๔
 - ๒.๔.๒ หลักการ ๓
 - ๒.๔.๓ วิธีการ ๖
- ๒.๕ คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์

๒.๑ ความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์

การศึกษาบริบทของโอวาทปาฏิโมกข์ ในส่วนของอดีตกาล ที่ผ่านมามีปรากฏให้สามารถศึกษาค้นคว้าได้ คือ พระไตรปิฎก ทำให้ได้สืบค้นถึงประวัติความเป็นมา โดยเฉพาะการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ในสุดตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรคกัถี ในส่วนของพระวินัยปิฎก จุฬวรรค ภาค ๒ กัถี ได้กล่าวถึงการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ว่าด้วยมูลเหตุแห่งการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ในสุดตันตปิฎก ทรงแสดงพระโอวาทปาฏิโมกข์โดยยกเอาพุทธประเพณี สรุบบาทคาถา

เอตํ พุทธาน สาสนํ^๑ แปลความว่า นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^๒ ดังนั้น พระพุทธเจ้าที่ล่วงมาแล้ว ได้ทรงกระทำกันทุกพระองค์ รวมทั้งพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้ และที่จักอุบัติในอนาคตอีกอย่างแน่นอน ก่อนที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาโดยละเอียด ในเบื้องต้นนี้ควรที่ทราบความหมาย การวิเคราะห์ศัพท์โอวาทปาฏิโมกข์ให้เข้าใจก่อน เพื่อให้เกิดกุศลศรัทธา โดยเฉพาะการใช้สติปัญญา ศึกษาวิเคราะห์หลักของโอวาทปาฏิโมกข์

๒.๑.๑ นิยามความหมาย

มีผู้ให้ความหมายคำว่า โอวาทปาฏิโมกข์ ไว้ดังนี้

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก^๓ พระอรรถกถาจารย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทว่า ปาฏิโมกข์ แยกศัพท์เป็น ป+อติ+โมกข์ แปลว่า การพ้นทวยิ่ง คือ ศีลสูงสุด ย่อมรักษาด้วยความพิเศษคือสุคติ และย่อมให้พ้นจากภัยคือทุคติ หรือย่อมรักษาสุคติ ย่อมให้พ้นทุคติ เพราะฉะนั้น ศีลนั้น ท่านเรียกว่า ปาฏิโมกข์ ผู้สำรวมปาฏิโมกข์นั้น

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า โอวาทปาติโมกข์ คือ หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสประทานแก่พระอรหันตสาวก ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ เวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือนมาฆะ มีคำอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์นี้ แก่ที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เป็นเวลา ๒๐ พรรษา ก่อนที่จะสวดปาฏิโมกข์อย่างในปัจจุบัน

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)^๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า วันมาฆบูชา ถือเป็นวันสำคัญทางพระศาสนา เพราะเป็นวันที่พระบรมศาสดาทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่พระสาวก ๑,๒๕๐ รูป ที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานของพระพุทธศาสนา พวกเราควรใส่ใจพระโอวาทนี้ “ปาฏิโมกข์” แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องพ้น เป็นโอวาทของพระบรมศาสดา อันพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้รู้แล้ว เห็นแล้ว ได้ประกาศไว้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๖ ได้ให้ความหมายไว้ว่า โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำกล่าวสอนที่เป็นหลักหรือคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และมีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมซึ่งนำไปปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลัก

^๑ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

^๓ ที.ม.อ. (ไทย) ๑๓/๕๔/๑๖๒.

^๔ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, (พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖.

^๕ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), **สาระสำคัญของธรรมเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทรีโอ แอนด์เวอร์ไทซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒๖.

^๖ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **หัวใจพระพุทธศาสนา โอวาทปาฏิโมกข์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : หจก. เซน ปรี้นติ้ง, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒-๑๔.

ออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)^๗ ได้ให้ความหมายไว้ว่า โอวาทปาฏิโมกข์ แปลว่า โอวาท หรือ คำกล่าวสอนที่เป็นหลักเป็นประธาน อย่างที่เรียกว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นหลักสำคัญให้ยึดถือปฏิบัติกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^๘ ได้ให้ความหมายไว้ว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกับโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เราเรียกว่า วันมาฆบูชา

เสฐียร พันธงชัย^๙ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การล่วงมาถึงเดือนมาฆะ (เดือนสาม) ถัดปีที่ตรัสรู้ธรรมนั้น ถึงวันเพ็ญแห่งเดือนอันเป็นวันทำพิธีวารสารีของพราหมณ์ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน แขวงกรุงราชคฤห์ มีเหตุบังเอิญให้เป็นไป ในบ่ายวันนั้น พระสงฆ์สาวกที่ทรงส่งจาริกไปประกาศสังฆธรรมในที่ต่าง ๆ มีจำนวน ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมเฝ้าพร้อมกัน พระพุทธเจ้าทรงถือเป็นโอกาสพิเศษจึงได้ทรงประกาศหลักศาสนา คือ ธรรมและวินัย เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์

สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ^{๑๐} ผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือ หลักพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักโอวาทปาฏิโมกข์ หลักธรรมภาคปฏิบัติที่เป็นแก่น เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแก่ประชาชนชาวโลก เพื่อให้รู้แจ้งอริยสัจ ๔ และดำเนินไปถึงความพ้นทุกข์ สรุปลงเหลือ ๓ ประการ คือ ๑. จดเว้นทำบาปอกุศล ๒. ประกอบแต่บุญกุศล ๓. ทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากอาสวะกิเลส เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์

สรุปนิยามความหมายโอวาทปาฏิโมกข์ตามผู้ให้ความหมายคำว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือ เป็นการวางรากฐานของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา” เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแก่ประชาชนชาวโลก เพื่อให้รู้แจ้งอริยสัจ ๔ และดำเนินไปถึงความพ้นทุกข์ สรุปลงเหลือ ๓ ประการ คือ ๑. จดเว้นทำบาปอกุศล ๒. ประกอบแต่บุญกุศล ๓. ทำจิตให้สะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากอาสวะกิเลส เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์”

^๗ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *ตามทางพุทธกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๕.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ [ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๗๙.

^๙ เสฐียร พันธงชัย, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์ การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

^{๑๐} สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, *หลักพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

๒.๑.๒ วิเคราะห์ศัพท์

โอวาทปาฏิโมกข์ แยกออกเป็น ๒ ศัพท์ คือ คำว่า โอวาท และ คำว่า ปาฏิโมกข์

๑) คำว่า โอวาท หมายความว่า คำกล่าวสอน, คำแนะนำ, คำตักเตือน ตัวอย่าง เช่น โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ อย่าง คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกายวาจาใจ (ไม่ทำความชั่ว) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์), โอวาทวรรค ตอนที่ว่าด้วยเรื่องโอวาทแก่ภิกษุณีเป็นต้น เป็นชื่อวรรคที่ ๓ แห่งปาจิตตีย์กัณฑ์ ในมหาวิภังค์พระวินัยปิฎก และที่มีใช้อีกคำหนึ่ง คือ โอวาทานุสาสนี ได้แก่ คำกล่าวสอน และพร่ำสอน, คำตักเตือน และแนะนำพร่ำสอน^{๑๑}

๒) คำว่า ปาฏิโมกข์ หมายความว่า ชื่อคัมภีร์ที่ประมวลพุทธบัญญัติอันทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา ได้แก่ อาทิพรหมจริยกาสิกขา มีพระพุทธานุญาติให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระสงฆ์ทำอุโบสถ คัมภีร์ที่รวมวินัยของสงฆ์ สำหรับภิกษุ เรียกว่า ภิกขุปาฏิโมกข์ มีสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ และสำหรับภิกษุณี เรียกว่า ภิกขุณีปาฏิโมกข์ มีสิกขาบท ๓๑๑ ข้อ คำว่า ปาฏิโมกข์ นี้เป็นเบื้องต้น^{๑๒} นี้เป็นประธาน นี้เป็นประมุขแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงตรัสเรียกว่า “ปาฏิโมกข์” ตามรากศัพท์เดิม คำว่า “ปาฏิโมกข์” แต่เดิมเรามักจะนิยมเขียนในรูปว่า “ปาฏิโมกข์” ใช้ได้ทั้งสองศัพท์ สองรูป ไม่มีผิดหรือถูก เพียงศึกษาให้รู้ที่ไปที่มาของศัพท์ทั้งสอง เพราะยังมีประโยชน์ที่ยังไปอีก คือ การนำหลักโอวาทปาฏิโมกข์มาใช้ดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม พัฒนาจิตให้พ้นสังสารวัฏฏ์โดยเร็ว

๓) ประมวลศัพท์ทั้งสองได้รูปศัพท์ คือ โอวาทปาฏิโมกข์ (โอ-วา-ทะ-ปา-ติ-โมกข์) หมายความว่า หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เราเรียกกันว่า วันมาฆบูชา (อรรถกถากล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์นี้ แก่ที่ประชุมสงฆ์เป็นเวลา ๒๐ พรรษา ก่อนที่จะโปรดให้สวดปาฏิโมกข์อย่างปัจจุบันแทนต่อมา)^{๑๓}

สรุปได้ว่า คำว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือ ปาฏิโมกข์ที่เป็นโอวาท กล่าวคือ หลักการโดยสรุปของพุทธศาสนา มีทั้งหลักคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ ประกาศหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา วิธีการแห่งการประกาศ พร้อมทั้งจรรยาบรรณของนักเผยแผ่พระศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพร่วมกันในการเผยแผ่ศาสนา หรือ คำกล่าวสอนสำหรับรอดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ใจความโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ประกอบด้วย อุดมการณ์ ๔ หมายถึง หลักการที่ทรงวางไว้ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความอดทน, นิพพาน, การไม่ทำร้าย และความไม่เบียดเบียน หลักการ ๓ หมายถึง สาระสำคัญที่ควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง, การทำกุศลให้ถึงพร้อม, และการทำจิตให้ผ่องใส วิธีการ ๖ หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติ

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๗๕-๓๗๖.

^{๑๒} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๕.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๗๕-๓๗๖.

สำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่ว่าร้าย, การไม่ทำร้าย, การสำรวมในปาฏิโมกข์, การรู้จักประมาณในภัตตาหารหรืออาหาร, การอยู่ในสถานที่ที่สงบ, และการฝึกหัดจิตใจให้สงบ^{๑๔}

กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเน้นสอนให้ ละความชั่วทั้งกาย วาจา ใจ ทำความดีทั้งกาย วาจา ใจ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การบรรลุพระนิพพาน ดับกิเลสทั้งปวง การพ้นทุกข์ คือ เป้าหมายสูงสุด และพระสงฆ์ผู้สืบทอดศาสนา จักต้องสำรวมกายจิตในธรรมวินัย กินอยู่พอประมาณ อดทน ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย หรือว่าร้าย เช่นฆ่าคนอื่น เป็นต้น นี่คือการประกาศจุดยืนของพระพุทธศาสนาแก่ชาวโลก และเป็นศาสนาแห่งสันติภาพโลกอย่างแท้จริง

๒.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์

หลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุและชื่อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด^{๑๕} ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนาและเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจนทั้งในแง่การปกครองคณะสงฆ์ การเผยแผ่ (อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ) และหลักจริยธรรมของพุทธศาสนิกชน ที่จะดำรงความเป็นศาสนาพุทธไว้ในสังคมอินเดีย

๒.๒.๑ หลักการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ในช่วงต้นแห่งพุทธกาล พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบท แต่ทรงปกครองสงฆ์ด้วยหลักการคือ “โอวาทปาติโมกข์”^{๑๖} สงฆ์ทั้งปวงก็อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเกือบทั้งหมดล้วนเป็นพระอริยบุคคล ถึงขนาดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่างต่ำที่สุดสาวกสงฆ์ของพระองค์ก็เป็นพระโสดาบันบุคคล เพราะฉะนั้น ในช่วงแรกแห่งการบำเพ็ญพุทธกิจจึงยังไม่มีสิกขาบทที่เรียกกันว่าเป็น “อาณัติปาฏิโมกข์” เช่น ปฐมปาราชิก เป็นต้น มีแต่สิกขาบทเล็กน้อยบางข้อเท่านั้นที่ทรงบัญญัติไว้ ต่อมาในขณะเสด็จประทับจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรได้กราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อความดำรงมั่นแห่งพรหมจรรย์ (ศาสนา) แต่พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่บัญญัติสิกขาบท จึงทรงยับยั้งพระสารีบุตรว่า ควรรอต่อไปก่อน ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยอันสมควรแล้ว พระองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบทเอง

๒.๒.๒ หลักการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

โอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักในการเผยแผ่คำสอนในพระพุทธศาสนา โดยประกอบไปด้วย อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖

^{๑๔} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโณ), **อมตวาจา : สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๕.

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ตามทางพุทธกิจ**, หน้า ๑๐๑-๑๓๔.

^{๑๖} พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (บุญถึง), “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

๑) อุดมการณ์ ๔

คาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎี มงการบำเพ็ญตบะในยุคสังคัมอินเดียนั้น จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน โดยชี้ให้เห็นว่า นิพพาน คือ เป้าหมายสูงสุดของศาสนา และได้อธิบายถึงรูปแบบของพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนาว่า จะต้องเป็นผู้ที่ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๒) หลักการ ๓

ในคาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาว่า การสร้างความดีนั้น จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปใน ๓ แนวทาง คือ ไม่ทำบาปทุกอย่าง ๑, ทำกุศลให้ถึงพร้อม ๑, และชำระจิตให้ผ่องใส ๑ ถือว่าเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธจะต้องดำเนินตามหลักการปฏิบัติทั้ง ๓ ประการนี้ จึงจะถือว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

๓) วิธีการ ๖

ในคาถาที่ ๓ กับกึ่งคาถา ทรงอธิบายรูปแบบการปฏิบัติของนักบวชผู้มีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามวิธีการ ดังนี้ ๑. การเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่ว่าร้าย ๒. ไม่ทำร้ายคนอื่นหรือศาสนาอื่น ๓. ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วนของพระธรรมและพระวินัย และ ๔. รู้จักประมาณในการบริโภคน้ำ ผู้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ต้องรู้ประมาณในการบริโภคน้ำ ๕. นอนนั่งในที่อันสงัดไม่พลุกพล่านคลุกคลี และ ๖. บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด แสดงให้เห็นความมั่งคั่งในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับคำสั่งสอน พระพุทธศาสนาได้สอนในสิ่งที่เป็นความจริงให้แก่ทุกสังขณิยมิได้เข้ามาพิสูจน์ได้ ด้วยวิธีการสอนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแนวทาง ๓ ประการ^{๑๗} คือ

๑. ไม่ผูกขาดความรู้ เนื่องจากพระพุทธศาสนาทนต่อการพิสูจน์จากวิทยาการสมัยใหม่ ได้ตรัสสอนแก่ชาวกาลามะในกาลามสูตรด้วยเรื่องหลักความเชื่อ ไม่ให้เชื่อคัมภีร์ ไม่ให้เชื่อตถาคต ไม่ให้เชื่อเพราะเป็นครูอาจารย์ ไม่ให้เชื่อจากการอนุমানหรือใช้หลักตรรกะ เป็นต้น แต่ทรงให้มาตุเอง “เอหิ ปสฺสโก” มาพิสูจน์ด้วยตนเอง เพราะธรรมะเป็น “ปัจจุตต” เป็นเรื่องเฉพาะตน ไม่มีใครนำนิพพานมาให้กันได้ หรือทำแทนกันได้

๒. ไม่ผูกขาดความคิด หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เป็นเรื่องของเหตุผล ไม่ได้ทรงห้ามไม่ให้วิจารณ์ แต่สอนให้ใช้เหตุผล ตรงตามให้เห็นจริงด้วยหลักโยนิโสมนสิการ

๓. ไม่ผูกขาดผลที่ศาสนิกชนจักได้รับ ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ จักได้มากน้อยอยู่ที่กำลังอินทรีย์ของตน เนื่องจากผลที่จะได้รับไม่ใช่พระพุทธรูปหรือพระประธานหรือดลบันดาลให้ พระองค์เป็นเพียงผู้บอกเท่านั้น การประพฤติปฏิบัติเป็นหน้าที่ของเราที่จะดำเนินไปตามลำดับขั้น ด้วยการกำหนดรู้สภาวะหายาบ ๆ ที่รู้ได้ง่ายก่อน ไปหาสภาวะที่ละเอียดที่รู้ได้ยากต่อไป เมื่อไม่ทำชั่วได้แล้ว ควรที่จะต้องทำความดีด้วย เท่านั้นยังไม่พอ ต้องชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเศร้าหมองทั้งปวง จนกระทั่งเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา

^{๑๗} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๕๐-๕๑.

หลักการที่ปรากฏในคาถา ๓ กับกึ่งคาถานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญของ พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนา ให้เกิดขึ้น แสดงให้เห็นคุณค่าโอวาทปาฏิโมกข์ในภาพลักษณ์ของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ลักษณะของพุทธศาสนิกชน แนวทางปฏิบัติด้วยการสร้างชีวิต ซึ่งมีอยู่ ๓ ประการ และวิธีการของ นักเผยแผ่หรือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา หมายถึง ภิกษุในพระพุทธศาสนา จึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยการ อาศัยพระวินัย พัฒนาตนเองไปตามลำดับแห่งธรรม ไม่เป็นข้าศึกต่อผู้อื่น พยายามขัดเกลาจิตใจ ละพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนตามลำดับความสามารถของตน^{๑๘} แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่ทำ หน้าที่ในการเป็นนักเผยแผ่และพุทธศาสนิกชน

นอกจากนี้ เนื้อความ ๓ คาถากึ่งของโอวาทปาฏิโมกข์^{๑๙} แสดงให้เห็นวิธีสั่งงานของ พระพุทธเจ้า การที่พระองค์ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนานั้น ก็คือพระองค์ส่งพระสาวกให้ ไปทำงานคราวที่พระสาวกมีจำนวนมากถึง ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งเป็นการชุมนุมครั้งใหญ่และครั้งสำคัญ พระองค์จึงทรงสั่งงานหรือนัดหมายงานอย่างชัดเจน และละเอียดถี่ถ้วน พระองค์ทรงสั่งงานอย่างนี้ ศาสนาของพระองค์จึงแพร่หลายไพศาลอย่างรวดเร็ว และยังยืนอยู่อย่างมั่นคงจนทุกวันนี้

๒.๒.๓ หลักจริยธรรมของพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนา

ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน ควรมีทำอย่างไร^{๒๐}

๑) จุดยืนด้านอุดมการณ์ สภาพทั่วไปของสังคมอินเดียในปริมกาล ซึ่งเรียกว่า ชมพูทวีป นั้น มีความหลากหลายในด้านความเชื่อ ลัทธิศาสนา ปรัชญา ด้านการเมืองการปกครอง มีรูปแบบเป็นระบบวรรณะ ๔ หลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้นถือว่าเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดง ประกาศจุดยืนด้านอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาและข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้ ทั้งนี้เพื่อที่จะ ได้เป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนาและเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับ จุดยืนของพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจนทั้งในแง่อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการที่จะดำรงความ เป็นพระพุทธศาสนาไว้ในสังคมอินเดีย ซึ่งหลักการดังกล่าวที่ปรากฏในคาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดง จุดยืนด้านอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎีว่า การ บำเพ็ญตบะ คือการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้ ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน และทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา คือ นิพพาน โดย ชี้ให้เห็นว่า นิพพาน คือ เป้าหมายสูงสุดของศาสนา นิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่ พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จะต้องพยายามเข้าถึงให้จงได้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นพุทธสาวก เป็นอริยบุคคล และเป็นทายาทผู้รับมรดกธรรมในพระพุทธศาสนา^{๒๑}

^{๑๘} เตือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), วันสำคัญของชาวพุทธไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๘.

^{๒๐} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

^{๒๑} วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ, สารานุกรมเกี่ยวกับพระอภิธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

๒) จุดยืนด้านการปฏิบัติ คาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาว่า การสร้างความดีนั้นจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปใน ๓ แนวทาง คือ (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม และ (๓) ชำระจิตให้ผ่องใส ถือว่าเป็นกรอบในเรื่องหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยชาวพุทธจะต้องดำเนินตามหลักการปฏิบัติทั้ง ๓ ประการนี้ไปตามลำดับขั้น เพื่อเข้าสู่จุดหมายแห่งพระพุทธศาสนา

๓) จุดยืนด้านการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาต่าง ๆ ในสังคม คาถาที่ ๓ กับกึ่งคาถา ทรงอธิบายรูปแบบข้อปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา การทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้

(๑) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่เข้าไปว่าร้าย ทำร้าย คนอื่นหรือศาสนาอื่น

(๒) ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ทั้งในส่วนของพระธรรมและพระวินัย และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้อง (๑) รู้จักประมาณในการบริโภค (๒) นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบไม่พลุกพล่าน คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และ (๓) หมั่นบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด เป็นการวางตัวเป็นแบบอย่าง เรียกว่า ทำให้ดู อยู่ให้เห็น

สรุปความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ หลักการที่ปรากฏในคาถา ๓ กับกึ่งคาถานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น และพบว่าหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ถือเป็นภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในเรื่อง (๑) หลักการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธศาสนาในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีการบัญญัติพระวินัย (๒) หลักการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ (๓) หลักจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน และวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน อีกทั้งการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนที่ดีควรยึดถือหลักคำสอนที่ปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์นั้น เพื่อเป็นเหตุทวนบูชา พระกรุณาธิคุณ พระปัญญาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศหลักโอวาทปาฏิโมกข์ เพื่อแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนา และเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับพุทธบริษัท เพื่อการพ้นทุกข์และเกิดสันติสุขในโลก

๒.๓ ประวัติความเป็นมาของโอวาทปาฏิโมกข์

การศึกษาประวัติความเป็นมาโอวาทปาฏิโมกข์ ควรจะพินิจพิเคราะห์ความสัมพันธ์บริบททั่วไปเกี่ยวกับกำเนิดโอวาทปาฏิโมกข์ในสมัยพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน คือ พระพุทธเจ้าโคดม แม้จะล่วงไปแล้ว ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว จะนำเสนอพุทธประวัติตอนต้นเริ่มตั้งแต่ทรงแสวงหาโมกขธรรม จนถึงทรงตรัสแสดงโอวาทปาฏิโมกข์

พระพุทธประวัติตอนต้นในขณะที่พระพุทธเจ้าโคดมองค์ปัจจุบัน เมื่อครั้งทรงแสวงหาโมกขธรรม ทรงใช้วิธีการบำเพ็ญตบะทรมาณร่างกายตน อันมีส่วนหรือเป็นเหตุประกอบในการไตร่ตรองพิจารณาให้พระพุทธองค์ได้ตรัสสิ้นพระทัยทรงดำเนินทางสายกลาง ดังที่ได้ศึกษากันมาแล้วในพุทธประวัติ เป็นทราบกันดีว่า การบำเพ็ญทุกกรกิริยา เป็นรูปแบบหนึ่งซึ่งทรงตั้งพระทัยแบบเอาชีวิตเข้าแลก เพื่อบรรลุอมตธรรมตามความนิยมของพวกดาบส ฤาษี ซีไพร ในยุคนั้น ทรงใช้เวลาถึง ๖ ปี ขอนำประเด็นนี้มาเสนอให้เห็น เพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์นำมาเทียบเคียง เพื่อให้เห็น

ความแตกต่างในพุทธประเพณีของพระพุทธเจ้าในแต่ละองค์ว่ามีความเป็นมาอย่างไรและสอดคล้องกับคำสอนโอวาทปาฏิโมกข์ในส่วนไหนบ้าง

๒.๓.๑ เหตุการณ์ก่อนประทอนโอวาทปาฏิโมกข์

เมื่อพวกปัญจวัคคีย์ ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ซึ่งพากันติดตามพระองค์มาหลายท้องที่หลายเมือง ก็ได้มาพบพระองค์ที่ตำบลอรุเวลาเสนาณิคมน เห็นพระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรด้วยวิธีต่าง ๆ อยู่ ก็คิดว่าพระองค์คงจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นแน่แท้ จึงได้พากันเข้าไปช่วยปรนนิบัติรับใช้พระองค์ ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา^{๒๒} ที่ตำบลอรุเวลาเสนาณิคมนี่เอง พระโคตมได้เริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยาซึ่งเป็นวิธีการนิยมบำเพ็ญกันอย่างมากรวมของพวกดาบส ฤาษี ซีไพร ในสมัยนั้น โดยคิดว่าเป็นหนทางไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ พระองค์ได้ตั้งพระทัยบำเพ็ญทุกรกิริยาแบบเอาชีวิตเข้าแลก คือ ทรงใช้วิธีปฏิบัติ ๓ วิธี^{๒๓} ได้แก่

วิธีแรก : ทรงกตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กตพระตาลุ (เพดาน) ด้วยพระชีวหา คือ ใช้ลิ้นดันเพดานไว้ให้แน่นจนพระเสโท (เหงื่อ) ไหลออกจากพระกัจฉะ (รักแร้) จนเกิดความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ก็ยังไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้จึงทรงเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น

วิธีที่สอง : หลังจากทรงทดลองวิธีแรกแล้วไม่เป็นผล จึงทรงหันมาใช้วิธีแบบที่สอง คือ ทรงกลืนลมหายใจเข้าออก เมื่อลมเดินไม่สะดวกทางช่องพระนาสิก (จมูก) และพระโอษฐ์ไม่สะดวกก็เกิดเสียวอุ้งทางช่องพระกรรณ (หู) ทำให้ปวดพระเศียร เสียดในพระอุทร ร้อนไปทั่วพระวรกาย ก็ยังไม่ได้บรรลุสัจธรรมที่ทรงประสงค์ ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้จึงทรงเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นอีก

วิธีที่สาม : ทรงใช้วิธีการอดอาหาร ผ่อนเสวยวันละน้อย ๆ บ้าง เสวยอาหารที่ละเอียดบ้าง จนพระวรกายเหี่ยวแห้งทรุดโทรมลง พระฉวีวรรณเศร้าหมอง พระอัฐิปราภฏไปทั่วพระวรกาย พระกำลังก็ลดน้อยถอยลงตามลำดับ ภายหลังทรงสันนิษฐานว่า การกระทำทุกรกิริยา ไม่ใช่ทางตรัสรู้ อย่างแน่นอน จึงได้ทรงเลิกเสียวกลับมาเสวยพระกระยาหารเหมือนเดิม

เวลาล่วงไป ๖ ปี แม้พระองค์ทรงทรมานหนักหนาสาหัส ก็ยังไม่พบคุณวิเศษใด ๆ เลย พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า การบำเพ็ญเพียรทางกายอย่างมากก็ทำได้เพียงแค่นี้ ไม่ดีไปกว่านี้อีกแล้ว ถึงทรมานร่างกายขนาดนั้นแล้วก็ยังไม่เห็นทางที่จะบรรลุและพ้นไปจากทุกข์ได้เลย พระองค์ทรงหวนระลึกถึงการบำเพ็ญเพียรทางจิตว่า คงจะเป็นหนทางทำให้ตรัสรู้ได้ และทรงเทียบกับพิน ๓ สาย คือ ถ้าตั้งเกินไป พอตีก็จะมีขาออกไป ถ้าชิงห้อยเกินไป ตีก็จะเป็นเสียงเพลง แต่ถ้าชิงปานกลาง ย่อมติดฟังเสียงไพเราะเจริญใจ เมื่อเทียบกับการปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ถ้าย่อหย่อนนัก คือ หมกมุ่นหนักไปในทางกามารมณ์จนเกินไปก็เหมือนพินที่ชิงห้อย ย่อมไม่สามารถออกจากทุกข์ได้ ถ้าหากปฏิบัติตั้งเกินไป เช่น การบำเพ็ญทุกรกิริยาที่เคยปฏิบัติมานั้นก็เป็นเหมือนพินที่ชิงตั้งนักพอตีก็ขาด พระองค์ก็เช่นเดียวกันบำเพ็ญทุกรกิริยาลำบากเปล่า แสบจะขาดใจก็หาผลใด ๆ ไม่ได้ ฉะนั้น จึงควรเดินสายกลางไม่ตั้งนักและหย่อนนัก ซึ่งเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คงจะเป็นทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ฝ่ายพวกปัญจวัคคีย์ ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ พอเห็นพระองค์เลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยากลับมาเสวยอาหารเช่นเดิม คิดว่าพระองค์คลายจากความเพียร

^{๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๓๒/๔๐๑.

^{๒๓} ประทีป สวาโย, สิบเอ็ดศาสนาโลก, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๒.

เวียนมาเพื่อความมักมากเสียแล้ว ทั้งหมดจึงพร้อมใจกันหนีไปอยู่ยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน^{๒๔} ใกล้เมืองพาราณสี การที่พวกปัญจวัคคีย์หลีกหนีไปก็เป็นความดีแก่พระองค์อยู่เหมือนกัน เพราะพระองค์สามารถบำเพ็ญเพียรทางจิตได้อย่างเต็มที่

ในเช้าวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ พระองค์ได้รับข่าวมรณภาพพร้อมภาคจากนางสุชาดา ซึ่งนางนำมาแก้บนที่ได้บุตรคนแรกเป็นชาย เมื่อเสวยข่าวมรณภาพจำนวน ๔๙ ก้อนแล้ว ทรงนำภาคทองไปลอยที่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงอธิษฐานเสียงพระบารมีว่า ถ้าพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอให้ภาคลอยทวนน้ำขึ้นไป ถ้าไม่สำเร็จขอให้ภาคลอยไปตามน้ำ ปรากฏว่าภาคได้ลอยทวนกระแสน้ำ พระองค์เมื่อทรงเห็นเช่นนั้น ทรงมั่นพระทัยว่า พระองค์ต้องได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าโดยไม่ต้องสงสัยอย่างแน่นอน

ก่อนบรรลุมรรตกรรม^{๒๕} ในระหว่างทางพระองค์ได้พบโสดยิปพรหมณ์ถือหญ้าคา ๘ กำ เดินสวนทางมา พอพราหมณ์นั้นพบพระองค์ก็เกิดความเลื่อมใสจึงน้อมหญ้าคาทั้ง ๘ กำไปถวาย พระองค์ทรงรับไว้แล้ว เสด็จต่อไปยังต้นมหาโพธิ์ เมื่อเสด็จถึงต้นมหาโพธิ์แล้ว พระองค์ได้ทรงพิจารณาว่า ทิศตะวันออกของต้นมหาโพธิ์เป็นสถานที่เหมาะจึงทรงลาดหญ้าคา ๘ กำปู ณ ที่นั้น ทรงพอพระทัยในบัลลังก์หญ้านั้น ทรงนั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์หญ้านั้น หันพระพักตร์ไปในทิศตะวันออก แล้วทรงตั้งสัจจะอธิษฐานว่า “ถ้าเรายังไม่ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณตราบใด เราก็กไม่ลุกขึ้นตราบนั้น แม้ว่าเนื้อเลือดจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามที” ทรงกระทำจิตเข้าสู่สมาธิอย่างเข้มข้น ทรงประมวลเอาพระบารมีทรงสั่งสมมาหลายร้อยหลายพันชาติมาเป็นพระกำลัง จนสามารถเอาชนะธรรมฝ่ายต่ำได้ มีพระทัยที่แน่วแน่มากยิ่งขึ้นตามลำดับ และในราตรีนั่นเอง ได้ทรงบรรลุญาณตามลำดับแห่งราตรี ตามเวลาดังนี้^{๒๖} คือ

๑. ในช่วงปฐมยาม เวลา ๑๘ : ๐๐-๒๒ : ๐๐ น. ทรงบรรลุรูปเพนิวาसानุสสติญาณ คือ สามารถระลึกอดีตชาติที่พระองค์ได้ทรงบังเกิดมาแล้วทั้งสิ้น

๒. ในช่วงมัชฌิมยาม เวลา ๒๒ : ๐๐-๐๒ : ๐๐ น. ทรงบรรลุจตุปปตญาณ คือ สามารถหยั่งรู้และเข้าใจเหตุที่สัตว์โลกต้องเกิดและตายมีสภาพที่แตกต่างกัน ตลอดจนการเวียนว่ายของสัตว์ทั้งหลายอื่นได้หมด ทั้งรู้แจ้งการกำเนิดและเรื่องในชีวิต

๓. ในปัจฉิมยาม เวลา ๐๒ : ๐๐-๐๖ : ๐๐ น. ทรงบรรลุอาสวัคชญาณ คือ สามารถทำกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไปด้วยพระปัญญา พิจารณาให้ปัจจัยการ ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม ทรงบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเวลาปัจจุบันสมัย รุ่งอรุณทิวแห่งราตรีวิสาขปุณณมีดิถีวันเพ็ญ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘) ที่ได้ตั้งร่มไม้ไผ่สัสดกพฤษภมหาโพธิ์

ความรู้ความเข้าใจความสิ้นไปของกิเลสอาสวะทั้งหลาย คือ ทราบว่าการที่ชั้นร์ประชุมกันขึ้นเป็นตัวเราตัวเขา นี้ เพราะความโง่เขลา (อวิชชา) ความต้องการ ความปรารถนาไม่มีที่สิ้นสุด (ตัณหา) ความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทาน) และการกระทำของเรา (กรรม) นั่นเอง ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นเหตุและผลของกันและกัน เหมือนกับสายโซ่ที่ร้อยเรียงกันเป็นสาย เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ทำให้

^{๒๔} ปัจจุบันนี้ เรียกว่า สารนารถ ไกลจากสถานที่พระองค์บำเพ็ญทุกรกิริยามาประมาณ ๒๐๐ ก.ม.

^{๒๕} อ.อ.อุทก. (ไทย) ๑๕/๑๐๓/๑๖๘.

^{๒๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ศาสนาทั่วไป, (พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๘.

ถอนความหลงเพลิดเพลิดในเบญจขันธ์เสียได้ และรู้ความจริงอันประเสริฐที่พระองค์ไม่เคยได้ทรงทราบมาจากเจ้าลัทธิใดมาก่อน เรียกว่า อริยสัจ^{๒๗} ๔ ประการ คือ

๑. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เป็นสภาวะที่ทนได้ยาก
๒. สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์
๓. นิโรธ คือ วิธีที่ทำให้ความทุกข์สิ้นไป
๔. มรรค คือ แนวทางปฏิบัตินำไปสู่ความดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง

ทรงดำริประกาศธรรม เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว หลังจากเสวยวิมุตติสุขตามสถานที่ร่มไม้ต่าง ๆ มีร่มไม้ชบาลนิโครธ เป็นต้น รวมแล้วเป็นเวลา ๔๙ วัน (๗ สัปดาห์) ทรงพิจารณาเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า สัตว์ทั้งหลายนั้นมีระดับสติปัญญาไม่เหมือนกัน และทรงพิจารณาเวไนยสัตว์เปรียบด้วยดอกบัว^{๒๘} ดังนี้ คือ

๑. อุคฆฏิตัญญู ได้แก่ บุคคลที่มีสติปัญญาดีเยี่ยม มีกิเลสเบาบาง สามารถสอนให้รู้ได้โดยง่าย เปรียบเหมือนดอกบัวที่พ้นจากน้ำแล้ว พอได้สัมผัสแสงอาทิตย์ส่องก็จะบานในทันที
๒. วิบจิตัญญู ได้แก่ บุคคลที่มีสติปัญญาค่อนข้างดี เมื่อได้รับการอบรมจนมีอุปนิสัยแก่กล้า ก็ย่อมจะสามารถรู้ตามได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่เสมอน้ำ รอวันจะบานในวันพรุ่งนี้
๓. เนยยะ ได้แก่ บุคคลผู้มีสติปัญญาปานกลาง เมื่อได้ฟังธรรมโดยย่อและโดยพิสดารแล้ว ยังไม่สามารถรู้ได้ในทันที เมื่อได้ฟังพร่ำสอนอยู่เสมอ ๆ สามารถบรรลุธรรมนั้นได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ จักบานในวันถัดไป
๔. ปทปรมะ^{๒๙} ได้แก่ บุคคลที่มีปัญญาอ่อน และไม่สนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ แม้ได้รับการแนะนำทั้งโดยย่อและโดยพิสดารแล้วก็ตาม พระอรธรรคกถาจารย์ท่านได้เปรียบเหมือนกับบัวที่ยังอยู่ในโคลนตม ซึ่งเป็นอาหารของปลาและเต่า ไม่อาจขึ้นพ้นน้ำได้

พุทธวิธีการเผยแผ่ หลังจากพิจารณาเหล่าเวไนยสัตว์ ทรงตัดสินพระทัยแสดงธรรม เสด็จไปโปรดพวกปัญญาจักษุ ได้เสด็จไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ฝ่ายพวกปัญญาจักษุเห็นพระองค์เสด็จมาแต่ไกล แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่เคารพ กล่าวว่า “อาวุโสโคดม ท่านประพุดอย่างนั้นปฏิบัติอย่างนั้น ยังไม่สามารถบรรลุคุณธรรมวิเศษได้ เมื่อท่านคลายจากความเพียรเวียนมาเพื่อความเป็นคนมักมากอย่างนี้ ไหนเลยท่านจะบรรลุคุณธรรมวิเศษได้” พระองค์ทรงตรัสการบรรลุธรรมย่ออีก พวกปัญญาจักษุคัดค้านอยู่อย่างนั้น ๒ - ๓ ครั้ง ท้ายที่สุดพระองค์ได้ตรัสว่า “วาจาเช่นนี้ เราได้เคยพูดกับพวกเธอในกาลก่อนหรือ” พวกปัญญาจักษุอุกคึดได้ จึงเชื่อว่าพระองค์ได้ตรัสรู้ธรรมวิเศษจริง ๆ จึงมีจิตอ่อนลงและพร้อมตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา เมื่อพระองค์ทรงเตือนให้ปัญญาจักษุตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาได้แล้ว จึงได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถกณ์แรก เรียกว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร”^{๓๐} แก่ปัญญาจักษุในวันอาสาฬหปุณณมี คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี

^{๒๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๖-๘๗/๙๕-๙๖.

^{๒๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๖๙/๓๙-๔๐.

^{๒๙} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

^{๓๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐.

เมื่อปัญจวัคคีย์ได้พิจารณาไตร่ตรองธรรมที่ทรงแสดงแล้ว ท่านโกณฑัญญะซึ่งเป็นผู้มีอาวุธที่สุด ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) ท่านอัญญาโกณฑัญญะเป็นพยานยืนยันได้เป็นอย่างดี พระองค์ถึงกับเปล่งอุทานว่า “อณฺดาสิ วต โภ โกณฺทญฺโณ อณฺดาสิ วต โภ โกณฺทญฺโณ” แปลว่า “โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ” พระองค์ก็ได้ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาให้เป็นภิกษุโดยสมบูรณ์ ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นับได้ว่าเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นปฐมสาวกของพระพุทธเจ้า ในพรรษาแรก พระพุทธเจ้าได้จำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๙ เดือน^{๓๑} และจากนั้นในวันเพ็ญเดือน ๖ แล้วก็เสด็จมาที่อิสิปตนมฤคทายวัน เมื่อแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ที่อิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี จำพรรษาแรกที่นั่น หลังออกพรรษาแล้ว เสด็จต่อมาแยงแคว้นมคธ มาถึงเมืองราชคฤห์นี้ ขณะนั้นเมื่อเสร็จพุทธกิจการแสดงธรรมที่ถ้ำสุกรขาตาแล้ว และทรงได้อัครสาวก พระองค์ทรงแสดงธรรมโปรดที่ชนช-บริพาชก และพระสารีบุตรได้ตรัสรู้ที่นี่ รวมเวลาผ่านมา ๙ เดือนพอดี ในระหว่างพรรษา พระองค์ได้แสดงธรรมโปรดยสะกุลบุตร พร้อมกับสหายอีก ๔ คน คือ วิมลละ สุภาพุ ปุณณชิ คัมภีติ และสหายไม่ปรากฏชื่อจำนวนหนึ่งในเมืองพาราณสีรวม ๕๐ คน ได้บรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด รวมแล้วพรรษาแรกเท่านั้นพระองค์ได้สาวกเพิ่มเป็น ๖๐ รูป รวมทั้งพระองค์เป็น ๖๑ รูป

พอถึงวันมาฆปุรณมี คือวันเพ็ญ เดือน ๓ เป็นเวลาที่ถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากสมัยก่อนนี้ถือปฏิทินทางจันทรคติ วันเพ็ญจึงมีความสำคัญอยู่โดยสามัญ นอกจากนั้น อาจเป็นไปได้ว่าวันเพ็ญเดือน ๓ นั้น เป็นวันสำคัญ ในศาสนาพราหมณ์ด้วย ปรากฏบางท่านว่าเป็นวันศิวราตรี (แต่เท่าที่พบหลักฐาน ศิวราตรีของพราหมณ์ คือวันเดือนดับ แรม ๑๔ ค่ำ เดือนมาฆะ) จะอย่างไรก็ตาม ก็รวมความว่า เป็นวันที่มีความสำคัญในศาสนาเดิมตามประเพณีของชาวชมพูทวีป พระพุทธเจ้าเสด็จไปแคว้นมคธ โปรดชฎิล ๑,๐๐๐ คน ที่คยาสีสะ จากนั้นเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์โปรดพระเจ้าพิมพิสาร และราชบริพารรับถวายพระเวฬุวันเป็นอารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประดิษฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ทรงได้อัครสาวก คือ พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ทั้งสองท่านออกบวชพร้อมบริวารรวม ๒๕๐ คน โดยเฉพาะพระสารีบุตรบรรลุอรหัตผลในวันเพ็ญเดือนมาฆะพอดี ตอนเย็นวันนั้น^{๓๒} พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเขาคิชฌกูฏมายังพระเวฬุวันนี้ และปรากฏว่ามีพระอรหันต์มาประชุมกับที่พระเวฬุวันนี้ ๑,๒๕๐ รูป จึงเกิดเป็นการประชุมใหญ่ของพระสาวกขึ้น

ตอนนั้นยังอยู่ในระยะต้นพุทธกาล แค่ ๙ เดือนเท่านั้นเอง หลังจากตรัสรู้^{๓๓} มีพระสาวกมาประชุมกันตั้ง ๑,๒๕๐ รูป ก็ต้องถือว่าเป็นการประชุมใหญ่ เรียกได้ว่าเป็นมหาสังนิบาต การประชุมใหญ่ครั้งนี้ มีลักษณะพิเศษ ที่ท่านเล่าไว้ว่า มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

^{๓๑} ธนุ แก้วโอภาส, **ศาสนาโลก**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทถาดตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐๐.

^{๓๒} คณะจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๙.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ-จาริกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๑.

- ๑) วันนั้นเป็นวันเพ็ญมาฆปุณณมี พระจันทร์เต็มดวง
- ๒) พระภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย
- ๓) พระภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น และท่านเหล่านั้นเป็นผู้ได้อิถยญา ๒
- ๔) พระภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา ได้บวชโดยตรงจากพระพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าทรงบวชให้เอง

เนื่องจากมีองค์ประกอบ ๔ ประการ จึงเรียกการประชุมนี้ว่า จาตุรงคสันนิบาต แปลว่าการประชุมที่พร้อมด้วยองค์ ๔ ประการ พระพุทธเจ้า ทรงเห็นว่า ความพร้อมพร้อมอย่างนี้เป็นโอกาสพิเศษที่ดี เหมาะแก่การที่จะทรงแสดงธรรมเป็นพิเศษ จึงได้ทรงแสดงโอวาท ตรัสหลักคำสอนที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประกาศ^{๓๔} อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา โอวาท ก็คือ คำกล่าวสอนปาฏิโมกข์ แปลว่า ที่เป็นหลัก หรือ เป็นประธาน โอวาทปาฏิโมกข์ จึงแปลว่า คำกล่าวสอนที่เป็นหลักเป็นประธาน คือคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา

๒.๓.๒ ทรงประทานโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์สาวก ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา

งานประกาศศาสนา ที่มาแห่งพระอรหันต์สาวก ๑,๒๕๐ รูป เมื่อพระองค์ออกพรรษาแล้ว ทรงพิจารณาเห็นว่าควรออกไปประกาศหลักธรรม หลักคำสั่งสอน หลักศาสนา ของพระองค์ให้แพร่หลายได้แล้ว พระองค์จึงเรียกประชุมสงฆ์สาวก ทั้ง ๖๐ รูป มาเพื่อประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และได้ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาบเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกัน สองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^{๓๕}

พระดำรัสที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ตรงนี้ เราจะเห็นได้ว่าน่าประทับใจ ลึกซึ้งกินใจชาวพุทธ ยิ่งนัก พระองค์ทั้งขอร้อง ทั้งบังคับ ให้พระสงฆ์สาวกของพระองค์ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมคำสอนของพระองค์ให้ถึงประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ พระพุทธศาสนานับได้ว่าเป็นศาสนาแรกของโลกที่มีการจัดระบบงานเผยแผ่ศาสนา โดยส่งสาวกไปสอนศาสนา ก่อนศาสนาใด ๆ ทั้งสิ้น จึงเป็นที่น่าภูมิใจสำหรับชาวพุทธทั่วโลกที่พระสาวกในพระพุทธศาสนาได้ทำงานแบบนี้มาเป็นเวลานานมาแล้ว

วิธีการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธเจ้า หลักการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธเจ้า มีความแตกต่างจากศาสนาของศาสนาอื่น ๆ เป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเน้นไปที่ผู้เป็นใหญ่หรือปัญญาชนในชุมชนนั้น ๆ เป็นหลัก สอนหัวหน้าของเขาให้กลับใจมานับถือได้แล้ว ย่อมสามารถดึงบริวารของเขามาได้โดยปริยาย ทำให้พระพุทธศาสนาสามารถขยายไปได้อย่างรวดเร็ว เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จไปเผยแผ่

^{๓๔} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา, หน้า ๕๕

^{๓๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

ศาสนาแก่พวกชฎิล ๓ พี่น้อง แต่ผลได้มากเกินคาด ได้บริวารของพวกชฎิลเหล่านั้นมานับเป็น ๑,๐๐๐ คน มาเป็นสาวกของพระองค์ เรื่องที่เป็นตัวอย่างได้ดีคือ พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ทำให้พระเจ้าพิมพิสารได้บรรลุโสดาปัตติผล และพร้อมกันนั้นข้าราชการบริวารเป็นจำนวนมากของพระองค์ กลับใจมานับถือพระพุทธศาสนา

นับแต่ตรัสรู้ได้ ๙ เดือน^{๓๖} พระพุทธเจ้าเสด็จไปแคว้นมคธ โปรดชฎิล ๑,๐๐๐ คน ที่คยาสี่สะ จากนั้น เสด็จเข้าเมืองราชคฤห์โปรดพระเจ้าพิมพิสารและราชบริวารรับถวายพระเวฬุวันเป็นอาราม แห่งแรกในพระพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประดิษฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ทรงได้อัครสาวก^{๓๗} คือ พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ทั้งสองท่านออกบวชพร้อมบริวารรวม ๒๕๐ คน โดยเฉพาะพระสารีบุตรบรรลุอรหัตผลในวันเพ็ญเดือนมาฆะพอตี^{๓๘} ในช่วงราตรีนั้นมีจาตุรงคสันนิบาต พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ต่อที่ประชุมพระอรหันตสาวก ๑,๒๕๐ รูป มีใจความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ มีพระคาถาทิ้งหมด ๓ คาถากิ่ง ดังนี้

ขณฺติ ปรมํ ตโป ตีติกขา

นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตो ปรูปฆาตี

สมโณ โหติ ปรี วิหะเรนฺโต

สพฺพปาปสฺส อกรณํ

กุสฺลสฺสุปฺสมปทา

สจิตฺตปริโยทปนํ

เอตํ พุทฺธาน สาสนํ

อนุปวาโท อนุปฆาโต

ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตถนฺนุตา จ ภตฺตสมฺมึ

ปนฺตถจ สยนาสนํ

อริจิตฺเต จ อาโยโค

เอตํ พุทฺธาน สาสนํ^{๓๙}

แปลความว่า

ขันติ ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสนิพพานว่า เป็นบรมธรรม หรือ เป็นธรรมสูงสุด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่น ไม่เชื่อว่า เป็นสมณะ

การไม่ทำความชั่วทั้งปวง หรือการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศล คือความดีให้ถึงพร้อม การทำจิตใจของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์

การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นั่งที่นอนอันสงัด

^{๓๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma**

Communication, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๕

^{๓๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๒/๗๖.

^{๓๘} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma**

Communication, หน้า ๕๖.

^{๓๙} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

หรือการนอนนิ่งในที่สงัด ๑ การประกอบความเพียรในอธิจิต หรือการฝึกฝนพัฒนาจิตของตน ๑ นี้เป็นคำสอนของพระพุทธะทั้งหลาย^{๕๐}

โอวาทปาฏิโมกข์^{๕๑} คือ หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสประทานแก่พระอรหันตสาวก ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ เวฬุวันาราม ในวันเพ็ญเดือนมาฆะ มีคำอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์นี้แก่ที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เป็นเวลา ๒๐ พรรษา ก่อนที่จะโปรดให้สวดปาฏิโมกข์อย่างในปัจจุบันแทน

อีกทัศนะหนึ่งกล่าวว่า คำว่า ปาฏิโมกข์ ในที่นี้มีได้หมายถึง อาณาปาฏิโมกข์ คือประมวลพุทธบัญญัติที่ทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา ได้แก่ อาทิพรหมจริยกลีษาที่มีพระพุทธานุญาตให้สวด ในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน แต่หมายถึงโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งประกอบด้วยคาถา ๓ คาถา มี ขนฺตี ปรมฺ ติโป ติตติกา เป็นต้นที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงแสดงเอง^{๕๒} โอวาทปาฏิโมกข์นี้นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา^{๕๓} หลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประการ โดยให้ยึดถือเป็นอุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการที่ได้ศึกษาประวัติของโอวาทปาฏิโมกข์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง นับเป็นเวลานานถึง ๒๐ พรรษา พุทธศาสนิกชนจึงควรแน่วแน่และไม่ควรประพฤติดนประมาทละเลยขาดความใส่ใจต่อโอวาทปาฏิโมกข์อันเป็นจุดยืนของพระพุทธศาสนา เพราะหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุและข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนา และเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจนทั้งในแง่ (๑) การปกครองคณะของพระพุทธศาสนาในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีการบัญญัติพระวินัย (๒) หลักการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ (๓) หลักจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน และวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน อีกทั้งการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ที่จะดำรงความเป็นพระพุทธศาสนาไว้ได้นานและเกิดสันติภาพแก่สังคมโลก

^{๕๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

^{๕๑} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, หน้า ๕๖.

^{๕๒} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๙๐/๗๖.

^{๕๓} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, หน้า ๕๗.

๒.๔ หลักของโอวาทปาฏิโมกข์

ในวันมาฆบูชา^{๔๔} หรือ วันมาฆปุณณมี พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม ที่เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ (เขียน โอวาทปาติโมกข์ก็ได้) ประกอบด้วยคาถาสามคาถากิ่ง

หลักการสำคัญหรือสาระของโอวาทปาฏิโมกข์ประกอบด้วยคาถา มีทั้งหมด ๓ คาถากิ่ง ที่เป็นหลักหรือคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาและมีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรม ซึ่งนำไปปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน

โอวาทปาฏิโมกข์นี้นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา^{๔๕} หลายคนมีความเห็นตรงกันว่าสามารถ แบ่งออกเป็น ๓ ประการ โดยให้ยึดถือเป็นอุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น ๓ ส่วน^{๔๖} ด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

๒.๔.๑ อุดมการณ์ ๔

อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงไว้อยู่ในพระคาถาที่ ๑ ดังนี้

ชนดี ประมัตตไป ตีติกา
 นิพพานัน ประมัตต พุทธา
 น หิ ปพพชิต ปฐปะมาตี
 สมโณ โหติ ปรี วิหะเรนโต^{๔๗}

แปลความว่า

ชนดี ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัส นิพพานว่าเป็นบรมธรรม หรือเป็นธรรม
 สูงสุด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่เชื่อ
 ว่าเป็นสมณะ^{๔๘}

คาถาแรกนี้ แสดงลักษณะของพระพุทธศาสนา^{๔๙} ที่ต่างจากศาสนาพื้นเดิมที่มีอยู่
 พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นใหม่ เมื่อจะแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา จุดแรกก็คือ การแยกออกจาก

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

^{๔๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication*, หน้า ๕๗.

^{๔๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *หัวใจพระพุทธศาสนา โอวาทปาฏิโมกข์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : หจก. เซน ปรีนติ้ง, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒-๑๔.

^{๔๗} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

^{๔๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

ศาสนาเดิม ซึ่งเป็นข้อสำคัญที่จะให้ชาวพุทธรู้จักตัวเอง คือรู้จักหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ถูกต้อง มิฉะนั้นเดี๋ยวจะเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเที่ยวปะปนกับลัทธิอื่น ๆ

อุดมการณ์ ๔ ได้แก่ พระพุทธพจน์ที่ตรัสนี้เป็นหลักสำคัญสำหรับให้พุทธสาวกยึดถือ และน้อมนำไปปฏิบัติบำเพ็ญให้สูงยิ่ง ๔ ประการ^{๕๐} ดังนี้

- ๑) ขนดี ประมัตตไป ตีติฏฐา ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
- ๒) นิพพานัน ประมัตต วทนต์ พุทธา พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่านพพานเป็นบรมธรรม
- ๓) น หิ ปพพชิต ปฐมาตี ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต
- ๔) สมโณ โหติ ปรี วิหะยนโต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ

พระบาลีส่วนที่ ๒ นี้ พุทธบริษัทสามารถศึกษาค้นคว้าหาคำอธิบายเพิ่มเติมได้จากแหล่งความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามากมายในที่นี้ได้เรียบเรียงคำอธิบายขยายความพอเป็นแนวทาง ประกอบการศึกษา ค้นคว้า ดังต่อไปนี้

๑) ขนดี ประมัตตไป ตีติฏฐา ความอดทน คือ ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

คำว่า “ขนดี” ความอดทน หมายถึง ทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ ความหนัก เอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งงาม “ขนดี” ปรากฏในหลักธรรมหลายแห่ง ยกตัวอย่าง เช่น ใน หลักธรรมที่ ทำให้งาม ๒ อย่าง ท่านจัด “ขนดี” ให้คู่กับ “โสรจจะ” มีคำอธิบายว่า

- ๑) ขันดี ความอดทน หมายถึง อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงาม และความมุ่งหมายอันชอบ
- ๒) โสรจจะ ความเสถียร หมายถึง มีอหทัยตั้งงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม

ในฆราวาสธรรม ๔^{๕๑} หรือหลักธรรมสำหรับฆราวาสธรรมสำหรับการครองเรือน^{๕๒} หรือหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ท่านจัด “ขนดี” ไว้เป็นหลักประพฤติกวักกันไปเป็นลำดับที่ ๓ และหากนำมาพิจารณาควบคู่กับ “ทมะ” ก็ให้เห็นข้อปฏิบัติที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น กล่าวคือ “ทมะ” มุ่งเน้นด้านปัญญา ส่วน “ขนดี” มุ่งเน้นด้านวิริยะ ฆราวาสธรรม ๔ มีรายละเอียดดังนี้

- ๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง
- ๒) ทมะ หมายถึง การฝึกอบรม การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
- ๓) ขันดี หมายถึง ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ทอดทิ้ง
- ๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตนเอง

^{๕๐} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, หน้า ๕๘

^{๕๑} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๔๔.

^{๕๒} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication**, หน้า ๕๘

นอกจากนี้ “ขันติ” ยังพบในหลักธรรมอื่น ๆ อีกหลายข้อ อาทิ บารมี ๑๐ หรือ ทศบารมี ซึ่งได้แก่ ปฏิปทาที่เป็นคุณความดีที่ควรบำเพ็ญอย่างพิเศษ เพื่อการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เช่นความเป็นพระพุทธเจ้า และมหาสาวก เป็นต้น ประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา ในธรรมหมวดนี้ท่านจัด “ขันติ” ไว้เป็น ลำดับที่ ๖ มีคำขยายความว่า ขันติ ความอดทน ความทนทานของจิตใจ สามารถใช้สติปัญญา ควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจของเหตุผล และแนวทางการประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบไม่ลุแก่อำนาจกิเลส

ในราชธรรม ๑๐^{๕๓} หรือทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของราชา ได้แก่ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง ประกอบด้วย ทาน ศีล ปริจาจะ อาชวะ มัทวะ ตปะ อักโกระ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ

ในธรรมหมวดนี้ท่านจัด “ขันติ” ไว้เป็นลำดับที่ ๙ มีคำขยายความว่า ขันติ ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงลำบากกาย นำเหนื่อยหน่ายใจเพียงใด ก็ไม่ทอดถอย ถึงจะถูกยั่ว ถูกหยัน ด้วยคำพูดเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หม่อมกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรรมที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๒) นิพพาน ปริม วนฺติ พุทฺธา พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่านิพพานเป็นบรมธรรม

คำว่า “นิพพาน”^{๕๔} หมายถึง การดับกิเลสและกองทุกข์เป็นโลกุตตรธรรม เป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่กล่าวถึงนิพพานไว้หลายแห่ง อาทิ นิพพาน ๒ อย่าง^{๕๕} ท่านอธิบายว่า คือ สภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว หรือภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลส ไร้ทุกข์เป็นอิสระภาพสมบูรณ์ได้แก่

- ๑) สอุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง นิพพานยังมีอุปาทิเหลือ และ
- ๒) อนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ

นิพพาน ๒ นี้มีคำอธิบายเพิ่มเติมว่า (๑) ดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลือ (กิเลสปรินิพพาน) และ (๒) ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ (ขันธปรินิพพาน) หรือ (๑) นิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังเสวยอารมณ์ที่น่าชอบใจ และไม่น่าชอบใจทางอินทรีย์ ๕ รับรู้สุขทุกข์อยู่ และ (๒) นิพพานของพระอรหันต์ ผู้ระงับการเสวยอารมณ์ทั้งปวงแล้ว

นอกจากนี้ นิพพาน ยังปรากฏใน สมบัติ ๓ ซึ่งได้แก่ ความพร้อมสมบูรณ์แห่งสิ่งอันให้สำเร็จตามความปรารถนา หรือผลสำเร็จที่ให้สมปรารถนา ๓ ประการ ประกอบด้วย

- ๑) มนุษยสมบัติ คือ สมบัติในมนุษย์หรือสมบัติชั้นมนุษย์
- ๒) เทวสมบัติ คือ สมบัติในสวรรค์ หรือทิพยสมบัติ และ
- ๓) นิพพานสมบัติ สมบัติ คือ พระนิพพาน

ในหลักธรรมข้อ วิเวก ๓ คือ ความสังัดหรือความปลื้กออก ประกอบด้วย

- ๑) กายวิเวก ความสังัดกาย ได้แก่ อยู่ในที่สังัดก็ดี ดำรงอิริยาบถและเที่ยวไปผู้เดียวก็ดี

^{๕๓} ดูรายละเอียดใน ขุ.อป.อ. (บาลี) ๑/๔๑๒-๔๑๓/๓๒๒.

^{๕๔} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma

Communication, หน้า ๖๐.

^{๕๕} ดูรายละเอียดใน ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๔/๔๔/๓๙๒-๓๙๓.

๒) จิตวิเวก ความสงัดใจ ได้แก่ ทำจิตให้สงบผ่องใส สงัดจากนิวรณ์ สังโยชน์และอนุสัย เป็นต้น หมายเอาจิตแห่งท่านผู้บรรลุนิพพานและอริยมรรคอริยผล และ

๓) อูปถิวิเวก ความสงัดอูปถิ ได้แก่ ธรรมเป็นที่สงบระงับสังขาร ทั้งปวงปราศกิเลสก็ดี ชั้นนี้ก็ดี อภิสังขารก็ดี ที่เรียกว่า อูปถิ หมายเอาพระนิพพาน

ในหลักธรรมข้อ อริยสัจ ๔ คือ ความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็น อริยะ (The Four Noble Truths) ท่านอธิบายถึงความดับทุกข์บอริยสัจข้อที่ ๓ ทุกขนิโรธ ว่า ได้แก่ นิพพาน มีรายละเอียด^{๕๖} ดังนี้

๑) ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร และความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ขาดิ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวังหรือการยึดมั่นในชั้นนี้ทั้ง ๕ ก็เป็นทุกข์

๒) สมุทัยคือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

๓) ทุกขนิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป หรือภาวะที่เข้าถึง เมื่อกำจัด อวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบปลอดโปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน

(๔) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความสงบแห่งทุกข์ หรือข้อปฏิบัติ ให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค^{๕๗} (มรรค ๘) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มีดังนี้

(๑) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ คือสภาพที่ทนได้ยาก (ปัญหา) สมุทัย คือสาเหตุที่เกิดทุกข์ นิโรธ คือความดับทุกข์ และ มรรค ๘ คือทางดับทุกข์

(๒) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ ดำริออกจากกาม ดำริในทางไม่พยาบาท ดำริในทางไม่เบียดเบียน

(๓) สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ เว้นจากการพูดปด เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

(๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤตินอกใจ

(๕) สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ คือ เว้นจากมิฉฉาชีพ ประกอบแต่สัมมาชีพ

(๖) สัมมาวายามะ พยายามชอบ คือ พยายามไม่ให้อกุศลเกิดขึ้นในสันดาน พยายามละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว พยายามให้อกุศลเกิดขึ้นในสันดาน พยายามยังกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อยู่ต่อไป

(๗) สัมมาสติ ระลึกชอบ คือ ระลึกในมหาสติปัฏฐาน ๔ คือ

ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาให้เห็นกายในกาย

ข. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาให้เห็นเวทนาในเวทนา

ค. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาให้เห็นจิตในจิต

^{๕๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma

Communication, หน้า ๖๑.

^{๕๗} ฟั้น ดอกบัว, แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

ง. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาเห็นธรรมในธรรม

พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงมหาสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ว่าเป็นทางสายเอก^{๕๘} หรือสายเดียว ที่จะพาให้ผู้เป็นโยคาวจรได้ถึงความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะ และทรงได้ตรัสรับรองว่า “หากผู้ใดปฏิบัติตามมหาสติปัฏฐาน ๔ แม้ข้อใดข้อหนึ่งอย่างจริงจัง และต่อเนื่องกันเป็นประจักษ์เส้นด้าย ผู้นั้นจะต้องได้บรรลุพระอรหันต์หรือ พระอนาคามีอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน ในชาตินี้ภายใน ๗ วัน หรืออย่างช้าไม่เกิน ๗ ปี”

(๘) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ จนบรรลุฌานทั้ง ๔ คือ

ก. บรรลุปฐมฌาน เพราะมีจิตสงบจากกามทั้งหลาย สงัดจากกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นเหตุให้บรรลุปฐมฌาน มีวิตก วิจาร์ ปิติ สุข อันเกิดจากวิเวก

ข. บรรลุทุติยฌาน เพราะมีความผ่องใสภายใน มีภาวะแห่งใจเป็นเอกัคตา ผุดขึ้น ไม่มีวิตก วิจาร์ เพราะวิจาร์ระงับไป มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิ

ค. บรรลุตติยฌาน เพราะปิติระงับไป มีแต่อุเบกขาและสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ

ง. บรรลุจตุตถฌาน เพราะละสุขทุกข์เสียได้ อันเนื่องจากโสมนัสโสมนัสดับไป จึงทำให้บรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ มีแต่สติบริบูรณ์ เพราะอุเบกขา

สัมมาสมาธิ เป็นมรรคขั้นสูง เป็นขั้นสุดท้าย จากนั้นก็จะเข้าถึงโลกุตตรภูมิเป็นพระอริยบุคคล บรรลุนิพพานอันเป็นคุณธรรมวิเศษสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ท่านเปรียบอริยมรรค ๘ ดุจเชือกเส้นเดียวประกอบไปด้วยเชือก ๘ เกลียว จะเลือกมาปฏิบัติสายใดสายหนึ่งไม่ได้ จะต้องดำเนินไปตามลำดับ โดยมีสัมมาทิฐิเป็นองค์ธรรมสำคัญอันดับแรก องค์มรรคที่เหลือก็จะตามมาโดยอัตโนมัติ ผลสุดท้ายคือการสำรอกกิเลส ละกิเลสได้เด็ดขาด บรรลุนิพพาน

วิปัสสนาญาณหรือการเห็นแจ้งด้วยปัญญาซึ่งเกิดมาจากสัมมาทิฐิ เป็นทางลัดตัดตรงไปสู่นิพพานทันที เพราะกิเลส มี ๓ ระดับ คือ ระดับหยาบ ระดับกลาง และระดับละเอียด ศิลสามารถกำจัดกิเลสระดับหยาบ ๆ ที่แสดงออกทางกาย วาจา ที่เรียกว่า วิตกกัมมิเลส สมาธิกำจัดกิเลสระดับกลางที่คอยรบกวนใจให้เดือดร้อนเศร้าหมอง เรียกว่า ปริยภูฐานกิเลส ส่วนปัญญาสามารถกำจัดกิเลสที่นอนเนื่องในสันดานเรียกว่าอนุสัยกิเลส ปุถุชนสามารถข้ามพ้นเป็นพระอรหันต์ได้ ก็ด้วยการกำจัดกิเลสชนิดนี้ได้

ปัญญาจึงมีความสำคัญดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ปัญญา หิ เสฎฐา กุสลา วทนต์ิ คนฉลาด ย่อมกล่าวว่า ปัญญาแลประเสริฐสุด” แต่ปัญญาในที่นี้ต้องเป็นโลกุตตรปัญญาเท่านั้น จึงจะสามารถกำจัดอนุสัยกิเลส

จัดอริยมรรคมีองค์ ๘ ลงในไตรสิกขาได้ดังนี้

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สงเคราะห์ เป็น ปัญญาสิกขา

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สงเคราะห์ เป็น ศีลสิกขา

^{๕๘} ฟัน ดอกบัว, แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๔๙-๑๕๐.

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สงเคราะห์ เป็น จิตตสิกขา หรือ สมาธิสิกขา^{๕๙}

อริยสัจ ๔ ประการนี้ เรียกกันสั้น ๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การแสดงอริยสัจ ๔ นี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามุกังสีการธรรมเทศนา แปลตามอรรถกถาว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงหยิบยกขึ้นถือเอาไว้ด้วยพระองค์เอง คือ ทรงเห็นด้วยพระสยัมภูญาณ (ตรัสรู้เอง) ไม่สาธุการแก่ผู้อื่น มีคำอธิบายเพิ่มเติมว่า ตามที่อธิบายกันมา มักแปลว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง โดยไม่ต้องปรารภคำถามหรือการทูลขอหรือของผู้ฟัง อย่างการแสดงธรรมเรื่องอื่น ๆ ความจริงจะแปลว่า พระธรรมเทศนาขั้นสุดยอดก็ได้ ซึ่งสมกับเป็นเรื่องที่ทรงแสดงท้ายสุดต่อจากอนุปุปพิทกา^{๖๐}

๓) น หิ ปพฺพชิตฺโต ปฺรฺพชฺชาตี ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต

คำว่า บรรพชิต หมายถึง ผู้บวช นักบวช เช่น ภิกษุ สมณะ ดาบส ฤๅษี เป็นต้น แต่เฉพาะในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ภิกษุและสามเณร และในสัปบุริสบัญญัติ หรือข้อปฏิบัติที่สัตบุรุษวางเป็นแบบไว้ กล่าวสรรเสริญไว้ ความดีที่คนดีถือปฏิบัติกัน อธิบายไว้ว่า “ปพพชชา” หมายถึง การถือบวช เป็นการงดเว้นจากการเบียดเบียนดำรงในธรรม คือ อหิงสา มีธรรมข้อ “สัตถุญฺม” คือ การยับยั้ง การงดเว้นจากบาปหรือจากการเบียดเบียน, การบังคับควบคุมตน และมีธรรมข้อ “ทมะ” คือ การฝึกฝน ปรับปรุงตน, การรู้จักข่มจิต ข่มใจ อันเป็นอุบายให้ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ฉะนั้น คำอธิบายนี้จึงสอดคล้องกับพระบาลีที่ว่า “น หิ ปพฺพชิตฺโต ปฺรฺพชฺชาตี ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต”

๔) สมโณ โหติ ปรี วิหฺเจยฺยนโต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นสมณะ

คำว่า สมณะ คือ ผู้สงบ หมายถึง นักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายเฉพาะว่า หมายถึง ผู้ระงับบาป ซึ่งได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นพระอริยบุคคล สำหรับการเรียกนักบวชทั่วไปว่า “สมณะ” นี้ น่าจะมีมานานก่อนการประกาศพระศาสนา ดังปรากฏความตอนหนึ่งในพระพุทธประวัติระบุดว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงเห็นนิมิต ๔^{๖๑} ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ จึงสละราชสมบัติออกผนวช ฉะนั้น คำอธิบายนี้จึงสอดคล้อง กับพระบาลีที่ว่า “สมโณ โหติ ปรี วิหฺเจยฺยนโต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นสมณะ”

สรุปความว่าอุดมการณ์ ๔ ซึ่งอยู่ในคาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎี คือ ๑) ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้อ่อนแอและผู้อื่นเดือดร้อน ๒) ทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน และสองประการสุดท้าย อธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา การวางตัวครองตนของบรรพชิตสมณะนั้น ๓) บรรพชิตสมณะจักต้องไม่เข้าไปทำร้าย ๔) บรรพชิตสมณะจะเบียดเบียนคนอื่นหรือสัตว์อื่นด้วยกาย วาจา อุดมการณ์ทั้ง ๔ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิรูปความเชื่อดั้งเดิมในลัทธิความเชื่อที่ถือผิด ๆ จึง ได้แสดงความแตกต่างเกี่ยวกับจุดยืนทางศาสนาอย่างชัดเจน

^{๕๙} ฟั้น ดอกบัว, แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

^{๖๐} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๒๑๕/๒๖๒, อง.ทสก.ฎีกา (บาลี) ๓/๑๓๓-๑๑๖/๔๓๙.

^{๖๑} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma

๒.๔.๒ หลักการ ๓

หลักการของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงไว้อยู่ในพระคาถาที่ ๒ เมื่อทรงแสดงหลักและลักษณะสำคัญที่เป็นจุดปรากฏของศาสนาแล้ว^{๖๒} พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงหลักชั้นปฏิบัติการของพระพุทธศาสนา โดยตรัสต่อไปว่า

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสุปสมปทา
สจฺจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ^{๖๓}

การไม่ทำความชั่วทั้งปวง หรือการไม่ทำบาปทั้งปวง การ
บำเพ็ญกุศล คือความดีให้ถึงพร้อม การทำจิตใจของตนให้ผ่อง
ใสบริสุทธิ์^{๖๔}

พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าองค์นี้^{๖๕} แต่พระองค์ตรัสว่า พุทธานันท์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ไม่ว่าพระพุทธเจ้าองค์ไหนก็สอนอย่างนี้หมด คาถานี้ เป็นคาถาที่ชาวพุทธรู้จักมากที่สุด และพระกนิยมาเอามาไว้ เพราะเป็นหลักที่จะนำไปปฏิบัติ คาถาที่หนึ่งข้างต้นนั้น แสดงลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา ส่วนคาถาที่สองนี้ เป็นคำสอนภาคปฏิบัติเลยว่า คนเราจะต้องทำอะไรบ้าง หลักการ ๓ เรียกอีกอย่างว่า พุทธโอวาท ๓ ที่ประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหลักใหญ่สำหรับยึดถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๖๖} ดังนี้

- ๑) สพฺพปาปสฺส อกรณํ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- ๒) กุสลสฺสุปสมปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม
- ๓) สจฺจิตตปริโยทปนํ การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

หลักปฏิบัติที่ตรัสในคาถาที่สองนี้ เป็นทั้งแนวทางและขอบเขตในการที่พระสาวกทั้งหลาย จะไปอบรมสั่งสอนประชาชน ให้ตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา และสอนได้เป็นแนวเดียวกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการเผยแผ่ พระบาลีส่วนที่ ๒ ซึ่งว่าด้วยเรื่องหลักการ ๓ ประการนี้มีคำอธิบายเกี่ยวกับหลักการบางส่วน ซึ่งพอจะหยิบยกมาเป็นแนวทางประกอบการศึกษาค้นคว้า ดังต่อไปนี้

คำว่า “ปาป” ภาษาไทยใช้คำว่า “บาป” หมายถึง กรรมที่มีโทษซึ่งสหระคตหรือประกอบพร้อมด้วยอกุศลจิต ๑๒ ดวง^{๖๗} คำว่า “กุศล” หมายถึง กุศลที่เป็นไปในภูมิ ๔^{๖๘} การทำจิต

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

^{๖๓} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

^{๖๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๖๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

^{๖๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication*, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๖๗} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ๒/๙๐/๙.

^{๖๘} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๙๐/๗๖, ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ๒/๙๐/๙๒.

ของตนให้ผ่องแผ้ว หมายถึง การทำจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากนิวรณ์ ๕ ประการ, คำว่า “อธิจิต” หมายถึง สมาบัติ ๘ รวมถึงไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาด้วย^{๖๙}

๑) สัพพปาปสฺส อภินิ การไม่ทำชั่วทั้งปวง^{๗๐}

การดำเนินชีวิตตามหลักการอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา ต้องเป็นไปตามลำดับ คือ ละชั่ว ทำดี และทำใจให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง

การไม่ทำบาป (ชั่ว) ทุกอย่าง ได้แก่ ละเว้นความชั่วทุกชนิด ทุกระดับ ตั้งต้นประพฤติตามหลักศีล ๕ ได้แก่ ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการทำลายชีวิตนั้น ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์หรือถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นมิได้ให้ ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลาย ไม่ล่วงละเมิดในสตรีอันมิใช่ภรรยาตน แม้หญิงที่หมั้น ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ กล่าวคำสัจย์ เชื่อถือได้ ไม่ลวงโลก ความผิดในทางกฎหมายบ้านเมืองในศีลข้อนี้ มีอยู่หลายหมวดหมู่ด้วยกัน พูดเท็จแล้วทำให้เขาเสียหายสิ้นเงินทอง ก็มี ทำให้เขาเสียหาย เสียชื่อเสียงก็มี หรือความผิดฐานแจ้งความเท็จ ร้องเรียนเท็จ พยานเท็จ ฯลฯ ศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มเครื่องดองของมึนเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท การดื่มเครื่องดองของเมา เป็นเหตุให้ขาดสติ เมื่อขาดสติก็ตั้งอยู่ในความประมาท การไม่ทำความชั่วทั้งปวง^{๗๑} หมายถึง ไม่ทำความชั่วทุกอย่าง คือไม่ทำการใด ๆ ที่จะทำให้ตัวเราเลวทรามต่ำช้าลง คำว่าบาป ก็คือความชั่วนั่นเอง ความชั่วนั้น ได้แก่ ทุจริต ๑๐ คือ กายทุจริต ๓ วจิตุจริต ๔ และมโนทุจริต ๓

เครื่องมือตัดสินคำว่า “ชั่ว” มี ๒ บรรทัดฐาน^{๗๒} คือ

บรรทัดฐานที่ ๑ หลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นเครื่องมือตัดสิน การแสดงออกไม่ว่าจะเป็นทางกาย หรือทางวาจา เมื่อคนอื่นมาแสดงออกกับเรา ทำให้เราไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่ต้องการ หรือเราไปแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นกับผู้อื่น ทำให้คนอื่นไม่ชอบ ไม่พอใจ การกระทำนั้นแหละ คือ ความชั่วให้วันเสีย

บรรทัดฐานที่ ๒ หลักพิจารณาตนเองถึงสิ่งที่ทำให้ตัวเราเองชั่วลง ต่ำลง เลวลง หลุดลง จนกระทั่งทำลายตนเอง นั้นแหละ คือ ความชั่ว ข้อนี้จึงต้องใช้ปัญญาพิจารณา

ดังนั้น กิริยามารยาท เช่นคำหยาบ คำพูดกระด้าง กิริยาไฮโซโอหัง ถ้าเราทำกับเขา เขาไม่พอใจ ถ้าคำพูดดังกล่าวคนอื่นมาพูดกับเราบ้าง เราไม่พอใจ สรุปสิ่งนั้นเป็นความชั่วให้วันเสียอย่างทำ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า “อดทน อนุโม กตวา น หนะย น ฆาฎเย ภัณฑิตทำตนเป็นเครื่องเปรียบแล้ว ไม่พึงฆ่าเอง ไม่พึงยังบุคคลอื่นให้ฆ่า”

^{๖๙} ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๒/๑๘๕/๑๘๐.

^{๗๐} พระครูศรีโชติญาณ (แสวง โชติปาโล ป.ธ.๖), **พุทธวิทยานำรู้ เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เลียงเชียง, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๗.

^{๗๑} พระมหาแผน ธรรมเมธี (ศรีอภัย), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่น มุกข์กันต์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาลัทธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒๐.

^{๗๒} สมพงษ์ จิวะนนท์, **พุทธศาสนิกชน**, (กรุงเทพมหานคร : เม็ดสีการพิมพ์ แอนด์ แพค, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

๒) กุศลสุปลสมปทา การบำเพ็ญกุศล หรือความดีให้ถึงพร้อม

การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ บำเพ็ญความดีให้บริบูรณ์ เช่น มีศรัทธา มีเมตตากรุณา ฝึกจิตให้เข้มแข็ง มีสมาธิ มีความเพียร มีสติรอบคอบ ซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ เป็นต้น

พระมหาแพน ธมฺมเมธี (ศรีอภัย) กล่าวว่า การยังกุศลให้ถึงพร้อมหรือการทำความดี หมายความว่า พยายามทำตัวให้ดีขึ้น ทำความดีให้มากให้เพียงพอ คือเมื่อเว้นจากทำชั่วแล้ว ก็ให้หันมาทำความดี ความดีที่กล่าวนี้ ได้แก่การกระทำที่เป็นความดีทุกอย่าง นับแต่ความดีที่เป็นขั้นโลกีย์ เช่น การศึกษาเล่าเรียน การหาเลี้ยงชีพ การทำบุญสุนทาน ฯลฯ จนถึงความดีที่ทำให้ตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์พ้นจากโลก^{๗๓}

เจษฎาภรณ์ รอดภัย อธิบายขยายความว่า ความดีเป็นบันไดขั้นที่ ๒ หลักการพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ศาสนิกชนหยุดเพียงแต่ละชั่ว เว้นชั่ว ถ้าพึงการงดเว้นชั่วทำตนไม่เป็นภัยต่อสังคม แต่ตนเองยังไม่ได้ประกอบคุณงามความดีเป็นการตอบแทนธรรมชาติ และสังคม ฉะนั้น คนที่นับว่าเป็นคนดีต้องมีหลักการทำดีเพิ่มเป็นงานเสียสละต่อสังคมและส่วนรวม โดยมากมนุษย์อยู่บนพื้นฐานความต้องการเป็นคนดี หรือมีความอยากดีเป็นต้นทุน อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ มีกำลังใจในการสั่งสมความดีต่อไป^{๗๔}

วิธีการทำดี โดยไม่ยอมละชั่ว ถือว่าเป็นการปฏิบัติผิดขั้นตอน หรือผิดธรรมชาติ เพราะชั่วก็ไม่ละไมเว้น แต่อยากทำดี การทำเช่นนี้เรียกว่า ทำดีกลบชั่ว ดีเหมือนกันแต่ไม่คงทน เปรียบได้กับการปะแป้งแต่งตัวโดยไม่ยอมอาบน้ำ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงวางลำดับแห่งการปฏิบัติธรรมะที่ถูกวิธี ได้ผลแน่นอน จากการกำหนดหยาบ ๆ ก่อนไปสภาวะที่ละเอียด งานละชั่วจึงต้องมาก่อน แล้วจึงทำดีต่อไป

๑) ความมุ่งหมายการทำดีที่สมบูรณ์ ความมุ่งหมายการทำดีที่สมบูรณ์ในที่นี้ หมายถึงการทำเป็น ทำถูกต้อง ทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย ไม่เลือกที่ ไม่เลือกบุคคล ไม่เลือกเวลา ทำได้ถึงระดับนี้ เรียกว่า ชั้นทำดี ชั้นต่อไปเป็นเรื่องการสั่งสม คือทำให้มาก ๆ ทำบ่อย ๆ ทำสม่ำเสมอ เรียกว่า ทำดีจนคุ้น ผิงเข้าไปสู่จิตใจ จนความดีมีอยู่ในตน การทำดีได้ถึงขั้นปกติภาพ หรือติดเป็นนิสัย เช่นนี้ เรียกว่า พุทธิกตา เป็นขั้นสมบูรณ์แห่งความดีในอวาทปาฏิโมกข์

๒) เป้าหมายในการทำความดี^{๗๕} คนทั้งหลายมองข้ามดีในอันเป็นคุณสมบัติไปให้น้ำหนักดินนอกอันเป็นทรัพย์สมบัติ พยายามทำความดีเพื่อต้องการรางวัล หรือคำชมเชยกันโดยมาก ไม่มองถึงการทำความดีเพื่อดี ส่วนมากมักจะตั้งเป้าหมายในการทำความดี เพียงแค่ ๒ ประการนี้ คือ

(๑) ทำความดีเพื่อตนเอง การทำความดีเพื่อตนเอง มักจะมุ่งให้ตัวเองได้รับความดีไต่ทำแล้วตนเองได้รับประโยชน์ เลือกทำแต่ที่ตนเองชอบ หรืองานที่ตนเองถนัดและไม่ยากลำบากให้กับตนเอง โดยมีความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง และทำตามอารมณ์ตนเอง เรียกว่า อัตตาริบัติ มีตัวตนเป็นใหญ่

^{๗๓} พระมหาแพน ธมฺมเมธี (ศรีอภัย), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่น มุกข์นิต”, หน้า ๒๒๐.

^{๗๔} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๗๓.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

(๒) ทำความดีเพื่อคนอื่น การทำความดีเพื่อคนอื่น ฟังดูแล้วน่าจะดี มุ่งทำความดีไปตามหมู่คณะ ไม่มีหลักการ ไม่มีธรรมะ ไม่มีวินัย ถือหลักพวกมากลากไป เป็นประเภทต้องการได้รับฟังคำชื่นชมยกย่องจากคนทั้งหลาย เมื่อคนหมู่มากกว่าอะไรดี ก็จักทำสิ่งนั้น เรียกว่า โลกานิปไตย ถือคนอื่นเป็นใหญ่

การทำความดีทั้ง ๒ ประการนั้น มีทางเขวตกเหวได้ ยังไม่ตรงทางนัก เป้าหมายที่ถูกต้อง คือ ทำความดีเพื่อความดี ไม่มีอิตตาตัวตนเป็นใหญ่ ไม่ถือพวกพ้อง ยึดหลักเหตุผล มีธรรมะเป็นหลัก สิ่งใดเห็นว่าดีและถูกต้อง ก็จะทำด้วยความภาคภูมิใจ คนอื่นจะชื่นชมหรือไม่ ไม่ใช่สาระสำคัญ เรียกว่า ธรรมานิปไตย ยึดธรรมะเป็นใหญ่ ทำดีเพราะเห็นว่าเป็นความดี ไม่มีเรา ไม่มีเขา การก้าวมาถึงระดับทำความดี เพื่อความดีเป็นขั้นทำความดีตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์

๓) สัจจิตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ผ่องใส^{๗๖}

การทำจิตของตนให้ผ่องใส ได้แก่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์ สะอาด ให้หลุดพ้นจากกิเลส เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความฟุ้งซ่าน ความหดหู่ซึมเซา เป็นต้น ด้วยการฝึกอบรม เจริญปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง จนกิเลสและความทุกข์ครอบงำจิตใจไม่ได้

การทำจิตของตนให้โชติช่วง ชื่อว่า “ขำระจิตของตนให้ผ่องใส” ก็จิตที่จะผ่องใสได้นั้น จะเกิดมีได้ก็ด้วยพระอรหันต์ ผู้ปฏิบัติละบาปทุกอย่างเสียได้ด้วยศีลสังวรแล้ว ทำกุศลให้ถึงพร้อมได้ด้วยสมณะและวิปัสสนาทั้งหลาย จึงจะขำระจิตของตนให้ผ่องแผ้วได้ ด้วยพระอรหันต์ผลด้วยประการดังนี้ เหตุนี้ การปฏิบัติตามที่ได้ว่ามานี้ จึงจัดเป็นคำสอนคือเป็นโอวาท ได้แก่เป็นพระดำรัสที่พร่ำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การขำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นบันไดขั้นที่ ๓ ภายหลังจากได้ละชั่ว ทำความดีแล้ว เราจักต้องขึ้นบันไดอีกขั้น เพื่อความสมบูรณ์ในการเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา งานด้านพัฒนาจิตใจในพระพุทธศาสนาไม่ใช่งานพอกพูนให้มากขึ้น แต่เป็นงานชำระขัดเกลาให้เบาบางจนสิ่งเศร้าหมองในใจจางหายและหมดไปที่สุด

สิ่งสกปรกทางใจท่านเรียกว่า กิเลส แปลว่า ความเศร้าหมอง ได้แก่ ความอิจฉาริษยา ความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นหน้าที่ทุกคนจักต้องชำระขัดเกลาให้เบาบางและหมดไปในจิตใจ เพื่อศึกษาได้ถูกต้องตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์

(๑) เรื่องความสำคัญของจิต ความสำคัญของจิต โดยธรรมชาติของจิต เป็นธรรมชาติรับรู้อารมณ์ โดยการผ่านช่องทาง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก่อนที่จะทำความเข้าใจในรายละเอียดควรได้ศึกษาลักษณะของจิต พระพุทธเจ้าได้แสดงลักษณะจิตว่า ทูรณมมํ เป็นธาตุรู้ที่ไปได้ไกล เอกจร มีลักษณะเที่ยวไปดวงเดียว หมายถึงรับรู้อารมณ์ได้ที่ละอย่าง อสรีรํ ไม่มีตัวตนเป็นลักษณะธาตุรู้ หาสัญญาณไม่ได้ และสุดท้าย คุณหาสยํ มีคุณหาหรือร่างกายเป็นที่อาศัย จึงทำให้จิตกับร่างกายสัมพันธ์กันดูเหมือนเป็นสิ่งเดียวกัน การศึกษาความสำคัญของจิต แยกได้ ๒ ประการ คือ (๑.๑) การทำหน้าที่ของจิต เก็บสะสมความดีความชั่ว หน้าที่ในการเก็บสะสมความดี ความชั่ว การแสดงออกทางกาย เรียกว่ากายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม มนุษย์เราจะแสดงออกด้วย ๒ ทางนี้ โดยจิต

^{๗๖} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๗๕.

เป็นนายคอยสั่งให้กายหรือวาจาได้แสดงออกไป เมื่อสั่งไปแล้ว จิตเป็นผู้รับผิดชอบสั่งสมความดี ความชั่วที่ได้ทำไว้ ถ้าเป็นผลดีก็ส่งผลเป็นความสุขจริง ๆ โดยอัตโนมัติ ไม่มีการเสแสร้งแก่งัดทำประการใด ผลแห่งการกระทำทุกครั้ง ทั้งทางกายและทางวาจา เป็นความดี เปรียบเสมือนได้รับอาหารดีมีประโยชน์ เข้าไปปรุงแต่งจิตของเราให้มีความประณีตสวยงาม มีความสุข แต่ถ้าการกระทำดังกล่าว ตรงกันข้าม คือเป็นความชั่ว เหมือนกับเราได้รับอาหารเสียเข้าไปทำลายให้คุณภาพจิตเสื่อมทรามลง สิ่งที่ได้รับทั้งหมดไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์อันเกิดจากกายกรรมและวจีกรรมไม่ได้หายไปไหน ทุกสิ่งทุกอย่างจะมากองอยู่ที่ใจ ใจจะทำหน้าที่เก็บรวบรวมสั่งสมไว้ ทุกคนจึงมีสิทธิ์เลือกว่าจะทำจิตของตนเอง เป็นดุจถังขยะรองรับสิ่งสกปรก หรือภาชนะทองคำรองรับของดีมีค่ามีราคา ที่ว่าทุกคนมีสิทธิ์เลือกความดี ความชั่ว เพราะทุกพฤติกรรมที่เราแสดงออกไปใจเป็นผู้สั่ง เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว วิธีแก้ไขใจให้ได้รับความสุขเป็นดุจภาชนะทองคำ ก็ควรห่างไกลจากความทุกข์ไม่ยอมทำตนเป็นถังขยะ (๑.๒) การทำหน้าที่ให้เข้าถึงฐานะต่าง ๆ ทั้งชาตินี้และชาติหน้า^{๗๗} ข้อที่แล้วได้สรุปด้วยพุทธพจน์กล่าวถึงใจเป็นใหญ่เป็นประธานทุกอย่างสำเร็จแล้วด้วยใจ ดังนั้นผู้บงการที่แท้จริงก็คือใจเป็นผู้สั่งวางแผนให้กายและวาจาได้แสดงออกไป การกระทำหรือพูดวาจาจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับพื้นฐานของใจ ถ้าใจต่ำ กิจที่ทำหรือพูดก็ตกต่ำไปด้วย ในอนาคตก็เช่นกัน แม้ข้ามภพข้ามชาติตราบใดที่เรายังไม่สิ้นกิเลสก็ยังคงเกิดอีก จิตไปสูคติหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับปัจจุบันว่าได้ทำกรรมดีหรือกรรมชั่ว ก่อนตายไปได้ระลึกถึงกรรมใดเป็นคติ หรือมีกรรมใดเป็นนิมิตหมาย ถ้าไปด้วยจิตดีก็ไปสู่สุคติ มีมนุษย์และเทวภูมิเป็นต้น แต่ถ้าก่อนตายจิตเศร้าหมองยึดเอาทุกข์เป็นเหตุเกิด ย่อมไปสู่อบายภูมิมีสัตว์นรกเป็นต้น แต่งานที่สำคัญของมนุษย์เรา คืองานชำระใจให้บริสุทธิ์ เพื่อย่นย่อวิญญูทุกข์ให้สั้นลง และเข้าถึงพระนิพพาน

(๒) เรื่องการชำระจิต งานชำระจิต เป็นเรื่องภายในของแต่ละบุคคลที่เจ้าของจักพึงทำความสะอาดเอง ทำไม่ต้องชำระจิตเปื้อนอะไรหรือ ก่อนอื่นเราค่อย ๆ มาทำความเข้าใจ สิ่งภายนอกรอบตัวเราเสียก่อน สิ่งภายนอกในที่นี้ ก็คือบ้านที่พักอาศัยของเรา ธรรมดาไม่ว่าจักเป็นบ้านหลังเล็กหรือหลังใหญ่ แต่เดิมหรือสร้างเสร็จใหม่ ก็ดูจะมีความสะอาดน่าพักน่าอาศัย เมื่อเวลาผ่านไป ความสกปรกจากฝุ่นละอองอันเกิดจากลมภายนอกบ้านพัดพามา และตัวบ้านเองในภายในมีหยักไยเกาะกรุงรัง สภาพบ้านเมื่อกาลเวลาผ่านไปทำให้สีทาบ้านเป็นขยະได้ ดูแล้วทำให้เกิดความไม่น่าอยู่น่าอาศัย เราจึงต้องทำความสะอาดเช็ดถูบ้านเมื่อมีสิ่งสกปรก นี้ชี้ให้เห็นสิ่งที่พอจะเห็นได้ อย่าวว่าแต่สิ่งภายนอกเลย แม้แต่สร้อยร่างกายของเราก็เช่นกัน วัน ๆ หนึ่งจักต้องหมั่นอาบน้ำชำระร่างกาย เพื่อขจัดเหงื่อไคล มลทินต่าง ๆ ที่ร่างกายขับออกมา เมื่อได้อาบน้ำแล้วก็รู้สึกสบาย

ตามที่เราได้ประมวลความรู้มาแล้วก่อนหน้านี้ว่า ให้ละชั่ว ทำความดีให้ถึงพร้อมอย่าหยุดเพียงแค่นี้ เพราะใจคนเรายังมีกิเลสอยู่ ที่พร้อมจะเกิดมีปรากฏขึ้นได้ เมื่อมีสิ่งมากระทบ มีอนุสัยกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน หรือฝังอยู่ในจิตใจ เรียกว่า อาสวะ เหมือนเครื่องหมักดอง เราได้ถูกกิเลสฝึกให้รักให้ชัง จนติดเป็นนิสัย มองเห็น ๆ แล้วเจ้ากิเลสที่หมักดองในจิตใจเรานี้เป็นเสมือนมิตรแท้

^{๗๗} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๗๖.

(๑) การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์^{๗๘} สามารถแบ่งงานชำระจิตใจเป็น ๒ ประการ คือ ประการที่ ๑ งานภาวนากิจ เป็นการหาเครื่องมือชำระจิตใจ เหมือนกับการหาไม้กวาด ผ้าเช็ดตัว เครื่องมือต่าง ๆ ในการทำความสะอาดบ้าน หรือหาสบู่ไว้สำหรับอาบน้ำ ประการที่ ๒ งานปหานกิจ เป็นการลงมือทำความสะอาดด้วยตนเอง เหมือนกับการที่เราได้ใช้น้ำชะล้าง ใช้ผ้าเช็ดถู ใช้ไม้กวาดปิด กวาด ทำความสะอาดตัวบ้าน หรืออาบน้ำฟอกสบู่ชำระเหงื่อโคลนออกจากร่างกาย รวมทั้ง ๒ งานเข้าด้วยกัน เรียกว่า งานชำระจิตใจ อันมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ จักต้องหมั่นปฏิบัติขัดเกลากิเลสภายในตนให้เบาบางหายไปให้มากที่สุด

(๒) วิธีการชำระจิตใจในทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นป้องกัน สกัดกั้นโทษอย่างหยาบไม่ให้นำมาแปดเปื้อนจิตใจ เพราะโทษอย่างหยาบคือการกระทำทางกาย การพูดทางวาจาจักต้องมีศีลเป็นเครื่องป้องกันสกัดกั้น สามารถทำจิตใจไม่ถูกกระทบกระเทือนหรือเสียสุขภาพจิต การไม่ทำลายศีล หรือประพฤตินิสัยก็เปรียบเหมือนน้ำในตุ่มที่มีฝาปิดป้องกันฝุ่นละอองภายนอกตกไปในน้ำอุปโลกนคติที่เรานำมาใช้ประโยชน์ น้ำในที่นี้ คือจิตนั่นเอง

ขั้นที่ ๒ ขั้นทำดี คือการหาวิธีทำจิตมีความใสสะอาด จักต้องทำจิตของเราให้ปราศจากกิเลส เปรียบเหมือนการนำสารส้มมาแกว่งในน้ำ น้ำจะใสขึ้น ฝุ่นละอองก็จะตกตะกอนนอนก้นตุ่ม หมายถึง ถ้ามีความพยายามเกิดขึ้นในจิตใจก็ต้องใช้ขันติเมตตากรุณาแก้ไข เอาความดีเข้าไปแก้ที่กิเลส สิ่งที่ดีที่สุดคือสมาธิและสติที่จะต้องสะสมให้เข้าไปอยู่ในใจ แทนความชั่วและจะเป็นกำลังแข็งแกร่งในการกระทบกับอารมณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ ๓ ขั้นชำระกิเลสหรือขบไล่กิเลสชนิดเด็ดขาด เป็นการกวาดล้างไม่ให้เกิดเหลืออยู่ในจิต เป็นขั้นปัญญาประหารกิเลส ประเภทอสาธุสยให้หมดไปในจิตจะพบความบริสุทธิ์เป็นขั้นที่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษคือเครื่องกรองน้ำชนิดขบไล่ตะกอนให้เหลือแต่น้ำบริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์มีคุณภาพไม่มีกิเลสมาแปดเปื้อน ก็เพราะความอยากในใจให้หลุดออกจากจิตใจ ด้วยอำนาจปัญญาภาวนาในมรรคมีองค์ ๘ ระดับนี้เรียกว่า นิพพาน นี่คืออุดมการณ์ของชาวพุทธ ที่จะต้องเข้าถึงในฐานะที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

สรุปพระคาถาว่า เอตํ พุทธาน สาสนํ นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ใช่พระพุทธเจ้าองค์นี้เท่านั้น จะเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตที่ล่วงมาแล้ว หรือจักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตก็ตาม ย่อมทรงตรัสสอนอย่างนี้

สรุปความว่าหลักการ ๓ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระคาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เมื่อสรุปรวมลงมาแล้วจะได้หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่ว ทั้งปวง ๒. ทำกุศลให้ถึงพร้อม ๓. ชำระจิตใจให้ผ่องใส คือ (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง นั่นคือการรักษาศีล ๕ ด้วยการงดการทำบาปทางกายและทางวาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดเท็จ (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม หมายถึง การทำความดีทั้งทางกายและวาจาอันเป็นประโยชน์ตนและผู้อื่น และ (๓) ชำระจิตใจให้ผ่องใส หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการเจริญกรรมฐานเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือจะเรียกว่า หลีกไตรสิกขาก็ได้ การเจริญภาวนาการบำเพ็ญทางจิต เมื่อจิต

^{๗๘} ดูรายละเอียดใน ทองคำ ศรีโยธิน, พระพุทธโอวาทและกรรม, (กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕-๕๗.

ได้เข้าสู่ความสงบได้เห็นชัดเจนในรูปนามขั้น ๕ ภายใต้กฎพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชูดเกลากิเลสเครื่องเศร้าหมองแห่งใจให้เบาบางตามลำดับ จนหลุดพ้นหมดความมัวหมอง ใจผ่องใส หรือขาวรอบ ด้วยปัญญาญาณบรรลุมรรคผลนิพพาน เข้าถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

๒.๔.๓ วิธีการ ๖

วิธีการ ๖ ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ คาถาพุทธอุทาน ๖ ประการ^{๗๙} เหมาะสำหรับให้ ชาวพุทธยึดถือเป็นวิธีสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงไว้อยู่ใน พระคาถาที่ ๓ เรียกว่า คาถากิ่ง

อนุปวาโท อนุปฆาโต	ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตตถฺยญฺตา จ ภตฺตสฺสมี	ปนตถฺยจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค	เอตํ พุทฺธาน สาสนํ

แปลความว่า

การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ ความสำรวมใน พระปาฏิโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นั่งที่ นอนอันสงัด หรือการนอนนั่งในที่สงัด ๑ การประกอบความเพียรใน อธิจิต หรือการฝึกฝนพัฒนาจิตของตน ๑ นี้เป็นคำสอนของ พระพุทธะทั้งหลาย^{๘๐}

พฤติกรรม ๖ อย่าง ในพุทธพจน์ที่ทรงแสดงนี้เป็นวิธีการแสดงออกด้านพฤติกรรมของ นักบวชหรือนักเผยแผ่ศาสนา ผู้เป็นนักบวชในพุทธศาสนาจักต้องดำเนินการหรือปฏิบัติตน ตาม วิธีการทั้ง ๖ ประการ คือ

คำสอนส่วนนี้เป็นตอนที่ถือกันว่า เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าสำหรับพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ เผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไร^{๘๑} คือ เมื่อได้คำสอนที่จะสอนเขาแล้ว ตัวผู้ ที่จะสอนเขา หรือนำคำสอนไปเผยแผ่นี้ ควรจะดำเนินชีวิต และมีวัตรปฏิบัติอย่างไร

วิธีการ ๖ ประการ มีหลักว่า

- ๑) อนุปวาโท การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น
- ๒) อนุปฆาโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) ปาติโมกฺเข จ สํวโร ความสำรวมในปาฏิโมกข์
- ๔) มตตถฺยญฺตา จ ภตฺตสฺสมี ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
- ๕) ปนตถฺยจ สยนาสนํ การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด
- ๖) อธิจิตฺเต จ อาโยโค การประกอบความเพียรในอธิจิต

^{๗๙} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma**

Communication, หน้า ๖๒.

^{๘๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๑.

^{๘๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ-จาริกธรรม**, หน้า ๑๒๖.

วิธีการ ๖ ประการ มีคำอธิบายเกี่ยวกับที่มาของพระบาลีในพระสุตตันตปิฎก ขุททก-นิกาย อุทาน เมฆิยวรรค ปิณโฑลสูตร แสดงไว้ว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นท่านพระปิณโฑลภราทวาส ผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร มีความปรารถนาน้อย สันโดษชอบสงัดไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ปรารถนาความเพียร เป็นผู้กำจัด กิเลส และกล่าวถึงแต่เรื่องกำจัดกิเลส หมั่นประกอบอธิจิต นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรงอยู่ในที่ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นท่านตามลำดับ จึงทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว ได้เปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมใน
ปาฏิโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ใน
เสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต นี้คือ คำสั่ง
สอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๘๒}

๑) อนุปวาโท การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น

บทที่ว่าด้วย “อนุปวาโท การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น”^{๘๓} มีหลักธรรมที่กล่าวไว้ใน กุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ หมวด ได้แก่ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓ กล่าวเฉพาะในหมวดของวจีกรรม ๔ ท่านให้ละเว้นการ พูดเท็จ การพูด ส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ ฉะนั้น การไม่กล่าวร้ายผู้อื่นจึงเกี่ยวข้องกับ การละเว้นจากการกระทำทางวาจา ให้รู้จักใช้วาจาให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ปิยวาจา ซึ่งหมายถึง วาจาอันเป็นที่รัก การพูดจាន่ารัก น่านิยมนับถือ วาจาที่กล่าวด้วยจิต เมตตา หรือคำที่พูดออกมาด้วย ความรัก ความเมตตาปรารถนาดี เช่น คำพูดสุภาพอ่อนโยน คำแนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี เป็นต้น หลักธรรมในข้อนี้ปรากฏอยู่ในสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ธรรมที่เป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจ บุคคลและช่วยประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีหรือเรียกอีกอย่างว่า เป็น นักการสงเคราะห์ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา เฉพาะส่วน “ปิยวาจา” เรียกอีกอย่างว่า “เปยยวัชชะ” หมายถึง วาจาที่เป็นที่รัก วาจาพูดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้ง คือ การ กล่าวสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดง ประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๒) อนุปฆาโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

บทที่ว่าด้วย “อนุปฆาโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่น” ผู้ศึกษาสามารถเทียบเคียง คำอธิบายได้ในหลักธรรมหัวข้อ กุศลกรรมบถ ๑๐ เช่นกัน ในหมวดที่ว่าด้วยกายกรรม ๓ ซึ่งได้แก่ ๑) การละเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๒) การละเว้น อทินนาทาน เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น และ ๓) การละเว้นจากการประทุพผิตในกามทั้งหลาย หรือละเว้นการล่วงประเวณี ฉะนั้น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำ ทางกายด้วยการเข้าไปทำร้ายใช้กำลังเบียดเบียนคนหรือสัตว์ การขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การล่วงละเมิดทางเพศ นักเผยแผ่จึงควรมีความสำรวมระวังและละเว้นจากการ

^{๘๒} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๔/๑๘๕/๕๑, ๒๕/๓๖/๒๔๔.

^{๘๓} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma

กระทำในเรื่องดังกล่าว เพราะจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและองค์กรหรือสถาบัน ทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธาขาดความน่าเชื่อถือ

ศาสตราจารย์ ริส เดวิดส์ กล่าวว่า “ยังไม่เคยมีสาวกพุทธเจ้าทำร้ายใครเลย”^{๘๔} และพระพุทธองค์ทรงให้ใช้ขันติธรรมอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง ถึงแม้พระพุทธองค์จักทรงสั่งสอนธรรมเทศนาทวนกระแสก็เลศก็ตาม พระพุทธเจ้า หรือตถาคตไม่ทะเลาะกับโลก ไม่เคยโกรธ คำพูดก็ไม่เคยปราศจากเมตตา^{๘๕}

๓) ปาติโมกฺเข จ สํวโร ความสำรวมในปาฏิโมกข์

บทที่ว่าด้วย “ปาติโมกฺเข จ สํวโร ความสำรวมในปาฏิโมกข์” มีหลักธรรมประกอบการอธิบายในหัวข้อปาริสุทธิศีล ๔ คือ ความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีลมี ๔ ประการ^{๘๖} ได้แก่

๑) ปาติโมกข์สังวรศีล ศีล คือ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

๒) อินทรีย์สังวรศีล ศีล คือ ความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๓) อาชีวาปาริสุทธิศีล ศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบอนเสนามีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพ เป็นต้น สำหรับคำว่า อนเสนา หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางไม่สมควรเลี้ยงชีวิตผิดสมณะ เช่น หลอกลวงเขาด้วยการอวดอุตริมนุสสรธรรม ทำวิญญูตติ คือ ออกปากขอต่อคนที่ไม่ควรขอ ใช้เงินลงทุนหาผลประโยชน์ ต่อลามด้วยลามก คือ ให้แต่น้อยเพื่อหวังผลตอบแทนมาก เป็นหมอเวทมนต์ เสกเป่า เป็นต้น

๔) ปัจจยสันนิสิตศีล ศีลเกี่ยวกับปัจจยเวทขณะ คือ พิจารณาใช้สอยปัจจัย ๔ ให้เป็นตามความหมาย และประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภครด้วยตัณหา คือ การพิจารณาก่อนจึงใช้สอยปัจจัย ๔ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช

วิธีการในข้อนี้มุ่งในเรื่องของศีล คือ ความประพฤติทางกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาระเบียบวินัย มีมารยาท เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วและเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสำรวมในปาฏิโมกข์ จะช่วยควบคุมให้นักเผยแผ่ตั้งตนอยู่ในความสำรวมระวัง ไม่ประพฤติดนด้วยการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง

ทั้ง ๓ ข้อสรุปลงในเรื่องศีลสิกขา การศึกษาในเรื่องศีล เพราะศีลเป็นคุณธรรมเบื้องต้นแห่งคุณธรรมทั้งปวง ดร.สนอง วรอุไร ได้กล่าวถึงทางสายเอก เป็นทางแห่งการใช้ปัญญาเห็นแจ้งส่องนำทางให้กับชีวิต ทางสายเอกมีศีลเป็นพื้นฐานรองรับ ทางสายเอกต้องมีจิตสงบตั้งมั่น (สมาธิ)

^{๘๔} ปิยทัสสีเถระ, พระพุทธศาสนา - อมตเทศนา, แปลโดย พันเอก ดร.ชินวุธ สุนทรสีมะ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๖๔.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๖.

^{๘๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication, หน้า ๖๔

เป็นฐานรองรับการเกิดขึ้นของปัญญาเห็นแจ้ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้บัญญัติหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้สาวกดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์^{๘๗}

๔) มตตณฺญา จ ภาตตสฺมี ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร

บทว่าด้วย “มตตณฺญา จ ภาตตสฺมี ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร” ผู้ศึกษาสามารถเทียบเคียงคำอธิบายได้ในหลักธรรมหัวข้อ อปฺปนณฺกปฏิปทา ๓ คือ ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด หรือ ปฏิปทาที่เป็นส่วนแก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดภัยพ้นจากทุกข์อย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด มี ๓ ประการ ได้แก่

๑) อินทริยสังวร การสำรวมอินทริย์ คือ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำในเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริย์ทั้ง ๖ ประการ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๒) โภชเน มัตตณฺญา รู้จักประมาณในการบริโภค คือ รู้จักพิจารณารับประทาน อาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายใช้ทำกิจให้ชีวิตผาสุก มิใช่เพื่อสนุกสนานมัวเมา

๓) ซาคริยานุโยค การหมั่นประกอบความดี ไม่เห็นแก่นอน คือ ขยันหมั่นเพียร ตั้งตัวอยู่เป็นนิตยชำระจิตมิให้มีนิวรณ์พร้อมเสมอทุกเวลาที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้า

วิธีการในข้อนี้มุ่งเตือนสตินักเผยแผ่ว่า^{๘๘} “ไม่ควรประพฤตินเป็นคนเห็นแก่อาหาร การกินจนลมตัว เพราะเมื่อเป็นที่นิยมชมชอบของผู้คน ลากสักการะต่าง ๆ ย่อมหลงใหลมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของอาหารการกิน หากหลงใหลมัวเมาอยู่ในอาหารจะทำให้ละเลยหน้าที่ที่สำคัญของตนกลายเป็นคนเกียจคร้าน จึงต้องรู้จักสำรวมระวังในการกินให้เพียงพอหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก มิใช่เพื่อความสนุกสนานมัวเมา

๕) ปนตณฺจ สยนาสนํ การอยู่ในเสนาสนะที่สงบ

บทว่าด้วย “ปนตณฺจ สยนาสนํ การอยู่ในเสนาสนะที่สงบ” เสนาสนะหรือนั่งที่นอนอันสงบ มีหลักธรรมประกอบการอธิบายในหัวข้อ ปาโรสุทฺธิศีล^{๘๙} คือ ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย ๔ ของภิกษุ ได้แก่

- ๑) จีวร ได้แก่ ผ้าถุงผ้าห่ม
- ๒) บิณฑบาต ได้แก่ อาหาร
- ๓) เสนาสนะ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย
- ๔) คิลานเภสัช ได้แก่ ยาบำบัดโรค

การบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ เหล่านี้^{๙๐} ควรให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ ไม่บริโภคใช้สอยด้วยตัณหา สำหรับการอยู่อาศัยในที่อันสงบจะช่วยให้นักเผยแผ่เป็นผู้รู้จักความพอดี ไม่ยึดติดอยู่กับรูปลักษณะที่รุกรานของที่อยู่อาศัย รู้จักใช้สอยเพียงพอป้องกันความร้อน

^{๘๗} สอนอง วรอุไร, **ศีลและปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : ก้อนเมฆแอนด์กันยักรูป, ๒๕๔๒), หน้า ๘๒.

^{๘๘} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมนิเทศ=Dhamma**

Communication, หน้า ๖๕

^{๘๙} ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๕๒/๕๔.

^{๙๐} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๑๕/๓๙.

ความหนาว นอกจากนี้ยังจะทำให้ได้มีโอกาสพิจารณาทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และคนรอบข้าง ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีงามของสังคมต่อไป

๖) อธิจิตเต จ อาโยโค การประกอบความเพียรในอธิจิต

บทว่าด้วย “อธิจิตเต จ อาโยโค การประกอบความเพียรในอธิจิต” มีหลักธรรมประกอบการอธิบายใน สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา^{๙๑} ได้แก่ ข้อที่จะต้องศึกษาหรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ผีกหัดอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน มี ๓ ประการ^{๙๒} ได้แก่

๑) อธิศีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยิ่งเป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกรอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง

๒) อธิจิตสิกขา สิกขา คือ จิตอันยิ่งเป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกรอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง

๓) อธิปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่งเป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกรอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

สิกขาทั้งสามนี้นิยมเรียกกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา วิธีการข้อนี้จึงมุ่งเน้นให้นักเผยแผ่มีการศึกษาในเรื่องอธิจิต ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกรอบรมจิต เพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูง การฝึกรอบรม จิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงมีคุณธรรมเมตตา กรุณา สดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เหมาะแก่การใช้ความคิดพิจารณาจะเป็นรากฐานแห่งการเจริญปัญญาในขั้นสูงสุดต่อไป

สรุปพระคาถาว่า เอตํ พุทธาน สาสนํ นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ใช่พระพุทธเจ้าองค์นี้เท่านั้น จะเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตที่ล่วงมาแล้ว หรือจักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตก็ตาม ย่อมทรงตรัสสอนอย่างนี้

สรุปทั้งหมดนี้รวมเป็น ๓ คาถากิ่ง^{๙๓} จัดเป็นสามตอน

คาถาที่ ๑ แสดงลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนา ที่เป็นจุดแสดงออกหรือจุดปรากฏ ทางด้านข้อประพฤติปฏิบัติ จุดหมาย รวมทั้งลักษณะของพระสงฆ์ หรือบรรพชิต

คาถาที่ ๒ กล่าวถึงหลักคำสอน ที่เป็นบทสรุปของภาคปฏิบัติโดยตรง ที่เราเรียกกันว่า หัวใจพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๓ ซึ่งยาวหน่อย แสดงข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม สั่งสอนประชาชนต่อไป

มีข้อสังเกตชนิดหนึ่งว่า ในพระไตรปิฎก มีพระสูตรชื่อมหาปทานสูตร ในที่ขนิทาย เล่าเรื่องประวัติของพระวิปัสสีพุทธเจ้า ซึ่งทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ไว้ด้วยในมหาสันนิบาต ก็เลยมีคาถานี้ ปรากฏ ๒ แห่ง คือในมหาปทานสูตรนั้น กับในคาถาธรรมบท แต่มีข้อแตกต่างกันนิด คือ มีการสลับ

^{๙๑} ดูรายละเอียดใน อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๘/๓๑๕.

^{๙๒} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ=Dhamma

^{๙๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), จาริกบุญ-จาริกธรรม, หน้า ๑๒๙.

คาถา ในมหาปทานสูตร^{๙๔} เอวาคาถา ขนตี ปรมิ ตโป ตีติกาฯ ขึ้นก่อน แล้วเอวาคาถา สัพพปาปสฺส อกรรม เป็นคาถาที่สอง ส่วนในคาถาธรรมบทนั้น^{๙๕} กลับเอวาคาถา สัพพปาปสฺส อกรรม คือตัวหลักคำสอนขึ้นก่อนแล้วจึงแสดง ขนตี ปรมิ ตโป ตีติกาฯ คือ ลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนาเป็นลำดับที่สอง อย่างไรก็ตาม อย่าไปถือเป็นเรื่องสำคัญเลย ใจความก็ได้เท่ากันนั่นแหละ สลับกันไปสลับกันมา

สรุปความว่าวิธีการ ๖ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระคาถาที่ ๓ กับกึ่งคาถา ทรงอธิบายถึงรูปแบบการปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ (๑) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่เข้าไปร้ายกล่าวร้ายคนอื่นหรือศาสนาอื่น (๒) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่ทำร้ายคนอื่น (๓) ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วน of พระธรรมและพระวินัย และผู้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะต้อง (๔) รู้จักประมาณในการบริโภค โดยเฉพาะพระสงฆ์ดำเนินชีวิตด้วยการอาศัยญาติโยมเลี้ยง จะต้องทำตัวให้เลี้ยงง่าย (๕) นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบไม่พลุกพล่านคลุกคลี เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา และ (๖) บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

๒.๕ คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์

หลักโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานในท่ามกลางมหาสังฆสันนิบาต นักวิชาการศาสนาได้จำแนกออกเป็น^{๙๖}

๑. อุดมการณ์ ๔

คาถาแรกนี้ แสดงลักษณะของพระพุทธศาสนา^{๙๗} ที่ต่างจากศาสนาพื้นเดิมที่มีอยู่ พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นใหม่ เมื่อจะแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา จุดแรกก็คือ การแยกออกจากศาสนาเดิม

๑) อุดกถัน คือความอดทนเป็นตบะธรรมอย่างยิ่ง ในขณะที่ ก่อนหน้านั้น มีความเชื่อกันว่า การทรมานตนเอง และการบารุงบารวดตนเอง เป็นสุดยอดแห่งตบะนี้

๒) ทรงแสดงว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่าพระนิพพานเป็นบรมธรรม ในขณะที่ ก่อนหน้านั้นมีความเชื่อในการเข้าไปอยู่ร่วมกับพรหมเป็นจุดหมายสูงสุด

๓) คุณลักษณะของบรรพชิตหรือสมณะ คือ การไม่ฆ่าสัตว์

๔) การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ในขณะที่ลัทธิอื่น สมณะของเขาต้องเป็นเจ้าของพิธีกรรมการ เช่นสรวงบูชาเทพเจ้า

แสดงว่าอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำการปฏิวัติความเชื่อดั้งเดิม ๓ กรณี

^{๙๔} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๕๔.

^{๙๕} ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๔

^{๙๖} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๘๖.

^{๙๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

๒. หลักการ ๓

คาถาที่หนึ่งข้างต้นนั้น^{๙๘} แสดงลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา ส่วนคาถาที่สองนี้ เป็นคำสอนภาคปฏิบัติเลยว่า คนเราจะต้องทำอะไรบ้าง ในการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอุดมการณ์ คือ

๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ทางกายและวาจา ได้แก่ การรักษาศีล ๕ เพราะศีล ๕ ที่ประพฤติอย่างถูกต้อง^{๙๙} จะมีคุณค่าทางสังคม คือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับการแสดงออกทางกาย วาจาให้เรียบร้อย เกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น

๒) การทำกุศลให้สมบูรณ์ การประกอบคุณงามความดีเป็นการตอบแทนธรรมชาติและสังคม ฉะนั้น คนที่นับว่าเป็นคนดีต้องมีหลักการทำดีเพิ่มเป็นงานเสียสละต่อสังคมและส่วนรวม

๓) การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ ยึดปฏิบัติตามนัยไตรสิกขา การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ทำให้สิ่งสกปรกทางใจท่านเรียกว่า กิเลส แปลว่า ความเศร้าหมอง ได้แก่ ความอิจฉาริษยา ความโลภ ความโกรธ และความหลง ให้เบาบางและหมดไปในจิตใจ

๓. วิธีการ ๖

ในการปฏิบัติตนสำหรับนักเผยแผ่ เพื่อบรรลุผล คือ มรรคผลนิพพาน เข้าถึงคุณลักษณะของสมณะ คือ ผู้สงบเว้นบาป เข้าถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คุณธรรมที่เป็นวิธีการ ๖ ประการ ทรงอธิบายถึงรูปแบบการปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติตามหลักการ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า^{๑๐๐} สำหรับพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะประพฤติปฏิบัติตัวอย่างใด คือ เมื่อได้คำสอนที่จะสอนเขาแล้ว ตัวผู้ที่จะสอนเขา หรือนำคำสอนไปเผยแผ่นี้ ควรจะดำเนินชีวิต และมีวัตรปฏิบัติอย่างไร ก็มีหลักดังนี้ คือ

- ๑) การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น
- ๒) การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) ความสำรวมในปาฏิโมกข์
- ๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
- ๕) การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด
- ๖) การประกอบความเพียรในอธิจิต

การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม ด้วยวิถีกรรมอันประกอบด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อกัน ด้วยการไม่กล่าวร้ายต่อกัน คือ พุดกันด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน โดยการพูดที่เรียกกันว่า วาจาสุจริต เรื่องที่พูดต้องเป็นเรื่องจริง ความเป็นธรรม และวาจานั้นต้องมีประโยชน์ ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ในขณะเดียวกัน เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ไม่ทำลายล้างกัน คือ การงดเว้นการประทุษร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน และคุ้มครองของกันและกัน

^{๙๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

^{๙๙} พระอุบล กตปุณฺโณ (แก้ววชิรล่อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

กิจที่จะต้องศึกษาอีกของพระอรหันต์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ท่านไม่มีแล้ว แต่ยังคงมีภารกิจ คือ การอนุเคราะห์ต่อชาวโลก อันได้แก่ การแสดงธรรมตามหลักที่ทรงแสดงไว้ว่า ชี้ให้เห็นโทษของความชั่ว มองเห็นคุณค่าของความดี แล้วเว้นความชั่ว ประพฤติตนเป็นคนดี ให้เขาได้ฟังสิ่งที่เขายังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้ชัดเจน สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงดงาม บอกทางสวรรค์ให้เขา การเจรจาจึงมีความสำคัญมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันทรงประทานหลักการครองตน อันเป็นสากลทั้งปวงชนและพระอริยะ โดยตระหนักที่จะมีความสำรวมระวังในพระปาติโมกข์ รู้จักประมาณในภัตตาหาร ยินดีในที่นึ่งที่นอนอันสงัด ประกอบความเพียรด้วยความเอื้อเฟื้อในอธิจิต ดังนั้น นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องยึดเหนี่ยววิธีการ ทั้ง ๖ ประการ ร่วมกันเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก

คำสอนหลักที่ประกอบด้วยข้อความเพียง ๓ พระคาถากึ่งเท่านั้น^{๑๐๐} แต่กลับมีความเกี่ยวเนื่องถึงกัน คือ การก้าวออกไปบนเส้นทางแห่งการพัฒนาคน ตามหลักของพระพุทธศาสนา ทุกคนจะต้องสามารถสัมผัสตามสมควรแก่ฐานะของตน คือ ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิต จะต้องก้าวไปด้วยความอดกลั้นอดทน ทนทาน มีความเพียรพยายาม มีสติสัมปชัญญะตามสมควร เพราะไม่มีผลอะไรที่จะเกิดขึ้น โดยเขามีได้ลงทุนด้วยความอดทน ในการครองชีวิตนั้น ชีวิตต้นแบบ คือชีวิตสมณะที่มีความสงบจากความชั่วบาปธรรมต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุดสามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล และมีความพยายามสงบจากความคิดชั่ว ปิดกั้นการพูดชั่วทำชั่วตามหลักของศีล ๕ ประการ เป็นอย่างน้อย เพียงเท่านั้นก็สามารถสัมผัสความดับทุกข์ ในระดับของการไม่มีเวร ไม่มีภัยเบียดเบียน ประทุษร้ายกัน ซึ่งหมายความว่า หากสามารถปฏิบัติพัฒนาไปบนเส้นทางแห่งหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่สรุปพระโอวาทที่ว่า “ไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การทำจิตของตนให้ผ่องใส” หรือในกาลต่อมาทรงสอนในรูปของสัมปทา คือความสมบูรณ์ ๓ ประการ คือ ศีลสัมปทา จิตตสัมปทา และปัญญาสัมปทา หรืออย่างอื่น ๆ กันมาก คือหลักของไตรสิกขา หรืออริยมรรคมีองค์แปดประการแล้ว ชื่อว่าเข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา ในขณะที่ความสมบูรณ์ของพระนิพพาน ชั้นดิธรรม กลับเป็นผลถาวรภายในจิตของท่านเหล่านั้น เพราะชั้นดีเป็นเครื่องประดับของนักบวชในพระพุทธศาสนา

เมื่อเรามาปรารภถึงวันมาฆบูชา อันเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงประทานพระโอวาทหลักของพระพุทธศาสนา ภารกิจที่ต้องตระหนัก คือการทำหน้าที่ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ในสารัตถะแห่งองค์ธรรมนั้น ๆ แล้วนำมาเป็นหลักในการครองชีวิตของชาวพุทธ ภายในหลักการของพระพุทธศาสนา อย่างน้อยในขั้นบรรเทาบาปอกุศล ที่สำคัญมากในปัจจุบัน คือ การกล่าวร้ายกันด้วยประการต่าง ๆ และการเบียดเบียนกันในรูปแบบหลากหลาย

พระโอวาทปาติโมกข์ทุกข้อหากสามารถปฏิบัติที่ข้อใดข้อหนึ่งได้ คุณธรรมข้ออื่น ๆ ก็จะมีเกิดติดตามมา เป็นการเสริมแรงในการพัฒนาคุณธรรมไปด้วยกัน ในขณะที่นั่นเองจึงได้ชื่อว่าบาปกรรมได้ลดลง คุณธรรมเพิ่มขึ้น พร้อมกับความผ่องใสของจิตตามสมควรแก่กรณีนั้น ๆ ก็จะเกิดขึ้นตามมา ทำให้การผ่านชีวิตในวันมาฆบูชาผ่านไปด้วยคุณ ด้วยประโยชน์ เป็นสมบัติติดใจ หากมีการสะสมอย่างต่อเนื่องกันไปย่อมสัมผัสหลักธรรมในโอวาทปาติโมกข์ได้มากขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วในที่นี้ทรงแสดงฝ่ายคุณธรรมคือ นิโรธสัจ และมรรคสัจนั่นเอง หมายความว่า เมื่อปริมาณของ

^{๑๐๐} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาติโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, หน้า ๘๗.

กุศลธรรมเพิ่มขึ้น อีกด้านหนึ่งของอริยสัจคือทุกข์ และสมุทัยก็จะลดลงตามปริมาณของกุศลธรรมที่เพิ่มขึ้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีความเป็นสัลเลชธรรม คือทำหน้าที่ขัดเกลาบาปอกุศล และความทุกข์ออกไป การพยายามปฏิบัติธรรมไปตามกำลังความสามารถกุศลธรรมที่เพิ่มขึ้นในขณะนั้น ๆ จะทำหน้าที่ขัดเกลาจิตของเราจากบาปอกุศลไป ทุกขณะที่ปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานหลักการสำคัญในการเสริมความคิดว่า “บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญการไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย และผู้ไม่ประมาทนั่นเอง จะสามารถยึดถือไว้ได้ทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์บุคคลอื่น ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้าไว้ได้”^{๑๐๒}

โอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธเจ้าตรัสนี้^{๑๐๓} จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการสั่งงาน เพราะในการสั่งงานนั้น ถ้าผู้สั่ง สั่งให้ชัดเจนไปว่า ทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติสะดวก และงานก็จะสำเร็จเป็นผลดีตามความมุ่งหมายเสมอ ได้แก่ ในคราวที่พระสาวกมีจำนวนมากถึง ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งเป็นการชุมนุมครั้งใหญ่และครั้งสำคัญ พระองค์จึงทรงสั่งงานหรือนัดหมายงานอย่างชัดเจน และละเอียดถี่ถ้วน พระองค์ทรงสั่งงานอย่างนี้ ศาสนาของพระองค์จึงแพร่หลายไพศาลอย่างรวดเร็ว และยั่งยืนอยู่อย่างมั่นคงจนทุกวันนี้

สรุปความว่าคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์ ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานในท่ามกลางมหาสังฆสันนิบาต นักวิชาการศาสนาได้จำแนกออกเป็น ๑) อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ (๑) อุดมคติ คือความอดทนเป็นตบะธรรมอย่างยิ่ง (๒) พระนิพพานเป็นบรมธรรม (๓) การไม่ฆ่าสัตว์ และ (๔) การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น เป็นคุณลักษณะของบรรพชิตหรือสมณะ ๒) หลักการ ๓ ประการ ในการปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงอุดมการณ์ คือ (๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง (๒) การทำกุศลให้สมบูรณ์ (๓) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ยึดปฏิบัติตามนัยไตรสิกขา และ ๓) วิธีการ ๖ ประการ ในการปฏิบัติตนสำหรับนักเผยแผ่ คือ (๑) การไม่กล่าวร้าย (๒) การไม่ทำร้าย (๓) ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณใน (๕) ที่นั่งนอนอันสงัด (๖) ความเพียรในอธิจิต

ส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม ด้วยวิถีกรรมอันประกอบด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อกัน ด้วยการไม่กล่าวร้ายต่อกัน ไม่ทำลายล้างกัน
๒. หลักการครองตน อันเป็นสากล รักษาวินัย รู้จักประมาณในอาหาร ยินดีในที่ที่นั่งนอนอันสงัด ประกอบความเพียร
๓. การทำงานที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่ว่าสั่งงาน เพราะการสั่งงานนั้น ถ้าผู้สั่ง สั่งให้ชัดเจนไปว่า ทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติ สะดวก และงานก็จะสำเร็จเป็นผลดีตามความมุ่งหมายเสมอ
๔. สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก
๕. การพัฒนาคน จะต้องก้าวไปด้วยความอดทนอดกลั้น
๖. สามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล

^{๑๐๒} พระเทพดิลก, “มาฆบูชารำลึก”, มงคลนิมิต. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (มีนาคม ๒๕๕๓) : ๓๐.

^{๑๐๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), วันสำคัญของชาวพุทธไทย, หน้า ๘.

๗. ทรงสอนในรูปของสัมปทาคือความสมบูรณ์ ๓ ประการ คือ ศีลสัมปทา จิตต-สัมปทา และปัญญาสัมปทา หรือหลักของไตรสิกขา ให้เข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา

๘. เป็นวิธีการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

๒.๖ สรุป

โอวาทปาฏิโมกข์ คือ หลักการโดยสรุปของพระพุทธศาสนา มีทั้งหลักคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ รวมแล้ว ๑๓ ข้อ คือ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ พระพุทธศาสนาสอนว่า ละชั่ว ทำความดีให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ดับกิเลสพันทุกข์ และเป็นพระสงฆ์จักต้องสำรวม กินอยู่พอประมาณ มีความอดทน ไม่กล่าวร้ายป้ายสีคนอื่น ไม่เบียดเบียนคนอื่น ในเวลาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติวินัยปกครองสงฆ์ เพราะความเสียหายยังไม่เกิดขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ การประทานพระโอวาทจึงจัดเป็นวิสุทธิอุโบสถ ที่ทรงประทานในท่ามกลางพระอรหันตสาวก ๑,๒๕๐ องค์ และในประวัติมีเพียงครั้งเดียวในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาใหม่ในสังคมอินเดียสมัยต้นพุทธกาล เพื่อแสดงจุดแตกต่างจากศาสนาเดิม ซึ่งจะเป็นข้อสำคัญที่จะให้พุทธศาสนิกชนรู้จักตนเองอย่างชัดเจน คือรู้จักหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ถูกต้อง มิฉะนั้น เอาคำสอนของพระพุทธเจ้าไปปะปนกับลัทธิหรือศาสนาอื่น ๆ จึงทรงแสดงหลักการดังที่ปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์มี ๓ คาถากึ่งนั้น มีดังนี้

อุดมการณ์ ๔ คาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนอุดมการณ์ แสดงไว้ ๔ ประการ ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎีอันแสดงลักษณะของพระพุทธศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาพื้นเดิมที่มีอยู่

๑. ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือนร้อน ก่อนนั้นมีความเชื่อกันว่าในการทรมานตนและบำรุงบำเรอพิพพันในกามสุขเป็นสุดยอดการบำเพ็ญตบะ

๒. ทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน โดยชี้ให้เห็นว่านิพพาน คือ เป้าหมายสูงสุดของศาสนา แสดงให้รู้ว่าผู้รู้ทั้งหลายสรรเสริญ พระนิพพานเป็นบรมธรรมซึ่งก่อนหน้านั้น มองว่าการได้เข้าร่วมกับพรหมหรือเป็นสิ่งเดียวกับพรหมเป็นสิ่งสูงสุด

๓. อธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา การวางตัวครองตนของบรรพชิตสมณะนั้น จักต้องไม่เข้าไปทำร้ายคนอื่นหรือสัตว์อื่น และ

๔. เบียดเบียนคนอื่นหรือสัตว์อื่นด้วยกาย วาจา แสดงอาการสงบนิ่งดูพระอริยเจ้า ขณะที่ลัทธิภายนอกศาสนา มุ่งเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ เป็นเหตุให้สัตว์อื่นได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน

อุดมการณ์ทั้ง ๔ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิรูปความเชื่อดั้งเดิมในลัทธิความเชื่อที่ถือผิด ๆ จึงได้แสดงความแตกต่างเกี่ยวกับจุดยืนทางศาสนาอย่างชัดเจน

หลักการ ๓ คาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติ (หลักการ) ทางพระพุทธศาสนาว่าการสร้างความดีนั้นจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปใน ๓ แนวทาง คือ (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง นั่นคือการรักษาศีล ด้วยการงดการทำบาปทางกายและทางวาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดเท็จ (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม หมายถึง สมาธิและการทำประโยชน์ตนและผู้อื่น และ (๓) ชำระจิตให้ผ่องใส หมายถึง ปัญญาที่เกิดขึ้น

จากการเจริญกรรมฐานเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือจะเรียกว่า หลักไตรสิกขาก็ได้ การเจริญภาวนาการบำเพ็ญทางจิต เมื่อจิตได้เข้าสู่ความสงบได้เห็นชัดเจนในรูปนาม ชั้นที่ ๕ ภายใต้กฎพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ขุดเกลากิเลสเครื่องเศร้าหมองแห่งใจให้เบาบางตามลำดับ จนหลุดพ้นหมดความมัวหมอง ใจผ่องใส หรือขารอบ ด้วยปัญญาญาณบรรลุผลนิพพาน เข้าถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นกรอบในเรื่องหลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้สัมผัสผลที่ต้องการหรืออุดมการณ์ด้วยชั้นธรรม โดยชาวพุทธจะต้องดำเนินตามหลักการปฏิบัติทั้ง ๓ ประการนี้ จึงจะถือว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง

วิธีการ ๖ คาคาที่ ๓ กับกึ่งคาคา ทรงอธิบายถึงรูปแบบการปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามวิธีการ ๖ ดังนี้ ๑) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่เข้าไปว่าร้ายกล่าวร้ายคนอื่นหรือศาสนาอื่น ๒) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่ทำร้ายคนอื่น ๓) ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วนของพระธรรมและพระวินัย และผู้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะต้อง ๔) รู้จักประมาณในการบริโภค โดยเฉพาะพระสงฆ์ดำเนินชีวิตด้วยการอาศัยญาติโยมเลี้ยง จะต้องทำตัวให้เลี้ยงง่าย ๕) นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบไม่พลุกพล่านคลุกคลีเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา และ ๖) บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

หลักการที่ปรากฏในคาคา ๓ กับกึ่งคาคานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น และพบว่าโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ถือเป็นภาพลักษณ์ของ ๑) หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ๒) ลักษณะของพุทธศาสนิกชน ๓) แนวทางปฏิบัติด้วยการสร้างความดีซึ่งมีอยู่ ๓ ประการ และ ๔) วัตรปฏิบัติของนักเผยแผ่หรือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา จากการกล่าวมาทั้งหมดพบว่า คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นั้น เป็นคำสอนที่พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศเพื่อแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาทั้งในรูปของอุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการทางปฏิบัติ ๖ สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ในการเป็นนักเผยแผ่และพุทธศาสนิกชน ได้ทำการศึกษาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

นอกจากนั้น โอวาทปาฏิโมกข์ส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม ด้วยวิธีการอันประกอบด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อกัน ด้วยการไม่กล่าวร้ายต่อกัน ไม่ทำลายล้างกัน

๒. หลักการครองตน อันเป็นสากล รักษาวินัย รู้จักประมาณในอาหาร ยินดีในที่นั้งที่นอนอันสงัด ประกอบความเพียร

๓. การทำงานที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่การสั่งงาน เพราะการสั่งงานนั้น ถ้าผู้สั่ง สั่งให้ชัดเจนไปว่า ทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติ สะดวก และงานก็จะสำเร็จเป็นผลดีตามความมุ่งหมายเสมอ

๔. การสงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก

๕. การพัฒนาคน จะต้องก้าวไปด้วยความอดกลั่นอดทน

๖. สามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล

๗. ทรงสอนในรูปของสัมปทาคือความสมบูรณ์ ๓ ประการ คือ ศีลสัมปทา จิตต-สัมปทา และปัญญาสัมปทา หรือหลักของไตรสิกขา ให้เข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา

๘. เป็นวิธีการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

บทที่ ๓

บทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา

ในบทที่ ๒ ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้ศึกษา “โอวาทปาฏิโมกข์” ในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการเผยแผ่คำสอน และหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมของอย่างสันติสุข ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา “โอวาทปาฏิโมกข์” ในละเอียด มีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ ความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๓ ประวัติความเป็นมาของโอวาทปาฏิโมกข์
- ๒.๔ หลักของโอวาทปาฏิโมกข์
 - ๒.๔.๑ อุดมการณ์ ๔
 - ๒.๔.๒ หลักการ ๓
 - ๒.๔.๓ วิธีการ ๖
- ๒.๕ คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์

ในบทที่ ๓ นี้จะได้ทำการศึกษา “บทเทศน์บนภูเขา” อันคำสอนที่พระเยซูเจ้าได้ทรงเทศนา เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาแถบริมทะเลสาบกาลิลี ในแคว้นกาลิลีต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คน และผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก เป็นบทเทศนาที่ทำทนายสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น และแสดงถึงความแตกต่างในแนวทางคำสอนของพระเยซูเจ้ากับแนวทางของศาสนายิว (ยูดาย) ตั้งเดิมอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้องอีกระดับหนึ่ง ตามแนวทางของพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงตรัสไว้เพื่อเป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ปฏิบัติ เพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า เป็นแนวทางในการเผยแผ่คำสอน และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง บทเทศน์บนภูเขามุ่งจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรของพระเจ้า และเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่ “อาณาจักรพระเจ้า” อันเป็นจุดหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา ในบทที่ ๓ นี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาบทเทศน์บนภูเขา ให้ละเอียด และเพื่อสะดวกในการที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในบทที่ ๒ จึงได้ศึกษาอันมีหัวข้อสำคัญดังนี้

- ๓.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว
- ๓.๒ ประวัติของนักบุญมัทธิว
- ๓.๓ โครงสร้างของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว
- ๓.๔ ความหมายของบทเทศน์บนภูเขา
- ๓.๕ ความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา
- ๓.๖ ประวัติความเป็นมาของบทเทศน์บนภูเขา

๓.๗ หลักของบทเทศน์บนภูเขา

๓.๗.๑ อุดมการณ์

๓.๗.๒ หลักการ

๓.๗.๓ วิธีการ

๓.๘ คุณค่าของบทเทศน์บนภูเขา

แต่ก่อนที่จะศึกษาเรื่องดังกล่าว ควรที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิวเสียก่อน มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว

คัมภีร์สำคัญของคริสตศาสนา คือ พระคริสตธรรมคัมภีร์หรือพระคัมภีร์ไบเบิลอันศักดิ์สิทธิ์ พระคริสตธรรมคัมภีร์ประกอบไปด้วย ๒ ส่วน^๑ คือ

๓.๑.๑ พันธสัญญาเดิม (Old Testament)

พันธสัญญาเดิม (Old Testament) เป็นเรื่องราวของศาสนายิว หรือยูดาห์ มีสาระสำคัญว่าด้วยกำเนิดโลก พระเจ้าสร้างโลกและบัญญัติ ๑๐ ประการ จนถึงพระเจ้านับดาห์ให้น้ำท่วมครั้งใหญ่เพื่อชำระล้างมนุษยย์ที่ทำบาปกันมาก

คัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิม แบ่งหนังสือออกเป็น ๕ หมวดใหญ่^๒ ได้แก่

๑) หมวดเบญจบรรณ (Pentateuch) มี ๕ เล่ม ประกอบด้วย ปฐมกาล อพยพ เลวี-นิติ กันดารวิถี และเฉลยธรรมบัญญัติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างทรงสร้างของพระเจ้า บรรพชนของชนชาติอิสราเอล เรื่องของพระบัญญัติ และพิธีการต่าง ๆ ของชาวอิสราเอล เป็นสำคัญ ศาสนายูดาห์เรียกคัมภีร์ในหมวดนี้ว่า โทราห์ (Torah)

๒) หมวดประวัติศาสตร์ (Historical books) มี ๑๒ เล่ม ประกอบด้วย โยชูวา ผู้วินิจฉัย นางรูธ ๑-๒ ซามูเอล ๑-๒ พงศ์กษัตริย์ ๑-๒ พงศาวดาร เอสรา เนหะมีห์ และเอสเธอร์ ว่าด้วยพงศาวดารของชนชาติอิสราเอล ตั้งแต่การตั้งรกรากจนถึงก่อนพระเยซูเจ้าประสูติ

๓) หมวดปรีชาญาณ (Wisdom books) มี ๕ เล่ม ประกอบด้วย โยบ สดุดี สุภาษิต ปัญญาจารย์ และบทเพลงซาโลมอน ว่าด้วย บทสรรเสริญพระเจ้าและหนุนใจอิสราเอล ในรูปแบบโคลงกลอนสมัยก่อนคริสตกาล

๔) หมวดผู้เผยพระวจนะใหญ่ (Major prophets) มี ๕ เล่ม ประกอบด้วย อิชยาห์ เยเรมีย์ บทเพลงคร่ำครวญ เอเสเคียล และดาเนียล ว่าด้วย ข้อเขียนของผู้เผยพระวจนะที่ศาสนายูดาห์นับถือเป็นผู้เผยพระวจนะคนสำคัญและมักอ้างถึงบ่อย

๕) หมวดผู้เผยพระวจนะน้อย (Minor prophets) มี ๑๒ เล่ม ประกอบด้วยโฮเซยา โยเอล อาโมส โอบาดีห์ โยนาห์ มีคา นาสูม ฮาบากุก เศฟันยาห์ ฮักกัย เศคาริยาห์ และมาลาคี ว่าด้วย ข้อเขียนของผู้เผยพระวจนะที่มีการบันทึกไม่มากเท่ากับผู้เผยพระวจนะใหญ่

^๑ ฟัน ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๐.

^๒ วิกิพีเดีย, พันธสัญญาเดิม [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/พันธสัญญาเดิม> [๒๒ ส.ค. ๒๕๕๘].

มีข้อน่าสังเกตว่าคัมภีร์ไบเบิลในภาคพันธสัญญาเดิม ต้นฉบับเขียนด้วยภาษาฮีบรูเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นชื่อของบุคคลหรือสถานที่ในพันธสัญญาเดิมที่ปรากฏในฉบับแปลตรงหรือฉบับแปลต่อมักอ้างภาษาฮีบรูบ่อยครั้ง เพื่อให้สามารถเข้าใจความหมายของเนื้อหาในพระคัมภีร์ชัดเจนยิ่งขึ้น

พระศาสนจักรคาทอลิก^๓ กำหนดว่า พันธสัญญาเดิม มีทั้งหมด ๔๖ ฉบับ แบ่งเป็นหมวดได้ดังนี้

๑. หมวดประวัติศาสตร์ จำนวน ๒๑ เล่ม คือ ปฐมกาล, อพยพ, เลวีนิติ, กัณฑ์วารวิถี, เฉลยธรรมบัญญัติ, โยชูวา, ผู้วินิจฉัย, นางรูธ, ๑ ซามูเอล, ๒ ซามูเอล, ๑ พงศ์กษัตริย์, ๒ พงศ์กษัตริย์, ๑ พงศาวดาร, ๒ พงศาวดาร, เอสรา, เนหะมีห์, เอสเธอร์, ๑ มัคคาบี และ ๒ มัคคาบี

๒. หมวดปรีชาญาณ จำนวน ๗ เล่ม คือ โยบ, เพลงสดุดี, สุกาษิต, ปัญญาจารย์, เพลงซาโลมอน, ปรีชาญาณ และบุตรสิรา

๓. หมวดประกาศก จำนวน ๑๘ เล่ม คือ อีสยาห์, เยเรมีย์, เพลงคร่ำครวญ, เอเสเคียล, ดาเนียล, โฮเซยา, โยเอล, อาโมส, โอบาดีห์, โยนาห์, มีคาห์, นาฮูม, ฮาบากุก, เศฟันยาห์, ฮักกัย, เศคาริยาห์ และมาลาคี

๓.๑.๒ พันธสัญญาใหม่ (New Testament)

พันธสัญญาใหม่ (New Testament) เป็นส่วนที่สาวกของพระเยซูเจ้าเป็นผู้รวบรวมขึ้น เป็นเรื่องราวตั้งแต่การอุบัติขึ้นของพระเยซูเจ้าและคำสั่งสอน ไปจนถึงจดหมายเหตุของอัครสาวกของพระเยซูเจ้าบันทึกไว้ ซึ่งประกอบไปด้วย

๑) พระวรสารหรือข่าวดี หรือที่นิกายโปรเตสแตนต์ เรียกว่า กิตติคุณ (Gospels) อันเป็นส่วนสำคัญที่สุดของพระคริสตธรรมคัมภีร์ มี ๔ ฉบับ เรียกตามชื่อผู้บันทึก

(๑) ฉบับของมัทธิว (Matthew)

(๒) ฉบับของมาระโกหรือมาร์ค (Mark)

(๓) ฉบับของลูกา (Luke)

(๔) ฉบับของยอห์นหรือโยฮัน (John)

พระวรสารทั้ง ๔ ฉบับนี้ ว่าด้วยประวัติของพระเยซูเจ้า ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงพระเยซูเจ้าคืนชีพ เพราะฉะนั้นพระวรสารทั้ง ๔ ฉบับ จึงมีเนื้อหาอย่างเดียวกันเพียง แต่ต่างกัน ในทางหนังสือและรายละเอียดเท่านั้นโดยเฉพาะฉบับของมัทธิว มาระโกและลูกาจะคล้ายกันมาก

หนังสือบันทึก “ข่าวดี”(evangelium)^๔ ที่พระเยซูคริสตเจ้าทรงประกาศนั้น มีสี่ฉบับที่พระศาสนจักรรับรองอยู่ในสารบบพระคัมภีร์ สามฉบับแรกคล้ายกันมากจนนำข้อความหลายตอนมาวางไว้เคียงข้างกันและพิจารณาพร้อมกันได้ เพราะเหตุนี้ พระวรสารสามฉบับแรกจึงได้ชื่อว่า พระวรสาร “สหทรรศน์” หรือ “Synoptic” (จากคำว่า synopsis แปลว่า มองพร้อมกันครั้งเดียว)

^๓ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔), หน้า XIII.

^๔ **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๙๐๕.

๒) กิจการ (Acts) ของบรรดาอัครสาวก (Apostles) ๑ เล่ม ว่าด้วยความเป็นไปได้ของชาวคริสต์หลังจากพระเยซูสิ้นชีพเรื่อยมา จนถึงการเผยแผ่ศาสนาของเซนต์ปอลหรือเปาโล

๓) จดหมายเหตุ (Epistles) ของบรรดาอัครสาวก ๒๑ ฉบับ ได้แก่ โรม, ๑ โครินธ์, ๒ โครินธ์, กาลาเทีย, เอเฟซัส, พิลิปปี, โคลอสสี, ๑ เธสะโลนิกา, ๒ เธสะโลนิกา, ๑ ทิโมธี, ๒ ทิโมธี, ๒ ทิตัส, ฟิเลโมน, ฮีบรู, ยากอบ, ๑ เปโตร, ๒ เปโตร, ๑ ยอห์น, ๒ ยอห์น, ๓ ยอห์น และยูดา ที่มีไปถึงชาวคริสต์และวัดคริสต์ในที่ต่าง ๆ

๔) วิวรณ์ (Revelation) ๑ เล่ม ว่าด้วยการทำนายความเป็นไปที่พึงจะบังเกิดขึ้นในอนาคต โดยเทพบริวารมาแสดงภาพให้ยอห์นเห็นทางความฝัน

คัมภีร์ทั้งหมดนี้ ในเมืองไทยได้พิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวกันเป็นพระคริสตธรรมคัมภีร์

๓.๒ ประวัติของนักบุญมัทธิว

นักบุญมัทธิวเป็น ๑ ในอัครสาวก ๑๒ องค์ และประพันธ์พระวรสารเล่มแรกเขียนเป็นภาษาฮีบรู เขาเป็นบุตรชายของแอลเฟียส นักบุญมัทธิว องค์อุปถัมภ์นักบุญซี นายธนาคาร ผู้รักษาความปลอดภัย มัทธิวคนเก็บภาษีอาศัยอยู่ในเมืองคาเปอร์นาอุม เมืองเดียวกับที่พระเยซูเจ้าอยู่ เขาเป็นชาวยิวแต่ทำงานให้กับชาวโรมัน ผู้ซึ่งกดขี่ข่มเหงชาวยิว ด้วยเหตุนี้ ประชาชนชาวยิวจึงเกลียดเขา และไม่ต้องการทำกิจการอะไรกับเขา (คนเก็บภาษี หรือ คนที่นำความอภัยสอดสูมาสู่สาธารณชน) แต่พระเยซูเจ้าไม่มีความรู้สึกเช่นนั้นต่อมัทธิว วันหนึ่งพระองค์เห็นเขากำลังนั่งทำงานอยู่ และตรัสว่า “จงตามเรามาเถิด”^๕ เขาทิ้งเงินและตำแหน่งของเขาเพื่อติดตามพระองค์ทันที มัทธิวมองเห็นความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นจอมกษัตริย์ในพระเยซูเจ้า เขาได้เลี้ยงอาหารค่ำพระองค์ และเชื้อเชิญเพื่อน ๆ ที่ทำงานอาชีพเดียวกันมาพบพระองค์และฟังคำสั่งสอนของพระองค์ บางคนต้องการจับผิดพระเยซูเจ้าที่รับประทานอาหารกับกลุ่มคนที่ชาวยิวถือว่าเป็นคนบาป อย่างไรก็ตามพระเยซูเจ้ามีคำตอบพร้อมแล้ว “คนสบายดีย่อมไม่ต้องการหมอ แต่คนเจ็บไข้ต้องการ จงไปเรียนรู้ความหมายของพระวาจาที่ว่า “เราพอใจความเมตตาการุณา มิใช่พอใจเครื่องบูชา” เพราะเราไม่ได้มาเพื่อเรียกคนชอบธรรม แต่มาเพื่อเรียกคนบาป”^๖ นักบุญมัทธิว ต้องเป็นผู้ที่รู้จักพระคัมภีร์ (พระธรรมเก่า) เป็นอย่างดี และคงได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่เกี่ยวกับ “พระอาณาจักรของพระเจ้า” เพราะท่าน ได้สรุปว่า อาณาจักรสวรรค์ “เป็นเหมือนเจ้าของบ้านที่นำเอาของต่าง ๆ ทั้งใหม่และเก่าออกมา”^๗ หน้าที่สำคัญของสานุศิษย์ของพระเยซูเจ้าผู้ก็คือ “การถ่ายทอดข่าวดีหรือพระวรสาร” หลังจากการเสด็จกลับคืนชีพของพระเยซูเจ้าแล้ว ท่านก็คงได้ทำการรวบรวมเหตุการณ์บางอย่างในชีวิตของพระเยซูเจ้าและได้พยายามจัด “สุนทรพจน์” ต่าง ๆ (คำพูดของพระเยซูเจ้า) ของพระองค์เข้าไว้ด้วยกัน โดยอาศัย “คำที่เป็นกุญแจสำคัญ” สำหรับสุนทรพจน์แต่ละเรื่อง ส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ “ข่าวดี-พระวรสาร” ได้ช่วยทำให้บรรดาคริสต์ชนรุ่นแรก ๆ ได้มีความเข้าใจในพระธรรมเก่าได้ดี และถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งในเวลานั้นก็ยังคงฟังพระธรรมเก่ากันอยู่ในศาลาธรรม เราเชื่อกันว่า นักบุญมัทธิว คงจะได้เขียนพระวรสารของท่านเป็นภาษาอาราเมอิก (ภาษาที่พระเยซูเจ้าและชาวฮีบรูทั่ว ๆ ไปพูดกันในสมัยนั้น) และโดยอาศัยพระวรสารนี้เองที่ท่านได้พยายามชี้แจงให้เห็นว่าพระเยซูเจ้า คือพระเมสซีอาห์ ที่

^๕ มธ ๙ : ๙-๙.

^๖ มธ ๙ : ๑๒-๑๓.

^๗ มธ ๑๓ : ๕๒.

บรรดาผู้ชอบธรรมในพระธรรมเก่าตั้งหน้าตั้งตากอดกัน นอกนั้นท่านยังชี้แสดงให้เห็นถึงฐานะของพวกคริสตชนอีกด้วย คือพระศาสนจักรต่อบทบัญญัติและจารีตของพระธรรมเก่า พระวรสารของนักบุญมัทธิวที่เรามีอยู่ในเวลานี้ แปรมาจากภาษากรีก (ซึ่งแปรมาจากพระวรสารของนักบุญมาระโก และของนักบุญลูกาไม่มากนักน้อย) พระวรสารของท่านเป็นพระวรสารแห่ง “พระอาณาจักรของพระเจ้า” เป็นพระวรสารที่ทำให้พระธรรมเก่าสำเร็จบริบูรณ์ในองค์พระคริสตเจ้า เป็นพระวรสารแห่ง “มหาบุญลาภ ๘ ประการ” และสุนทรพจน์ที่พระเยซูเจ้าได้ทรงปราศรัยกับมหาชนบนภูเขา เป็นพระวรสารแห่ง “นิทานเปรียบเทียบเรื่องเมืองสวรรค์” และ “การพิพากษาสุดท้าย” เป็นพระวรสารของพระศาสนจักร ซึ่งตั้งอยู่บนฐานศิลาหรือนักบุญเปโตร และสุดท้ายเป็นพระวรสารแห่ง “ธรรมล้ำลึกของพระศาสนจักร” ท่านได้เป็นมรณสักขีโดยสิ้นใจด้วยการถูกตัดศีรษะด้วยขวาน หลังเทศนาสั่งสอนท่ามกลางชาวยิวในประเทศเอธิโอเปียเป็นเวลา ๑๕ ปี

๓.๓ โครงสร้างของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว

นักบุญมัทธิวแสดงความเชื่อและเล่าเรื่องพระชนมชีพของพระคริสตเจ้าในโครงสร้างคล้าย ๆ กับพระวรสารของมาระโก แต่เน้นแนวความคิดต่างกัน ในแผนของพระวรสารไม่เหมือนกัน และซับซ้อนกว่า พระวรสารของมัทธิวแบ่งเป็นห้าภาค แต่ละภาคประกอบด้วยคำปราศรัยของพระคริสตเจ้า โดยเล่าเหตุการณ์เป็นการเตรียมคำปราศรัย เรื่องราวห้าภาคนี้ รวมกับเรื่องปฐมวัยและเรื่องพระทรมาน จึงเป็นหนังสือฉบับเดียวซึ่งมีเจ็ดภาคประกอบกันอย่างดี เป็นไปได้ที่การเรียบเรียงเช่นนี้ซึ่งชัดเจนมากได้มีแล้วในฉบับดั้งเดิมภาษาอาราเมอิก อย่างไรก็ตาม ในฉบับปัจจุบันภาษากรีก การเรียบเรียงเรื่องเช่นนี้เห็นได้ชัดเจน มัทธิวใช้แหล่งข้อมูลตามสบายเพื่อเรียบเรียงพระวรสารตามแนวความคิดที่วางไว้แล้วเป็นอย่างดี เนื่องจากว่าพระวรสารฉบับนี้บันทึกคำสอนของพระคริสตเจ้าสมบูรณ์กว่าพระวรสารของมาระโก และเน้นโดยเฉพาะความคิดหลักเรื่องอาณาจักรสวรรค์^๙

หากจะเปรียบพระวรสารนักบุญมัทธิวเป็นหนังสือเล่มหนึ่งหนังสือแต่ละเล่มนั้นก็ประกอบด้วยส่วนที่เป็นเรื่องเล่าและการสั่งสอน ดูได้จากโครงสร้างต่อไปนี้^{๑๐}

๑. การประสูติและปฐมวัยของพระเยซูเจ้า^{๑๑}
๒. การประกาศพระอาณาจักรสวรรค์
 - ๒.๑ ภาคเล่า : การเตรียมและการเริ่มต้นภารกิจในกาลิลี^{๑๒}
 - ๒.๒ ภาคสั่งสอน : บทเทศน์บนภูเขา^{๑๓}

^๙ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนาธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่**, หน้า ๑๙๑๑.

^{๑๐} มธ ๔ : ๑๗.

^{๑๑} ลีอชัย ธาตุวิสัย, **พระวรสารสหทรรศน์**, เอกสารประกอบการเรียนวิชาพระวรสารสหทรรศน์, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๐๐๖), หน้า ๑๒๗.

^{๑๒} มธ ๔ : ๑-๒.

^{๑๓} มธ ๔ : ๓-๔. อ้างใน คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนาธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่**, หน้า ๑๙๑๑.

^{๑๔} มธ ๔ : ๕-๖.

๓. พระเยซูเจ้าทรงประกาศอาณาจักรสวรรค์^{๑๔}
- พระเยซูเจ้า^{๑๕}
- ๓.๑ ภาคเล่า : อัครอัครยลึบประการ (การเดินทางแพร่ธรรมที่นำอัครอัครยลึบของ
แพร่ธรรม)^{๑๖}
- ๓.๒ ภาคสั่งสอน : คำสั่งสอนสำหรับบรรดาอัครสาวก (บทเทศน์เกี่ยวกับการ
แพร่ธรรม)^{๑๖}
๔. ธรรมล้ำลึกแห่งอาณาจักรสวรรค์^{๑๗}
- ๔.๑ ภาคเล่า : ความเชื่อและความไม่เชื่อในเรื่องพระเยซูเจ้า^{๑๘}
- ๔.๒ ภาคสั่งสอน : บทเทศน์เป็นอุปมาเรื่องต่าง ๆ^{๑๙}
๕. พระศาสนจักรเป็นผลแรกแห่งอาณาจักรสวรรค์^{๒๐}
- ๕.๑ ภาคเล่า : การโต้เถียงกับอิสราเอลและการเตรียมผู้ร่วมงานในอนาคต^{๒๑}
- ๕.๒ ภาคสั่งสอน : คำเทศน์เกี่ยวกับพระศาสนจักร (บทเทศน์เกี่ยวกับกลุ่ม
คริสตชน)^{๒๒}
๖. อาณาจักรสวรรค์อยู่ใกล้แล้ว (ความครบบริบูรณ์ของพระอาณาจักร)^{๒๓}
- ๖.๑ ภาคเล่า : การเดินทางเข้าสู่เยรูซาเล็มในฐานะพระเมสสิยาห์ของพระเยซู-
เจ้าและความขัดแย้งสุดท้ายของพระองค์กับศาสนายูดาย^{๒๔}
- ๖.๒ ภาคสั่งสอน : กาลอวสานและการเสด็จมาครั้งที่สอง (บทเทศน์เกี่ยวกับ
อวสานตกาล)^{๒๕}
๗. พระทรมานและการกลับคืนพระชนม์ชีพ (เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระมหาทรมาน
การสิ้นพระชนม์ และการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระเยซูเจ้า)^{๒๖}

^{๑๔} มธ ๔ : ๘-๑๐.

^{๑๕} มธ ๔ : ๘-๙.

^{๑๖} มธ ๔ : ๑๐.

^{๑๗} มธ ๑๓ : ๕๒.

^{๑๘} มธ ๑๓ : ๑๑-๑๒.

^{๑๙} มธ ๑๓ : ๑-๕๒.

^{๒๐} มธ ๑๓ : ๓๕.

^{๒๑} มธ ๑๓ : ๒๗.

^{๒๒} มธ ๑๓ : ๑๘.

^{๒๓} มธ ๑๓ : ๑๙-๒๕.

^{๒๔} มธ ๑๓ : ๑๙-๒๓.

^{๒๕} มธ ๑๓ : ๒๔-๒๕.

^{๒๖} มธ ๑๓ : ๒๖-๒๘.

๓.๔ ความหมายของบทเทศน์บนภูเขา

การอุปถัมภ์ของคริสตศาสนาในครั้งคริสตกาล การศึกษาบริบทของบทเทศน์บนภูเขา ในส่วนของอดีตกาล ที่ผ่านมามีปรากฏให้สามารถศึกษาค้นคว้าได้ คือ พระคริสตธรรมคัมภีร์ ซึ่งถือว่ามีเค้ามูลที่เป็นหลักฐานให้ได้สืบค้นสามารถศึกษาประวัติความเป็นมา โดยเฉพาะการแสดงบทเทศน์บนภูเขาของพระเยซูเจ้า ในพระวรสารมัทธิว ได้กล่าวถึงการแสดงบทเทศน์บนภูเขา^{๒๗} แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้องอีกระดับหนึ่ง ตามแนวทางของพระองค์ อีกทั้งยังเป็นหลักจริยธรรมที่ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ถือปฏิบัติเพื่อความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า โดยที่มีหลักจริยธรรมที่สำคัญคือเรื่อง “หลักของความรัก” ที่เรียกว่า “บทเทศน์บนภูเขา” บทเทศน์บนภูเขามีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้า และเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้า อนึ่งก่อนที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาโดยละเอียด เพื่อให้เกิดศรัทธาและความปีติแห่งใจในพระเจ้าและพระเยซูเจ้า โดยเฉพาะการใช้สติปัญญาศึกษาวิเคราะห์ ในเบื้องต้นนี้ควรที่ทราบความหมายของบทเทศน์บนภูเขาให้เข้าใจก่อน

๓.๔.๑ นิยามความหมาย

มีผู้ให้ความหมายบทเทศน์บนภูเขาไว้ ดังนี้

บทเทศน์บนภูเขา^{๒๘} เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๒๙} ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา ซึ่งไม่มีในพระวรสารของมาระโก ลูกากล่าวถึงปฐมเทศนาในรูปแบบที่ต่างไป^{๓๐} ไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับกฎหมายและธรรมเนียมของชาวยิว^{๓๑} ซึ่งไม่เป็นที่สนใจสำหรับผู้อ่าน มัทธิวรวบรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ คำปราศรัยที่มีทิวรวบรวมมาเรียงเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง

๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต^{๓๒}
๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น^{๓๓}
๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ^{๓๔}
๔. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์^{๓๕}
๕. การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกใน

กิจการ^{๓๖}

^{๒๗} มธ ๓ : ๕-๗.

^{๒๘} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๑๙๒๓.

^{๒๙} มธ ๔ : ๑๗.

^{๓๐} ลก ๖ : ๒๐-๔๙.

^{๓๑} มธ ๕ : ๑๗-๖ : ๑๘.

^{๓๒} มธ ๕ : ๓-๔๘.

^{๓๓} มธ ๖ : ๑-๑๘.

^{๓๔} มธ ๖ : ๑๙-๓๔.

^{๓๕} มธ ๗ : ๑-๑๒.

^{๓๖} มธ ๗ : ๑๓-๒๗.

พระคาร์ดินัล คาร์โล มาริโอ มาร์ตินี^{๓๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า เราทราบจากการศึกษา การตีความพระคัมภีร์ว่า “บทเทศน์บนภูเขา” นี้เป็นหนึ่งในห้าบทเทศน์ของมัทธิว มีผู้ให้สมญานาม พระวรสารฉบับนี้ว่าเป็นพระวรสารของครู คำสอนเนื่องจากหนังสือเล่มนี้รวบรวมคำสอนของพระเยซูเจ้า เรื่องพระอาณาจักรไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ บทเทศน์บทแรกคือบทเทศน์บนภูเขา บทที่สองคือบทเทศน์เรื่องกิจการธรรมทูต (บทที่ ๑๐) เนื้อหาบทที่ ๑๘ รวบรวมคำสอนที่เกี่ยวกับชีวิตของพระศาสนจักร ตอนสุดท้าย (บทที่ ๒๔ และ ๒๕) พูดถึงอวสานกาล บทเทศน์บนภูเขาเป็นที่รวมคำสั่งสอนของพระเยซูเจ้า (ซึ่งมีใช้มีเพียงเท่านั้น) เป็นส่วนของพระวรสาร ดังนั้นเพื่อเข้าใจตัวบทจำต้องอาศัยเรื่องอื่น ประกอบการพิจารณาด้วย เช่น การประสูติและปฐมวัยของพระเยซูเจ้า การเทศน์สอนของพระองค์ การอัศจรรย์ต่าง ๆ การขับไล่ปีศาจ การทรมานและการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระองค์ รวมทั้งการส่งบรรดาอัครสาวกออกไปทั่วโลก

สักรินทร์ ศิริบรรเทิง^{๓๘} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “บทเทศน์บนภูเขา” หมายถึง การประกาศพระวาจาของพระเยซูเจ้าในพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว (มธ ๕-๗) นั้น ถือได้ว่าเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจศึกษาของนักพระคัมภีร์หลาย ๆ ท่าน และโดยเฉพาะใน ส่วนที่เป็นเนื้อหาซึ่งเกี่ยวกับ “ความสุขแท้” (Beatitudes) นั้น นับได้ว่าเป็นคำสอนที่สำคัญที่เกี่ยวกับ จริยธรรมสำหรับมนุษย์ทุกคนและเป็นพิเศษสำหรับคริสตชนผู้เคารพและศรัทธาในองค์พระเยซูเจ้า บทเทศน์บนภูเขาของพระเยซูเจ้าถือได้ว่าเป็นบัญญัติใหม่ซึ่งพระองค์ได้ทรงมอบให้แก่บรรดา ศิษย์ของพระองค์แทนบัญญัติเดิมคือ “บัญญัติ ๑๐ ประการ” ที่โมเสสได้รับมาจากพระเจ้าบน ภูเขาซีนาย โดยที่บัญญัติใหม่นี้แสดงออกถึงความรักอย่างแท้จริงที่พระเจ้าได้ทรงมีต่อมนุษย์ และ โดยเฉพาะคำสอนของพระองค์ในเรื่องความสุขแท้ ๓ ประการแรก นับได้ว่าเป็นพื้นฐาน คำสอนทางเทววิทยาของคริสตชนก็สามารถกล่าวเช่นนั้นได้ เพราะเป็นคำสอนเรื่องความเชื่อ ความรัก และความหวัง

เสรี พงศ์พิศ^{๓๙} ได้กล่าวไว้ว่า “บทเทศน์บนภูเขา” คือ ในช่วงเวลา ๓ ปีที่พระเยซูเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนไปทั่วปาเลสไตน์นั้น พระวรสารทั้ง ๔ ได้ถ่ายทอดคำสั่งสอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ส่วนใหญ่จะปะปนอยู่กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้เป็นระบบมากที่สุด คือ บทเทศน์บนภูเขา

สรุปความว่า “บทเทศน์บนภูเขา” หมายถึง บทเทศน์บทแรก หรือปฐมเทศนาของพระเยซูเจ้า เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก บทเทศน์บนภูเขา เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า มัทธิวรวบรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕

^{๓๗} มธ ๒๘ : ๑๘-๑๙. อ้างใน พระคาร์ดินัล คาร์โล มาริโอ มาร์ตินี, **บทเทศน์บนภูเขา**, เอกสารประกอบบทเทศน์พระสังฆราช โยเซฟ ประธาน ศรีดารุณศีล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สตาร์บูม อินเตอร์พรีนซ์ จำกัด, ๒๐๑๔), หน้า ๖.

^{๓๘} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศน์บนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๓๙} เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อัสสัมชัญ, ๒๐๐๒), หน้า ๑๘.

เรื่อง ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ ๕) การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่

๓.๕ ความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา

ความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ ได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

พระคาร์ดินัล คาร์โล มาริโอ มาร์ตินี^{๔๐} ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขาไว้ว่า เราเห็นความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขา ที่พูดถึงวิถีชีวิตตามแนวทางแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้าอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งใหม่ที่พระเยซูเจ้าทรงนำเข้ามาในประวัติศาสตร์ของมนุษย์

เสรี พงศ์พิศ^{๔๑} ได้บรรยายเรื่องบทเทศน์บนภูเขาไว้ว่า ในช่วงเวลา ๓ ปีที่พระเยซูเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนไปทั่วปาเลสไตน์นั้น พระวรสารทั้งสี่ได้ถ่ายทอดคำสั่งสอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ส่วนใหญ่จะปะปนอยู่กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ จัดไว้เป็นระบบมากที่สุดคือ บทเทศน์บนภูเขา การเทศนาบนภูเขามุ่งจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้าและเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้านั้น ภาษาที่พระเยซูเจ้าทรงใช้เป็นภาษาธรรมดาที่ใช้ในการบรรยายความ

นุพันธ์ ทศมาลี^{๔๒} ได้สรุปบทเทศน์บนภูเขาไว้ว่าเป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย นั่นก็คือ “กฎปฏิบัติ หรือ กฎทอง” ที่ว่า “ท่านอยากให้เขาทำอะไรกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด”^{๔๓} คำสอนทางด้านจริยศาสตร์นี้ถือเป็น “บทสรุป” คำสอนทั้งหมดของพระเยซูเจ้า เพราะไม่มีกฎอะไรที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเท่ากับหลักการสากลนี้ ที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ บุคคล และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้น ในการถือกฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็กฎระเบียบทางด้านสังคม และกฎระเบียบ ทางด้านศาสนา จะต้องถือตามจิตตารมณ์ของกฎระเบียบนั้น มิใช่เฉพาะแค่ถือกฎระเบียบตามตัวอักษรเท่านั้น

มุมมองทางศาสนศาสตร์^{๔๔}

กลุ่มเสรีนิยม มองว่าบทเทศน์บนภูเขาเป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมใหม่ จริยธรรมต่าง ๆ ที่พระเยซูเจ้ากล่าวไว้ในพระธรรมตอนนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตที่แต่ละบุคคลหรือชนชาติจะต้องนำไปปฏิบัติหาเขาอยากเห็นแผ่นดินของพระเจ้ามาตั้งอยู่ในโลก

^{๔๐} พระคาร์ดินัล คาร์โล มาริโอ มาร์ตินี, **บทเทศน์บนภูเขา**, เอกสารประกอบบทเทศน์พระสังฆราช โยเซฟ ประธาน ศรีदारุณศีล, หน้า ๒๓.

^{๔๑} เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์**, หน้า ๑๘-๒๑.

^{๔๒} นุพันธ์ ทศมาลี, “คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่อง มาตรฐานใหม่ ของพระเยซูคริสตเจ้าจากพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญแมทธิวกับการนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน”, **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๘๘.

^{๔๓} มธ ๗ : ๑๒.

^{๔๔} สมใจ รักษาศรี, **คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔), หน้า ๔-๕, (บทนำ).

คาทอลิก มองว่าบทเทศน์บนภูเขาเป็นแนวทางในเรื่องความรอดของแต่ละบุคคล ไม่ใช่เรื่องของประเทศชาติ เงื่อนไขต่าง ๆ ที่พระเยซูเจ้ากล่าวถึงเป็นเงื่อนไขสำหรับความรอด เป็นข้อกำหนดสำหรับการเป็นคนชอบธรรมของพระเจ้า ดังนั้น จึงมีการเรียกร้องให้เชื่อฟัง

ลูเธอร์แรน มีทัศนะว่าบทเทศน์บนภูเขาเป็นอุดมคติอันสูงส่ง เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความบาปของตนเอง และหันกลับมาหาพระคริสต์เพื่อรับการอภัยโทษ บทเทศน์บนภูเขาจึงเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการรับพระกิตติคุณ ดังนั้น เราต้องตระหนักถึงพระคุณของพระเจ้า ที่จะช่วยให้เราบรรลุตามข้อกำหนดของบทเทศน์

กลุ่มที่เชื่อในเรื่องยุคสมัย (Dispensationalism) มองว่าบทเทศน์บนภูเขาไม่ใช่พระกิตติคุณ แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในอาณาจักรยุคพันปีภายหลังการเสด็จกลับมาของพระเยซูเจ้า นักศาสนศาสตร์อย่าง J.Dwight Pentecost เชื่อว่าคำสอนในบทเทศน์บนภูเขาเป็นเหมือนกับคำสอนในพระคัมภีร์เดิม คือ เป็นเรื่องการกลับใจใหม่และการตระหนักถึงการไร้ความสามารถของตนเองที่จะทำตามมาตรฐานในคำสอนนั้น ผู้ที่ต้องการความรอดเขาต้องเชื่อฟังพระบัญญัติของพระเจ้าอย่างสิ้นเชิง

อีแวนเจลิคอล เชื่อว่าเป็นคำสอนสำหรับสถานการณ์ในปัจจุบันคือ “ที่นี่และเดี๋ยวนี้” และเป็นเรื่องที่สามารถบรรลุได้ ศาสนศาสตร์ของคนในกลุ่มนี้เชื่อเราจะต้องตีความหมายพระดำรัสของพระเยซูเจ้าให้ตรงตามเจตนารมณ์ของพระองค์แต่ยังต้องคำนึงถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เราอยู่ด้วย

สรุปความสำคัญของบทเทศน์บนภูเขาได้ว่า เป็นอุดมคติอันสูงส่ง เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความบาปของตนเอง และหันกลับมาหาพระคริสต์เพื่อรับการอภัยโทษ มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้าและเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้า เป็นวิถีชีวิตตามแนวทางแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้าอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งใหม่ที่พระเยซูเจ้าทรงนำเข้ามาในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย นั่นก็คือ “กฎปฏิบัติ หรือ กฎทอง” ที่ว่า “ท่านอยากให้เราทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด”

๓.๖ ประวัติความเป็นมาของบทเทศน์บนภูเขา

๓.๖.๑ กำเนิดบทเทศน์บนภูเขาในครั้งคริสตกาล

มีเนื้อหาในพระคัมภีร์ใหม่เพียงไม่กี่ตอนที่ถูกแยกออกมาพูดถึงอย่างเฉพาะเจาะจงราวกับเป็นพระคัมภีร์อีกเล่มหนึ่งต่างหากจากเล่มอื่น ๆ หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือบทเทศน์บนภูเขา หรือ พระธรรมมัทธิว ๕-๗

๑) ความหมายของบทเทศน์บนภูเขา^{๔๕}

เมื่อพระคัมภีร์ถูกบันทึกขึ้นมารั้งแรกนั้นไม่มีการแบ่งเป็นบทเป็นข้อเหมือนในปัจจุบัน ต่อมาภายหลังคือราวศตวรรษที่ ๑๓ จึงมีการแบ่งเป็นบทเป็นข้อเพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และอ้างอิง นอกจากการแบ่งบทและข้อแล้ว ยังมีการตั้งชื่อให้กับแต่ละตอน ๆ ในพระคัมภีร์ เช่น

^{๔๕} สมใจ รัชชาติ, คำเทศน์บนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า -๓- (บทนำ).

มัทธิว ๑ : ๑-๑๗ ถูกตั้งชื่อว่า “ลำดับพงศ์พันธุ์ของพระเยซูเจ้า” เพราะเนื้อใน ๑๗ ข้อนี้เกี่ยวข้องกับพงศ์พันธุ์ของพระเยซูคริสต์ หรือในมัทธิว ๕-๗ ถูกตั้งชื่อว่า “ทรงเริ่มต้นเทศน์บนภูเขา” เพราะเนื้อหาทั้ง ๓ บทเกี่ยวข้องกับการสอนของพระเยซูเจ้าบนภูเขาแถบทะเลสาบกาลิลี

๒) ต้นกำเนิดของบทเทศน์บนภูเขา (The Origin of the Sermon on the Mount)^{๔๖}

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเพื่องานทางด้านการศึกษาพระศาสนจักรในสมัยแรกได้มีการรวบรวมพระดำรัสของพระเยซูเจ้าและจัดเป็นหมวดหมู่สั้นบ้างยาวบ้างแตกต่างกันไป มีการแปลจากภาษาอารามิกเป็นภาษากรีก และในที่สุดการรวบรวมต่าง ๆ เหล่านี้บางส่วนก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพระวรสาร ซึ่งเราพบในรูปแบบของ “บทเทศน์” (Discourses) ต่าง ๆ ของพระเยซูเจ้า หนึ่งในบทเทศน์เหล่านี้ก็คือบทเทศน์บนภูเขา^{๔๗}

๓) พระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิวเริ่มขึ้นเมื่อใด

จุดเริ่มต้นของพระวรสารฉบับนี้ คือ ช่วงเวลาในการเขียนพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมารโก^{๔๘} ซึ่งก็คือประมาณปี ค.ศ. ๖๐ กว่า ๆ ตอนปลาย (ประมาณปี พ.ศ. ๖๐๐) ในอีกแง่หนึ่งเราสามารถกำหนดช่วงเวลาจากการวิเคราะห์ภายในตัวบทของพระวรสารเอง โดยที่นักพระคัมภีร์ส่วนใหญ่ยอมรับช่วงเวลาของจุดกำเนิดพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิวหลังปี ค.ศ. ๗๐ ด้วยเหตุผลหลาย ๆ ประการ เช่น ในอุปมาเรื่องงานวิาหมงคล ใน มธ ๒๒ : ๖-๗ มีตัวบทหนึ่งที่พาดพิงชัดเจนถึงการทำลายนครศักดิ์สิทธิ์ในปี ค.ศ. ๗๐ ภาพศาสนายูดายที่ถูกบรรยายในพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิวเป็นพยาน ที่ชัดเจนถึงการแตกแยกขั้นสุดท้ายของพระศาสนจักรจากศาลาธรรมมากลายเป็นศัตรูกัน ซึ่งทุกสิ่งได้เกิดขึ้นหลังปี ค.ศ. ๗๐ สรุปแล้วช่วงเวลาที่เป็นไปได้มากที่สุดของจุดกำเนิดของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว คือช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๗๕-๘๕

๔) สถานที่ที่พระเยซูเจ้าทรงตรัสบทเทศน์บนภูเขา

พระคัมภีร์ไม่ได้ระบุว่าภูเขาที่พระเยซูเจ้าทรงใช้เป็นที่พักสอนนั้นอยู่ตรงไหน แต่นักโบราณคดีเชื่อว่า ภูเขาที่กล่าวถึงนี้ คือเนินเขาที่มียอดเขาคู่ มีความสูง ๑,๒๐๐ ฟุต ที่อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของทะเลสาบกาลิลี ใกล้ ๆ กับเมืองคาเปอร์นาอุม ซึ่งในปัจจุบันเรียกกันว่า “ฮอร์น-แห่งฮัตติน” (Horn of Hattin) มีที่ราบบนภูเขาที่ประชาชนจะนั่งฟังเวลาที่พระเยซูเจ้ากำลังสอน^{๔๙} เพราะในบริเวณนี้มีภูเขาโบราณอยู่สองลูกชื่อว่าภูเขาอีเรมอส และภูเขาคาร์นฮาตติน (Mt. Eremos and Karn Hattin) ภูเขาสองลูกนี้เป็นที่ตั้งของคริสตจักรคาทอลิกที่ชื่อว่า Church of the

^{๔๖} ลือชัย ธาตุวิสัย, *บทเทศน์บนภูเขา*, เอกสารประกอบการเรียนวิชาการวิเคราะห์อรรถศาสตร์ ๑ (ทว. ๓๑๗), หน้า ๘-๑๐.

^{๔๗} มธ ๕ : ๑-๗ : ๒๕.

^{๔๘} ลือชัย ธาตุวิสัย, *พระวรสารสหทรรศน์*, เอกสารประกอบการเรียนวิชาพระวรสารสหทรรศน์, (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ๒๐๐๖), หน้า ๑๑๘.

^{๔๙} จอย เคอิล์เล็น, *ชีวิตของพระเยซูเจ้า (คำเทศน์บนภูเขาและคำอุปมา)*, แปลโดย อำพันธ์ จงอรณงามแสง, (กรุงเทพมหานคร : คริสเตียนศึกษา แบริตีสต์, ๑๙๘๘), หน้า ๕-๖.

Beatitudes (คริสตจักรของผู้เป็นสุข) ซึ่งเป็นเนื้อหาตอนแรกของบทเทศน์บนภูเขา เพราะเขาเชื่อว่าสถานที่ตรงนี้ เป็นสถานที่ที่พระเยซูเจ้าทรงใช้เทศนาสั่งสอนครั้งแรก^{๕๐}

๕) เหตุการณ์ก่อนแสดงบทเทศน์บนภูเขา

๕.๑) ความเชื่อเรื่องเมสสิอาห์^{๕๑}

คริสตศาสนาได้กำเนิดขึ้นจากศาสนาฮีบรู (ยูดาย) ความเป็นอยู่ของพวกยิวนั้น แม้จะได้ตั้งถิ่นฐานภูมิลาเนาในประเทศที่ถือว่าเป็นแผ่นดินที่พระเจ้าสัญญาให้แล้ว ก็ไม่มีความสุข ถูกรบกวนรุกรานรังแกจากชาติอื่น จึงมีภัยอันตรายเกิดขึ้นเสมอ ไม่มีทางจะแก้ไขให้สุขสงบร่มเย็นได้ พวกเจ้าลัทธิจึงสร้างหลักใหม่ที่เรียกว่า เมสสิอานิก (Messianic) คืออธิบายว่า ต่อไปข้างหน้าจะมีบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า เมสสิอาห์ (Messiah) ซึ่งพระเจ้าจะส่งลงมารับทุกข์ทรมานแทนมนุษย์ทั้งหลาย เมสสิอาห์จะเป็นผู้ช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นทุกข์ภัยทั้งปวง ขอให้มนุษย์ประกอบคุณงามความดีให้พระเจ้าเห็นใจและร้องขออ้อนวอนให้พระเจ้าส่งเมสสิอาห์มาโดยเร็ว ลัทธินี้ทำให้ชาวยิวมีความอดทนต่อความทุกข์เข็ญ และมีกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคอย่างมีความหวัง

เมื่อพระเยซูเจ้ามาเกิด และทำความดีให้คนเห็นประจักษ์ ชาวยิวจึงปลงใจเชื่อว่าพระเยซูเจ้านี้เองเป็นเมสสิอาห์ และเรียกกันว่า เมสสิอาห์ แปลว่า ผู้ช่วยปลดเปลื้องทุกข์ภัย เมื่อคริสตศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนกรีกและโรมัน คำว่า “เมสสิอาห์” ได้ถูกแปลเป็นภาษากรีกว่า “คริสโตส” (Christos) โรมันเอาคำกรีกมาใช้เป็นภาษาละตินของโรมันว่า คริสตัส (Christus) ภาษาฝรั่งเศสใหม่จึงเป็นคริสต์ (Christ) หรือโครสต์ คือภาษาอังกฤษอ่าน โครสต์ แต่ภาษาอื่นอ่าน คริสต์ สำหรับภาษาไทยเราใช้คำว่า คริสต์ ตลอดมา และใช้เหมือนกับว่าเป็นนามสกุลของพระเยซูเจ้า ความจริงพระเยซูเจ้าไม่เคยใช้นาม “คริสต์” ตลอดชีวิตของท่าน เพราะคำว่า คริสต์ เป็นภาษาฝรั่งเศสซึ่งมาใช้กันภายหลังเมื่อพระเยซูเจ้าสิ้นพระชนม์ไปแล้ว

ในขณะที่พระเยซูเจ้ายังเด็กมาก^{๕๒} โยเซฟกับมารีย์ได้อพยพพาพระเยซูเจ้าไปอยู่ประเทศอียิปต์ครั้งหนึ่ง ไม่ทราบว่ายูนานเท่าไร ภายหลังได้กลับมาอยู่นาซาเร็ธ และได้เข้าโรงเรียนในมณฑลกาลิลีนี้มีคนปะปนกันอยู่หลายชาติหลายภาษา เช่น อียิปต์ อัสซีเรีย อาหรับ และกรีก พระเยซูเจ้าได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีที่คนจน ๆ สมัยนั้น จะฟังได้และมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่าพระเยซูเจ้ารู้หลายภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษากรีก

นอกจากนี้พระเยซูเจ้ายังสนใจในการศึกษาเรื่องศาสนาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) จะอ่านมาก จำมาก จนมีความรู้แตกฉานในพระคัมภีร์ ในขณะที่มีผู้รู้ทางศาสนาที่เพียรพยายามสถาปนาตนเองเป็นคณาจารย์อยู่คนหนึ่ง ชื่อยอห์น

๕.๒) การเทศน์สอนของยอห์น ผู้ทำพิธีล้าง

ในครั้งนั้น ยอห์น ผู้ทำพิธีล้างมาประกาศสอนในถิ่นทุรกันดารแห่งยูเดีย ยอห์นกล่าวว่า “จงกลับใจเถิดอาณาจักรสวรรค์อยู่ใกล้แล้ว” ยอห์นผู้นี้คือผู้ที่ประกาศกอิสยาห์ได้กล่าวถึงว่า คน ๆ หนึ่งร้องตะโกนในถิ่นทุรกันดารว่า “จงเตรียมทางขององค์พระผู้เป็นเจ้า จงทำทางเดินของ

^{๕๐} สมใจ รักษาตรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า -๔- (บทนำ).

^{๕๑} ประทีป สวาโย, สิบเอ็ดศาสนาโลก, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๖-๔๗.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

พระองค์ให้ตรงเกิด”^{๕๓} ยอห์นเป็นลูกของพระ ได้ศึกษาความรู้ทางศาสนาตั้งแต่เด็กจนอายุมากขึ้น จึงได้ปลีกตัวไปบำเพ็ญธรรมและตรีกตรองธรรมอยู่ในถ้ำที่เปลี่ยวและเงียบสงบ จนอายุ ๓๐ ปี ก็ตั้งตนเป็นคณาจารย์สั่งสอนศิษย์ พระเยซูเจ้าก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ท่านผู้ที่ยอห์น ได้ตั้งลัทธิล้างบาปทำนองเดียวกับพราหมณ์ คือล้างบาป โดยวิธีลงไปอาบน้ำในแม่น้ำจอร์แดน^{๕๔}

๕.๓) พระเยซูเจ้าทรงรับพิธีล้าง

เวลานั้น พระเยซูเจ้าเสด็จมาจากแคว้นกาลิลีถึงแม่น้ำจอร์แดน เพื่อรับพิธีล้างจากยอห์น ยอห์นพยายามชักชวนพระองค์ให้เปลี่ยนพระทัย เขากล่าวว่า “ข้าพเจ้าควรจะรับพิธีล้างจากท่าน แต่ท่านกลับมาพบข้าพเจ้า” พระเยซูเจ้าตรัสตอบว่า “เวลานี้ปล่อยให้ไปเป็นเช่นนี้ก่อน เพราะเราควรจะทำทุกอย่างตามพระประสงค์ของพระเจ้า”^{๕๕} ยอห์นจึงยอมทำตาม เมื่อพระเยซูเจ้าทรงรับพิธีล้างแล้ว เสด็จขึ้นจากน้ำ ทันใดนั้นท้องฟ้าเปิดออกพระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระจิตของพระเจ้าเสด็จลงมาเหนือพระองค์ดุจนกพิราบ และมีเสียงจากสวรรค์กล่าวว่า “ผู้นี้เป็นบุตรสุดที่รักของเรา เป็นที่โปรดปรานของเรา”^{๕๖}

๕.๔) พระเยซูเจ้าทรงถูกทดลองในถิ่นทุรกันดาร

เวลานั้น พระจิตเจ้าทรงนำพระเยซูเจ้าไปในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ปีศาจมาผจญพระองค์ เมื่อทรงอดอาหารสี่สิบวันสี่สิบคืนแล้ว ทรงหิว ปีศาจผู้ผจญจึงเข้ามาใกล้ ทูลว่า “ถ้าท่านเป็นบุตรพระเจ้า จงสั่งก้อนหินเหล่านี้ให้กลายเป็นขนมปังเถิด” แต่พระองค์ตรัสตอบว่า “มีเขียนไว้ในพระคัมภีร์ว่า มนุษย์มิได้ดำรงชีวิตด้วยอาหารเท่านั้น แต่ดำรงชีวิตด้วยพระวาจาทุกคำที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระเจ้า”^{๕๗} ต่อจากนั้นปีศาจอุ่มพระองค์ไปยังนครศักดิ์สิทธิ์ วางพระองค์ลงที่ยอดพระวิหารแล้วทูลว่า “ถ้าท่านเป็นบุตรพระเจ้า จงกระโดดลงไปเบื้องล่างเถิด เพราะมีเขียนไว้ในพระคัมภีร์ว่า “พระเจ้าทรงส่งทูตสวรรค์เกี่ยวกับท่านให้คอยพยุงท่านไว้มิให้เท้ากระทบหิน”^{๕๘} พระเยซูเจ้าตรัสตอบว่า “ในพระคัมภีร์ยังมีเขียนไว้ด้วยว่าอย่าทดลององค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่านเลย” อีกครั้งหนึ่งปีศาจนำพระองค์ไปบนยอดเขาสูงมาก ชี้ให้พระองค์ทอดพระเนตรอาณาจักรรุ่งเรืองต่าง ๆ ของโลก แล้วทูลว่า “เราจะให้ทุกสิ่งนี้แก่ท่าน ถ้าท่านกราบนมัสการเรา” พระเยซูเจ้าจึงตรัสว่า “เจ้าซาตานจงไปให้พ้น ยังมีเขียนไว้ในพระคัมภีร์ว่า จงกราบนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่านและรับใช้พระองค์แต่ผู้เดียวเท่านั้น” ปีศาจจึงได้ละพระองค์ไป แล้วทูตสวรรค์ก็เข้ามาประณินับตรีรับใช้พระองค์^{๕๙}

^{๕๓} มธ ๓ : ๑-๓.

^{๕๔} ประทีป สรวาย, สิบเอ็ดศาสนาโลก, หน้า ๔๙.

^{๕๕} มธ ๓ : ๑๓-๑๕.

^{๕๖} มธ ๓ : ๑๖-๑๗.

^{๕๗} มธ ๔ : ๑-๔.

^{๕๘} มธ ๔ : ๕-๖.

^{๕๙} มธ ๔ : ๗-๑๑.

๕.๕) พระเยซูตรีกตรองธรรม^{๖๐}

เมื่อพระเยซูเจ้าได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจากอาจารย์จนเห็นว่าพอควรแล้วจึงได้ลาอาจารย์ไปอยู่ในที่วิเวก โดยเฉพาะโขดหินริมฝั่งทะเล นับว่าพระเยซูเจ้าโปรดมาก นั่งตรีกตรองธรรมคราวละนาน ๆ นอกจากนี้ยังได้ทดลองอดอาหารเป็นเวลา ๔๐ วัน เป็นการทำทุกริกิริยา จนกระทั่งอายุย่างเข้า ๓๐ ปี พระเยซูเจ้าจึงเริ่มทำการสอนธรรมแก่ศิษย์ชั่วระยะเวลาไม่นานนักก็ต้องสะดุดหยุดลงชั่วคราว เนื่องจากอาจารย์โยฮันห์ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระเยซูเจ้านั้นถูกจับโดยคณะกรรมการ ได้ตั้งข้อหาว่าท่านทำการสอนนอกเหนือคำสอนของพระเจ้าในศาสนาิว เมื่อทราบข่าวว่าอาจารย์ถูกจับพระเยซูเจ้าเสด็จออกจากเมืองนาซาเร็ธไปพักอยู่ที่เมืองคาเปอร์นอุม ครั้นเมื่อแน่ใจว่าพ้นเขตอันตรายแล้วจึงเริ่มทำการสอนใหม่

๕.๖) พระเยซูเจ้าเสด็จกลับแคว้นกาลิลี

เมื่อพระเยซูเจ้าทรงทราบว่ายอห์นถูกจองจำ จึงเสด็จไปยังแคว้นกาลิลี ทรงออกจากเมืองนาซาเร็ธมาประทับอยู่ที่เมืองคาเปอร์นอุมบนฝั่งทะเลสาบ ในดินแดนเผ่าเศบูลุน และนัฟทาลี ทั้งนี้เพื่อให้พระดำรัสที่ตรัสไว้ทางประกาศกอิสยาห์ เป็นความจริงว่า ดินแดนเศบูลุนและนัฟทาลี อันเป็นเส้นทางไปสู่ทะเลฟากโน้นของแม่น้ำจอร์แดน แคว้นกาลิลีแห่งบรรดาประชาชาติประชาชนที่จมอยู่ในความมืด ได้เห็นความสว่างยิ่งใหญ่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดนและในเงาแห่งความตาย แสงได้ส่องขึ้นมาเหนือพวกเขาแล้ว^{๖๑} นับแต่นั้นมา พระเยซูเจ้าทรงเริ่มประกาศเทศนาว่า “จงกลับใจเถิด เพราะอาณาจักรสวรรค์อยู่ใกล้แล้ว”^{๖๒}

๕.๗) ทรงเรียกศิษย์ชุดแรกสี่คน

ขณะที่ทรงดำเนินไปตามชายฝั่งทะเลสาบกาลิลี พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพี่น้องสองคนคือซีโมนที่เรียกว่าเปโตรกับอันดรูว์น้องชายกำลังทอดแห เขาเป็นชาวประมง พระองค์ตรัสสั่งว่า “จงตามเรามาเถิด เราจะทำให้ท่านเป็นชาวประมงหามนุษย์” เปโตรกับอันดรูว์ก็ทิ้งแหไว้ แล้วตามพระองค์ไปทันที^{๖๓} เมื่อทรงดำเนินไปจากที่นั่น พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพี่น้องอีกสองคน คือยากอบบุตรของเศเบดีและยอห์นน้องชายกำลังซ่อมแหอยู่ในเรือกับเศเบดีผู้บิดา พระองค์ทรงเรียกเขาทันใดนั้น เขาก็ทิ้งเรือและบิดา แล้วตามพระองค์ไป^{๖๔}

๕.๘) พระเยซูเจ้าทรงประกาศข่าวดี และทรงรักษาผู้เจ็บป่วย

พระองค์เสด็จไปทั่วแคว้นกาลิลี ทรงสั่งสอนในศาลาธรรม ทรงประกาศข่าวดีเรื่องพระอาณาจักร ทรงรักษาโรคและความเจ็บไข้ทุกชนิดของประชาชน กิตติศัพท์เกี่ยวกับพระองค์เลื่องลือไปทั่วแคว้นซีเรีย ประชาชนจึงนำผู้เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ผู้ที่ถูกความทุกข์เบียดเบียน ผู้ถูกปีศาจสิง ผู้เป็นลมบ้าหมู และผู้ที่เป็นง่อยมาเฝ้าพระองค์ พระองค์ทรงรักษาคนเหล่านั้นให้หายจากโรคและ

^{๖๐} ประทีป สวาโย, สิบเอ็ดศาสนาโลก, หน้า ๔๙.

^{๖๑} มธ ๔ : ๑๒-๑๖.

^{๖๒} มธ ๔ : ๑๗.

^{๖๓} มธ ๔ : ๑๘-๒๐.

^{๖๔} มธ ๔ : ๒๑-๒๒.

ความเจ็บไข้ ประชาชนมากมายจากแคว้นกาลิลี ทศบุรี กรุงเยรูซาเล็ม แคว้นยูเดีย และจากฟากโน้นของแม่น้ำจอร์แดนต่างติดตามพระองค์^{๖๕}

๕.๙) ทรงแสดงบทเทศน์บนภูเขาแก่อัครสาวกและประชาชน

พระเยซูเจ้าทอดพระเนตรเห็นประชาชนมากมายจึงเสด็จขึ้นบนภูเขา เมื่อประทับแล้ว บรรดาศิษย์เข้ามาห้อมล้อมพระองค์^{๖๖} คำสอนหรือการแสดงธรรมเทศนาอันยิ่งใหญ่ของพระเยซูเจ้า คือครั้งที่เรียกว่า “บทเทศน์บนภูเขา” เทศนาครั้งนี้มีความสำคัญมากถือว่าเป็นปฐมเทศนา เป็นการแสดงหลักใหม่ หลักสำคัญของคริสตศาสนา และการแสดงธรรมครั้งนี้มีคนฟังจำนวนมาก^{๖๗}

๓.๗ หลักของบทเทศน์บนภูเขา

หลักการสำคัญหรือสาระของบทเทศน์บนภูเขาประกอบด้วย ดังนี้

บทเทศน์บนภูเขา^{๖๘} เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๖๙} ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา ซึ่งไม่มีในพระวรสารของมาระโก ลูกากล่าวถึงปฐมเทศนาในรูปแบบที่ต่างไป^{๗๐} ไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับกฎหมายและธรรมเนียมของชาวยิว^{๗๑} ซึ่งไม่เป็นที่สนใจสำหรับผู้อ่าน มัทธีวรวบรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ คำปราศรัยที่มัทธีวรวบรวมมาเรียบเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง

๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต^{๗๒}
๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น^{๗๓}
๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ^{๗๔}
๔. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์^{๗๕}
๕. การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกใน

กิจการ^{๗๖}

^{๖๕} มธ ๔ : ๒๓-๒๕.

^{๖๖} มธ ๕ : ๑.

^{๖๗} ประทีป สวาโย, สิบเอ็ดศาสนาโลก, หน้า ๔๙-๕๐.

^{๖๘} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๑๙๒๓.

^{๖๙} มธ ๕ : ๑๗.

^{๗๐} ลก ๖ : ๒๐-๔๙.

^{๗๑} มธ ๕ : ๑๗-๖ : ๑๘.

^{๗๒} มธ ๕ : ๓-๔๘.

^{๗๓} มธ ๖ : ๑-๑๘.

^{๗๔} มธ ๖ : ๑๙-๓๔.

^{๗๕} มธ ๗ : ๑-๑๒.

^{๗๖} มธ ๗ : ๑๓-๒๗.

เพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบกับโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา ในบทที่ ๒ ซึ่งได้จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ผู้วิจัยจึงจัดแบ่งเนื้อหาของบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา ในบทที่ ๓ ให้เหมือนกัน ดังนี้

๓.๗.๑ อุดมการณ์

อุดมการณ์ในคริสตศาสนาเห็นได้จากความที่กล่าวถึงในอาณาจักรของพระเจ้า ดังความที่กล่าวถึงเมื่อครั้งพระเยซูเจ้าเสด็จกลับแคว้นกาลิลี ว่า

เมื่อพระเยซูเจ้าทรงทราบว่ายอห์นถูกจองจำ จึงเสด็จไปยังแคว้นกาลิลี ทรงออกจากเมืองนาซาเร็ธ มาประทับอยู่ที่เมืองคาเปอร์นาอุมบนฝั่งทะเลสาบ ในดินแดนเผ่าเศบูลุนและนัฟทาลี ทั้งนี้เพื่อให้พระคำที่ตรัสไว้ทางประกาศกอิสยาห์เป็นความจริงว่าดินแดนเศบูลุนและนัฟทาลีเส้นทางไปสู่ทะเล ฟากโน้นของแม่น้ำจอร์แดนแคว้นกาลิลีแห่งบรรดาประชาชนที่จมนอยู่ในความมืด ได้เห็นความสว่างยิ่งใหญ่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดนและในเงาแห่งความตาย แสงได้ส่องขึ้นมาเหนือพวกเขาแล้ว นับแต่นั้นมาพระเยซูเจ้าทรงเริ่มประกาศเทศนาว่า “จงกลับใจเถิด เพราะอาณาจักรสวรรค์อยู่ใกล้แล้ว”^{๗๗}

พระอาณาจักรของพระเจ้า^{๗๘} (อาณาจักรสวรรค์) หมายถึง การที่พระเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ปกครองและมนุษย์ยอมปฏิบัติตามพระประสงค์ พระอาณาจักรนี้ไม่ได้ถูกกำจัดด้วยเขตแดน เวลา หรือยุคสมัย^{๗๙} พระวรสารตามคำบอกเล่าของมัทธิวมักใช้คำว่า “อาณาจักรสวรรค์”^{๘๐} แทนคำว่า “พระอาณาจักรของพระเจ้า” พระวรสารตามคำบอกเล่ามาระโกสรุปข่าวดีของพระเยซูเจ้าว่าเป็นเรื่องกล่าวถึงพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๘๑} ส่วนในพระวรสารตามคำบอกเล่าของยอห์นจะไม่ใช้วลี “พระอาณาจักรของพระเจ้า” มากนัก แต่จะใช้คำว่า “ชีวิตนิรันดร์” มากกว่า^{๘๒} พระเยซูเจ้ามักจะสอนเรื่อง “พระอาณาจักรของพระเจ้า” โดยใช้อุปมาเรื่องต่าง ๆ และพระองค์ยังคงกล่าวถึงอำนาจของพระอาณาจักรของพระเจ้าที่ปรากฏในกิจการที่ทรงทำ เช่น การขับไล่ปีศาจ^{๘๓} พระองค์สอนว่าพระอาณาจักรของพระเจ้ามาถึงแล้วทางพระองค์ แต่จะปรากฏอย่างสมบูรณ์เมื่อพระองค์จะเสด็จมาอย่างรุ่งโรจน์^{๘๔}

พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่ ได้ให้ความหมายของอาณาจักรของพระเจ้า/อาณาจักรสวรรค์ หมายถึง การที่พระเจ้าทรงปกครองมนุษยชาติ ซึ่งเชื่อฟังพระองค์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต “อาณาจักร” นี้เริ่มขึ้นเมื่อพระคริสตเจ้าเสด็จมาในโลก และจะสมบูรณ์เมื่อพระคริสตเจ้า

^{๗๗} มธ ๔ : ๑๒-๑๗.

^{๗๘} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่**, หน้า ๒๔๘๔.

^{๗๙} อพย ๑๕ : ๑๘; สดด ๑๔๕ : ๑๓; มก ๑ : ๑๕.

^{๘๐} มธ ๓ : ๒; สดด ๑๔๕ : ๑๓; มก ๑ : ๑๕.

^{๘๑} มก ๑ : ๑๔-๑๕.

^{๘๒} มธ ๑๙ : ๑๖; ยน ๓ : ๓๖; ๑๐ : ๒๘; ๑๒ : ๒๕.

^{๘๓} ลก ๑๑ : ๒๐.

^{๘๔} มธ ๑๖ : ๒๗; ๒๕ : ๓๑.

เสด็จกลับมาอีกครั้งหนึ่งเมื่อสิ้นพิภพ^{๘๕} และหมายถึง การที่พระเจ้าทรงมีอำนาจปกครองประชากรอิสราเอลที่ทรงเลือกสรร และโดยผ่านทางอิสราเอล ทรงปกครองมนุษยโลก เป็นสาระสำคัญของการเทศน์สอนของพระเยซูเจ้า เช่นเดียวกับพันธสัญญาเดิมมีความคิดตลอดมาว่าพระองค์ทรงปกครองสากลโลก ซึ่งหมายความว่าทรงเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรของบรรดา “ผู้ศักดิ์สิทธิ์” อย่างแท้จริง เพราะมนุษย์จะยอมรับสิทธิของพระองค์ในฐานะกษัตริย์โดยรู้จักและรักพระองค์ บาปซึ่งเป็นการกบฏต่อพระเจ้าได้ทำให้อำนาจการปกครองนี้อ่อนแอลง จึงต้องได้รับการรื้อฟื้นขึ้นใหม่ เมื่อพระเจ้าและพระเมสสิยาห์ของพระองค์จะเข้ามาแทรกแซงในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติอย่างสมบูรณ์^{๘๖}

พจนานุกรมศัพท์สากลฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาณาจักรของพระเป็นเจ้า (Kingdom of God) หมายถึง อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ หากได้หมายถึงอาณาจักรที่เป็นแผ่นดินในโลกนี้ไม่ ผู้ศรัทธาในพระเป็นเจ้าอย่างแท้จริง เชื่อว่าตั้งอยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า คือ เป็นพลเมืองของพระผู้เป็นเจ้าแล้ว^{๘๗}

เสฐียร พันธงชัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาณาจักรของพระเจ้า หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตใจของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่า คือ ชีวิตในอาณาจักรของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ โดยอาณาจักรของพระเจ้ามี่มีความหมาย ๒ ประการ^{๘๘} คือ

(๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า ซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้ นั้น จะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้ โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ต้องรู้จักสละทรัพย์สมบัติภายนอก และมีความมานะพากเพียร เพราะอาณาจักรแห่งพระเจ้าเป็นสิ่งที่มิมีคุณค่าทางวิญญาณ ผู้ที่ยังไม่สามารถสละสมบัติทางโลกได้ย่อมไม่อาจเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าได้

(๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดรหลังจากตายแล้วโดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์ จะได้เข้าสู่แผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้า จะมีชีวิตนิรันดร ไม่มีความทุกข์ใด ๆ ตลอดไป ส่วนผู้ฝ่าฝืนบัญญัติจะถูกตัดสินให้ลงนรก ได้รับความทุกข์อย่างสาหัสจากไฟเผาผลาญ

ประทีป สวาโย ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาณาจักรแห่งพระเจ้า (Kingdom of God) คือสรวงสวรรค์สถานที่ซึ่งผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์เท่านั้น จะมีโอกาสขึ้นไปรวมกับพระองค์ ณ ที่นั้น ไม่มีร้อน ไม่มีหนาว ไม่มีกลางวัน กลางคืน

^{๘๕} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์** (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๒๔๘๘.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, อ้างความใน มธ ๔ : ๑๗, หน้า ๑๙๒๒.

^{๘๗} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สากลฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐๓.

^{๘๘} เสฐียร พันธงชัย, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๒๔), หน้า ๓๙๘.

ไม่มีกาลเวลา ไม่ต้องกินอาหาร (อิมทิพย์) ไม่มีเกิด แก่ เจ็บ และตาย มีแต่ความร่มรื่นและสุขสงบ เรียกว่า “ชีวิตนิรันดร” ^{๘๙}

ชาวคาทอลิกตั้งแต่สังคายนาวาติกันครั้งที่ ๒ ถือว่า อาณาจักรของพระเป็นเจ้า คือ อาณาจักรแห่งการทำความดี อันได้แก่ การกระทำที่เสียสละแก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ^{๙๐} เนื่องจากชาวคาทอลิกเชื่อว่า พระเป็นเจ้าคือองค์ความดี ที่ใดมีการทำดี ที่นั่นมีอาณาจักรของพระเป็นเจ้า พระเยซูเจ้าเรียกร้องให้ทุกคนกลับใจทำความดี เพื่อจะอยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า นี่คือความหมายของข่าวดีตามมติของชาวคาทอลิก พระเยซูเจ้าทรงเรียกผู้สนใจให้เข้าเป็นสมาชิกของคริสตจักร เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนและบริการอาณาจักรของพระเป็นเจ้า นั่นคือสนับสนุนและบริการการทำดีในทุกรูปแบบและยอมรับเฉพาะผู้สนใจจริง ๆ เท่านั้นเข้าเป็นสมาชิกของคริสตจักร เพื่อสืบต่องานบริการต่อไป ชาวคาทอลิกถือว่า ผู้อยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้าเท่านั้นจึงจะบรรลุถึงความรอดได้ แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกของคริสตจักรก็ตาม

สรุปความว่า อุดมการณ์ของคริสตศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) หมายถึง อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ หาได้หมายถึงอาณาจักรที่เป็นแผ่นดินในโลกนี้ไม่ ผู้ศรัทธาในพระเป็นเจ้าอย่างแท้จริง เชื่อว่าตั้งอยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า คือ เป็นพลเมืองของพระเจ้าแล้ว หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูเจ้าทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่า คือ ชีวิตใน อาณาจักรของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ โดยอาณาจักรของพระเจ้ามีความหมาย ๒ ประการ คือ (๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ ได้แก่ อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า ซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้ นั้น โดยจะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง (๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดร หลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้าจะมีชีวิตนิรันดร

๓.๗.๒ หลักการ

หลักการในคริสตศาสนาคือวิธีการในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุข มี ๔ ข้อ ได้แก่ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมมิให้สมบูรณ์ขึ้น ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ และ ๔) ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์

๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต

จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต มี ๔ ประการ คือ ๑) ความสุขแท้จริง ๒) เกียรติยศแผ่นดินและแสงสว่างส่องโลก ๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ และ ๔) มาตรฐานใหม่ สูงกว่ามาตรฐานเดิม

^{๘๙} ประทีป สวาโย, สิบเอ็ดศาสนาของโลก, หน้า ๖๖.

^{๙๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สาขาสังคมศาสตร์, หน้า ๓๐๓-๓๐๔.

(๑) ความสุขแท้จริง มีข้อความที่ปรากฏ เช่น “พระเยซูเจ้าทอดพระเนตรเห็นประชาชนมากมาย จึงเสด็จขึ้นบนภูเขา เมื่อประทับแล้ว บรรดาศิษย์เข้ามาห้อมล้อมพระองค์ พระองค์ทรงเริ่มตรัสสอนว่า “ผู้มีใจยากจนย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา”^{๙๑} “ความยากจน” มีความหมายเดียวกันกับความเป็นเด็กทางจิต เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อการเข้าพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๙๒} คำว่า “ความยากจนฝ่ายวิญญาณ” คือ ตระหนักว่าตนเองไม่มีคุณค่าคู่ควรแก่พระเจ้าเลย สำนึกเช่นนี้ทำให้เขาเรียกร้องหา พระเจ้า และพึ่งพาการช่วยเหลือของพระองค์^{๙๓} ในความสุขแท้ประการนั้น เป็นการกล่าวถึงสภาพทางจิตใจของผู้ที่รู้ตนเองดีว่าในความเป็นมนุษย์ของตนเองนั้นไม่มีความสมบูรณ์และมีแต่พระเจ้าเท่านั้นที่สามารถเติมเต็มสิ่งที่เขาขาดให้ได้ (ความยากจนในจิตใจ) ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อ ด้วยความเชื่อที่ตนเองจงทำให้บุคคลผู้นั้นเป็นสุข ส่วนคำสัญญาที่ว่าอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขานั้นเป็นการรับประกันต่อความเชื่อมั่นของบุคคลนั้นเองว่าพระเจ้าผู้ทรงเป็นองค์แห่งความดีและความรักที่บริบูรณ์จะทรงดูแลเขาตลอดวันเวลาในชีวิตเสมอ^{๙๔}

ข้อความที่ว่า “ผู้เป็นทุกข์โศกเศร้าย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับการปลอบโยน”^{๙๕} “บุคคลที่โศกเศร้า” คือ คนที่รู้ตัวเองมีความต้องการ และเสนอความต้องการนั้นต่อพระเจ้าช่วยเหลือได้^{๙๖} ในความสุขแท้ประการนี้ เป็นการกล่าวถึงความเศร้าโศกเสียใจที่สุดในชีวิตมนุษย์ ซึ่งสิ่งนั้นคือ “ความตาย” นอกเหนือไปกว่านั้น “บาป” ก็เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์พบกับความเศร้าเสียใจ เช่นเดียวกัน เพราะทำให้บุคคลนั้น รู้ตัวว่าได้ทำลายความสัมพันธ์ที่ดีของเขากับพระเจ้าผู้ทรงเป็นองค์แห่งความรักไป ซึ่งเป็นการแสดงออกถึง “ความรัก” ของพระเจ้า^{๙๗}

ข้อความที่ว่า “ผู้มีใจอ่อนโยน ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับแผ่นดินเป็นมรดก”^{๙๘} การที่บุคคลใดมีใจอ่อนโยนนั้นมีความสุขได้นั้น เป็นเพราะว่าเขานั้นมีความหวังต่อองค์พระผู้เป็นเจ้าว่าจะทรงช่วยให้เขาสามารถเผชิญกับความเลวร้ายในชีวิตของเขา และยังเป็น การแสดงออกถึงความหวังในตัวของพี่กับพี่น้องที่ได้ทำผิดต่อเขาไป และพร้อมที่จะให้อภัยต่อพี่น้องของตน^{๙๙}

^{๙๑} มธ ๕ : ๓.

^{๙๒} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, พระคัมภีร์คาทอลิกฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๑๙๒๔.

^{๙๓} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๒.

^{๙๔} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๒.

^{๙๕} มธ ๕ : ๔.

^{๙๖} บาร์เบียร์ ลูอิส, มัทธิว (ชุด BKC เล่มที่ ๑๓), แปลโดย ปฎิมา คงสืบชาติ (เอื้อศรี), (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ที่รินนัส (สำนักพิมพ์จีพี), ๒๐๐๔), หน้า ๔๗.

^{๙๗} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๒.

^{๙๘} มธ ๕ : ๕.

^{๙๙} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๓.

ข้อความที่ว่า “ผู้หิวกระหายความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะอิ่ม”^{๑๐๐} คำว่า “หิวกระหาย” หมายถึง ความปรารถนาอย่างแรงกล้า^{๑๐๑} แม้ว่าคำนี้จะเป็นคำที่ใช้เพื่อบรรยายถึงความปรารถนาทางร่างกาย แต่พระเยซูเจ้าทรงนำคำนี้มาใช้ความหิวกระหายในฝ่ายวิญญาณนั้นก็คือ ความชอบธรรม คำว่า “ความชอบธรรม” หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องต่อพระเจ้า ซึ่งไม่ใช่เกิดจากการพยายามเป็นคนชอบธรรมด้วยการทำความดีตามความรู้สึกนึกคิดของเราเอง แต่เกิดจากการเชื่อฟังธรรมบัญญัติของพระเจ้า ในความสุขแท้ประการนี้ เป็นตั้งการสรุปของสภาพของบุคคลที่มีคุณลักษณะในความสุขแท้สามประการแรกที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งหมายถึงสภาพของบุคคลที่หิวกระหายต่อความเชื่อ ความรัก และความหวังอยู่เสมอ เป็นแรงปรารถนาที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในวิถีทางของพระเจ้า (ความชอบธรรม) และทำตามพระประสงค์ของพระองค์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งความสุขที่เขาจะได้รับคือการได้รู้ว่า องค์พระผู้เป็นเจ้านั้นรับประกันว่าจะตอบสนองต่อแรงปรารถนาทั้งหลายนี้ของเขานั่นเอง^{๑๐๒}

ข้อความที่ว่า “ผู้มีใจเมตตา ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระเมตตา”^{๑๐๓} เนื้อหาของความสุขแท้ประการนี้ แสดงออกถึงความเมตตา และเราต้องการความเมตตา จากพระองค์ เช่นเดียวกันกับเพื่อนพี่น้องของเราที่ต้องการความเมตตาจากเราเช่นเดียวกัน และเมื่อใดที่เราแสดงความเมตตาต่อเพื่อนพี่น้องของเรา ความสุขก็จะเกิดขึ้นเพราะบุคคลนั้นสามารถรู้ได้ว่าพระองค์จะทรงเมตตาต่อเราเช่นเดียวกัน^{๑๐๔}

ข้อความที่ว่า “ผู้มีใจบริสุทธิ์ ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้เห็นพระเจ้า”^{๑๐๕} ในความสุขแท้ประการนี้ บุคคลผู้มีใจบริสุทธิ์ คือ บุคคลที่มีสภาพของจิตใจและความคิดสอดคล้องกับพระประสงค์ของพระเจ้าอยู่เสมอ ผู้มีใจบริสุทธิ์นั้นจะได้เห็นพระเจ้า ซึ่งหมายถึงเขาจะได้ไปอยู่ร่วมกับพระองค์^{๑๐๖}

ข้อความที่ว่า “ผู้สร้างสันติ ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้ชื่อว่าเป็นบุตรของพระเจ้า”^{๑๐๗} ในความสุขแท้ประการนี้ ผู้สร้างสันติ คือ บุคคลที่ได้พยายามในการสร้างสันตินั้นจะเป็นบุคคลผู้มีความสุขได้นั้นเป็นเพราะว่าความพยายามของเขานั้นก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างตัวเขาเองต่อพระเจ้าและต่อเพื่อนมนุษย์ด้วย^{๑๐๘}

^{๑๐๐} มธ ๕ : ๖.

^{๑๐๑} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๕.

^{๑๐๒} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๓.

^{๑๐๓} มธ ๕ : ๗.

^{๑๐๔} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๓.

^{๑๐๕} มธ ๕ : ๘.

^{๑๐๖} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๔.

^{๑๐๗} มธ ๕ : ๙.

^{๑๐๘} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๔.

ข้อความที่ว่า “ผู้ถูกเบียดเบียนข่มเหงเพราะความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา ท่านทั้งหลายย่อมเป็นสุข เมื่อถูกดูหมิ่น ข่มเหงและใส่ร้ายต่าง ๆ นานา เพราะเรา จงชื่นชมยินดีเถิด เพราะบาปแห่งจรรยาวัลของท่านในสวรรค์นั้นยิ่งใหญ่กว่า เขาได้เบียดเบียนบรรดาประกาศกที่อยู่ก่อนท่านตั้งนี้ด้วยเช่นเดียวกัน”^{๑๐๙} ในความสุขแท้ประการนี้ ความสุขนั้นเกิดจากการที่บุคคลนั้นตระหนักรู้ว่าเขาได้รับการเบียดเบียน เพราะเขาได้ดำเนินเป็นคนดีตามแบบอย่างที่พระเยซูเจ้าได้ทรงมอบแนวทางให้ และยังหมายความว่า เขาได้ดำเนินชีวิตโดยการนำความสุขแท้เจ็ดประการข้างต้นไปปฏิบัติจริงในชีวิต^{๑๑๐}

ถ้าเปรียบเทียบความสุขที่แท้จริง ๘ ประการกับการสร้างบ้านสังเกตได้ว่าความสุขแท้สามประการแรกอันได้แก่ ความเชื่อ ความหวัง และความรักนั้นเปรียบได้กับส่วนที่สำคัญที่สุดของบ้าน นั่นคือ “รากฐาน” เพราะเป็นสิ่งที่ทราบดีว่าในการสร้าง สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือนต่าง ๆ นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการวางรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน จากนั้นจึงสามารถต่อเติมเสริมแต่งส่วนต่าง ๆ อัน ได้แก่ ตัวบ้าน ห้องต่าง ๆ และหลังคาได้ ในเรื่องนั้นเองพระเยซูเจ้าได้ทรงตรัสถึงผู้ที่มีความเชื่อในพระองค์ก็เปรียบได้กับผู้สร้างบ้านไว้บนหิน ถึงแม้จะมีน้ำท่วม หรือภัยใด ๆ ก็ไม่ทำให้บ้านนั้นพังทลายลงมา^{๑๑๑}

ส่วนต่อมาที่อยากจะกล่าวถึง คือ “เสาค้ำยัน” ของบ้านซึ่งก็เป็นส่วนที่สำคัญเช่นกัน เพราะจากเสาค้ำยันนั้นเองที่จะไม่ทำให้หลังคาหรือห้องหับต่าง ๆ นั้นทรุดลงมาพังทับตัวบ้าน ซึ่งเสาค้ำยันเหล่านี้ คือ ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ และการสร้างสันติ สุดท้ายคือ “พื้นบ้าน คาน หรือหลังคา” ซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของบ้าน เช่นเดียวกันที่ทำให้เกิดเป็นอาคารบ้านเรือนขึ้นมา และคานหรือหลังคา คือความยุติธรรม หรือ “ความชอบธรรม” ทำให้เราทราบได้ว่า ในการดำเนินชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ไม่จำเป็นว่าเขาจะรู้จักพระเจ้าหรือไม่ แต่หากเขามีความเชื่อ ความหวัง และความรัก ซึ่งแม้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ แต่ก็เป็คุณธรรมที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นดังรากฐานที่บุคคลจำเป็นต้องหยั่งรากลึกกลงไปในการดำเนินชีวิต เพราะเป็นหนทางอันจะนำพาเขาไปพบกับความสุขที่แท้จริงได้

อย่างไรก็ตามหากเขามีแต่เพียงความเชื่อ ความหวัง และความรักเท่านั้น ยังไม่สามารถ กล่าวได้ว่าเขาได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเต็มที่ และความสุขที่เขาได้รับมาอาจผิดเพี้ยนไปด้วย หลงติดอยู่กับตนเองเท่านั้น ดังนั้น เขาจำเป็นที่จะต้องมีส่วนเสาค้ำยันหรือ ก็คือ ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ และการสร้างสันติร่วมด้วย เขาจึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อตัวเองและต่อบุคคลรอบข้างได้ ถึงกระนั้นแม้ว่าบุคคลใดจะมีพร้อมแล้วซึ่งความเชื่อ ความหวัง ความรัก ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ และการสร้างสันติแล้ว แต่ขาดซึ่งความชอบธรรม เช่นเดียวกันที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ยังไม่อาจทำให้เขาเป็นคนดีพร้อมได้ ถ้าไร้ซึ่งความชอบธรรมหรือความเที่ยงธรรม เพราะเขาอาจใช้เรื่องเหล่านี้ไปในทางที่ผิดพลาดได้ ดังนั้นเอง เราจึงสามารถมองได้ว่าพระศาสนจักร นั้นก็เปรียบได้กับบ้านหลังหนึ่งที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่จำเป็นต้องมีการนำความสุขแท้เจ็ดประการไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันจึงจะสามารถทำให้มนุษย์ไม่เพียงแต่คริสตชนผู้เชื่อในองค์พระเยซูเจ้าเท่านั้น

^{๑๐๙} มธ ๕ : ๑๐-๑๒.

^{๑๑๐} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๔.

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, อ้างใน เทียบ ลก ๖ : ๔๘, หน้า ๕๔.

ที่มีความสุข แต่สามารถกล่าวได้ว่าทุกคนที่นำเอาหลักคุณธรรมในความสุขแท้จริง ๘ ประการไปปฏิบัติแล้วย่อมทำให้เขาพบไม่เพียงแต่ความสุขที่เกิดแก่ตนเท่านั้น แต่ความสุขของเขาจากการปฏิบัติตามยังเป็นความสุขที่แผ่ไปยังบุคคลรอบข้างและสังคมได้เช่นเดียวกัน^{๑๑๒}

คำสอนในมัททวิภวที่ ๕^{๑๑๓} กล่าวถึงลักษณะของบุคคลผู้จะมีความสุข ๘ ประการ โดยแสดงไว้ว่า บุคคลใดก็ตามมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ บุคคลที่รู้สึกว่าจะตนเองยังมีความบกพร่องและยังไม่ดีพอ เป็นคนมีความโศกเศร้า เป็นคนจิตอ่อนโยน เป็นคนรักความชอบธรรม เป็นคนจิตใจกรุณา เป็นคนจิตใจบริสุทธิ์ เป็นคนสร้างสันติภาพ และเป็นคนที่ถูกกลั่นแกล้งข่มเหงเพราะเหตุแห่งความชอบธรรม บุคคลเหล่านี้เรียกได้ว่า ผู้เป็นสุขเนื่องจากได้ยึดพระคริสตธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ลักษณะของบุคคลผู้จะมีความสุขแท้ ๘ ประการ ซึ่งเป็นบทเทศน์แรกบนภูเขา เพื่อ ต้องการวางรากฐานความคิดแก่ผู้คนที่ต้องการฟังคำเทศน์ของพระเยซูเจ้าว่าต้องมีโลกทัศน์ และทัศนคติต่อชีวิตเยี่ยงนี้ให้ได้เสียก่อน คำนิยาม ๘ ประการ อันสำคัญสวนทางกับความโลภ อยากได้ อยากมีของผู้อื่นโดยปราศจากความรัก และความเมตตาของพระองค์เท่านั้น จึงจะนำมาซึ่ง ความสามารถเข้าใจ และเข้าถึงพระอาณาจักรแห่งความรักของพระเจ้า ที่พระองค์ทรงสถาปนาขึ้นบน โลกนี้

(๒) เกลือตองแผ่นดินและแสงสว่างส่องโลก ข้อความที่ว่า “ท่านทั้งหลายเป็นเกลือตองแผ่นดิน ถ้าเกลือจืดไปแล้ว จะเอาอะไรมาทำให้เค็มอีกเล่า เกลือนั้นย่อมไม่มีประโยชน์อะไร นอกจากจะถูกทิ้งให้คนเหยียบย่ำ”^{๑๑๔} และข้อความที่ว่า

ท่านทั้งหลายเป็นแสงสว่างส่องโลก เมืองที่ตั้งอยู่บนภูเขาจะไม่ถูกปิดบัง ไม่มีใครจุดตะเกียงแล้วเอามาวางไว้ใต้ถัง แต่ย่อมตั้งไว้บนเชิงตะเกียง จะได้ส่องสว่างแก่ทุกคนในบ้าน ในทำนองเดียวกัน แสงสว่างของท่านต้องส่องแสงต่อหน้ามนุษย์ เพื่อคนทั้งหลายจะได้เห็นกิจการดีของท่านและสรรเสริญพระบิดาของท่านผู้สถิตในสวรรค์^{๑๑๕}

บรรทัดฐานแรกที่พระเยซูเจ้ากล่าวถึงก็คือ คนแห่งแผ่นดินสวรรค์จะต้องดำเนินชีวิตแบบ “เกลือ” และ “ตะเกียง (แสงสว่าง)” ซึ่งเป็นของใช้ประจำวันของประชาชน พระเยซูเจ้าทรงใช้สิ่งของที่ประชาชนรู้จักดีมาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบรูปแบบชีวิตของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ คำสอนนี้ต้องการให้มนุษย์ดำรงรักษาความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม เป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ทำความดีและปฏิบัติตามธรรมบัญญัติอย่างมั่นคง เพราะความดีที่เขาทำไว้จะมีผลต่อโลกและผู้อื่น เป็นผลให้ผู้ที่เห็นความดี (แสงสว่าง) นั้นสรรเสริญพระเป็นเจ้าผู้เป็นพระบิดา เปรียบเหมือนกับลูกที่ดีบิดาย่อมได้รับการยกย่องเพราะความดีของลูก^{๑๑๖}

(๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ ข้อความที่ว่า

จงอย่าคิดว่าเรามาเพื่อลบล้างธรรมบัญญัติหรือคำสอนของบรรดาประกาศก เราไม่ได้มาเพื่อลบล้าง แต่มาเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ เราบอกความจริงแก่ท่านทั้งหลายว่า トラバ

^{๑๑๒} สักรินทร์ ศิริบรรเทิง, “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”, หน้า ๕๘.

^{๑๑๓} มธ ๕ : ๓-๑๒.

^{๑๑๔} มธ ๕ : ๑๓.

^{๑๑๕} มธ ๕ : ๑๔-๑๖.

^{๑๑๖} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๒.

ใดที่ฟ้าและดินยังไม่สูญสิ้นไป แม้แต่ตัวอักษรหรือจุดเดียวจะไม่ขาดหายไปจากธรรมบัญญัติจนกว่าทุกอย่างจะสำเร็จไป ดังนั้น ผู้ใดละเมิดธรรมบัญญัติเพียงข้อเดียว แม้เล็กน้อยที่สุดและสอนผู้อื่นให้ละเมิดด้วย จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ต่ำต้อยที่สุดในอาณาจักรสวรรค์ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติและสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติด้วย จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในอาณาจักรสวรรค์^{๑๑๗}

คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของพระเยซูที่มุ่งชี้แจงให้บุคคลทั้งหลาย ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า การเผยแพร่ศาสนาที่ได้ดำเนินอยู่นั้น มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา หากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(๔) มาตรฐานใหม่ สูงกว่ามาตรฐานเดิม ข้อความที่ว่า “เราบอกท่านทั้งหลายว่า ถ้าความชอบธรรมของท่านไม่ดีไปกว่าความชอบธรรมของบรรดาธรรมาจารย์และชาวฟาริสีแล้วท่านจะเข้าอาณาจักรสวรรค์ไม่ได้เลย”^{๑๑๘} ซึ่งความชอบธรรมดังกล่าว ได้มุ่งถึงหลักธรรมคือ ความโกรธ การล่วงประเวณี การหย่าร้าง การสาบาน การแก้แค้น รักศัตรู ดังต่อไปนี้

ก. ความโกรธ ดังข้อความที่ว่า

ท่านได้ยินคำกล่าวแก่คนโบราณว่า อย่าฆ่าคน ผู้ใดฆ่าคนจะต้องขึ้นศาล แต่เรากล่าวแก่ท่านว่า ทุกคนที่โกรธเคืองพี่น้อง จะต้องขึ้นศาล ผู้ใดกล่าวแก่พี่น้องว่า “ไอ้โง่” ผู้นั้นจะต้องขึ้นศาลสูง ผู้ใดกล่าวแก่พี่น้องว่า “ไอ้โง่บัดซบ” ผู้นั้นจะต้องถูกปรับโทษถึงไฟนรก ดังนั้น ขณะที่ท่านนำเครื่องบูชาไปถวายยังพระแท่น ถ้าระลึกได้ว่าพี่น้องของท่านมีข้อบาดหมางกับท่านแล้ว จงวางเครื่องบูชาไว้หน้าพระแท่น กลับไปคืนดีกับพี่น้องเสียก่อน แล้วจึงค่อยกลับมาถวายเครื่องบูชาขึ้น จงคืนดีกับคู่ความของท่านขณะที่กำลังเดินทางไปศาลด้วยกัน มิฉะนั้น คู่ความจะมอบท่านแก่ผู้พิพากษา และผู้พิพากษาจะมอบท่านให้ผู้คุม ซึ่งจะขังท่านในคุก เราบอกความจริงแก่ท่านว่า ท่านจะออกจากคุกไม่ได้ จนกว่าท่านจะชำระหนี้จนเศษสตางค์สุดท้าย^{๑๑๙}

คำสอนตอนนี้ พระเยซูได้อธิบายข้อห้ามในพระบัญญัติเดิมที่ว่า อย่าฆ่าคน ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยสอนให้ระวังอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีความโกรธมากระตุ้น บุคคลจึงต้องระวังไม่ให้เกิดความโกรธขึ้น เพราะเมื่อบุคคลมีความโกรธเกิดขึ้น ย่อมสามารถจะทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่นได้

ข. การล่วงประเวณี ดังข้อความที่ว่า

ท่านได้ยินคำกล่าวที่ว่า อย่าล่วงประเวณี แต่เรากล่าวแก่ท่านทั้งหลายว่า ผู้ใดมองหญิงด้วยความใคร่ ก็ได้ล่วงประเวณีกับนางในใจแล้ว ถ้าตาขวาของท่านเป็นเหตุให้ท่านทำบาป จงควักมันทิ้งเสีย เพราะเพียงแต่เสียอวัยวะส่วนเดียว ยังดีกว่าปล่อยให้ร่างกาย

^{๑๑๗} มธ ๕ : ๑๗-๑๙.

^{๑๑๘} มธ ๕ : ๒๐.

^{๑๑๙} มธ ๕ : ๒๑-๒๖.

ทั้งหมดของท่านตกนรก ถ้ามือขวาของท่านเป็นเหตุให้ท่านทำบาป จงตัดมันทิ้งเสีย เพราะ
เพียงแต่เสียอวัยวะส่วนเดียว ยังดีกว่าปล่อยให้ร่างกายทั้งหมดตกนรก^{๑๒๐}

ข้อความดังกล่าว สอนเรื่องชีวิตที่บริสุทธิ์ในเรื่องเพศ การล่วงประเวณีเป็นเรื่องที่
เสียหายร้ายแรงพระเยซูเจ้าจึงบอกสาวกของพระองค์ว่า การดำเนินชีวิตของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์
จะต้องดำเนินชีวิตอย่างบริสุทธิ์ คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงการปฏิรูปทางความคิดแต่เดิมที่มุ่งหมาย
เฉพาะการล่วงประเวณีที่เกิดขึ้นทางกายแต่พระเยซูได้สอนให้ลึกซึ้งไปกว่านี้ โดยเตือนให้ทุกคนระวัง
การล่วงประเวณีทางใจ ซึ่งเกิดจากความพอใจในทางจิตวิญญาณ ดังนั้นถ้าร่างกายเราส่วนใดส่วนหนึ่ง
ทำผิด ทำบาป ควรทำลายส่วนนั้นทิ้งเสีย เพราะถึงจะเสียอวัยวะไปก็ดีกว่าตัวเราจะต้องลงนรก^{๑๒๑}

ค. การหย่าร้าง ดังข้อความที่ว่า

มีคำกล่าวที่ว่า ผู้ใดจะหย่ากับภรรยา ก็จงทำหนังสือหย่ามอบให้นาง^{๑๒๒} แต่เรากล่าว
แก่ท่านทั้งหลายว่า ผู้ใดที่หย่ากับภรรยา ยกเว้นกรณีแต่งงานไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็
เท่ากับว่าทำให้นางล่วงประเวณี และผู้ใดที่แต่งงานกับหญิงที่ได้หย่าร้าง ก็ล่วงประเวณีด้วย^{๑๒๓}

ข้อความดังกล่าว สอนเรื่องการหย่าร้างไม่ใช่พระประสงค์ของพระเจ้า และเป็น
ความบาป คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์อันยาวไกลของพระเยซูที่เห็นว่า แต่เดิมมาที่มีการอนุญาต
ให้บุคคลทั้งหลายหย่ากันอย่างง่าย เพียงแค่ทำหนังสือหย่ากันก็เป็นการเพียงพอแล้วนั้น เท่ากับเปิด
โอกาสให้บุคคลไม่เกรงกลัวต่อบาป การแต่งงานก็จะเกิดขึ้นเพราะความพอใจแต่ขาดความรับผิดชอบ
และการหย่าร้างก็จะมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีผู้นำและทำความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนที่
สังคมจะเต็มไปด้วยคนทำชั่วเพราะความไม่รู้จริง^{๑๒๔}

ง. การสาบาน ดังข้อความที่ว่า

ท่านยังได้ยินคำกล่าวแก่คนโบราณว่า อย่าผิดคำสาบาน แต่จงทำตามที่ได้สาบานไว้
ต่อองค์พระผู้เป็นเจ้า แต่เราบอกท่านทั้งหลายว่า อย่าสาบานเลย อย่าอ้างถึงสวรรค์
เพราะเป็นที่ประทับของพระเจ้า อย่าอ้างถึงแผ่นดิน เพราะเป็นที่รองพระบาทของพระองค์
อย่าอ้างถึงกรุงเยรูซาเล็ม เพราะเป็นนครหลวงของพระมหากษัตริย์ อย่าอ้างถึงศีรษะของ
ท่าน เพราะท่านไม่อาจเปลี่ยนผมสักเส้นให้เป็นดำเป็นขาวได้ ท่านจงกล่าวเพียงว่า “ใช่”
หรือ “ไม่ใช่” ที่เกินไปนั้นมาจากปีศาจ^{๑๒๕}

คำสอนนี้ได้ทำให้เห็นว่า ให้บุคคลยึดถือสัจจะและความจริงใจอย่างมั่นคง โดยไม่
จำเป็นต้องไปอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักประกันคำพูดของตนเอง คนที่มีจิตใจมั่นคงใน
คำสอนของศาสนาย่อมไม่กล่าวคำเท็จ และมีความเชื่อมั่นในตนเองทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์

^{๑๒๐} มธ ๕ : ๒๗-๓๐.

^{๑๒๑} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๘๕.

^{๑๒๒} มธ ๕ : ๓๑.

^{๑๒๓} มธ ๕ : ๓๒.

^{๑๒๔} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๘๖.

^{๑๒๕} มธ ๕ : ๓๓-๓๗.

จ. การแก้แค้น ดั่งข้อความที่ว่า

ท่านเคยได้ยินเขากล่าวว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” แต่เรากล่าวแก่ท่านทั้งหลายว่า อย่าได้ตอบคนชั่ว ผู้ใดตบแก้มขวาของท่าน จงหันแก้มซ้ายให้เขาด้วย ผู้ใดอยากฟ้องท่านที่ศาลเพื่อจะได้เสียยาวของท่าน ก็จงแถมเสียคลุมให้เขาด้วย ผู้ใดจะเกณฑ์ให้ท่านเดินไปกับเขาหนึ่งหลัก จงไปกับเขาสองหลักเถิด ผู้ใดขออะไรจากท่านก็จงให้ อย่าหันหลังให้ผู้ที่มาขอยืมสิ่งใดจากท่าน^{๑๒๖}

ข้อความดังกล่าว สอนเรื่องการไม่ตอบโต้และไม่แก้แค้น แต่มอบเรื่องทุกอย่างให้พระเจ้าเป็นผู้จัดการ คำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่าพระเยซูไม่ต้องการให้บุคคลทั้งหลายมีจิตใจอาฆาตแค้นต่อกัน トラบใดที่คนเรายังมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนอยู่ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรเพื่อผู้อื่นและพระเจ้าได้^{๑๒๗}

ฉ. รักศัตรู ดั่งข้อความที่ว่า

ท่านทั้งหลายได้ยินคำกล่าวว่า จงรักเพื่อนบ้าน จงเกลียดศัตรู แต่เรากล่าวแก่ท่านว่า จงรักศัตรู จงอธิษฐานภาวนาให้ผู้ที่เบียดเบียนท่าน เพื่อท่านจะได้เป็นบุตรของพระบิดาเจ้าสวรรค์ พระองค์โปรดให้ดวงอาทิตย์ของพระองค์ขึ้นเหนือคนดีและคนชั่ว โปรดให้ฝนตกเหนือคนชอบธรรมและคนอธรรม ถ้าท่านรักแต่คนที่รักท่าน ท่านจะได้บำเหน็จรางวัลอะไรเล่า บรรดาคนเก็บภาษีมิได้ทำเช่นนั้นดอกหรือ ถ้าท่านทักทายแต่พี่น้องของท่านเท่านั้น ท่านทำอะไรพิเศษเล่า คนต่างศาสนามีได้ทำเช่นนั้นดอกหรือ ฉะนั้น ท่านจงเป็นคนดีอย่างสมบูรณ์ ดังที่พระบิดาเจ้าสวรรค์ของท่าน ทรงความดีอย่างสมบูรณ์เถิด^{๑๒๘}

คำสอนนี้ได้ทำให้เห็นว่า การมีท่าทีที่ถูกต้องต่อคนที่เป็ฝ่ายตรงข้ามกับเรา การแสดงความรัก แบบกระทำเพื่อผลดีของคนที่ถูกรัก นี้คือสัญลักษณ์ของคริสเตียน การแสดงความรักจากเราอย่างจริงใจ คือหลักฐานแสดงว่าเรารอดแล้ว คำสอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักแห่งความเมตตา กรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรูผู้ที่คิดร้าย บุคคลนั้นได้ชื่อว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์เพราะสามารถต้านทานกิเลสในจิตใจได้^{๑๒๙}

คำสอนนี้ได้ทำให้เห็นว่า พระเยซูเจ้าทรงหยิบบกธรรมบัญญัติบางข้อในธรรมบัญญัติ ๑๐ ประการ มาอธิบายเพราะคนยิวในสมัยพระเยซูเจ้ามีความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมบัญญัติ เหล่านี้อย่างผิด ๆ แทนที่พวกเขาจะอธิบายธรรมบัญญัติเหล่านี้ตามจุดประสงค์ของพระคัมภีร์ แต่พวกเขากลับอธิบายตามความคิดและตามมุมมองของตนเอง และเป็นการดำเนินชีวิตในแผ่นดินของพระเจ้า^{๑๓๐}

^{๑๒๖} มธ ๕ : ๓๘-๔๒.

^{๑๒๗} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๙๓.

^{๑๒๘} มธ ๕ : ๔๓-๔๘.

^{๑๒๙} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น

วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น มี ๔ ประการคือ ๑) การให้ทาน ๒) การอธิษฐานภาวนา ๓) วิธีอธิษฐานภาวนา บทภาวนาของพระเยซูเจ้า และ ๔) การจำศีลอดอาหาร ดังนี้

(๑) การให้ทาน ดังข้อความที่ว่า

จงระวัง อย่าปฏิบัติศาสนกิจของท่านต่อหน้ามนุษย์เพื่ออวดคนอื่น มิฉะนั้น ท่านจะไม่ได้รับบำเหน็จจากพระบิดาของท่านผู้สถิตในสวรรค์ ดังนั้น เมื่อท่านให้ทาน จงอย่าเป่าแตรข้างหน้าท่านเหมือนที่บรรดาคนหน้าซื่อใจคดมักทำในศาลาธรรมและตามถนนเพื่อจะได้รับคำสรรเสริญจากมนุษย์ เรบอกความจริงแก่ท่านทั้งหลายว่า เขาได้รับบำเหน็จของเขาแล้ว ส่วนท่าน เมื่อให้ทาน อย่าให้มือซ้ายของท่านรู้ว่ามือขวากำลังทำอะไร เพื่อทานของท่านจะได้เป็นทานที่ไม่เปิดเผย แล้วพระบิดาของท่านผู้ทรงหยั่งรู้ทุกสิ่งจะประทานบำเหน็จให้ท่าน^{๑๓๑}

คำสอนนี้ได้สอนให้รู้ว่า คริสเตียนต้องทำสิ่งที่ดีด้วยใจบริสุทธิ์ อย่าทำเพื่ออวดหรือเอาหน้า คำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระเยซูต้องการให้บุคคลทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ให้ทำความดีเพื่อหวังผลตอบแทน เพราะไม่ใช่ความดีที่แท้จริง เพราะความดีที่แท้จริงคือการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ^{๑๓๒}

(๒) การอธิษฐานภาวนา ดังข้อความที่ว่า

เมื่อท่านอธิษฐานภาวนา จงอย่าเป็นเหมือนบรรดาคนหน้าซื่อใจคด เขาชอบยืนอธิษฐานภาวนาในศาลาธรรม และตามมุมลานเพื่อให้ใคร ๆ เห็น เรบอกความจริงแก่ท่านว่า เขาได้รับบำเหน็จของเขาแล้ว ส่วนท่าน เมื่ออธิษฐานภาวนา จงเข้าไปในห้องส่วนตัว ปิดประตู อธิษฐานต่อพระบิดาของท่านผู้สถิตอยู่ทั่วทุกแห่ง แล้วพระบิดาของท่านผู้ทรงหยั่งรู้ทุกสิ่งจะประทานบำเหน็จให้ท่าน^{๑๓๓}

(๓) วิธีอธิษฐานภาวนา บทภาวนาของพระเยซูเจ้า ดังข้อความที่ว่า

เมื่อท่านอธิษฐานภาวนา จงอย่าพูดซ้ำเหมือนคนต่างศาสนา เขาคิดว่าถ้าเขาพูดมาก พระเจ้าจะทรงสดับฟัง อย่าทำเหมือนเขาเลย เพราะพระบิดาของท่านทรงทราบแล้วว่าท่านต้องการอะไร ก่อนที่ท่านจะขอเสียอีก เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงอธิษฐานภาวนาดังนี้

ข้าแต่พระบิดาของข้าพเจ้าทั้งหลาย พระองค์สถิตในสวรรค์พระนามพระองค์จงเป็นที่สักการะ พระอาณาจักรจงมาถึงพระประสงค์จงสำเร็จในแผ่นดินเหมือนในสวรรค์ โปรดประทานอาหารประจำวันแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายในวันนี้ โปรดประทานอภัยแก่ข้าพเจ้าเหมือนข้าพเจ้าให้อภัยแก่ผู้อื่น โปรดช่วยข้าพเจ้าไม่ให้แพ้การประจญ แต่โปรดช่วยให้พ้นจากความชั่วร้ายเทอญ เพราะถ้าท่านให้อภัยผู้ทำความผิด พระบิดาของท่านผู้สถิตใน

^{๑๓๑} มธ ๖ : ๑-๔.

^{๑๓๒} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๐๔.

^{๑๓๓} มธ ๖ : ๕-๖.

สวรรคร์ ก็จะไม่ประทานอภัยแก่ท่านด้วย แต่ถ้าท่านไม่ให้ภัยผู้ทำความผิด พระบิดาของท่านก็จะไม่ประทานอภัยแก่ท่านเช่นเดียวกัน ^{๑๓๔}

คำสอนนี้ได้สอนให้รู้ว่า การอธิษฐานของคริสเตียนซึ่งแตกต่างกันกับการอธิษฐานของพวกพาริสี ทั้งรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการ พระเยซูเจ้าต้องการให้สาวกของพระองค์เรียนรู้การอธิษฐานที่ถูกต้อง คือไม่ใช่เพื่ออวดอ้างความชอบธรรมของตัวเอง แต่เป็นการแสวงหาพระเจ้า และพระเจ้าต้องมาก่อนความต้องการของเราตามที่หลัง คำสอนนี้แสดงให้เห็นว่าการสวดมนต์อธิษฐานด้วยความเคารพอย่างแท้จริงนั้น ต้องไม่อวดตัวว่าเป็นผู้เคร่งศาสนาและเป็นผู้มีศีลมีสัจย์ ผู้ปฏิบัติศาสนาด้วยความเคารพอย่างจริงใจ ^{๑๓๕}

(๔) การจำศีลอดอาหาร ดังข้อความที่ว่า

เมื่อท่านทั้งหลายจำศีลอดอาหาร จงอย่าทำหน้าเศร้าหมองเหมือนบรรดาคณหน้าซื่อใจคด เขาทำหน้าหมองคล้ำ เพื่อแสดงให้ผู้คนรู้ว่าเขากำลังจำศีลอดอาหาร เรบอกความจริงแก่ท่านว่า เขาได้รับบำเหน็จของเขาแล้ว ส่วนท่าน เมื่อจำศีลอดอาหาร จงล้างหน้าใช้น้ำมันหอมใส่ศีรษะ เพื่อไม่แสดงให้ผู้คนรู้ว่าท่านกำลังจำศีลอดอาหาร แต่ให้พระบิดาของท่าน ผู้สถิตอยู่ทั่วทุกแห่งทรงทราบ และพระบิดาของท่านผู้ทรงหยั่งรู้ทุกสิ่ง ก็จะประทานบำเหน็จให้ท่าน ^{๑๓๖}

คำสอนนี้ได้สอนให้รู้ว่า การจำศีลอดอาหารคือการแสวงหาพระเจ้าไม่ใช่พิธีกรรม ^{๑๓๗} ถึงแม้จะไม่มีข้อกำหนดในเรื่องการจำศีลอดอาหาร แต่การจำศีลอดอาหารยังเป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตฝ่ายวิญญาณของผู้เชื่อ เป็นประสบการณ์ที่ยอดเยี่ยมของการได้เข้าเฝ้าพระเจ้าและแสวงหาพระองค์ทำให้ได้รับพรจากพระเจ้า แต่สิ่งที่สำคัญคือทำด้วยท่าทีที่ถูกต้องไม่ทำด้วยความโอ้อวด คำสอนนี้ สะท้อนให้บุคคลปฏิบัติทางศาสนาด้วยความเชื่อมั่น การจำศีลอดอาหารเป็นการปฏิบัติทางศาสนาที่ทุกคนควรเต็มใจทำ แต่ไม่ใช่จำใจทำเพราะนั่นไม่ใช่ความดีที่แท้จริง

๓) การตัดใจจากทรัพย์สินสมบัติ

การตัดใจจากทรัพย์สินสมบัติ มี ๔ ประการคือ ๑) สมบัติแท้ ๒) ประทีปของร่างกาย ๓) พระเจ้าและเงินทอง และ ๔) ความวางใจในพระเจ้า

(๑) สมบัติแท้ ดังข้อความที่ว่า

ท่านทั้งหลายจงอย่าสะสมทรัพย์สมบัติบนแผ่นดินนี้เลย ที่นี้ทรัพย์สมบัติทั้งหลายถูกสนิมและขมวนกัดกิน และถูกขโมยเจาะช่องเข้ามาขโมยไปได้ แต่จงสะสมทรัพย์สมบัติในสวรรคร์เกิด ที่นั่นไม่มีสนิมหรือขมวนกัดกิน และขโมยก็เจาะช่องเข้ามาขโมยไปไม่ได้ เพราะทรัพย์สมบัติของท่านอยู่ที่ใด ใจของท่านก็จะอยู่ที่นั่นด้วย ^{๑๓๘}

^{๑๓๔} มธ ๖ : ๘-๑๕.

^{๑๓๕} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๑๔.

^{๑๓๖} มธ ๖ : ๑๖-๑๘.

^{๑๓๗} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๑๙.

^{๑๓๘} มธ ๖ : ๑๙-๒๑.

คำสอนตอนนี้ สอนไม่ให้สั่งสมทรัพย์สมบัติภายนอกกาย แต่ความสั่งสมความดีซึ่งจะทำให้ได้ทรัพย์สมบัติในสวรรค์

(๒) ประทีปของร่างกาย ดังข้อความที่ว่า

ประทีปของร่างกายคือดวงตา ดังนั้น ถ้าดวงตาของท่านเป็นปรกติดี สรรพางค์กายของท่านก็จะสว่างไปด้วย แต่ถ้าดวงตาของท่านไม่ดี สรรพางค์กายของท่านก็จะมืดไปด้วย ฉะนั้น ถ้าความสว่างในท่านมืดไปแล้ว ความมืดจะยังมีมืดมืดสักเพียงใด^{๑๓๙}

คำสอนนี้ทำให้เราคิดได้ว่าความสว่างในจิตใจนั้นเกิดจากมุมมองอันถูกต้องถ้าดวงตาสามารถเห็นสังขารของชีวิตได้ การดำเนินชีวิตย่อมเป็นไปตามปกติ

(๓) พระเจ้าและเงินทอง ดังข้อความที่ว่า

ไม่มีใครเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนายได้ เขาจะชังนายคนหนึ่งและจะรักนายอีกคนหนึ่ง เขาจะจงรักภักดีต่อนายคนหนึ่งและจะดูหมิ่นนายอีกคนหนึ่ง ท่านทั้งหลายจะปรนนิบัติรับใช้ พระเจ้าและเงินทองพร้อมกันไม่ได้”^{๑๔๐}

สาวกของพระเยซูเจ้าจะต้องมีท่าทีที่ถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง^{๑๔๑} ในคำสอนของพระเยซูเจ้า พระองค์เน้นเสมอว่าการวัดคนนั้นไม่ได้วัดจากภายนอก แต่วัดจากภายใน ดังนั้น คำสอนของพระองค์ ที่ว่า “คนดกย่อมเอาของดีออกจากคลังดีแห่งใจตน และคนซำก็ย่อมเอาของชั่วจากคลังชั่วแห่งใจตน ด้วยใจเต็มด้วยอะไรปากก็พูดออกมาอย่างนั้น”^{๑๔๒} ท่าทีที่ถูกต้องต่อทรัพย์สมบัติ (ฝ่ายโลก)^{๑๔๓} เป็นเรื่องที่มีจำเป็นมากสำหรับสาวกของพระเยซูเจ้า ผู้คนทั้งในสมัยพระเยซูเจ้าและในสมัยปัจจุบันวัดคุณค่าของคนอยู่ที่ทรัพย์สมบัติ แต่พระเยซูเจ้ากำลังบอกสาวกของพระองค์ว่า ทรัพย์สมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สมบัติฝ่ายวิญญาณ) ยิ่งกว่านั้นสาวกของพระเยซูเจ้าต้องมีท่าทีที่ถูกต้องต่อทรัพย์สมบัติ และมันต้องเป็นรองจากพระเจ้า หมายถึง พระเจ้าต้องมาก่อนและสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติของโลกนี้ คำสอนนี้สะท้อนแนวคิดที่ว่า คนเราไม่สามารถยึดถือเงินตราหรือพระเจ้าเป็นที่พึ่งอาศัย โดยพร้อมกันทั้งสองอย่าง แต่จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความรักและสัตย์ซื่ออย่างหมดหัวใจ และจะต้องหมั่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะนายทั้งสองนี้เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

(๔) ความวางใจในพระเจ้า ดังข้อความที่ว่า

ฉะนั้น เราบอกท่านทั้งหลายว่า อย่ากังวลถึงชีวิตของท่านว่าจะกินอะไร อย่ากังวลถึงร่างกายของท่านว่าจะนุ่งห่มอะไร ชีวิตย่อมสำคัญกว่าอาหาร และร่างกายสำคัญกว่าเครื่องนุ่งห่มมิใช่หรือ จงดูนกในอากาศเกิด มันมิได้หว่าน มิได้เก็บเกี่ยว มิได้สะสมไว้ในยุ้งฉาง แต่พระบิดาของท่าน ผู้สถิตในสวรรค์ทรงเลี้ยงมัน ท่านทั้งหลายมิได้มีค่ามากกว่านกหรือ ท่านใดบ้างที่กังวลแล้วต่ออายุของตนให้ยาวออกไปอีกสักหนึ่งวันได้ ท่านจะกังวล

^{๑๓๙} มธ ๖ : ๒๒-๒๓.

^{๑๔๐} มธ ๖ : ๒๔.

^{๑๔๑} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๐๖.

^{๑๔๒} ลก ๖ : ๓๕.

^{๑๔๓} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๐๗.

ถึงเครื่องนุ่งห่มทำไม จงพิจารณาดอกไม้ในทุ่งนาเถิด มันเจริญงอกงามขึ้นได้อย่างไร มันไม่ทำงาน มันไม่ปั้นด้าย แต่เราบอกท่านทั้งหลายว่า กษัตริย์ซาโลมอนเมื่อทรงเครื่องอย่างหรูหรา ก็ยังไม่งดงามเท่าดอกไม้ดอกหนึ่ง แม้แต่หญ้าในทุ่งนา ซึ่งมีชีวิตอยู่วันนี้ รุ่งขึ้นจะถูกโยนทิ้งในเตาไฟ พระเจ้ายังทรงตกแต่งเช่นนั้น พระองค์จะไม่สนพระทัยท่านมากกว่านั้นหรือ ท่านช่างมีความเชื่อที่น้อยจริง ดังนั้น อย่ากังวลและกล่าวว่า เราจะกินอะไร หรือจะดื่มอะไร หรือเราจะนุ่งห่มอะไร เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คนต่างศาสนาแสวงหา พระบิดาของท่าน ผู้สถิตในสวรรค์ทรงทราบแล้วว่าท่านต้องการทุกสิ่งเหล่านี้ จงแสวงหาพระอาณาจักรของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อน แล้วพระองค์จะทรงเพิ่มทุกสิ่งเหล่านี้ให้ เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายอย่ากังวลถึงวันพรุ่งนี้ เพราะวันพรุ่งนี้จะกังวลสำหรับตนเอง แต่ละวันนี้มีทุกข์พออยู่แล้ว^{๑๔๔}

คำสอนตอนนี้ มุ่งสอนเรื่องการไว้วางใจในพระเจ้า^{๑๔๕} การประพฤติตามคำสอนของพระคัมภีร์^{๑๔๖} เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับคนแห่งแผ่นดินของพระเจ้า พระเยซูเจ้าทรงเน้นในเรื่องนี้มาก พระองค์ตรัสว่ามาตรฐานทางการประพฤติของคริสเตียนจะต้องสูงกว่ามาตรฐานของโลกนี้ และต้องสูงกว่าของธรรมาจารย์และฟาริสี นั่นคือสาเหตุที่พระองค์ตรัสว่าสาวกของพระองค์จะต้องเป็น “ผู้ดีรอบคอบ” เหมือนพระบิดาผู้ทรงสถิตในสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ดี รอบคอบ การเป็นผู้ดีรอบคอบไม่ใช่เป็นเรื่องนามธรรม แต่เป็นการแสดงออกมาผ่านทาง การประพฤติกรรมประจำวัน และประพฤติกรรมที่แสดงออกก็จะต้องสอดคล้องกับท่าทีในใจ ไม่เช่นนั้นมันจะกลายเป็นเรื่องของความหน้าซื่อใจคดสาวกของพระเยซูเจ้าจะต้องประพฤติตามคำสอนในพระคัมภีร์ เรื่องการให้ทาน การอธิษฐาน และการจำศีลอดอาหาร นั้นจะต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล หรือทำเพราะว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์

ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ มี ๔ ประการคือ ๑) อย่าตัดสินผู้อื่น ๒) อย่าเหยียดหยามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๓) คำภาวนาที่ได้ผล และ ๔) กฎปฏิบัติ

(๑) อย่าตัดสินผู้อื่น ดังข้อความที่ว่า

อย่าตัดสินเขา และท่านจะไม่ถูกพระเจ้าตัดสิน ท่านตัดสินเขาอย่างไร พระเจ้าจะทรงตัดสินท่านอย่างนั้น ท่านใช้ทะนงในดวงตาให้เขา พระเจ้าจะทรงใช้ทะนงนั้นดวงตาของท่านทำไมท่านจึงมองดูเศษฟางในดวงตาของพี่น้อง แต่ไม่สังเกตเห็นท่อนซุงในดวงตาของตนเลย ท่านจะกล่าวแก่พี่น้องได้อย่างไรว่า ‘ปล่อยให้ฉันเชี่ยวชาญออกจากดวงตาของท่านเถิด ขณะที่มียาท่อนซุงอยู่ในดวงตาของท่าน ท่านคนหน้าซื่อใจคดเอ๋ย จงเอาท่อนซุงออกจากดวงตาของท่านก่อนเถิด แล้วจะได้เห็นชัดก่อนไปเชี่ยวชาญออกจากดวงตาของพี่น้อง^{๑๔๗}

^{๑๔๔} มธ ๖ : ๒๕-๓๔.

^{๑๔๕} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๒๕.

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

^{๑๔๗} มธ ๗ : ๑-๕.

คำสอนตอนนี้ สอนเรื่องการไม่พิพากษาคนอื่นแต่เตือนสติด้วยความรัก^{๑๔๘} นั่นคือข้อสรุปที่พระเยซูเจ้านำมาใช้ในตอนนี้ หมายความว่าไม่มีใครทำแบบนี้เพราะไม่มีประโยชน์มีแต่เสียกับเสีย ดังนั้นคริสเตียนจึงไม่ควรตั้งตัวตัดสินพี่น้อง เพราะไม่มีประโยชน์มีแต่เสียกับเสียเท่านั้น ดังนั้นแทนที่เราจะพิพากษาคือคนอื่น เราควรจะเตือนเขาด้วยความรัก ด้วยการอยากเห็นเจริญเติบโตขึ้น และทำด้วยท่าทีที่ถูกต้อง เพื่อเราจะไม่กลายเป็นเครื่องมือของซาตานในการทำลายคนและงานของพระเจ้า คำสอนตอนนี้ สอนไม่ให้กล่าวโทษบุคคลอื่น เรากล่าวโทษผู้อื่นอย่างไร และเราก็จะถูกกล่าวโทษเช่นนั้นบ้าง คนส่วนมากไม่ชอบมองดูความผิดของตนเอง มักจะมองว่าเป็นความผิดของบุคคลอื่น จึงมองไม่เห็นความผิดพลาดของตนเอง สิ่งที่พระเยซูเจ้าทรงเตือนสาวกของพระองค์ ก็ไม่ใช่เรื่องการห้ามไม่ให้กล่าวโทษผู้อื่น แต่เป็นเรื่องการกล่าวหาผู้อื่น โดยถือว่าตนเองเป็นคนชอบธรรม การกล่าวโทษที่สุจริตใจ และจริงใจเป็นสิ่งที่ดี แต่การกล่าวโทษโดยการเป็นคนหน้าซื่อใจคดเป็นสิ่งที่น่ากลัว ไม่มีอะไรอีกแล้วที่จะทำให้ลายสามัคคีธรรมในหมู่พี่น้องชาวคริสเตียนได้รวดเร็ว^{๑๔๙}

(๒) อย่าเหยียดหยามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังข้อความที่ว่า

“อย่าให้ของศักดิ์สิทธิ์แก่สุนัข อย่าโยนไข่มุกให้สุกรเพราะมันจะเหยียบย่ำทำให้เสียของ และหันมามากัดท่านอีกด้วย”^{๑๕๐}

คำสอนตอนนี้ สอนเรื่องการช่วยเหลือหรือแนะนำคน จะต้องพิจารณาให้ดี เพราะคนบางคนไม่ยอมรับการช่วยเหลือ เช่น คนที่อวดตัว คนที่มักดูหมิ่นเหยียดหยามคนอื่น คนเหล่านี้จะไม่ยอมฟังคำเตือนของเรา สิ่งที่เราทำจึงไม่มีประโยชน์สำหรับเขา ตรงกันข้ามมักจะดูถูกดูหมิ่นและเหยียบย่ำ ยิ่งกว่านั้นเขาจะหันกลับมาทำร้ายหรือดูหมิ่นหรือเหยียดหยามเราด้วย

(๓) คำภาวนาที่ได้ผล ดังข้อความที่ว่า

จงขอเถิด แล้วท่านจะได้รับ จงแสวงหาเถิด แล้วท่านจะพบ จงเคาะประตูเถิด แล้วเขาจะเปิดประตูรับท่าน เพราะคนที่ขอย่อมได้รับ คนที่แสวงหาย่อมพบ คนที่เคาะประตูย่อมมีผู้เปิดประตูให้ ท่านใดที่ลูกขออาหาร จะให้ก้อนหินหรือ ถ้าลูกขอปลา จะให้งูหรือ แม้แต่ท่านทั้งหลายที่เป็นคนชั่ว ยังรู้จักให้ของดี ๆ แก่ลูก แล้วพระบิดาของท่านผู้สถิตในสวรรค์จะไม่ประทานของดี ๆ แก่ผู้ที่ทูลขอพระองค์มากกว่านั้นหรือ^{๑๕๑}

คำสอนตอนนี้ สอนเรื่องการแสวงหาพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจ คำสอนเรื่อง “การอธิษฐาน” คือ ๑) เตือนเราให้คิดถึงความสัมพันธ์ของเรากับพระเจ้าและความห่วงใยของพระองค์ และ ๒) พระเจ้าทรงกระทำต่อเราเพื่อให้เราเข้าใจว่าเราจะต้อง กระทำต่อผู้อื่นอย่างที่เราอยากให้อื่น กระทำต่อเราหรืออย่างที่เราอยากให้พระเจ้ากระทำต่อเรา คำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าย่อมมีน้ำพระทัยเมตตาแก่ผู้ทุกข์ยากที่ร้องขอความช่วยเหลือพระเจ้าย่อมไม่ทอดทิ้ง พระองค์ติดต่อพวกเขาอย่างไร พวกเขาสมควรที่จะดำเนินตามรอยพระองค์ ด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นปฏิบัติเช่นนั้นต่อพวกเขา

^{๑๔๘} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕- ๗, หน้า ๒๓๒.

^{๑๔๙} แคลเรนส์ จอร์แดน, คำเทศนาบนภูเขา, แปลโดย ปัทมา เกตุอุดม, หน้า ๑๐๙-๑๑๐.

^{๑๕๐} มธ ๗:๖.

^{๑๕๑} มธ ๗ : ๗-๑๑.

(๔) กฎปฏิบัติ ดังข้อความที่ว่า

“ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด นี่คือธรรมบัญญัติ และคำสอนของบรรดาประกาศก”^{๑๕๒}

ข้อนี้เป็นข้อสรุปของสิ่งที่กล่าวไปก่อนหน้านี้^{๑๕๓} นั้นหมายความว่า เมื่อพระเจ้าทรงดีต่อผู้ที่ทูลขอต่อพระองค์ (คือการตอบคำอธิษฐานและประทานสิ่งดีให้กับพวกเขา) บุตรของพระเจ้าจึงต้องดีต่อทุกคนเช่นเดียวกัน คือ ปฏิบัติต่อคนอื่นเฉกเช่นเดียวกับที่พวกเขาได้รับการปฏิบัติจากพระเจ้า นี่คือการรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง เมื่อเราได้ปฏิบัติตามกฎปฏิบัติ หรือ กฎทองข้อนี้ เราได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระคัมภีร์ทั้งหมดอย่างครบถ้วนในแง่ของการรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง^{๑๕๔} กฎปฏิบัติ หรือกฎทอง จัดได้ว่าเป็นหลักจริยศาสตร์สากลที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย นั่นก็คือ “ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด”^{๑๕๕}

สรุปความว่า หลักการของคริสตศาสนา มีดังนี้

๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต คือ ๑) ความสุขแท้จริง คือ ลักษณะของบุคคลผู้จะมีความสุข ๘ ประการ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ไม่จำเป็นว่าเขาจะรู้จัก พระเจ้าหรือไม่ แต่หากเขามีความเชื่อ ความหวัง และความรัก ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ การสร้างสันติร่วม และความชอบธรรมด้วย เขาจึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อตัวเขาเองและต่อบุคคลรอบข้างได้ ๒) เกล็ดองแผ่นดิน และแสงสว่างส่องโลก คนแห่งแผ่นดินสวรรค์จะต้องดำเนินชีวิต แบบ “เกล็ด” และ “ตะเกียง (แสงสว่าง)” ๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ การเผยแผ่ศาสนาที่ได้ดำเนินอยู่นั้น มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมาหากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๔) มาตรฐานใหม่ สูงกว่ามาตรฐานเดิม คือ ให้ระวังอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้น ทรงเตือนให้ทุกคนระวังการล่วงประเวณีทางใจ เพื่อชีวิตที่บริสุทธิ์ทางเพศในเรื่องการหย่าร้างไม่ใช่พระประสงค์ของพระเจ้า และเป็นความบาป บุคคลควรทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์ การไม่ตอบโต้และไม่แก้แค้น แต่มอบเรื่องทุกอย่างให้พระเจ้าเป็นผู้จัดการ และหลักแห่งความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรู ผู้ที่คิดร้าย บุคคลนั้นได้ชื่อว่ามีมนุษยธรรมที่สมบูรณ์เพราะสามารถต้านทานกิเลสในจิตใจได้

๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมมิให้สมบูรณ์ขึ้น คือ เรื่องการให้ทาน การอธิษฐาน และการจำศีลอดอาหารนั้น จะต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล หรือทำเพราะว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

^{๑๕๒} มธ ๗ : ๑๒.

^{๑๕๓} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕- ๗, หน้า ๑๓๔.

^{๑๕๔} ดูเปรียบเทียบ โรม ๑๓ : ๓-๑๐.

^{๑๕๕} นุพันธ์ ทัศนาลี, “คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่องมาตรฐานใหม่ของพระเยซูคริสตเจ้าจากพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญแมทธิวกับการนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน”, การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๘๘.

๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ คือ ทรัพย์สมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สมบัติฝ่ายวิญญาณ) ยิ่งกว่านั้นสาวกของ พระเยซูเจ้าต้องมีท่าทีที่ถูกต้องต่อทรัพย์สมบัติ และมันต้องเป็นรองจากพระเจ้า ควรไว้วางใจในพระเจ้า

๔. ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ คือ การช่วยเหลือหรือแนะนำคน จะต้องพิจารณาให้ดี เพราะคนบาง คนไม่ยอมรับการช่วยเหลือ การไม่พิพากษาคนอื่นแต่เตือนสติด้วยความรัก ควรแสวงหา (การอธิษฐาน) พระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจ และ กฎปฏิบัติ กฎปฏิบัติ หรือกฎทอง จัดได้ว่าเป็นหลักจริยศาสตร์สากลที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย

๓.๗.๓ วิธีการ

วิธีการ คือ การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ^{๑๕๖} มี ๔ ประการ คือ ๑) ทางสองแพร่ง ๒) ประกาศเกียรติ ๓) ศิษย์แท้ และ ๔) ความพิศวงของประชาชน

๑) ทางสองแพร่ง ดังข้อความที่ว่า “จงเข้าทางประตูแคบ เพราะประตูและทางที่นำไปสู่หายนะนั้นกว้างขวาง คนที่เข้าทางนี้มีจำนวนมาก แต่ประตูและทางซึ่งนำไปสู่ชีวิตนั้นคับแคบ คนที่พบทางนี้มีจำนวนน้อย”^{๑๕๗}

คำสอนตอนนี้ สอนให้เห็นในทางของพระเจ้า แม้ว่าจะเป็นทางแคบ^{๑๕๘} มีคำกล่าวที่ว่าวันนี้คือผลของการกระทำเมื่อวานนี้และพรุ่งนี้คือ ผลของการกระทำในวันนี้ หลักตรรกะนี้เป็นจริงกับทุกคน สิ่งที่เราตัดสินใจวันนี้จะส่งผลกระทบต่อเราในอีก ๑, ๒, ๕, ๑๐, ๒๐, ๓๐ ปีข้างหน้า การตัดสินใจเป็นเรื่องที่ยากเรื่องหนึ่งในชีวิตของคนเรา ทุกสิ่งที่เราตัดสินใจจะส่งผลกระทบต่อ ตัวเรา ดังนั้นสิ่งที่เราอยากทำมากที่สุดก็คือ การตัดสินใจเลือกอย่างถูกต้องผ่านไบนั้นยากลำบาก ทางที่จะไปสู่แผ่นดินของพระเจ้าคับแคบ^{๑๕๙} ทางที่จะเดินไปนั้นยากลำบาก แต่แม้ว่าคนที่มุ่งหน้าตรงไปทางนั้นจะมีน้อย แต่ก็เพียงพอที่เพียงพอที่จะเปิดกว้างนำไปสู่ชีวิตอันยิ่งใหญ่

คำสอนนี้เป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาทคนส่วนมากชอบความง่าย ความสะดวกสบาย จึงพลาดต่อการทำผิดทำชั่ว จิตที่ชอบความสะดวกสบาย จึงมีคนน้อยมากที่จะยอมประพฤติปฏิบัติความดีงามและยอมต้านกระแสความต้องการของโลก คนส่วนมากเลือกประตูกว้างซึ่งเป็นทางที่สะดวกกว่าประตูที่คับแคบเช่นเดียวกับคนส่วนมากเลือกที่จะทำชั่วมากกว่าที่จะทำความดีเพราะการทำดีนั้นยากลำบาก ต้องใช้ความอดทนและความพยายามอย่างสูง

๒) ประกาศเกียรติ ดังข้อความที่ว่า

จงระวังประกาศเกียรติซึ่งมาพบท่าน นุ่งห่มเหมือนแกะ แต่ภายในคือสุนัขป่าดุร้าย ท่านจะรู้จักเขาได้จากผลงานของเขา มีใครบ้างเก็บผลองุ่นจากต้นหนาม หรือเก็บผลมะเดื่อเทศจากพวงหนาม ในทำนองเดียวกัน ต้นไม้พันธุ์ดีย่อมเกิดผลดี ต้นไม้พันธุ์ไม่ดีย่อม

^{๑๕๖} มธ ๗ : ๑๓-๒๗. คำว่า “กิจการ” คือ การกระทำหรือปฏิบัติด้วยใจที่มั่นคงแน่วแน่

^{๑๕๗} มธ ๗ : ๑๓-๑๔.

^{๑๕๘} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๓๗.

^{๑๕๙} แคลเรนส์ จอร์แดน, คำเทศนาบนภูเขา, แปลโดย ปภัสรา เกตุอุดม, หน้า ๑๒๗.

เกิดผลไม่ดี ต้นไม้พันธุ์ดีจะเกิดผลไม่ดีมิได้ และต้นไม้พันธุ์ไม่ดีก็ไม่อาจเกิดผลดีได้ ต้นไม้ทุกต้นที่ไม่เกิดผลดีย่อมถูกโค่นทิ้งในกองไฟ เพราะฉะนั้น ท่านจะรู้จักประกาศกเทียมได้จากผลงานของเขา^{๑๖๐}

คำสอนนี้ สอนเรื่องผู้เผยพระวจนะเท็จและคำสอนเทียมเท็จ^{๑๖๑} สิ่งที่พระเยซูเจ้ากำลังตรัสถึงในตอนบนนี้คือ ๑) ประกาศกเทียม (ผู้สอนเทียมเท็จ) ๒) คำสอนเทียมเท็จ สาเหตุที่พระเยซูเจ้าต้องเตือนสาวกของพระองค์ในเรื่องนี้ก็เพราะคำสอนเทียมเท็จจะทำให้คนหลงผิด คำสอนเทียมเท็จเป็นเครื่องมือที่ซาตานใช้เพื่อทำลายคริสตจักรของพระเจ้า และเป็นอุปสรรคต่อการนำคนมาถึงพระเจ้า ทำให้คนคิดว่าคริสเตียนเป็นพวกคลั่งศาสนา คำสอนนี้เป็นการเตือนใจบุคคลให้รู้จักฟื้นฟูซาบุดา บุคคลที่ควรบูชา ไม่ศรัทธา เพียงเพราะเห็นว่ามีท่าทีน่าเลื่อมใส แต่ให้ดูผลงานของบุคคลที่บอกถึงคุณค่าที่แท้จริงของเขา

๓) ศิษย์แท้ ดังข้อความที่ว่า

คนที่กล่าวแก่เราว่า “พระเจ้าข้า พระเจ้าข้า” นั้นมิใช่ทุกคนจะได้เข้าสู่อาณาจักรสวรรค์ แต่ผู้ที่ปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระบิดาของเรา ผู้สถิตในสวรรค์นั้นแหละจะเข้าสู่สวรรค์ได้ ในวันนั้นหลายคนจะกล่าวแก่เราว่า ‘พระเจ้าข้า พระเจ้าข้า ข้าพเจ้าทั้งหลายได้ประกาศพระวาจาในพระนามของพระองค์ ขับไล่ปีศาจในพระนามของพระองค์ และได้กระทำอัศจรรย์หลายประการในพระนามของพระองค์มิใช่หรือ’ เมื่อนั้น เราจะกล่าวแก่เขาว่า เราไม่เคยรู้จักท่านทั้งหลายเลย ท่านผู้กระทำความชั่ว จงไปให้พ้นหน้าเรา^{๑๖๒}

คำสอนนี้ กล่าวถึงความรอดที่แท้จริงมิใช่อยู่ที่การรับพระเยซูเจ้าและพระเจ้าด้วยปาก^{๑๖๓} คำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เอ่ยเรียกพระเจ้าบ่อยครั้ง ไม่ได้หมายความว่า จะได้สิทธิอยู่ในอาณาจักรสวรรค์ เพราะปากที่เคยพร่ำถึงอยู่เสมอแต่ไม่เคยปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้าย่อมไม่ได้ชื่อว่าเป็นคนดีที่แท้จริง และเป็นคนที่พระเจ้าไม่เคยรู้จัก ดังคำกล่าวที่ว่า

ผู้ใดฟังถ้อยคำเหล่านี้ของเราและปฏิบัติตาม ก็เปรียบเสมือนคนมีปัญญาที่สร้างบ้านไว้บนหิน ฝนจะตก น้ำจะไหลเชี่ยว ลมจะพัดโหมเข้าใส่บ้านหลังนั้น บ้านก็ไม่พัง เพราะมีรากฐานอยู่บนหิน ผู้ใดที่ฟังถ้อยคำเหล่านี้ของเรา และไม่ปฏิบัติตามก็เปรียบเสมือนคนโง่เขลาที่สร้างบ้านไว้บนทราย เมื่อฝนตกน้ำไหลเชี่ยว ลมพัดโหมเข้าใส่บ้านหลังนั้น มันก็พังทลายลงและเสียหายมาก^{๑๖๔}

คำสอนนี้ สอนการสร้างชีวิตบนรากฐานที่ถูกต้อง^{๑๖๕} ในพระคัมภีร์ตอนนี้ซึ่งเป็นคำเทศนาตอนสุดท้ายของบทเทศน์บนภูเขา พระเยซูเจ้าทรงเปรียบเทียบถึงสิ่งที่จะเกิดกับชีวิตของเรา โดยเปรียบเทียบกับกรสร้างบ้าน ย้ำเตือนให้บุคคลทั้งหลาย นำคำสอนที่กล่าวมาทั้งหมดตั้งแต่นั้นไป

^{๑๖๐} มธ ๗ : ๑๕-๒๐.

^{๑๖๑} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๔๑.

^{๑๖๒} มธ ๗ : ๒๑-๒๓.

^{๑๖๓} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๔๖.

^{๑๖๔} มธ ๗ : ๒๔-๒๗.

^{๑๖๕} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๒๕๐.

ปฏิบัติ ซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้งโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งเป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

๔) ความพิศวงของประชาชน (บทสรุป) ดังข้อความที่ว่า “เมื่อพระเยซูเจ้าตรัสถ้อยคำเหล่านี้จบแล้ว ประชาชนต่างพิศวงในคำสั่งสอนของพระองค์ เพราะพระองค์ทรงสอนเขาอย่างผู้มีอำนาจ ไม่ใช่สอนเหมือนบรรดาธรรมจารย์ของเขา”^{๑๖๖} คำสอนตอนนี้ แสดงให้เห็นว่าพระเยซูเจ้าทรงสอนด้วยสิทธิอำนาจ หมายความว่าพระองค์ทรงสอนในฐานะที่เป็นเจ้าของความรู้ พระองค์ไม่จำเป็นต้องอ้างใครเพื่อทำให้การสอนของพระองค์น่าเชื่อถือ ซึ่งตรงกันข้ามกับพวกธรรมจารย์ที่จะต้องอ้างถึงบันทึกหรือตำรา

นักวิชาการทางพระคัมภีร์หลายคนเชื่อว่าบทเทศนาบนภูเขาจบลงที่ข้อ มธ ๗ : ๑๒ ส่วนข้อ มธ ๗ : ๑๓-๑๙ เป็นส่วนสรุปของบทเทศน์บนภูเขาทั้งหมดโดยเริ่มกับ “ประตูแคบ” และจบลงด้วย “รากฐานสองชนิด (ทางสองแพร่ง)” ซึ่งเป็นทางเลือกของการดำเนินชีวิตว่าจะเลือกทางไหนระหว่างทางของพระเจ้า (ทางแคบ ประตูแคบ) กับทางของโลก (ทางกว้าง ประตูกว้าง)^{๑๖๗} ในบทสรุปของบทเทศน์บนภูเขานี้พระเยซูเจ้าทรงกล่าวถึงความแตกต่างในการดำเนินชีวิตของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนแห่งแผ่นดินโลก การดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า ดังนั้น ใครก็ตามที่ต้องการมาเป็นสาวกของพระเยซูเจ้าแต่ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระองค์จึงเป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้

สรุปความว่า วิธีการของคริสตศาสนา ได้แก่ การเข้าสู่พระอาณาจักรเรียกร้องให้มนุษย์มีการตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ โดยสอนให้เดินในทางของพระเจ้า แม้ว่าจะเป็นทางแคบ สอนเรื่องผู้เผยพระวจนะเท็จและคำสอนเทียมเท็จ เพราะคำสอนเทียมเท็จจะทำให้คนหลงผิด ทรงสอนว่าความรอดที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่การรับพระเยซูเจ้าและพระเจ้าด้วยปาก สอนการสร้างชีวิตบนรากฐานที่ถูกต้อง โดยนำคำสอนที่กล่าวมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นไปปฏิบัติซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้งโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งเป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท และแสดงให้เห็นว่าพระเยซูเจ้าทรงสอนด้วยสิทธิอำนาจ

๓.๘ คุณค่าของบทเทศน์บนภูเขา

จอห์น อาร์.ดับบลิว. สโตทท์ ซึ่งได้รับการแปลโดยสถาพร พาซีร์ตัน ได้กล่าวถึงบทเทศน์บนภูเขา^{๑๖๘} ไว้ว่า บทเทศน์บนภูเขาอาจเป็นคำสอนของพระเยซูเจ้าที่คนรู้จักมากที่สุด แต่ก็ก็เป็นตอนที่เข้าใจและเชื่อฟังกันน้อยที่สุด บทเทศน์บนภูเขานับได้ว่าเป็นแถลงการณ์ของพระเยซูเจ้า ที่อธิบายว่าสาวกของพระองค์ต้องมีลักษณะอย่างไรและควรประพฤติอย่างไร ผมคิดว่าวลีที่บ่งถึงเจตนารมณ์และการท้าทายของบทเทศน์บนภูเขาต่อโลกสมัยปัจจุบันที่ดีที่สุดคือ คำนิยามคริสเตียน ที่ทวนกระแสของโลก บรรยากาศโดยรวมของบทเทศน์บนภูเขา เป็นบรรยากาศที่บอวลไปด้วยความอ่อนโยน ความไว้วางใจแบบลูก หาใช่เป็นบรรยากาศของความเคร่งครัดไม่ แต่เป็นการมองพระเจ้าในฐานะที่ทรงเป็น

^{๑๖๖} มธ ๗ : ๒๘-๒๙.

^{๑๖๗} สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, หน้า ๑๓๕-๑๓๖.

^{๑๖๘} จอห์น อาร์.ดับบลิว. สโตทท์, คำนิยามที่ทวนกระแส, แปลโดยสถาพร พาซีร์ตัน,

พระบิดามากกว่า บทเทศน์บนภูเขาซึ่งสอนให้เราเจริญชีวิตที่มีพระเจ้าทรงเป็นพระบิดา และเราเป็นลูกของพระองค์ สอนให้เราเจริญชีวิตเยี่ยงพี่น้องในระหว่างพวกเรา เพื่อเราจะเป็นลูกของพระบิดาเจ้าผู้สถิตอยู่บนสรวงสวรรค์อย่างแท้จริง ภาพอันยิ่งใหญ่ของพระเจ้าผู้เป็นบิดา เข้ากันได้ดีกับการที่เราถูกเรียกให้เจริญชีวิตเยี่ยงพี่น้องที่ซื่อสัตย์จริงใจ เมตตากรุณา และรักษาคำพูดที่ให้ไว้ต่อกัน^{๑๖๙}

จอห์น สตอท์ (John Stott) นักศาสนศาสตร์ชาวอังกฤษ กล่าวถึงบทเทศน์บนภูเขาว่า บทเทศน์บนภูเขาเป็นคำสอนของพระเยซูเจ้าที่ผู้คนรู้จักดีที่สุดและคุ้นเคยมากที่สุด แม้ว่าหลาย ๆ ตอนจะเข้าใจยาก และที่สำคัญปฏิบัติตามได้ยาก ถ้อยคำของพระเยซูเจ้าในพระคัมภีร์ตอนนี้เกือบจะเป็นคำแถลงการณ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะมาติดตามเป็นสาวกของพระองค์^{๑๗๐}

เจมส์ มอนท์โกเมอรี บอยซ์ (James Montgomery Boice) กล่าวว่า “บทเทศน์บนภูเขาแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตใหม่และจิตใจที่ถูกสร้างใหม่ คำสอนต่าง ๆ นั้นมุ่งไปที่พระเยซูเจ้า มันเป็นเครื่องนำหนทางแห่งความสุขสำหรับคริสเตียน เป็นวิถีทางที่ทำให้พระเจ้าทรงพอพระทัย”^{๑๗๑}

อ็อกสติน (St. Augustine) นักคิดและผู้นำคริสตจักรในช่วงศตวรรษที่ ๔ กล่าวว่า บทเทศน์บนภูเขา เป็น “มาตรฐานที่ยอดเยี่ยมสำหรับชีวิตคริสเตียน”^{๑๗๒}

ดับบลิว ดี เดวิส (W.D.Davies) กล่าวว่า “ถ้อยคำต่าง ๆ ของบทเทศน์บนภูเขา จะนำเรากลับไปยังพระองค์ผู้ทรงเทศนาสั่งสอนนั้น”^{๑๗๓}

จอห์น แม็คอาร์เธอร์ จูเนียร์ (John MacArthur) ศิษยาภิบาลคริสตจักร Grace Community นักเขียนและนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง กล่าวว่า “บทเทศน์บนภูเขาเป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต การดำเนินชีวิตแบบนี้มีความหมายมากต่อการประกาศ ถ้าเราดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในบทเทศน์บนภูเขาเราจะเขย่าหัวใจของชาวโลก”^{๑๗๔}

บทเทศน์บนภูเขาเรื่อง “บุญลาภ ๘ ประการ”^{๑๗๕} เป็นบทเทศน์แรกบนภูเขา เพื่อต้องการวางรากฐานความคิดแก่ผู้คนที่ต้องการฟังคำเทศน์ของพระเยซูเจ้าว่าต้องมีโลกที่ศรัทธา และทัศนคติต่อชีวิตเยี่ยงนี้ให้ได้เสียก่อน คำนิยาม ๘ ประการ อันสำคัญสวนทางกับความโลภ อยากรได้ อยากรมีของผู้คนโดยปราศจากความรัก และความเมตตาของพระองค์เท่านั้น จึงจะนำมาซึ่งความสามารถเข้าใจและเข้าถึงพระอาณาจักรแห่งความรักของพระเจ้า ที่พระองค์ทรงสถาปนาขึ้นบนโลกนี้

^{๑๖๙} พระคาร์ดินัล คาร์โล มาร์ริอา มาร์ตินี, *บทเทศน์บนภูเขา*, หน้า ๓๔.

^{๑๗๐} อังใน สมใจ รักษาตรี, *คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗*, หน้า -๖---๗- (บทนำ).

^{๑๗๑} อังใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า -๖---๗- (บทนำ).

^{๑๗๒} อังใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า -๖---๗- (บทนำ).

^{๑๗๓} อังใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า -๖---๗- (บทนำ).

^{๑๗๔} อังใน *เรื่องเดียวกัน*, หน้า -๖---๗- (บทนำ).

^{๑๗๕} พงศ์ ประมวล, *สี่สันพระวาจา ชุมทรัพย์พระคัมภีร์ เล่ม ๒*, (กรุงเทพมหานคร: สี่มวชนคาทอลิกประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๒.

บทเทศน์บนภูเขา^{๑๗๖} เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๑๗๗} ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา ซึ่งไม่มีในพระวรสารของมาระโก ลูกากล่าวถึงปฐมเทศนาในรูปแบบที่ต่างไป^{๑๗๘} ไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับกฎหมายและธรรมเนียมของชาวยิว^{๑๗๙} ซึ่งไม่เป็นที่สนใจสำหรับผู้อ่าน มัทธีอรวบรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ คำปราศรัยที่มัทธีอรวบรวมมาเรียบเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง

๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต^{๑๘๐}
๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น^{๑๘๑}
๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ^{๑๘๒}
๔. ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์^{๑๘๓}
๕. การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกใน

กิจการ^{๑๘๔}

สรุปความว่าคุณค่าของบทเทศน์บนภูเขาที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงครั้งแรก หรือปฐมเทศนาเมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก พระโอวาทบนภูเขาอาจเป็นคำสอนของพระเยซูเจ้าที่คนรู้จักมากที่สุด บรรยายภาคโดยรวมของบทเทศน์บนภูเขาเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นไปด้วยความอ่อนโยน ความไว้วางใจแบบลูก เป็นการมองพระเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นพระบิดามากกว่า สอนให้เราเจริญชีวิตที่มีพระเจ้าทรงเป็นพระบิดาและเราเป็นลูกของพระองค์ สอนให้เราเจริญชีวิตเยี่ยงพี่น้องในระหว่างพวกเรา เพื่อเราจะเป็ลูกของพระบิดาเจ้าผู้สถิตอยู่บนสวรรค์อย่างแท้จริง บทเทศน์บนภูเขาแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตใหม่และจิตใจที่ถูกสร้างใหม่ เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต คำสอนต่าง ๆ นั้นมุ่งไปที่พระเยซูเจ้า มันเป็นเรื่องนำหนทางแห่งความสุขสำหรับคริสเตียน เป็นวิถีทางที่ทำให้พระเจ้าทรงพอพระทัย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นทั้ง ๓ ได้ดังนี้

๑) อุดมการณ์ กล่าวถึงอาณาจักรของพระเจ้า อาณาจักรของพระเจ้ามีความหมาย ๒ ประการ คือ (๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้ นั้น โดยจะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้โดยมีความรักใ้พระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง และ (๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดร

^{๑๗๖} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์** (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๑๙๒๓.

^{๑๗๗} มธ ๔ : ๑๗.

^{๑๗๘} ลก ๖ : ๒๐-๔๙.

^{๑๗๙} มธ ๕ : ๑๗-๖ : ๑๘.

^{๑๘๐} มธ ๕ : ๓-๔๘.

^{๑๘๑} มธ ๖ : ๑-๑๘.

^{๑๘๒} มธ ๖ : ๑๙-๓๔.

^{๑๘๓} มธ ๗ : ๑-๑๒.

^{๑๘๔} มธ ๗ : ๑๓-๒๗.

หลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้าจะมีชีวิตนิรันดร

๒) หลักการ กล่าวถึงบทเทศน์บนภูเขา เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักร ของพระเจ้า ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา รวบรวมมาเรียบเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง และแต่ละเรื่องส่งผลให้เกิดคุณค่า ดังนี้ (๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ในประเด็นเรื่อง (๑.๑) พระศาสนจักรนั้นก็เปรียบได้กับบ้านหลังหนึ่งที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกัน (๑.๒) มนุษย์ดำรงรักษาความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม (๑.๓) การปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ (๑.๔) รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนของพระองค์ที่จะมีความชอบธรรม เพื่อสาวกของพระองค์จะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องธรรมบัญญัติเหล่านั้น ได้แก่ ความโกรธ การล่วงประเวณี การหย่าร้าง การสาบาน การแก้แค้น และการรักศัตรู (๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียม ยิวให้สมบูรณ์ขึ้น (๓) การตัดใจจากทรัพย์สินสมบัติ พระองค์ตรัสสอนว่า ทรัพย์สินสมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือทรัพย์สินสมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สินสมบัติฝ่ายวิญญาณ) และพระเจ้า และ ๔. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์

๓) วิธีการ กล่าวถึงการเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ

ในบทสรุปของบทเทศน์บทภูเขานี้พระเยซูทรงกล่าวถึงความแตกต่างในการดำเนินชีวิตของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนแห่งแผ่นดินโลก การดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า ดังนั้น ใครก็ตามที่ต้องการมาเป็นสาวกของพระเยซูเจ้า แต่ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระองค์จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

บทเทศน์บนภูเขาส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

๒. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต

๓. เป็นวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่

ทำเพื่อหวังผล

๔. การตัดใจจากทรัพย์สินสมบัติ ให้แสวงหา คือทรัพย์สินสมบัติในสวรรค์ และพระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สินสมบัติ

๕. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่กล่าวโทษตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด และทำนอกรอให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้น

๖. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม

๗. การดำเนินชีวิตในทางของพระเจ้า ด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๘. เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๓.๙ สรุป

บทเทศน์บนภูเขา (Sermon on the Mount) หมายถึง ปฐมเทศนาของพระเยซูเจ้า เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก บทเทศน์บนภูเขาเป็นที่รวมคำสั่งสอนของพระเยซูเจ้าเป็นระบบมากที่สุด และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง อีกทั้งเป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคน ได้ปฏิบัติเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า มีจุดประสงค์คือพระอาณาจักรของพระเจ้าและเงื่อนไขของการเข้าสู่พระอาณาจักรของพระเจ้าไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ เป็นคำสอนที่สำคัญที่เกี่ยวกับจริยธรรมสำหรับมนุษย์ทุกคนและเป็นพิเศษสำหรับคริสตชนผู้เคารพและศรัทธาในองค์พระเยซูเจ้า

บทเทศน์บนภูเขานั้น พระเยซูเจ้าไม่ได้เป็นผู้ออกบทบัญญัติใด ๆ เพิ่มเติม แต่สิ่งที่พระองค์ทรงสั่งสอนในบทเทศน์บนภูเขา ได้มีอยู่ก่อนแล้วในหนังสือพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม คือ บทบัญญัติที่ได้รับมาจากองค์พระผู้เป็นเจ้า ณ ภูเขาซีนาย และคำสอนเพิ่มเติมของบรรดาประกาศก โดยพระองค์ทรงสรุปคำสอนด้านจริยศาสตร์ของพระองค์ว่า “ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด” จึงมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่อง ความรักต่อเพื่อนพี่น้อง เป็นต้น ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ต้องการความช่วยเหลือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา ซึ่งเป็นบัญญัติประการเอกของพระเยซูเจ้าที่ให้ไว้แก่เรา

ดังนั้น คำสอนที่ปรากฏในเทศนาบนภูเขาจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติของชาวคริสต์ เป็นคำสอนที่เราต้องเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้ได้ในชีวิตของเราทุกคนที่ควรแก่การศึกษาเรื่องสำคัญ ๕ เรื่องจัดเป็นอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ได้ดังนี้

๑. อุดมการณ์ กล่าวถึงอุดมการณ์ คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) หมายถึง อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ห้ามมิได้หมายถึงอาณาจักรที่เป็นแผ่นดินในโลกนี้ไม่ ผู้ศรัทธาใน พระเป็นเจ้าอย่างแท้จริง เชื่อว่าตั้งอยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า คือ เป็นพลเมืองของพระผู้เป็นเจ้า แล้ว หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตของผู้ที่ยอมรับคำสอนและ ปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูเจ้าทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่า คือ ชีวิตในอาณาจักร ของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ โดยอาณาจักรของพระเจ้านี้มีความหมาย ๒ ประการ คือ (๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้านี้ที่มนุษย์สามารถ เข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ จะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้ โดยมีความรักใน พระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง และ (๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดรหลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสินผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อใน พระองค์

๒. หลักการ ได้แก่

๒.๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรมีในการดำเนินชีวิต ๔ ประการ คือ (๑) ความสุขแท้จริง ๘ ประการ เป็นการให้กำลังใจแก่คนทุกคน เพื่อให้พวกเขา สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างไม่หวั่นไหว (๒) เกือบอดแผ่นดิน และแสงสว่างส่องโลก คำสอนนี้ต้องการให้มนุษย์ดำรงรักษา ความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม และเป็นการส่งเสริมและให้

กำลังใจแก่ผู้ทำความดีและปฏิบัติ ตามธรรมบัญญัติอย่างมั่นคง ความดีที่เขาทำไว้จะมีผลต่อโลกและผู้อื่น (๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิก พระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา หากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (๔) มาตรฐานใหม่ สูงกว่ามาตรฐานเดิม คือการถือปฏิบัติในหลักธรรม ได้แก่ ความโกรธ การล่วงประเวณี การอย่าร้าย การสาบาน การแก้แค้น และการรักศัตรู

๒.๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ได้แก่ (๑) การให้ทาน พระเยซูต้องการให้บุคคลทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะไม่ใช่ความดีที่แท้จริง เพราะความดีที่แท้จริงคือการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ (๒) การอธิษฐานภาวนา และวิธีอธิษฐานภาวนา บทภาวนาของพระเยซูเจ้า (๓) การจำศีลอดอาหาร

๒.๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ได้แก่ (๑) สมบัติแท้ สอนไม่ให้สั่งสมทรัพย์สมบัติภายนอกกาย แต่ความสั่งสมความดีซึ่งจะทำให้ได้ทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (๒) ประทีปของร่างกาย ทำให้เราคิดว่าความสว่างในจิตใจนั้นเกิดจากมุมมองอัน ถูกต้องถ้าดวงตาสามารถหยั่งเห็นสัจธรรมของชีวิตได้ การดำเนินชีวิตย่อมเป็นไปตามปกติ (๓) พระเจ้าและเงินทอง สะท้อนแนวคิดที่ว่า คนเราไม่สามารถยึดถือเงินตราหรือ พระเจ้าเป็นที่พึ่งอาศัย โดยพร้อมกันทั้งสองอย่างได้ และ (๔) ความวางใจในพระเจ้า ถ้ามนุษย์รักและศรัทธาในพระเจ้าย่อมจะวางใจเชื่อพระองค์ ให้คำนึงถึงแต่ปัจจุบันเท่านั้น และทำดีให้ถึงที่สุดของความดีนั้น

๒.๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ ได้แก่ (๑) อย่าตัดสินผู้อื่น สอนไม่ให้กล่าวโทษบุคคลอื่น (๒) อย่าเหยียดหยามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (๓) คำภาวนาที่ได้ผล (๔) กฎปฏิบัติ การรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

๓. วิธีการ กล่าวถึงการเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่ง แสดงออกในกิจการ วิธีการ คือ การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่ง แสดงออกในกิจการ ได้แก่ (๑) ทางสองแพร่ง เป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท (๒) ประกาศกเทียม เป็นการเตือนใจบุคคลให้รู้จักเลือกฟันบูชามนุษย์ที่ควรบูชา (๓) ศิษย์แท้ เตือนให้บุคคลทั้งหลาย นำคำสอนที่กล่าวมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นไปปฏิบัติซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้งโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งเป็นการเตือนสติบุคคลให้ ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และ (๔) ความพิศวงของประชาชน พระองค์ทรงสอนในฐานะที่เป็นเจ้าของความรู้ พระองค์ไม่จำเป็นต้องอ้างใครเพื่อทำให้การสอนของพระองค์น่าเชื่อถือ

บทเทศน์บนภูเขาส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

๒. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต

๓. เป็นวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล

๔. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ให้แสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ และพระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติ

๕. ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่กล่าวโทษตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด และท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้น

๖. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม

๗. การดำเนินชีวิตในทางของพระเจ้า ด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๘. เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า

ฉะนั้น บทเทศน์บนภูเขา เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ประกอบในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า บทเทศน์บนภูเขาไม่ใช่อะไรที่นำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันไม่ได้ แต่บทเทศน์บนภูเขา ก็คือการดำเนินชีวิตของพระเยซูเจ้าที่แสดงออกมาในความรักที่ทุกคนที่สัมผัสพระเยซูเจ้า สามารถสัมผัสได้ถึงความรักที่พระเจ้ามีต่อเขา และเช่นกันถ้าเราปฏิบัติตามคำเทศน์สอนของพระเยซูเจ้า เพื่อนพี่น้องก็จะสามารถสัมผัสถึงความรักของพระเป็นเจ้าที่มีต่อทุกคนผ่านทางเราเช่นเดียวกัน และเมื่อเป็นเช่นนี้ สังคมของเราก็จะมีแต่ความสุข ไม่ต่างไปจากความสุขใน “อาณาจักรของพระองค์” เพียงแต่มีความสมบูรณ์น้อยกว่า เพราะความสุขบนโลกนี้นั้นเป็นเพียงการชิมलगความสุขอันเป็นนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้า ซึ่งมีไว้สำหรับผู้ปฏิบัติตามคำเทศน์สอนของพระเยซูเจ้า

บทที่ ๔

การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา กับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา

จากการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ที่ผ่านมา ในส่วนบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา เพื่อให้ทราบถึงความเหมือนและแตกต่าง ในหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๔.๑ เปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา
- ๔.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา
- ๔.๓ เปรียบเทียบหลักของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา
 - ๔.๓.๑ อุดมการณ์
 - ๔.๓.๒ หลักการ
 - ๔.๓.๓ วิธีการ
- ๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๔.๑ เปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๔.๑.๑ พระพุทธศาสนา

โอวาทปาฏิโมกข์ คือ การวางรากฐานของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมซึ่งนำไปปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแก่ประชาชนชาวโลก เพื่อให้รู้แจ้งอริยสัจ ๔ และดำเนินไปถึงความพ้นทุกข์ สรุปลงเหลือ ๓ ประการ คือ ๑. จดเว้นทำบาปอกุศล ๒. ประกอบแต่บุญกุศล ๓. ทำจิตให้สะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากอาสวะกิเลส เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์”

๔.๑.๒ คริสตศาสนา

บทเทศน์บนภูเขา หมายถึง บทเทศน์บทแรก หรือปฐมเทศนาของพระเยซูเจ้า เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมากบทเทศน์บนภูเขาเป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า มีทิวรรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง ๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรมีในการดำเนินชีวิต ๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมให้

สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ๔. ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ ๕. การเข้าในพระอาณาจักร
เรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ

ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
๑. การวางรากฐานของพระพุทธศาสนา ๒. เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของ พระพุทธศาสนา ๓. เป็นหลักธรรมซึ่งนำไปปฏิบัติไป สู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้า มีทั้ง อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ของ พระพุทธศาสนา	๑. การวางรากฐานของคริสต์ศาสนา ๒. เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของคริสต์ศาสนา ๓. เป็นเป็นหลักธรรมที่นำไป สู่พระอาณาจักรของพระเจ้า การแสดงบทเทศน์บนภูเขาพระเยซูเจ้า มี ทั้งอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ของ คริสต์ศาสนา

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา
สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. การวางรากฐานของศาสนา
๒. เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของศาสนา ๓. เป็นหลักธรรมซึ่งนำไปปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุดในศาสนา มี
ทั้ง อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ของศาสนา

ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ
ทำดี ได้ดี คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์
จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจ
ของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้า
ทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพฤติดีด้วยความ
เชื่อว่าเมื่อทำดีด้วยการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้น
จากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๔.๒ ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๔.๒.๑ พระพุทธศาสนา

โอวาทปาฏิโมกข์ หลักการที่ปรากฏในคาถา ๓ กับกิ่งคานานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น และพบว่าหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ถือเป็นภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในเรื่อง (๑) หลักการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธศาสนาในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีการบัญญัติพระวินัย (๒) หลักการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ (๓) หลักจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน และวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน อีกทั้งการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนที่ดีควรยึดถือหลักคำสอนที่ปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์นั้น เพื่อเป็นเหตุทวนบูชามหาพระกรุณาธิคุณ พระปัญญาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศหลักโอวาทปาฏิโมกข์ เพื่อแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนา และเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับพุทธบริษัท เพื่อการพ้นทุกข์และเกิดสันติสุขในโลก

๔.๒.๒ คริสตศาสนา

บทเทศน์บนภูเขา ถือได้ว่าเป็นอุดมคติอันสูงส่ง เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความบาปของตนเอง และหันกลับมาหาพระคริสต์เพื่อรับการอภัยโทษ มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรของพระเจ้าและเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้า เป็นวิถีชีวิตตามแนวทางแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้าอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งใหม่ที่พระเยซูเจ้าทรงนำเข้ามาในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย นั่นก็คือ “กฎปฏิบัติ หรือ กฎทอง” ที่ว่า “ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด”

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบนิยามความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสตศาสนา
๑. เป็นภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา	๑. เป็นภาพลักษณ์ของคริสตศาสนา
๒. หลักการปกครองคณะสงฆ์	๒. หลักการปกครองอัครสาวก
๓. หลักการเผยแผ่คำสอน	๓. หลักการเผยแผ่คำสอน
๔. แนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน	๔. แนวทางปฏิบัติของตรีศตศาสนิกชน
๕. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ	๕. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ
๖. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดสันติสุขในโลก	๖. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดสันติสุขในโลก
๗. เป็นวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน	๗. เป็นวิธีการเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้า

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขาสามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. เป็นภาพลักษณ์ของศาสนา ๒. หลักการปกครองสาวก ๓. หลักการเผยแผ่คำสอน ๔. แนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ๕. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ๖. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดสันติสุขในโลก ๗. เป็นวิธีการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา

ในแง่ความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดี จะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพาศติด้วยความเชื่อว่าเมื่อทำดีด้วยการไม่กระทำความผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๔.๓ เปรียบเทียบหลักของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๔.๓.๑ อุดมการณ์

๑) พระพุทธศาสนา

อุดมการณ์ ๔ ซึ่งอยู่ในคาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนอุดมการณ์ แสดงไว้ ๔ ประการของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับกรปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎี คือ ๑) ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ๒) ทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน และสองประการสุดท้าย อธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา การวางตัวครองตน ของบรรพชิตสมณะนั้น ๓) บรรพชิตสมณะจักต้องไม่เข้าไปทำร้าย ๔) บรรพชิตสมณะจะเบียดเบียนคนอื่นหรือสัตว์อื่นด้วยกาย วาจา อุดมการณ์ทั้ง ๔ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิรูปความเชื่อดั้งเดิมในลัทธิความเชื่อที่ถือผิด ๆ จึง ได้แสดงความแตกต่างเกี่ยวกับจุดยืนทางศาสนาอย่างชัดเจน

๒) คริสต์ศาสนา

อุดมการณ์ของคริสต์ศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) หมายถึง อาณาจักรของพระเป็นเจ้าที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ หาได้หมายถึงอาณาจักรที่เป็นแผ่นดินในโลกนี้ไม่ ผู้ศรัทธาใน พระเป็นเจ้าอย่างแท้จริง เชื่อว่าตั้งอยู่ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า คือ เป็นพลเมืองของพระผู้เป็นเจ้าแล้ว หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตใจของผู้ที่ยอมรับคำสอนและ ปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูเจ้าทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่าคือ ชีวิตในอาณาจักรของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ โดยอาณาจักรของพระเจ้ามี่ความหมาย ๒ ประการ คือ ๑) อาณาจักรของพระเจ้านี้ในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึง ได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้านี้ในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่ มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้านี้ได้นั้น โดยจะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตาม หลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์ เหมือนรักตนเอง ๒) อาณาจักรของพระเจ้านี้ในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดร

หลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อใน พระองค์จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้าจะมีชีวิตนิรันดร

ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
<p>อุดมการณ์ ๔ ของพระพุทธศาสนา คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง ๒. จุดหมายสูงสุดทางศาสนา คือ นิพพาน ๓. บรรพชิตสมณะจักต้องไม่เข้าไปทำร้าย ๔. บรรพชิตสมณะจะเบียดเบียนคนอื่นหรือสัตว์อื่น 	<p>อุดมการณ์ของคริสต์ศาสนา คือ</p> <p>อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) การจะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าจะต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระเยซูเจ้า โดยมีความรักใน พระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง</p>

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขาสามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า การมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

ในแง่ความแตกต่าง คือ จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานนั้น ด้วยการบำเพ็ญทางจิต และอาศัยความอดทน ในการกำจัดกิเลสที่มีอยู่ในจิตจนหมดสิ้น แต่จุดหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้านั้น ด้วยการวางใจในพระเจ้า โดยให้พระองค์นำพาเราไป ด้วยการปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้าและทำให้พระเจ้าพอพระทัย

๔.๓.๒ หลักการ

๑) พระพุทธศาสนา

หลักการ ๓ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระคาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เมื่อสรุปรวมลงมาแล้วจะได้หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งปวง ๒. ทำกุศลให้ถึงพร้อม ๓. ชำระจิตใจให้ผ่องใส คือ (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง นั่นคือการรักษาศีล ๕ ด้วยการงดการทำบาปทางกายและทางวาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดเท็จ (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม หมายถึงการทำความดีทั้งทางกายและวาจาอันเป็นประโยชน์ตนและผู้อื่น และ (๓) ชำระจิตใจให้ผ่องใส หมายถึงปัญหาที่เกิดจากการเจริญกรรมฐานเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือจะเรียกว่า หลักไตรสิกขาก็ได้ การเจริญภาวนาการบำเพ็ญทางจิต เมื่อจิตได้เข้าสู่ความสงบได้เห็นชัดเจนนามขันธ์ ๕ ภายใต้กฎพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ขุดเกลากิเลสเครื่องเศร้าหมองแห่งใจให้เบาบางตามลำดับ จนหลุดพ้นหมดความมัวหมอง ใจผ่องใส หรือ ขาวรอบ ด้วยปัญญาญาณบรรลุมรรคผลนิพพาน เข้าถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

๒) คริสต์ศาสนา

หลักการของคริสต์ศาสนา มีดังนี้ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระเจ้าควรจะมีในการดำเนินชีวิต คือ (๑) ความสุขแท้จริง คือ ลักษณะของบุคคลผู้จะมีความสุข ๘ ประการ ในการ

ดำเนินชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ไม่จำเป็นว่าเขาจะรู้จัก พระเจ้าหรือไม่ แต่หากเขามีความเชื่อ ความหวัง และความรัก ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ การสร้างสันติร่วม และความชอบธรรมด้วย เขาจึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อตัวเองและต่อบุคคลรอบข้างได้ (๒) เกล็ดองแผ่นดิน และแสงสว่างส่องโลก คนแห่งแผ่นดินสวรรค์จะต้องดำเนินชีวิตแบบ “เกล็ด” และ “ตะเกียง (แสงสว่าง)” (๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ การเผยแผ่ศาสนาที่ได้ดำเนินอยู่นั้น มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมาหากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (๔) มาตรฐานใหม่ สูงกว่ามาตรฐานเดิม คือ ให้ระวังอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้น ทรงเตือนให้ทุกคนระวังการล่วงประเวณีทางใจ เพื่อชีวิตที่บริสุทธิ์ทางเพศในเรื่องการหย่าร้างไม่ใช่ พระประสงค์ของพระเจ้า และเป็นความบาป บุคคลควรทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์ การไม่ตอบโต้และไม่แก้แค้น แต่มอบเรื่องทุกอย่างให้พระเจ้าเป็นผู้จัดการ และหลักแห่งความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรูผู้คิดร้าย บุคคลนั้นได้ชื่อว่ามีมนุษยธรรม เพราะสามารถต้านทานกิเลสในจิตใจได้ ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น คือ เรื่องการให้ทาน การอธิษฐาน และการจำศีลอดอาหาร นั้นจะต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล หรือทำเพราะว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ คือ ทรัพย์สมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือ ทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สมบัติฝ่ายวิญญาณ) ยิ่งกว่านั้นสาวกของพระเยซูเจ้าต้องมีท่าทีที่ถูกต้องต่อทรัพย์สมบัติ และมันต้องเป็นรองจากพระเจ้า ควรไว้วางใจในพระเจ้า ๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ คือ การช่วยเหลือหรือแนะนำคน จะต้องพิจารณาให้ดี เพราะคนบางคนไม่ยอมรับการช่วยเหลือ การไม่พิพากษาคนอื่นแต่เตือนสติด้วยความรัก ควรแสวงหา (การอธิษฐาน) พระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจ และ กฎปฏิบัติ “ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด” “กฎปฏิบัติ หรือกฎทอง” จัดได้ว่าเป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
<p>หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ</p> <p>๑. ละชั่วทั้ง กายและวาจา</p> <p>๒. ทำดี กายและวาจา</p> <p>๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์</p>	<p>หลักการของคริสต์ศาสนา มีดังนี้</p> <p>๑. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักร ควรจะมีในการดำเนินชีวิต</p> <p>๒. วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น</p> <p>๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ</p> <p>๔. ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์</p>

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจา ๒. ทำดีทั้งกายและวาจา ๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ได้แก่

๑. ละชั่วทั้งกายและวาจาในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับในคริสตศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์

๒. ทำดีทั้งกายและวาจาในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสตศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์

๓. ขำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสตศาสนา คือ การตัดใจจากทรัพย์สินสมบัติ

ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนา การไม่ทำบาปทั้งกายและวาจา การไม่ประพฤตินอกงาม นั้นถ้าล่วงละเมิดวาจายังไม่ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าล่วงละเมิดทางกายนั้นจึงถือว่าผิด แต่ในคริสตศาสนา แม้เพียงล่วงละเมิดทางใจถือว่าผิดประเวณี ซึ่งจะควบคุมมากกว่าพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผล การกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ส่วนในคริสตศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง ผู้เป็นสุขนั้นต้องยึดพระคริสตธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และต้องวางใจในพระเจ้า รักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์

๔.๓.๓ วิธีการ

๑) พระพุทธศาสนา

วิธีการ ๖ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระคาถาที่ ๓ กับกึ่งคาถา ทรงอธิบายถึง รูปแบบการปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ (๑) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่เข้าไปว่าร้ายกล่าวร้ายคนอื่นหรือ ศาสนาอื่น (๒) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่ทำร้ายคนอื่น (๓) ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วน ของพระธรรมและพระวินัย และผู้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะต้อง (๔) รู้จักประมาณในการบริโภค โดยเฉพาะพระสงฆ์ดำเนินชีวิตด้วยการอาศัยญาติโยมเลี้ยง จะต้องทำตัวให้เรียบง่าย (๕) นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบไม่พลุกพล่านคลุกคลี เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา และ (๖) บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

๒) คริสตศาสนา

วิธีการของคริสตศาสนา ได้แก่ การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคง แน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ คือ สอนให้เดินในทางของพระเจ้า แม้ว่าจะเป็นทางแคบ สอนเรื่องผู้เผยพระวจนะเท็จและคำสอนเทียมเท็จ เพราะคำสอนเทียมเท็จจะทำให้คนหลงผิด ทรงสอนว่าความรอดที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่การรับพระเยซูเจ้าและพระเจ้าด้วยปาก สอนการสร้างชีวิตบนรากฐานที่ถูกต้อง โดยนำคำสอนที่กล่าวมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นไปปฏิบัติซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้งโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งเป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และแสดงให้เห็นว่าพระเยซูทรงสอนด้วยสิทธิอำนาจ

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
<p>วิธีการ ๖ ของพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การไม่ว่าร้ายกล่าวร้ายคนอื่น ๒. การไม่ทำร้ายคนอื่น ๓. ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ๔. รู้จักประมาณในการบริโภค ๕. นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบ ๖. บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด 	<p>วิธีการของคริสต์ศาสนา มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ให้เดินในทางของพระเจ้า แม้ว่าจะเป็นทางแคบ ๒. ผู้เผยพระวจนะเท็จและคำสอนเทียมเท็จ เพราะคำสอนเทียมเท็จจะทำให้คนหลงผิด ๓. ทรงสอนว่าความรอด^๑ ที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่การรับพระเยซูเจ้าและพระเจ้าด้วยปากเท่านั้น แต่อยู่ที่การปฏิบัติตามคำสอนด้วย ๔. สอนการสร้างชีวิตบนรากฐานที่ถูกตั้ง โดยนำคำสอนไปปฏิบัติซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้งโลกนี้และโลกหน้า

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นที่เหมือนกัน คือ เป็นการกล่าวเตือนสาวกในประพจน์ตามคำสอนอันเป็นแบบอย่างที่ดี และการเผยแผ่คำสอนแก่ประชาชน

ในแง่ความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนาจะเน้นให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนให้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นำเคารพศรัทธา และการปลื้มใจอยู่ในที่สงบเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง ส่วนคริสต์ศาสนาจะเน้นให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอน โดยการเชื่อในพระเจ้า โดยเริ่มที่ใจแล้วจึงออกมาเป็นคำพูดและการกระทำ ประการศกผู้เผยพระวจนะจะต้องรู้ เข้าใจ และเชี่ยวชาญในพระวจนะของพระเจ้า การดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

๑) พระพุทธศาสนา

คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์ ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานในท่ามกลาง มหาสังฆสันนิบาต นักวิชาการศาสนาได้จำแนกออกเป็น ๑. อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ ๑) อุดมการณ์ คือความอดทนเป็นตบะธรรมอย่างยิ่ง ๒) ทรงแสดงว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่าพระนิพพานเป็นบรมธรรม ๓) การไม่ฆ่าสัตว์ และ ๔) การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น เป็นคุณลักษณะของบรรพชิตหรือสมณะ ๒. หลักการ ๓ ประการ ในการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอุดมการณ์ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ๒) การทำกุศลให้สมบูรณ์ ๓) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ยึดปฏิบัติตามนัยไตรสิกขา และ ๓. วิธีการ ๖ ประการ ในการปฏิบัติตนสำหรับนักเผยแผ่ คือ ๑) การไม่กล่าวร้าย ๒) การไม่ทำร้าย ๓) ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์

^๑ ความรอด หมายถึง การที่มนุษย์รอดพ้นจากบาป เป็นผลจากการไถ่บาปของพระเยซูเจ้า

๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณใน ๕) ที่นั่งนอนอันสงบ ๖) ความเพียรในอธิจิต ส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม ด้วยวิธีการอันประกอบด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อกัน ด้วยการไม่กล่าวร้ายต่อกัน ไม่ทำลายล้างกัน

๒. หลักการครองตน อันเป็นสากล รักษาวินัย รู้จักประมาณในอาหาร ยินดีในที่ที่นั่งนอนอันสงบ ประกอบความเพียร

๓. การทำงานที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่ยการสั่งงาน เพราะการสั่งงานนั้น ถ้าผู้สั่ง สั่งให้ชัดเจนไปว่า ทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติ สะดวก และงานก็จะสำเร็จเป็นผลดีตามความมุ่งหมายเสมอ

๔. สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก

๕. การพัฒนาคน จะต้องก้าวไปด้วยความอดกลั้นอดทน

๖. สามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล

๗. ทรงสอนในรูปของสัมปทา คือ ความสมบูรณ์ ๓ ประการ ได้แก่ ศีลสัมปทา จิตตสัมปทา และปัญญาสัมปทา หรือหลักของไตรสิกขา ให้เข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา

๘. เป็นวิธีการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

๒) คริสตศาสนา

คุณค่าของบทเทศน์บนภูเขา ที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงครั้งแรก หรือปฐมเทศนา เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมากพระโอวาทบนภูเขาอาจเป็นคำสอนของพระเยซูเจ้าที่คนรู้จักมากที่สุด บรรยากาศโดยรวมของบทเทศน์บนภูเขาเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นไปด้วยความอ่อนโยน ความไว้วางใจแบบลูก เป็นการมอง พระเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นพระบิดามากกว่า สอนให้เราเจริญชีวิตที่มีพระเจ้าทรงเป็นพระบิดาและเราเป็นลูกของพระองค์ สอนให้เราเจริญชีวิตเยี่ยงพี่น้องในระหว่างพวกเรา เพื่อเราจะเป็ลูกของพระบิดาเจ้าผู้สถิตอยู่บนสวรรค์อย่างแท้จริง

บทเทศน์บนภูเขาแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตใหม่และจิตใจที่ถูกสร้างใหม่เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต คำสอนต่าง ๆ นั้นมุ่งไปที่พระเยซูเจ้า มันเป็นเครื่องนำหนทางแห่งความสุขสำหรับคริสเตียน เป็นวิถีทางที่ทำให้พระเจ้าทรงพอพระทัย

อุดมการณ์ อาณาจักรของพระเจ้า อาณาจักรของพระเจ้ามีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้ นั้น โดยจะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์ เหมือนรักตนเอง ๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดรหลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้าจะมีชีวิตนิรันดร

หลักการ บทเทศน์บนภูเขา เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอานาจักรของพระเจ้า ได้รับการอธิบายใน ปฐมเทศนา รวบรวมมาเรียบเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง และแต่ละเรื่องส่งผลให้เกิดคุณค่า ดังนี้

๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอานาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ได้แก่

๑.๑) พระศาสนจักรนั้นก็เปรียบได้กับบ้านหลังหนึ่งที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่ต้องมีการนำความสุขแท้จริง ๘ ประการไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันจึงจะสามารถทำให้มนุษย์ไม่เพียงแต่คริสตชนผู้เชื่อในองค์พระเยซูเจ้าเท่านั้นมีความสุข แต่สามารถกล่าวได้ว่าทุกคนที่นำเอาหลักคุณธรรมในความสุขแท้จริง ๘ ประการไปปฏิบัติ ๑.๒) ถ้ามนุษย์ดำรงรักษาความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม และความดีที่เขาทำ ไว้จะมีผลต่อโลกและผู้อื่นเป็นผลให้ผู้ที่เห็นความดี (แสงสว่าง) นั้น และจะสรรเสริญพระเป็นเจ้า ๑.๓) แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของพระเยซูเจ้าที่มุ่งชี้แจงให้บุคคลทั้งหลาย ให้เข้าใจอย่าง ถ่องแท้ว่า การเผยแผ่ศาสนาที่ได้ดำเนินอยู่นั้น มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา หากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปศาสนาเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๑.๔) พระเยซูเจ้าได้ตรัสสอนถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนของพระองค์ หรือเราอาจจะเรียกว่านี่คือลักษณะชีวิต ของคนที่เป็นสาวกของพระเยซูเจ้า พระเยซูเจ้าทรงนำเอาธรรมบัญญัติข้อสำคัญ ๆ ที่ชาวยิวเข้าใจผิดและปฏิบัติผิด ๆ มาชี้แจงให้เข้าใจ เพื่อสาวกของพระองค์จะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องธรรมบัญญัติเหล่านั้น ได้แก่ (๑) ทศนคติในเรื่องความโกรธ พระเยซูเจ้าได้อธิบายข้อห้ามในพระบัญญัติเดิมที่ว่า อย่าฆ่าคน ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยสอนให้ระวังอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีความโกรธมากระตุ้น บุคคลจึงต้องระวังไม่ให้เกิดความโกรธขึ้น เพราะ เมื่อบุคคลมีความโกรธเกิดขึ้น ย่อมสามารถจะทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่นได้ (๒) ทศนคติในเรื่องการล่วงประเวณี การปฏิรูปทางความคิดแต่เดิมที่มุ่งหมายเฉพาะการล่วงประเวณี ที่เกิดขึ้นทางกาย แต่พระเยซูเจ้าได้สอนให้ลึกซึ้งไปกว่านี้โดยเตือนให้ทุกคนระวังการล่วงประเวณีทางใจ ซึ่งเกิดจากความพอใจในทางจิตวิญญาณ (๓) ทศนคติในเรื่องการหย่าร้าง แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์อันยาวไกลของพระเยซูเจ้าที่เห็นว่า แต่เดิมมาที่มีการอนุญาตให้บุคคลทั้งหลายหย่ากันอย่างง่าย เพียงแค่ทำหนังสือหย่ากันก็เป็นการเพียงพอแล้วนั้น เท่ากับเปิดโอกาสให้บุคคลไม่เกรงกลัวต่อบาป การแต่งงานก็จะเกิดขึ้นเพราะความพอใจแต่ขาดความรับผิดชอบและการหย่าร้างก็จะมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีผู้นำและทำความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนที่สังคมจะเต็มไปด้วยคนทำชั่วเพราะความไม่รู้จริง (๔) ทศนคติในเรื่องการสาบาน บุคคลควรจะยึดถือสัจจะและความ จริงใจอย่างมั่นคง โดยไม่จำเป็นต้องไปอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักประกันคำพูดของ ตนเอง คนที่มีจิตใจมั่นคงในคำสอนของศาสนาย่อมไม่กล่าวคำเท็จ และมีความเชื่อมั่นในตนเองทำทุก อย่างด้วยความซื่อสัตย์ (๕) ทศนคติในเรื่องการแก้แค้น พระเยซูเจ้าไม่ต้องการให้บุคคลทั้งหลายมีจิตใจอาฆาตแค้นต่อกัน ตราบใดที่คบเรายังมีความยึดมั่นถ้อยมั่นในตัวตนของตนอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรเพื่อผู้อื่น และพระเจ้าได้ (๖) ทศนคติในเรื่องรักศัตรู หลักแห่งความเมตตากรุณา ต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรูผู้ที่คิดร้าย บุคคลนั้นได้เชื่อว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์เพราะสามารถต้านทานกิเลสในจิตใจได้

๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมมิให้สมบูรณ์ขึ้น การประพฤติตามคำสอนของพระคัมภีร์ เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ พระเยซูเจ้าทรงเน้นในเรื่องนี้มาก พระองค์ตรัสว่ามาตรฐานทางการประพฤติของคริสเตียน จะต้องสูงกว่ามาตรฐานของโลกนี้ และต้องสูงกว่าของธรรมจารย์และฟาริสี นั่นคือสาเหตุที่พระองค์ตรัสว่าสาวกของพระองค์จะต้องเป็น “ผู้ดีรอบคอบ” เหมือนพระบิดาผู้ทรงสถิตในสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ดีรอบคอบ การเป็นผู้ดีรอบคอบไม่ใช่เป็น

เรื่องนามธรรม แต่เป็นการแสดงออกมาผ่านทางประพจน์ประจำวัน และประพจน์ที่แสดงออกก็ต้องสอดคล้องกับท่าทีในใจ ไม่เช่นนั้นมันจะกลายเป็นเรื่องของความ “หน้าซื่อใจคด” สาวกของพระเยซูเจ้าจะต้องประพจน์ตามคำสอนในพระคัมภีร์เรื่องการให้ทาน การอธิษฐาน และการจำศีลอดอาหาร นั้นจะต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล โอ้อวด หรือทำเพราะว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

๓. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ สาวกของพระเยซูจะต้องมีท่าทีที่ถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ในคำสอนของพระเยซูเจ้า พระองค์เน้นเสมอว่า การวัดคนนั้นไม่ได้วัดจากภายนอก แต่วัดจากภายใน ท่าทีที่ถูกต้องต่อทรัพย์สมบัติฝ่ายโลก พระองค์ตรัสสอนว่า ทรัพย์สมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สมบัติฝ่ายวิญญาณ) และพระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติ

๔. ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ แม้ว่าชุมชนของพระคริสต์จะประกอบด้วยคนที่ได้รับการไถ่บาปแล้ว และชีวิตของเขาควรเป็นชีวิตที่ชอบธรรมแบบ “เกลื่อ” และ “ความสว่าง” และดำเนินชีวิตร่วมกันไปด้วยความรัก การให้อภัย และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ก็อาจจะมีผู้เชื่อบางคนที่ยังไม่เติบโต หรืออยู่ฝ่ายเนื้อหนัง และยอมให้มารใช้ความคิดและคำพูดของเขาในการสร้างปัญหาให้กับพี่น้องคนอื่น ๆ พระเยซูเจ้าจึงวางแนวทางไว้ว่าสาวกของพระองค์ควรทำอย่างไรและควรมีท่าทีต่อคนแบบนี้ อย่างไรก็ตาม พระองค์ห้ามไม่ให้สาวกของพระองค์กล่าวโทษตัดสินพิพากษาผู้อื่น เพราะบางคนชอบตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่ไม่มีข้อมูลที่ครบถ้วน หรือไม่รู้จักความจริงทั้งหมด อยากรีบด่วนสรุป บางคนมีอคติ มีท่าทีในแง่ลบ ทำให้บิดเบือนความจริง กลายเป็นการใส่ร้ายและทำให้ผู้อื่นเสียหาย เสียชื่อเสียง ทำให้เจ็บปวดในมัทธิว ๗ : ๑๒ ถือว่าเป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย นั่นก็คือ “กฎปฏิบัติ หรือ กฎทอง” ที่ว่า “ท่านอยากให้เราทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด”

วิธีการ การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ^๒ นักวิชาการทางพระคัมภีร์หลายคนเชื่อว่าบทเทศน์ภูเขาบลังที่ข้อ มธ ๗ : ๑๒ ส่วนข้อ มธ ๗ : ๑๓-๑๙ เป็นส่วนสรุปของบทเทศน์บนภูเขาทั้งหมด โดยเริ่มจาก “ทางสองแพร่ง หรือ ประตูแคบ” และจบลงด้วย “รากฐานสองชนิด” ซึ่งเป็นทางเลือกของการดำเนินชีวิตว่าจะเลือกทางไหน ระหว่างทางของพระเจ้า (ทางแคบ ประตูแคบ) กับทางของโลก (ทางกว้าง ประตูกว้าง) ในบทสรุปของบทเทศน์บทภูเขานี้พระเยซูเจ้าทรงกล่าวถึงความแตกต่างในการดำเนินชีวิต ของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนแห่งแผ่นดินโลก การดำเนินชีวิตในแผ่นดิน สวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้น จึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า ดังนั้น ใครก็ตามที่ต้องการมาเป็นสาวกของพระเยซูเจ้า แต่ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระองค์จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

บทเทศน์บนภูเขาส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้

๑. เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต
๒. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรมีในการดำเนินชีวิต
๓. เป็นวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล

^๒ กิจการ หมายถึง การกระทำหรือปฏิบัติด้วยใจที่มั่นคงแน่วแน่

๔. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ให้แสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ และพระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติ

๕. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่กล่าวโทษตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด และท่านอยาก让他ทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้น

๖. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม

๗. การดำเนินชีวิตในทางของพระเจ้า ด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๘. เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า

ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา

พระพุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
<p>โอวาทปาฏิโมกข์ส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้</p> <p>๑. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม</p> <p>๒. หลักการครองตนอันเป็นสากล</p> <p>รักษาวินัย รู้จักประมาณในอาหาร ยินดีในที่หนึ่ง ที่นอนอันสงัด ประกอบความเพียร</p> <p>๓. การทำงานที่มีประสิทธิภาพ</p> <p>๔. สงเคราะห์อ่อนุเคราะห์ชาวโลก</p> <p>๕. การพัฒนาคน จะต้องก้าวไปด้วยความอดกลั้นอดทน</p> <p>๖. สามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล</p> <p>๗. หลักของไตรสิกขา ให้เข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา</p> <p>๘. เป็นวิธีการบรรลุจุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ พระนิพพาน</p>	<p>บทเทศน์บนภูเขาส่งผลให้เกิดคุณค่าดังนี้</p> <p>๑. เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต</p> <p>๒. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรมีในการดำเนินชีวิต</p> <p>๓. เป็นวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล</p> <p>๔. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ให้แสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ และพระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติ</p> <p>๕. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่กล่าวโทษตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด และท่านอยาก让他ทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้น</p> <p>๖. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม</p> <p>๗. การดำเนินชีวิตในทางของพระเจ้า ด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า</p> <p>๘. เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า</p>

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่าง ได้ดังนี้

ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า การประพฤติปฏิบัติตามทั้งโอวาทปาฏิโมกข์และบทเทศน์บนภูเขา เป็นการหลักครองตนของศาสนิกชนและนักบวชทั้งการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่คำสอน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่น ๆ ในสังคม เป็นการสงเคราะห์อ่อนุเคราะห์ชาวโลก การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา

ในแง่ของความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนา เป็นอเทวนิยม เชื่อเรื่องกรรม และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสตศาสนา เป็นเอกเทวนิยม เชื่อในพระเจ้า ฉะนั้นต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

๔.๕ สรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา สรุปว่า

๑) ประเด็นเรื่องความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือนทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. การวางรากฐานของศาสนา ๒. เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของศาสนา ๓. เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุดในศาสนา มีทั้งอุดมการณ์ หลักการและวิธีการเผยแผ่ของศาสนา ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสตศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่าการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๒) ประเด็นเรื่องความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. เป็นภาพลักษณ์ของศาสนา ๒. หลักการปกครองสาวก ๓. หลักการเผยแผ่คำสอน ๔. แนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ๕. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ๖. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดสันติสุขในโลก ๗. เป็นวิธีการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา ในแง่ความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสตศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่าการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๓) ประเด็นเรื่องอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือนทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกัน คือ การมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ในแง่ความแตกต่าง คือ จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานนั้นด้วยการบำเพ็ญทางจิต และอาศัยความอดทน ในการกำจัดกิเลสที่มีอยู่ในจิตจนหมดสิ้น แต่จุดหมายสูงสุดของคริสตศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้านั้น ด้วยการวางใจในพระเจ้า โดยให้พระองค์นำพาเราไปด้วยการปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้าและทำให้พระเจ้าพอพระทัย

๔) ประเด็นเรื่องหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจา ๒. ทำดีทั้งกายและวาจา ๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ได้แก่ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจาในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับในคริสตศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ ๒. ทำดีทั้งกายและวาจาในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสตศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ ๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ในพระพุทธศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสตศาสนา คือ การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนา การไม่ทำบาปทั้งกายและวาจา การไม่ประพฤตินอกงาม นั้นถ้าล่วงละเมิดวาจายังไม่ถึงว่าศีลขาด แต่ถ้าล่วงละเมิดทางกายนั้นจึงถือว่าผิด แต่ในคริสตศาสนา แม้เพียงล่วงละเมิดทางใจถือว่าผิดประเวณี ซึ่งจะควบคุมมากกว่าพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลกรรมกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ส่วนในคริสตศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง ผู้เป็นสุขนั้นต้องยึดพระคริสตธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และต้องวางใจในพระเจ้า รักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์ อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป

๕) ประเด็นเรื่องวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นที่เหมือนกัน คือ เป็นการกล่าวเตือนสาวกในประพฤติตามคำสอนอันเป็นแบบอย่างที่ดี และการเผยแพร่คำสอนแก่ประชาชน ในแง่ความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนาจะเน้นให้ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่คำสอนให้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นำเคารพศรัทธา และการปลื้มใจอยู่ในที่สงบ เพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง ส่วนคริสตศาสนานี้จะเน้นให้ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่คำสอน โดยการเชื่อในพระเจ้า โดยเริ่มที่ใจแล้วจึงออกมาเป็นคำพูดและการกระทำ ประกาศผู้เผยวามจะจะต้องรู้ เข้าใจ และเชี่ยวชาญในพระวจนะของพระเจ้า การดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๖) ประเด็นเรื่องคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า การประพฤติปฏิบัติตามทั้งโอวาทปาฏิโมกข์และบทเทศน์บนภูเขา เป็นการหลักครองตนของศาสนิกชนและนักบวชทั้งการดำเนินชีวิตและการเผยแพร่คำสอน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่น ๆ ในสังคม เป็นการส่งเสริมท่อนุเคราะห์ชาวโลก การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา ในแง่ของความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนา เป็นอเทวนิยม เชื่อเรื่องกรรม และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสตศาสนา เป็นเอกเทวนิยม เชื่อในพระเจ้า ฉะนั้นต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบไว้ ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

๑. ศึกษาโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา
๒. ศึกษาบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา
๓. เปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขาที่มีความเหมือน หรือความแตกต่างกันหรือไม่

ในการศึกษาบทที่ ๕ นี้ผู้วิจัยจะได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงเสนอแนะการทำวิจัยเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาบทเทศน์บนภูเขาในคริสต์ศาสนา ๓) เพื่อเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อดำเนินการวิจัยออกเป็น ๔ หัวข้อ ดังนี้ (๑) ความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา (๒) ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา (๓) หลักของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา และ (๔) คุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และกำหนดขอบเขตของการวิจัย ในเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทเทศน์บนภูเขาโดยศึกษาค้นคว้าจากพระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อมูลและทำการวิจัยแล้ว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือ การวางรากฐานของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมซึ่งนำไปสู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาฏิโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา โอวาทปาฏิโมกข์ หลักการที่ปรากฏในคาถา ๓ กับกึ่งคาถานี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงประกาศก่อนการที่จะยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น และพบว่าหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ถือเป็นภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในเรื่อง (๑) หลักการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธศาสนาในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีการบัญญัติพระวินัย (๒) หลักการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ (๓) หลักจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน และวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน อีกทั้งการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ เพื่อการฟื้นฟูและเกิดสันติสุขในโลก โดยศึกษาในประเด็น อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ ดังนี้

๑) อุดมการณ์ ๔ แสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎี คือ ๑) ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ๒) จุดหมายสูงสุดทางศาสนา คือ นิพพาน และสองประสุดท้าย อธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ๓) บรรพชิตสมณะจักต้องไม่เข้าไปทำร้าย ๔) บรรพชิตสมณะจะเบียดเบียนคนอื่นหรือสัตว์อื่นด้วยกาย วาจา

๒) หลักการ ๓ แสดงถึงกรอบในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เมื่อสรุปประมวลมาแล้วจะได้หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งปวง ๒. ทำกุศลให้ถึงพร้อม ๓. ชำระจิตใจให้ผ่องใส คือ (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง นั่นคือการรักษาศีล ๕ ด้วยการงดการทำบาปทางกายและทางวาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดเท็จ (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม หมายถึง การทำความดีทั้งทางกายและวาจา อันเป็นประโยชน์ตนและผู้อื่น และ (๓) ชำระจิตใจให้ผ่องใส หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการเจริญกรรมฐานเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง

๓) วิธีการ ๖ เป็นรูปแบบการปฏิบัติของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา จะต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ (๑) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่เข้าไปว่าร้ายกล่าวร้ายคนอื่นหรือศาสนาอื่น (๒) การไปเผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่ทำร้ายคนอื่น (๓) ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วนของพระธรรมและพระวินัย และผู้ไปเผยแผ่ศาสนาก็จะต้อง (๔) รู้จักประมาณในการบริโภค โดยเฉพาะพระสงฆ์ดำเนินชีวิตด้วยการอาศัยญาติโยมเลี้ยง จะต้องทำตัวให้เลี้ยงง่าย (๕) นอนนั่งในที่อันสงัดเงียบ ไม่พลุกพล่านคลุกคลี เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา และ (๖) บำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ส่งผลให้เกิดคุณค่า ดังนี้

๑. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม ด้วยวิถีกรรมอันประกอบด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อกัน ด้วยการไม่กล่าวร้ายต่อกัน ไม่ทำลายล้างกัน

๒. หลักการครองตน อันเป็นสากล รักษาวินัย รู้จักประมาณในอาหาร ยินดีในที่นั่งที่นอนอันสงัด ประกอบความเพียร

๓. การทำงานที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่ว่าการทำงาน เพราะการทำงานนั้น ถ้าผู้สั่ง สั่งให้ชัดเจนไปว่า ทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติ สะดวก และงานก็จะสำเร็จเป็นผลดีตามความมุ่งหมายเสมอ

๔. สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก

๕. การพัฒนาคน จะต้องก้าวไปด้วยความอดกลั้นอดทน

๖. สามารถลดความรุนแรงของกิเลสด้วยพลังแห่งศีล

๗. ทรงสอนในรูปของสัมปทาคือความสมบูรณ์ ๓ ประการ คือ ศีลสัมปทา จิต-สัมปทา และปัญญาสัมปทา หรือหลักของไตรสิกขา ให้เข้าถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธานุศาสนนา

๘. เป็นวิธีการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธานุศาสนนา คือ พระนิพพาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า บทเทศน์บนภูเขา (Sermon on the Mount) หมายถึงปฐมเทศนาของพระเยซูเจ้า เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บนภูเขาต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คนและผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก บทเทศน์บนภูเขาเป็นที่รวมคำสั่งสอนของพระเยซูเจ้าเป็นระบบมากที่สุด และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง อีกทั้งเป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรง มอบให้แก่มนุษย์ทุกคน ได้ปฏิบัติเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า มีจุดประสงค์คือพระอาณาจักร ของพระเจ้าและเงื่อนไขของการเข้าสู่พระอาณาจักรของพระเจ้า

๑. อุดมการณ์ คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) โดยอาณาจักรของพระเจ้านี้มีความหมาย ๒ ประการ คือ (๑) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ จะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูเจ้าทรงแสดงไว้ โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง (๒) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดรหลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสินผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์

๒. หลักการ ได้แก่ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต คือ (๑) ความสุขแท้จริง คือ ลักษณะของบุคคลผู้จะมีความสุข ๘ ประการ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ไม่จำเป็นว่าเขาจะรู้จัก พระเจ้าหรือไม่ แต่หากเขามีความเชื่อ ความหวัง และความรัก ความเมตตา ใจที่บริสุทธิ์ การสร้างสันติร่วม และความชอบธรรมด้วย เขาจึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อตัวเองและต่อบุคคลรอบข้างได้ (๒) เกือบต้องแผ่นดิน และแสงสว่างส่องโลก คนแห่งแผ่นดินสวรรค์จะต้องดำเนินชีวิตแบบ “เกลือ” และ “ตะเกียง (แสงสว่าง)” (๓) พระเยซูเจ้าทรงทำให้ธรรมบัญญัติสมบูรณ์ การเผยแพร่วิชยธรรมที่ได้ดำเนินอยู่นั้น มิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา หากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (๔) มาตรฐานใหม่ที่สูงกว่ามาตรฐานเดิม คือ ให้ระวังอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้น ทรงเตือนให้ทุกคนระวังการล่วงประเวณีทางใจ เพื่อชีวิตที่บริสุทธิ์ทางเพศในเรื่องการหย่าร้างไม่ใช่พระประสงค์ของพระเจ้า และเป็นความบาป บุคคลควรทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์ การไม่ตอบโต้และไม่แก้แค้น แต่มอบเรื่องทุกอย่างให้พระเจ้าเป็นผู้จัดการ และหลักแห่งความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรู ผู้ที่คิดร้าย บุคคลนั้นได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะสามารถต้านทานกิเลสในจิตใจได้ ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น คือ เรื่องการให้ทาน การอธิษฐาน และการจำศีลอดอาหาร นั้นจะต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล หรือทำเพราะว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ คือ ทรัพย์สมบัติที่พวกเขาควรแสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (ทรัพย์สมบัติฝ่ายวิญญาณ) ยิ่งกว่านั้นสาวกของพระเยซูเจ้าต้องมีหน้าที่ที่ต้องต่อทรัพย์สมบัติ และมันต้องเป็นรองจากพระเจ้า ควรไว้วางใจในพระเจ้า ๔) ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์ คือ การช่วยเหลือหรือแนะนำคน จะต้องพิจารณาให้ดี เพราะคนบางคนไม่ยอมรับการช่วยเหลือ การไม่พิพากษาคนอื่นแต่เตือนสติด้วยความรัก ควรแสวงหา (การอธิษฐาน) พระเจ้าด้วยสุด

จิตสุดใจ และ กฎปฏิบัติ “ท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้นเถิด” “กฎปฏิบัติ หรือกฎทอง” จัดได้ว่าเป็น “หลักจริยศาสตร์สากล” ที่มนุษยชาติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับ สถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดทุกยุคทุกสมัย

๓. วิธีการ วิธีการของคริสตศาสนา ได้แก่ การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่ ซึ่งแสดงออกในกิจการ คือ สอนให้เดินในทางของพระเจ้า แม้ว่าจะเป็น ทางแคบ สอนเรื่องผู้เผยพระวจนะเท็จและคำสอนเทียมเท็จ เพราะคำสอนเทียมเท็จจะทำให้คนหลง ผิด ทรงสอนว่าความรอดที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่การรับพระเยซูเจ้าและพระเจ้าด้วยปาก สอนการสร้าง ชีวิตบนรากฐานที่ถูกต้อง โดยนำคำสอนที่กล่าวมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นไปปฏิบัติซึ่งจะเกิดผลดีแก่เขาทั้ง โลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งเป็นการเตือนสติบุคคลให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และแสดงให้เห็นว่าพระเยซูทรงสอนด้วยสิทธิอำนาจ

การปฏิบัติตามบทเทศน์บนภูเขาทำให้เกิดคุณค่า ดังนี้

๑. เป็นมาตรฐานของพระเจ้าเพื่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต
๒. จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต
๓. เป็นวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ ทำเพื่อหวังผล
๔. การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ให้แสวงหา คือทรัพย์สมบัติในสวรรค์ และพระเจ้าสำคัญ กว่าทรัพย์สมบัติ
๕. ทำที่ต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่กล่าวโทษตัดสินผู้อื่นทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด และท่านอยากให้เขาทำกับท่านอย่างไร ก็จงทำกับเขาอย่างนั้น
๖. การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม
๗. การดำเนินชีวิตในทางของพระเจ้า ด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า
๘. เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า

๑) ประเด็นเรื่องความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความ เหมือนทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. การวางรากฐานของศาสนา ๒. เป็นคำสอนที่เป็น หัวใจของศาสนา ๓. เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุดในศาสนา มีทั้ง อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ของศาสนา ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อ ในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลกรรมกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของ เทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาล ทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่าเป็นการทำดีด้วยการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๒) ประเด็นเรื่องความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. เป็นภาพลักษณ์ของศาสนา ๒. หลักการปกครองสาวก ๓. หลักการเผยแผ่คำสอน ๔. แนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ๕. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมใน การสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ๖. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิด สันติสุขในโลก ๗. เป็นวิธีการ

เข้าถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา ในแง่ความแตกต่าง ในพระพุทธรศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพาสดีด้วยความเชื่อว่าเมื่อทำดีด้วยการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๓) ประเด็นเรื่องอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บน ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกัน คือ การมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ในแง่ความแตกต่าง คือ จุดหมายสูงสุดของพระพุทธรศาสนา คือ นิพพาน โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานนั้น ด้วยการบำเพ็ญทางจิต และอาศัยความอดทน ในการกำจัดกิเลสที่มีอยู่ในจิตจนหมดสิ้น แต่จุดหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้านั้น ด้วยการวางใจในพระเจ้า โดยให้พระองค์นำพาเราไปด้วยการปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้าและทำให้พระเจ้าพอพระทัย

๔) ประเด็นเรื่องหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจา ๒. ทำดีทั้งกายและวาจา ๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ได้แก่ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจาในพระพุทธรศาสนา เหมือนกันกับในคริสต์ศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ ๒. ทำดีทั้งกายและวาจาในพระพุทธรศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสต์ศาสนา คือ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น และ ๓) ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ ๓. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ในพระพุทธรศาสนา เหมือนกันกับ ในคริสต์ศาสนา คือ การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธรศาสนา การไม่ทำบาปทั้งกายและวาจา การไม่ประพาสในกาม นั้นถ้าล่วงละเมิดวาจายังไม่ถึงว่าศีลขาด แต่ถ้าล่วงละเมิดทางกายนั้นจึงถือว่าผิด แต่ในคริสต์ศาสนา แม้เพียงล่วงละเมิดทางใจถือว่าผิดประเวณี ซึ่งจะควบคุมมากกว่าพระพุทธรศาสนา และพระพุทธรศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง ผู้เป็นสุขนั้นต้องยึดพระคริสต์ธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และต้องวางใจในพระเจ้า รักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์ อันเป็นผลให้รอดพ้นจากความบาป

๕) ประเด็นเรื่องวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นที่เหมือนกัน คือ เป็นการกล่าวเตือนสาวกในประพาสตามคำสอนอันเป็นแบบอย่างที่ดี และการเผยแผ่คำสอนแก่ประชาชน ในแง่ความแตกต่าง คือ ในพระพุทธรศาสนาจะเน้นให้ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนให้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นำเคารพศรัทธา และการปลุกตัวอยู่ในที่สงบ เพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง ส่วนคริสต์ศาสนาจะเน้นให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอน โดยการเชื่อในพระเจ้า โดยเริ่มที่ใจแล้วจึงออกมาเป็นคำพูดและการกระทำ ประกาศผู้เผยวจนจะต้องรู้ เข้าใจ และเชี่ยวชาญในพระวจนะของพระเจ้า การดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์นั้นเคร่งครัดและเข้มงวด และไม่

อาจเป็นไปได้ด้วยกำลังและความพยายามของมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพระเจ้าด้วยการเชื่อฟังและไว้วางใจพระเจ้า

๖) ประเด็นเรื่องคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า การประพฤติปฏิบัติตามที่โอวาทปาฏิโมกข์และบทเทศน์บนภูเขา เป็นการหลักครองตนของศาสนิกชนและนักบวชทั้งการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่คำสอน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่น ๆ ในสังคม เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา ในแง่ของความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนา เป็นอเทวนิยม เชื่อเรื่องกรรม และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสตศาสนา เป็นเอกเทวนิยม เชื่อในพระเจ้า ฉะนั้นต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับคำเทศนาบนภูเขาในคริสตศาสนา” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ควรนำหลักการของโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา ไปประยุกต์ใช้ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน
๒. หลักการของโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา จะก่อให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในสังคม และทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อันจะส่งเสริมให้เกิดความสงบ และเกิดสันติสุขในสังคม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

๑. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมในโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนาในชีวิตประจำวันของชุมชน” ในเชิงปริมาณ
๒. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้วิธีการเผยแผ่ของนักบวชที่ปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนากับบทเทศน์บนภูเขาในคริสตศาสนา” ในเชิงปริมาณ
๓. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอุดมการณ์ของศาสนิกในพระพุทธศาสนากับคริสตศาสนา” ในเชิงปริมาณ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์. พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ธรรมนิเทศ=Dhamma Communication. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

_____. เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. ศาสนาทั่วไป. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

แคลเรนส์ จอร์แดน. คำเทศนาบนภูเขา แปลโดย ปภัสรา เกตุอุดม. กรุงเทพมหานคร : คณะแบ็บติสต์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗.

จอห์น อาร์.ดับบลิว. สโตทท์. ค่านิยมที่ทวนกระแส. แปลโดยสถาพร พาชีรัตน์. กรุงเทพมหานคร : กนกบรรณสาร, ๒๕๓๘.

จอย เคอ์ลเลน. ชีวิตของพระเยซูเจ้า (คำเทศนาบนภูเขาและคำอุปมา). แปลโดย อัมพันธ์ จงอรุณงามแสง. กรุงเทพมหานคร : คริสเตียนศึกษา แบ็บติสต์, ๑๙๘๘.

เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ทองคำ ศรีโยธิน. พระพุทธโอวาทและกรรม. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๑.

ธนู แก้วโอภาส. ศาสนาโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสถาปนาพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙.

บาร์เบียร์ ลูอิส. มัทธิว (ชุด BKC เล่มที่ ๑๓). แปลโดย ปฎิมา คงสืบชาติ (เอื้อศรี). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ทีรันนัส (สำนักพิมพ์จีพี), ๒๐๐๔.

ประทีป สวาโย. ลิบเอ็ดศาสนาโลก. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ปิยทัสสีเถระ. พระพุทธศาสนา - อมตเทศนา. แปลโดย พันเอก ดร.ชินวุธ สุนทรสีมะ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๓.

พระคาร์ดินัล คาร์โล มาริโอ มาร์ตินี. **บทเทศน์บนภูเขา**, เอกสารประกอบบทเทศน์พระสังฆราช โยเซฟ ประธาน ศรีดารุณศีล. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สตาร์บูม อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๐๑๔.

พระครูศรีโชติญาณ (แสวง โชติปาโล ป.ธ.๖). **พุทธวิทยานำรู้ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เลียงเชียง, ๒๕๓๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **หัวใจพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปริ้นติ้ง, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๓๔.

_____. **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

_____. **ตามทางพุทธกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ [ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. **วันสำคัญของชาวพุทธไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๖.

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร). **สาระสำคัญของพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทรีโอแอดิเตอร์ไทซิง จำกัด, ๒๕๔๑.

พงศ์ ประมวล. **สี่ส้นพระวาจา ชุมทรัพย์พระคัมภีร์ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: สื่อมวลชนคาทอลิก ประเทศไทย, ๒๕๕๑.

พิน ดอกบัว. **แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๓.

_____. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สากล ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒.

ลือชัย ธาตุวิสัย. **บทเทศน์บนภูเขา (มธ. ๕-๗)**. เอกสารประกอบการเรียนวิชาการวิเคราะห์อรรถกถาธรรม ๑. ม.ป.ท., ๒๕๔๒.

_____. **พระวรสารสหัสวรรษ**. เอกสารประกอบการเรียนวิชาพระวรสารสหัสวรรษ. ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ๒๐๐๖.

วศิน อินทสระ. **โอวาทปาติโมกข์ จากรายการวิทยุธรรมะและทัศนะชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ วัชรบุรพา, ม.ป.ป..

วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ. **สารานุกรมเกี่ยวกับพระอภิธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓

เสฐียร พันธงชัย. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเยลโล่ การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๔.

สนอง วรอุไร. **ศีลและปัญญา**. กรุงเทพมหานคร : ก้อนเมฆแอนด์กันยกรุป, ๒๕๔๒.

สุทิวรงค์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบัน บันลือธรรม, ๒๕๔๕.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๕.

สมใจ รักษาศรี. **คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). **หลักพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุรวัดน์, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ). **อมตวาจา : สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒.

สมพงษ์ จิวะนนท์. **พุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร : เม็ดสีการพิมพ์ แอนด์ แพค, ๒๕๔๘.

(๒) บทความ

พระเทพดิลก. “มาฆบูชารำลึก”, **มงคลนิมิต**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (มีนาคม ๒๕๕๓) : ๓๐.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

เจษฎาภรณ์ รอดภัย. “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นุพันธ์ ทศมาลี. “คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่อง มาตรฐานใหม่ ของพระเยซูคริสตเจ้าจากพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญเมทธิวกับการนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน”. **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาเชิงวิจารณ์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

พระมหาแผน ธมฺเมธี (ศรีอภัย). “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่นมุกข์กันต์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาอุทัย วชิรเมธี (บุญถึง). “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระอุบล กตปุณฺโญ (แก้ววงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สักรินทร์ ศิริบรรเทิง. “บทเทศนาบนภูเขา : จริยธรรมสำหรับทุกคน ในเรื่องความสุขแท้ของพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว ๕ : ๑-๑๒”. **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตศึกษา : วิทยาลัยแสงธรรม, ๒๕๕๔.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

วิกิพีเดีย. **พันธสัญญาเดิม** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/พันธสัญญาเดิม> [๒๒ ส.ค. ๒๕๕๘].

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี)
- เกิด : วันอังคาร ที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑ ปีชวด
- อุปสมบท : วันอาทิตย์ ที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ ณ วัดช้างเผือก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- อายุ : ๔๒ ปี พรรษา ๑๗
- สถานที่ : บ้านเลขที่ ๕/๒ หมู่ ๗ ต.สะเดียง อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- วุฒิทางธรรม : นธ.เอก
- วุฒิสามัญ : พ.ศ. ๒๕๕๒ ป.บส. (บริหารการศึกษาคณะสงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม จ.เพชรบูรณ์
- : พ.ศ. ๒๕๕๒ กษ.บ. (ส่งเสริมการเกษตร) มสธ.
- : พ.ศ. ๒๕๕๖ กษ.ม. (การจัดการทรัพยากรเกษตร) มสธ.
- : พ.ศ. ๒๕๕๘ พธ.บ. (ศาสนา) เกียรตินิยมอันดับ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม จ.เพชรบูรณ์
- : พ.ศ. ๒๕๕๘ ศษ.บ. (การแนะแนว) มสธ.
- สังกัด : วัดเทพสโมสร ต.ท่าพล อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- หน้าที่ : พ.ศ. ๒๕๔๘ ประธานที่พัทสงฆ์เขาธงทอง ต.ป่าเลา อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- : พ.ศ. ๒๕๕๐ ครูพระสอนศีลธรรม ณ โรงเรียนบ้านสะเดียง ต.สะเดียง อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- : พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพสโมสร ต.ท่าพล อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ๒๗๐๐๐
- ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๗ ศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

หัวใจของพระพุทธศาสนากับคริสตศาสนา

: พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชรดี)
 : รหัส ๕๗๐๑๔๐๑๒๙๐
 : พธ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ)

บทคัดย่อ

จากการศึกษาคุณค่าของหัวใจของพระพุทธศาสนากับคริสตศาสนา ได้แก่ โอวาทปาฏิโมกข์ กับบทเทศน์บนภูเขา พบว่า พระพุทธศาสนากับคริสตศาสนา มีทัศนะเหมือนกันว่า การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลก ส่วนทัศนะที่ต่างกัน คือ พระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรม คนจะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำ และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสตศาสนาเชื่อในพระเจ้า ฉะนั้น ต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

คำสำคัญ : โอวาทปาฏิโมกข์, เทศนาบนภูเขา, พระพุทธศาสนา, คริสตศาสนา

ABSTRACT

From the study of value of Ovadapatimokkha and the Sermon on the Mount it is found out that the belong to the same view, it is the development of man to be complete human which is the highest goal of religion, by the promotion of peace in the society, giving and supporting the world. The different view is that Buddhism teaches about Kamma, one will be good or bad by their own action, and the ultimate goal is enlightenment or Nibb na, but Christianity believes in God, thus, the following of Commandments of God and the highest goal is entering the Kingdom of God.

Keywords : The Ovadapatimokkha, The Sermon on the Mount, Buddhism, Christianity

๑. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงนับแต่นั้นมา และกล่าวได้ว่าโอวาทปาฏิโมกข์เป็นคำสอนหัวใจของพระพุทธศาสนา^๑ เป็นหลักของจริยธรรมที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปประพฤติและปฏิบัติโดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน” ความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ถือว่าเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงประกาศจุดยืนและแนวทางในการ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *หัวใจพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีนติ้ง, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒.

ปฏิบัติตนของพระภิกษุในการเผยแผ่คำสอน และข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด^๒ เป็นพื้นฐานคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตในสังคม เป็นคำสอนที่เน้นเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเอง เน้นที่การเปลี่ยนแปลงภายใน คือ การฝึกฝนตัวเอง ด้วยการรักษาศีล เจริญสมาธิ แล้วพัฒนาไปสู่ปัญญา ไม่เน้นที่การเปลี่ยนแปลงภายนอก

โอวาทปาฏิโมกข์ คือ ปาฏิโมกข์ที่เป็นโอวาท หรือโอวาทที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ หลักการโดยสรุปของพุทธศาสนา มีทั้งหลักคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ ประกาศหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา วิธีการแห่งการประกาศ พร้อมทั้งจรรยาบรรณของนักเผยแผ่พระศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพร่วมกันในการเผยแผ่ศาสนา หรือ คำกล่าวสอนสำหรับพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ใจความโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ประกอบด้วย อุดมการณ์ ๔ หมายถึง หลักการที่ทรงวางไว้ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความอดทน, นิพพาน, การไม่ทำร้าย และความไม่เบียดเบียน หลักการ ๓ หมายถึง สาระสำคัญที่ควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง, การทำกุศลให้ถึงพร้อม, และการทำจิตให้ผ่องใส วิธีการ ๖ หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติสำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่ว่าร้าย, การไม่ทำร้าย, การสำรวมในปาฏิโมกข์, การรู้จักประมาณในภัตตาหารหรืออาหาร, การอยู่ในสถานที่อันสงบ, และการฝึกหัดจิตใจให้สงบ^๓

ในคริสต์ศาสนามีคำสอนที่พระเยซูเจ้าได้ทรงเทศนา เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๓๐ บณูเขา แลบริมทะเลสาบกาลิลี ในแคว้นกาลิลีต่อหน้าอัครทูต ๑๒ คน และผู้มาเฝ้าชุมนุมจำนวนมาก^๔ เป็นบทเทศนาที่ทำทลายสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น และแสดงถึงความแตกต่างในแนวทางคำสอนของพระเยซูเจ้ากับแนวทางของศาสนายิว (ยูดาย) ตั้งเดิมอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูเจ้าที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้ออีกระดับหนึ่ง ตามแนวทางของพระองค์ อีกทั้งยังเป็นหลักจริยธรรมที่ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ถือปฏิบัติเพื่อความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า โดยมีหลักจริยธรรมที่สำคัญคือเรื่องหลักของความรักที่เรียกว่า “บทเทศน์บนภูเข” บทเทศน์บนภูเขามียุคศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องอาณาจักรพระเจ้า เป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่อาณาจักรพระเจ้า^๕ และบทเทศน์บนภูเข^๖ เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^๗

บทเทศน์บนภูเขาคือคำสอนที่น่าประทับใจที่สุดตอนหนึ่งของพระเยซูเจ้า เรื่องสำคัญ ๆ ก็มีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ เนื้อหาของบทเทศน์บนภูเขาคือเรื่องเกี่ยวกับแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชากรในแผ่นดินสวรรค์ เป็นรูปแบบชีวิตที่พระเจ้าทรงยอมรับ และคาดหวังให้คนของพระองค์ดำเนินชีวิตแบบนั้น แม้จะมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระเยซูเจ้าทรงสอนอยู่หลายเรื่อง แต่ก็พอจะจัดให้เห็นได้เป็น ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑. ผู้เป็นสุข ซึ่งเป็นเรื่องราวของคนแห่งแผ่นดินสวรรค์ ๒. บัญญัติใหม่ ซึ่งเป็น

^๒ ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ตามทางพุทธกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๑-๑๓๔.

^๓ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุณโย), **อมตวาจา : สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๕.

^๔ ดูรายละเอียดใน มธ. ๕/๑,๗/๒๘.

^๕ เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^๖ ดูรายละเอียดใน มธ. ๗/๑-๒๙.

^๗ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔), หน้า ๑,๙๐๕.

การยกระดับบัญญัติเก่าที่พระเจ้าประทานให้กับโมเสสบนภูเขาซีนายให้สูงขึ้น บัญญัติใหม่เหล่านี้ คือหลักความเชื่อของคริสตศาสนา ๓. คำอธิษฐานตามแบบพระเยซูเจ้า ซึ่งเป็นคำสอนในเรื่องการอธิษฐานรวมไปถึงการถืออดอาหารและการทำทาน ต้องทำด้วยสุจริตใจ ไม่ใช่ทำเพื่อหวังผล ๔. เงินทอง พูดถึงทำที่ของผู้เชื่อในเรื่องเงินทอง ควรหาทรัพย์สมบัติในสวรรค์ พระเจ้าสำคัญกว่าทรัพย์สมบัติ และการละความกังวลในเรื่องชีวิตประจำวัน โดยมอบความไว้วางใจไว้กับพระเจ้า ๕. คำเตือนพูดถึงอันตรายของผู้เผยแพร่พระวจนะเท็จ และพวกหน้าไหว้หลังหลอก นอกจากนั้นยังพูดถึงรากฐานสองชนิด ในคำอุปมาเรื่อง การสร้างบ้าน นอกจากนั้นบทเทศน์บนภูเขายังพูดถึงแผ่นดินสวรรค์ และการดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแผ่นดินสวรรค์ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามแบบแผนของพระเจ้า^๕

๒. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อศึกษาหัวใจของพระพุทศศาสนากับคริสตศาสนา
- ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหัวใจของพระพุทศศาสนากับคริสตศาสนา

๓. วิธีดำเนินการ

- ๑) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการ จากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ
- ๒) ศึกษาและวิเคราะห์ในรายละเอียดจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ๓) นำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์เปรียบเทียบ
- ๔) สรุป และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

๔. บทสรุป

จากการศึกษาหัวใจของพระพุทศเจ้ากับคริสตศาสนานั้น ผู้เขียนได้กำหนดหัวใจของพระพุทศศาสนา ได้แก่ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ ในส่วนของหัวใจของคริสตศาสนา ได้แก่ บทเทศน์บนภูเขา ซึ่งจากการศึกษานั้น ได้ดังนี้

โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นการวางรากฐานของพระพุทศศาสนา เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทศศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทศศาสนา เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน จากการที่ได้ศึกษาประวัติของโอวาทปาฏิโมกข์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง นับเป็นเวลานานถึง ๒๐ พรรษา พุทธศาสนิกชนจึงควรแน่วแน่มั่นคงและไม่ควรประพัตติตนประมาทเลอเลียดความใส่ใจต่อโอวาทปาฏิโมกข์อันเป็นจุดยืนของพระพุทศศาสนา เพราะหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักการที่พระพุทศองค์ได้ประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุและข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนาและเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทศศาสนาที่มีความชัดเจนทั้งในแง่ (๑) การปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทศศาสนาในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีบัญญัติพระวินัย (๒) หลักการเผยแผ่คำสอนของพระพุทศศาสนา ได้แก่ อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ และวิธีการ ๖ (๓) หลักจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน และวิธีการเข้าถึงพระนิพพาน อีกทั้งการ

^๕ สมใจ รักษาศรี, คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

ปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ที่จะดำรงความเป็นพระพุทธศาสนาไว้ได้นาน และเกิดสันติภาพแก่สังคมโลก^๙

บทเทศน์บนภูเขา^{๑๐} เป็นจิตตารมณ์ใหม่ของพระอาณาจักรของพระเจ้า^{๑๑} ได้รับการอธิบายในปฐมเทศนา ซึ่งไม่มีในพระวรสารของมาระโก ลูกากกล่าวถึงปฐมเทศนาในรูปแบบที่ต่างไป^{๑๒} ไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับกฎหมายและธรรมเนียมของชาวยิว^{๑๓} ซึ่งไม่เป็นที่สนใจสำหรับผู้อ่าน มัทธีรวรรวมพระวาจาที่พระเยซูเจ้าตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ คำปราศรัยที่มัทธีรวรรวมมาเรียงเรียงไว้นี้กล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง ได้แก่ ๑) จิตตารมณ์ซึ่งบุตรแห่งพระอาณาจักรควรจะมีในการดำเนินชีวิต ๒) วิธีการปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมยิวให้สมบูรณ์ขึ้น ๓) การตัดใจจากทรัพย์สมบัติ ๔) ท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ ๕) การเข้าในพระอาณาจักรเรียกร้องให้ตัดสินใจอย่างมั่นคงแน่วแน่

จากการศึกษาหัวใจของพระพุทธเจ้ากับคริสต์ศาสนา สรุปประเด็นเปรียบเทียบได้ดังนี้

๑) ประเด็นเรื่องความหมายของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือนทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. การวางรากฐานของศาสนา ๒. เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของศาสนา ๓. เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุดในศาสนา มีทั้ง อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ของศาสนา ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลของการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ที่ปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์ ฯลฯ พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่าเป็นการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๒) ประเด็นเรื่องความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า ๑. เป็นภาพลักษณ์ของศาสนา ๒. หลักการปกครองสาวก ๓. หลักการเผยแผ่คำสอน ๔. แนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ๕. เป็นวิธีการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา ๖. เป็นหลักการปฏิบัติตนในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ๗. เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดสันติสุขในโลก ในแง่ความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลของการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง มนุษย์ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่าเป็นการไม่กระทำผิดพระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป และบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ อาณาจักรของพระเจ้า

๓) ประเด็นเรื่องอุดมการณ์ในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือนทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกัน คือ การมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ในแง่ความแตกต่าง

^๙ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

^{๑๐} คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรมแผนกพระคัมภีร์, พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่, หน้า ๑๙๒๓.

^{๑๑} มธ ๔ : ๑๗.

^{๑๒} ลก ๖ : ๒๐-๔๙.

^{๑๓} มธ ๕ : ๑๗-๖ : ๑๘.

คือ จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานนั้น ด้วยการบำเพ็ญทางจิต แต่จุดหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้านั้น ด้วยการปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และทำให้พระเจ้าพอพระทัย

๔) ประเด็นเรื่องหลักการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า หลักการใหญ่ ๆ เพียง ๓ หลัก คือ ๑. ละชั่วทั้งกายและวาจา ๒. ทำดีทั้งกายและวาจา ๓. ขำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ในแง่ของความแตกต่าง ในพระพุทธศาสนาเกิดจากความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ คนจะดีจะเลวเกิดจากผลการกระทำของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ส่วนในคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้บันดาลทุกสิ่ง พระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ประพฤติดีด้วยความเชื่อว่า เมื่อทำดีด้วยการไม่กระทำความผิด พระบัญญัติจะเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้า อันจะส่งผลให้รอดพ้นจากความบาป

๕) ประเด็นเรื่องวิธีการในโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นที่เหมือนกัน คือ เป็นการกล่าวเตือนสาวกในประพฤติตามคำสอนอันเป็นแบบอย่างที่ดี และการเผยแผ่คำสอนแก่ประชาชน ในแง่ความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนาจะเน้นให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนให้ทำตัวเป็นแบบอย่าง และการปลุกตัวอยู่ในที่สงบเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง ส่วนคริสต์ศาสนาจะเน้นให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอน โดยการเชื่อพระเจ้าเริ่มที่ใจแล้วจึงออกมาเป็นคำพูดและการกระทำ คริสเตียนต้องรู้เข้าใจ และเชี่ยวชาญในพระวจนะของพระเจ้า

๖) ประเด็นเรื่องคุณค่าของโอวาทปาฏิโมกข์กับบทเทศน์บนภูเขา ในแง่ความเหมือน ทั้งสองศาสนามีความเห็นเหมือนกันว่า การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ เป็นวิธีการเข้าสู่จุดหมายสูงสุดในศาสนา การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม สงเคราะห์อ่อนโยนเคราะห์ชาวโลก ในแง่ของความแตกต่าง คือ ในพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เชื่อเรื่องกรรม คนจะดีหรือชั่วอยู่ที่การกระทำ และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนคริสต์ศาสนาเชื่อในพระเจ้า ฉะนั้น ต้องปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้า และมีจุดหมายสูงสุด คือ ต้องการเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้า

๕. เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์. **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์ (Thai Catholic Bible Complete Version) ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตธรรม แผนกพระคัมภีร์, ๒๐๑๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **หัวใจพระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปริ้นติ้ง, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ตามทางพุทธกิจ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ ๑๐.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมใจ รักษาศรี. **คำเทศนาบนภูเขา อรรถาธิบายพระธรรมมัทธิว ๕-๗.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ FBC, ๒๕๕๔.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ). **อมตวาจา : สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์.**

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรเกษมปริ้นติ้ง กรู๊ป จำกัด, ๒๕๕๒.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๕.